

Hamza Yusuf
ile
İslâm'ı anlamak

Tercüme : Ekrem Senai

Bu kitap Derin Düşünce Fikir
Platformu'nun okurlarına
armağanıdır.

www.derindusunce.org

İçindekiler

Önsöz.....	6
İslam'da Reform	7
İslam'da Reform 2	13
İslam'ın vizyonu (1).....	20
İslam'ın vizyonu (2).....	35
İslam'ın vizyonu (3).....	50
İslam'ın vizyonu (4).....	66
İslam'ın vizyonu (5).....	79
İslam'ın vizyonu (6).....	95
İslam'ın vizyonu (7).....	111
İslâm'ın Vizyonu (8)	128

Önsöz

Elinizdeki bu kitap Ekrem Senai tarafından yapılan iki tercümeyi içeriyor:

- Zaytuna Institute'den Hamza Yusuf Hanson'ın 2010 yılı Mayıs'ında Oxford üniversitesinde yaptığı **İslâm'da reform** konulu konferans,
- Yine Hamza Yusuf Hanson'ın **Dr.Murata ve Prof.Chittick'in İslam'ın vizyonu kitabı** üzerinden yaptığı konuşma ([Bahsedilen kitap, Türkçe'ye de çevrilmiştir.](#))

Hamza Yusuf Hanson 1960 yılında Amerika'nın Washington Eyaletinde dünyaya geldi; Kuzey California'da büyüdü. 1977 yılında müslüman olduktan sonra on yıl boyunca İslâm coğrafyasında Birleşik Arap Emirlikleri, Suudi Arabistan, Kuzey ve Batı Afrika gibi bölgeleri gezdi. Farklı ülkelerde iyi büyük alimlerden icazet aldı. Hamza Yusuf bu seyahatten sonra ülkesine dönerek Dinler Tarihi ve Sağlık Hizmetleri alanlarında diploma aldı. Dünyanın dört bir tarafında İslâm hakkında konferanslar veren Zaytuna Enstitüsü'nü kurdu. Batıya İslâm'ı sunan, İslâmî ilimlerin ve geleneksel metodlarla eğitimin yeniden canlanmasını amaçlayan Enstitü, dünya çapında üne sahiptir. Shaykh Hamza Yusuf, Fas'ın en prestijli ve en eski Üniversitelerinden birisi olan Karaouine'de ders veren ilk Amerikalı öğretim görevlisi olmuştur. Bunların yanısıra, klasik haline gelmiş geleneksel bazı Arapça metinleri ve şiirleri modern İngilizceye tercüme etmiştir. Halen eşi ve beş çocuğuyla birlikte Kuzey California'da yaşamakta.

İslam'da Reform

Bu yazı, Hamza Yusuf'un 2010 yılı Mayıs'ında Oxford üniversitesinde yaptığı konuşmanın tercümesidir. Konferansın videosuna ve transkriptine rethinkingislamicreform.co.uk adresinden ulaşılabilir.

Değınmem gereken tüm konulara temas etmeye gayret edeceğim fakat bundan önce bu problemi İslam geleneği ve İslam inancı perspektifinden değeriendirirken; birbirinden farklı İslami arka plana sahip ve içlerinde batılıların da bulunduğu geniş bir gruba hitap etmenin zorluğundan bahsetmek istiyorum. Bilimde, 'tamamlayıcı olmayan paradigmlar' denilen bir olgu vardır. Mesela Newton fiziğinin bir dünya görüşü vardır ve bir seviyeye kadar iş görür. Fakat Newton Fiziđini Kuantum Mekaniđine uygulamaya kalktığınızda çalışmaz; çok farklı şeylerden bahseden bir sisteminiz vardır ve tanımlanması için farklı bir dile; mantık kurabilmek için farklı bir teorik temele ihtiyaç duyar. Birçok yönden, sanayileşme sonrası, post-modern Batı Liberalizmi Kuantum Mekaniđi gibidir ve İslami gelenek ise Newton Mekaniđi gibidir. Bu ikisi konuşmaya kalkıştığında, tamamen farklı dillerden konuşur ve bu durum anlaşmalarının önünde büyük bir engeldir.

Size bir örnek vereyim: İslami geleneğin temel inançlarından biri, insanın fiillerinin metafiziksel etkisinin bulunmasıdır. Yani yaptıklarımıza dünya karşılık verir, dolayısıyla doğal afetlerin tek sebebinin tektonik katman kaymaları olduğu düşünülmez, insan davranışlarıyla, dünyada olan-bitenlerle bir ilgi kurulur. Birçok insan için, özellikle birçok batılı için, bu düşünce geçmişte kalmış,

modası geçmiş batıl bir düşüncedir. Batılı insanın bu şekilde düşünmesi çok güçtür. Fakat şunu da söylemek gerekir ki bu düşüncenin getirdiği problemler de vardır. Bu anlayış bazı müslümanların, işaret parmağını insanlara yöneltip “işte bunlar yüzünden oldu! Siz kötü insanlarsınız ve bu yüzden Allah sizi cezalandırıyor!” demelerine sebep olabilir. Halbuki İslam buna izin vermez. Çünkü bir insanın kendisini Allah yerine koyup kibirlenmesi haddi değildir ve bu üzerinde durulması gereken çok önemli bir noktadır.

Batılı insanın anlamakta zorlandığı bir başka konu İslam'ın kutsal metinlerinin bin dört yüz yıllık olması ve modern düzenlemeler dururken bin dört yüz yıllık bir metnin nasıl olup da uygulanabildiğidir. Bu durum birçok insan için anlaşılmalıdır. Bir örnek vereyim: ABD’de, iki yüz yıllık (aslında iki yüz yıldan da eskidir) Anayasa diye bir metnimiz var. Bu bizim kanuni sistemimizin temeli!

ABD’deki tartışmalarda, “sıkı konstrüksiyon”, “gevşek konstrüksiyon”- anayasayı nasıl yorumlamamız gerektiği- “orjinalliğe” karşı “yaşayan anayasa”, geleneğimizde “metinsellik” denilen düşünce, “intensiyonalizm” dediğimiz bu anayasayı hazırlayanların niyetini anlamaya dönük tartışmalar vardır. İki yüz yıl önce tamamen farklı bir bağlamda konuşan bu kanun koyucuların niyetlerini mi temel almalıyız, yoksa anayasa, zamanın değişmesiyle tekrar tekrar yorumlanan bir “yaşayan anayasa” mı olmalı? Kurucu atalarımız nasıl anlaşılması gerektiğine dair bize pek fazla açıklama bırakmamışlar. Bununla birlikte bazı önemli notları var- Thomas Jefferson diyor ki ‘bir yetiştikten, bir çocuğun elbisesini giymesini bekleyemezsiniz” ; “eyaletler geliyor ve bu yüzden anlayış da gelişecek ve değişikliklere ihtiyaç duyulacak” diyor Jefferson. Fakat şunu da belirtmekten geri durmuyor: “Fakat anayasayı hükümetin elinde istedikleri şekle sokabilecekleri bir balmumuna da dönüştürmemek lazım”. ABD’deki bu ikilemi bugün Müslümanlar da yaşıyor. Birçok Müslüman, metinsel bir yaklaşım yerine ‘yaşayan Kur’an’ı savunuyor: Kur’an’ı modern toplumun ışığında nasıl yeniden yorumlamalı? Sorusuna cevap arıyor.

Konuyu buraya çekmemin sebebi şu ki; Kanun ve dil problemleri uzun süreli problemlerdir. Biz hala Eflatun’u okuyoruz, çünkü Eflatun hala günümüz insanların sorunlarına ışık tutacak şeylere değiniyor: hala Aristo’yu okuyoruz çünkü günümüz insanı ile ilgili konulara değiniyor ve böylece geçmişe bakarak geleceğimizi aydınlatabiliyoruz. Yeri gelmişken Oxford mezunu Arnold Toynbee’i de anmak istiyorum. Arnold Toynbee Balliol College’de okudu (Arnold J. Toynbee’den bahsediyorum, aynı isimdeki 19.yüzyılın büyük ekonomistinden değil). Arnold Toynbee 1947’de bir seri makaleyi kitaplaştırıp “Civilisation On Trial- Medeniyetin İmtihani” kitabını yazdı.

Kitapta bahsettiği konulardan biri şu: Bir medeniyet, yok edilme tehlikesiyle baş etmek durumunda

kaldığında, farklı şekillerde karşılık vermek eğilimindedir. Karşılık şekli onların başarısını veya başarısızlığını belirleyecektir. Büyük gerilim altındaki bir medeniyetin ortak özelliği, problemlerin sebebi olarak gösterebileceği öcüler, insanlar bulmaktır. Toynbee kapitalist batının, komünizmi kullanmasından bahseder: “1947'nin bölünmüş dünyasında, komünizm ve kapitalizmin ikisi de birbirine çalışıyordu. Giderek çözümden uzaklaşan amansız durumlar baş gösterdiğinde, düşmanımızı tarlamıza ayırık otu dikmekle suçlayıp, kendi beceriksiz çiftçiliğimizi telafi etmeye meylederiz. Bu tabii ki eski bir hikaye; komünizmden asırlar önce atalarımız öcü olarak kendilerine İslâm'ı seçmişlerdi. 16'ıncı yüzyılda İslâm, 20'inci yüzyılda batılıların komünizme karşı duyduğu histeriyi sağlıyordu. ‘Şurası çok daha ilginç ki makalede İslâm'ın tekrar problem haline getirileceğini söylüyor ve bana çok ilginç gelen bir noktaya parmak basıyor. Diyor ki: “İslâm iki şekilden biri ile karşılık verecektir: Bu karşılıklardan birisi ‘herodianizm’-devrimcilik ve diğeri ‘zealotizm’-kabuğuna çekilmedir. Herodianizm, taklitçiliktir. Sizi işgal eden insanların sırlarını bulmaya çalışmak ve onlar gibi olmaya çalışmaktır. Japonların, dünya savaşı sonrası verdiği karşılık gibi. Şimdi Japonlar Amerikalılardan daha iyi Rock and Roll yapıyor! Elvis Presley'i taklit edebiliyorlar – hatta Başbakanları Amerika'ya geldiğinde, ilk istediği şey Graceland'e gitmekti! George Bush'tan gitmeyi istediği ilk yerdi ve gidip ziyaret etti çünkü tam bir Elvis hayranıydı. Çok iyi klasik müzisyenleri de var... İşgal edilmiş toprağın insanların düşmanlarına benzemesi yaygındır. Bu yüzden Amerikan yerlileri kovboy kıyafetlerini en son giyecek kişi olmalarına rağmen Levis' giyerler, geleneksel boncuklarla süslerler ama bu bir vak'adır.

Toynbee bir diğer karşılığın katı nostaljik yapı içinde kalmak anlamındaki ‘zealotizm’ olduğunu söylüyor, bunun üç bölgede olduğunu belirtiyor; Müslümanlarla ilgili batılıların en büyük problemi olan üç bölge: Suudi Arabistan, Afganistan ve Yemen; bu tespiti 1947'de yapmış olması çok çarpıcı. Ben bunu Oxford eğitimine bağlıyorum! Bu yüzden, buradan çıkan önsezileri güçlü genç Müslümanları bekliyoruz. Toynbee Herodianizm'in problemlerinden birisini şöyle tarif ediyor: ” taklit her zaman kör taklittir; hiçbir zaman asılları kadar ‘iyi’ olamazlar”; Zealotizm'in problemi de şudur ki daima kör uçtur ve başarısızlığa uğramaya mahkumdur.

Şimdi, günümüzde bahsedilen İslâm'da reform konusuna bakacak olursak; bu kelime ile problemim var. Dr.Ramazan ile de görüştük ve fikir birliği sağladık, reformdan anlaşılın Arapça'da ki ‘İslah'tır. ‘İslah’ bozulan bir şeyin tamir edilmesidir ve iyi bir sözcüktür çünkü Hazreti Muhammed (SAV) bu kelimeyi kullanmıştır. Demıştır ki ‘o yabancılara ne mutlu!’. O yabancıların kim oldukları

sorulduğunda, 'onlar o kişilerdir ki insanlar Şeriatımı (yolumu) bozdukları zaman ıslah ederler.' Yani 'Ellezine yuslihuna şeriatı ba'de ma efsadeha en-nas'. Bu ifadenin önemi iki açıdan ortaya çıkıyor. Biri şu ki demek ki şeriat bozulabiliyor -yani yanlış anlaşılabilir – orjinal niyetlerden sapabilir. Diğeri de şu ki bunu takviye edecek, ıslah edecek insanlara ihtiyaç var.

'Reform' Protestan Reformundan gelen bir Hristiyan terimidir, suistimallere verilen bir karşılıktır, ve biliyorum İsviçre'den çıkmış en radikal Protestan Reformudur, yani biliyorsunuz..[gülüşmeler] Zwingli aslında Martin Luther'den daha radikal, fakat sonuç İsviçre banka devletiydi ve bu reformlar için tehliktir çünkü Cenova'da Calvin'in çok güzel bir heykeli vardır. Çünkü bankerler Protestanların faizi meşru görmesinden hoşlanırlar, Katolikler ise yasaklar ve şimdi biz gözümüzün önünde ekonomik olarak dağınık bir dünyada yaşıyoruz çünkü hegemonik banka çılgınlığı zıvanadan çıkmış. Fakat 'reform' düşüncesi- İslam Reformu eski bir fikirdir ve bambaşka tarihi problemlerden ortaya çıkan bir dili ilgisiz bir yerde kullanmak problemlidir.

Hocam, Şeyh Abdullah Bin Bayyah ile bunu konuştuk. Fransızca ve reformun tarihini, terimin kullanımını iyi biliyor, ona sorduğumda kendisinin "renovasyon" sözcüğünü tercih ettiğini söyledi. Fransızca bu kelimeyi kullanıyor çünkü 'tecdid' düşüncesine yakın buluyor. Reform bir evin komple yeniden yapılandırılması gibidir, buna karşın İslami gelenekte evin temelini sağlam olduğu düşünülür- temel sağlamdır, fakat sık sık renovasyona ihtiyaç duyulur: bazen musluklar çalışmıyor olur, sular akmaz, pencere açılmadığı için insanlar nefes alamaz; bu yüzden içeri girip evi renove eden kişilere ihtiyaç vardır, ana fikir budur.

Bu proses yüzyıllardır işliyor. O halde "müslümanların nesi var? Neden değişmiyorlar?" diye sorulabilir.' 19uncu yüzyıl Müslümanları bugün gelseydi günümüz Müslümanlarını tanıyamazdı. Son otuz yılda Müslüman dünyada radikal değişiklikler oldu, son yüzyıl ise inanılmazdır. Arap kültürüne bakıldığında ve MTV'ye, bunun Müslüman versiyonu var- Müslüman değil ama Arap versiyonu, en az batı dünyasındaki kadar müstehcen. Usame Bin Ladin gibi adamlar da bunu açıyor ve görüyor, herhalde sakallarını yoluyorlar! Çünkü kültürlerinde böyle bir şeyi görmeleri inanılmaz travmatik. Araplar kendileriyle övünürler 'gheerah'. Urduca'da 'ghayrat' denir . Urdu'lar Araplar bizden aldı der fakat gerçeği bunun tam tersidir.

'Gheerah' bir çeşit kıskançlıktır. Bir şeyi çok isteyip uğruna savaşmayı göze almak anlamındadır. Batı insanının İslami ve Arap geleneğindeki bu erdemini derecesini takdir etmeleri beklenemez. Bu Batıda da 19uncu yüzyılda baskın bir erdemdi fakat şimdi geçerli olan 'yaşa ve yaşamasına izin ver'

anlayışdır ve bu sebepsiz değildir. Avrupa'da iki dünya savaşı ve yüz seksen milyon insanın ölümü insanların dünyaya farklı bir şekilde bakmaları sonucunu doğurdu. Bunu Müslüman dünyadan da bekliyor, bize 'yetişmelerini' istiyoruz. 'Sizin neyiniz var? Neden bize yetişemiyorsunuz?' diyoruz. Fakat anlamıyoruz ki Batıda bizi bu noktaya getiren bu denli travma yaşanırken, Müslüman dünyası farklı bir dizi tarihi travma yaşıyordu, bunların birçoğu sömürgeciliğin sonucuydu. Dolayısıyla çok farklı tarihi koşullara sahibiz.

Renovasyon veya tecdid terimlerini kullandığımızda, İslami gelenek çok zengindir. İslami gelenek büyük oranda okunmamıştır. Hatta medresede okuyan insanlar bile bu geleneğin derinliklerini okumuyor. Bu bir gerçek. Size bir örnek vereyim. Kadın imam konusunda bir yazı yazdığımda- bu birkaç yıl önce konu olmuştu, yıllar önce Moritanya'da öğrenciyken Maliki Mezhebinden İbn Eyman'ın kitabını okuduğumu hatırladım. O, kadın imama cevaz vermişti ve yirmi-bir yaşında bir öğrenciyken kitabının altını çizdiğimi hatırlıyorum, yıllar sonra kitabı tekrar elime aldım ve altını çizdiğim yeri buldum. Namaz konusunu çalıştığımda, bunun eskiden de tartışılmış olması ve farklı fikirlerin bulunması beni etkilemişti. İmam Taberi kadınların imamlık etmesine, erkeklerden daha yetkin olması durumunda cevaz vermişti. İbn Teymiye erkekler ümmi, kadın okuma biliyorsa kadının imamlık yapmasını meşru görmüştü. Sadece arkadan imamlık yapması gerektiğini, önden imamlık yaptığında cemaatin ilgisini dağıtabileceğini söylemişti. Bunu söyleyen İbn Teymiye! Kadının erkeklere imamlık etmesi konusunda!

Bu gelenek orada duruyor. İnsanlar, birçok konunun çoktan tartışıldığı, bunca enerji ve zaman sarfediliği bu tartışmaların farkında bile değil, bu yüzden iddia ediyorum ki İslami gelenek kendi içinde, evi renove etmek için gerekli her şeye sahip, fakat bunu sağlamak çok büyük bir entelektüel enerji gerektiriyor. Son derece kalifiye insanların enstitüler kurup bu işlerle uğraşacak insanları yetiştirmesi gerekiyor. Fıkıh usulü, İslami gelenekteki Kur'an ve hadislerin hukuk felsefesinin özü, aslında batıdaki 'anayasal hukuk'a benzerlik taşır. Durağan bir Yasa değildir. Hz. Peygamber (SAV), katı kurallar yerine daha çok temel ifadelerde bulunmuştur – 'bunu yap, onu yapma.' Ucu açık tutulmuştur. Hadislerde çok fazla belirsizlik vardır; bu başından beri bilinmektedir. Kur'an ve hadiste çok az bölüm 'katiatü'l delale' yani anlamı mutlak niteliğindedir. Genellikle iki, üç, dört, beş, altı anlam vardır ve birçok farklı şekilde yorumlanır.

İlk dönem fakihleri ile ilgili olağanüstü konulardan birisi de onların 'fallibalism' diye adlandırdığımız şeyin farkında oluşlarıdır -yani içtihadlarını 'Allah'ın kanunları' olarak dikte etmezler. 'müçtehidin' veya Allah'ın Yasasına dair kendi anlayışlarının eseri olduğunu söylerler. İbn Kayyim el-Cevziyye'nin, İ'laam-ül Muvakkiin'de bir bölümünün başlığı "Fetva'ya "Allah'ın kanunu denmesinin yasak oluşu" dur. Fetva'ya Allah'ın Kanunu denmesinin yasaklanması! Fetva müçtehidin metnin niyetini anlama çalışması, kişisel görüşüdür.

Ayrıca fetva birçok durumda zaman ve mekanla kayıtlıdır. Bu, fetvanın klasik İslam eğitimi alan insanlar arasında bile yeterince anlaşılmayan bir yönüdür. Hanefi ekolü, mekanın kanunu etkileyeceğini söyler, fakat Sünni gelenekteki diğer ekoller böyle düşünmez. Dolayısıyla eğer İngiltere'deyse, burada geçerli olan bazı kurallar bir başka bölgede geçerli olmayabilir. Diğer ekoller 'hayır'der, fakat bunlar görüş farklılıkları ve nüanslardır- bu bir başka yönüdür- Müslümanlar farklılığı ve görüş farklılığını daima tanımışlardır, fakat İslam geleneğinde bazı 'savabit' ve 'mütegayyirat' tabir edilen olgular vardır. 'Savabit' değişmeyen şeylerdir, bunların şekli değiştirilemez. Bunlardan biri temel Tanrı anlayışıdır, temel Peygamberlik anlayışıdır, temel eskatoloji, hayattan sonra olacaklar konusundaki anlayıştır, bunlar sabittir ve sonsuzdur, zamanla ve mekanla değişmez. Allah Alim ve Kadirdir. Konuşur ve lisanın kısıtlaması yüzünden cins dili kullansak da cinsiyeti yoktur, ama Müslüman teologlar Tanrının cinsiyeti olmadığı- ne erkek, ne de kadın olmadığı konusunda hemfikirdir. Yarattıklarından beri'dir.

Dolayısıyla bu özellik değişmez. O zaman ne değişir? Değişen bizim anlayışımızdır, fakat bu anlayışlar şu keskin prensiplere dayanmak durumundadır: İlk ve en önemlisi vahyin indirildiği lisanın bağlamında olmasıdır ve bu yüzden yaşayan anayasaya aykırı olarak kullanılan dil ve kanun yapıcının niyeti bugün bizimle ilgili değil mi- bu tartışmalıdır- ve bu Müslümanların büyük çoğunluğunun belirli reformist hareketlerden ayrıldığı noktadır, Kur'an'ı 21inci yüzyıl ışığında yeniden yorumlamalıyız düşüncesi... Kur'an 7inci yüzyıl Arapça'sıyla indirildi. Bu Arapça sadece bu geleneği sürdüren insanlarca bir dereceye kadar muhafaza edildi. Bu insanlığın büyük başarılarından, Arapça dilinin korunması; her bir kelimenin tam anlamı Kur'an'da kayıtlıdır, tüm hadislerdeki kayıtlı kelimeler de öyle, kelimenin tam anlamından emin olamama durumu çok nadirdir, 'bu kelimenin tam anlamını veya çoğul olası anlamlarını' bilmiyoruz diyebileceğimiz. 'Abese' suresinde 'ib' kelimesi gibi istisnalar dışında. Dolayısıyla Müslüman fakihler geleneksel olarak dil'in dışına çıkılamayacağını, dil'in sınırları içinde kalınmak zorunda olduğuna inanırlar.

İslam'da Reform 2

Bu yazı, Hamza Yusuf'un 2010 yılı Mayıs'ında Oxford üniversitesinde yaptığı konuşmanın tercümesidir. Konferansın videosuna ve transkriptine rethinkingislamicreform.co.uk adresinden ulaşılabilir

Onlar, dilin bu belirsiz yönünün daima farkında oldular. Kur'an birçok şekilde yorumlanabilir, birçok anlam taşıyabilir ve sonuna kadar böyle olmaya devam edecektir. Ayetler yeni bilgiler ışığında yeniden yorumlanabilir, yorumlanmıştır ve yorumlanacaktır. İslam reformu veya tecdid geçmişte gerçekleşmiştir , birçok örneği vardır. 19. yüzyıldan birkaç örnek vereceğim. Bu örnekler 19. yüzyılda Batı'nın Müslüman ülkelerini sömürgeleştirmesine tepki olarak ortaya çıkmış örneklerdir: Bu tepkilerden biri tasavvufu kendine hedef olarak seçmişti. (Muhammed Abduh ve onun gibi) reformistler Müslümanların ahiret işlerine çok fazla daldıklarını; tasavvufun dünyayı tamamen dışlamak noktasına geldiğini düşünüyorlardı! Uzun süredir ihmal edilen politik ve ekonomik boyutlara eğilmek üzerine vurgu yapıyorlardı. Dolayısıyla, bu reformist hareketler İslam dünyasındaki sorunları siyaset ve ekonomiye dayanarak çözmeye çalışan hareketler oldu. Öncelikle eğitim, mühendislik gibi ihmal edilmiş sorunlar çözülmeliydi; İslam üniversiteleri yeniden şekillendirilmeliydi. El-Ezher buna iyi bir örnektir. El-Ezher geleneksel İslam eğitimi veren bir üniversiteydi. Şimdiyse çok-

boyutlu, çok yönlü bir üniversitedir. Bu hareketler, İslam üniversitelerini geleneksel İslam ilimleri boyunduruğundan kurtarma çalışmalarıydı. Daha sonra Dr.Ramazan'ın büyük babasının da içinde bulunduğu siyasi hareketler ortaya çıktı. Reşid Rıza geleneğinin temsilcisi Hassan el Benna bunlardan biriydi. Cezayir'de Ben Badis Benna'dan etkilendi ve Cezayir'de reformist bir yapı ortaya koydu; Fas'ta Allal el-Fassi de bu reformistlerden biriydi. Bu hareketler 1780'ler ve 1790'lardaki Vehhabi hareketine paralel olarak gerçekleşiyordu. Daha sonra kral Abdül Aziz'in Arap yarımadasını işgali ile yeniden canlandı. Bütün bunlar Müslüman egemenliğinin ve Müslüman kültürünün çöküşünü engellemeyi amaçlayan reformlardı.

İslam dünyasının en büyük travması 1924'te Osmanlı Hilafetinin resmen kaldırılması oldu. Mekke'de halifeliğin ihyası ve yeni halife seçimi için bir konferans gerçekleştirildi. Konferansın başkanı, Usame bin Ladin'in halefi Eyman Zevahirinin dedesi Muhammed Zevahiri'ydi. Zevahiri, o zaman el-Ezher şeyhiydi. Bu çok acayip bir şey! Eyman Zevahiri'nin anne tarafından büyükbabası Mısır anayasasını yazıyor! Mısır anayasasının hazırlanmasındaki en önemli kişilerden biriydi Zevahiri; geleneksel, aristokrat Mısırlı bir aileden geliyordu.

Peki Muhammed Zevahiri ile Eyman Zevahiri arasında neler olup bitti? Yani 1924'te Mekke'de halife seçilemediğinde meşhur "Buyrun İslam milletinin cenaze namazına" sözünü söyleyen Muhammed Zevahiri ile aradaki bu uçurum nasıl oluştu?

Aslında olan şu: içinde yaşadığımız post-modern dünyada internet fikirlerin paylaşılmasında olağanüstü bir mecra sağlıyor. Batı'ya göç eden birçok Müslüman var ve bunlar batı liberalizmini, batının birçok kavramını solukluyor ve ortada birçok ruh arayışı var. Örneğin ABD'de gay ve lezbiyenler içinde- eminim burada da- Müslüman aileler içinde doğanlar var. Bunlar gay ve lezbiyenlere sıcak bakan bir İslam istiyorlar. Gay ve lezbiyen topluluğunu da içine katacak ve böylece kendilerine hareket imkanı sağlayacak kadar geniş bir İslam arayışı içindeler. İrşad Manji gibi ayrıca bu reformu isteyenler de var, yanlış anlaşılmasın... 'İslam'ın Sorunu' bugün belli bir grubun sözcülüğünü yapıyor.

Sorulması gereken soru şu: Neden İslam geleneğine karşı bu kadar güvensizlik ve korku hakim? Bence bunun ana sebebi şu: Lord Cromer – Oxford'a gitti mi bilmiyorum – Mısır'ın sömürge valisiydi ve Muhammed Abduh'un yakın arkadaşıydı, şöyle diyor: "reformu edilmiş İslam, İslam değildir". Bu bir yönden doğrudur, ve bir yönden yanlıştır. Şu bir gerçek ki İslam reformist bir hareket olarak başladı. İslam, Hristiyanlıkta bulunan problemlere atıfta bulunuyordu; sekteryenlik- insanlar o dönemde Orta Doğu'da Hristiyanlıkta ne kadar çok farklı mezhep olduğunu bilmiyor: Nestoryanlar, Yakubiler, Aryanlar, Bizans Ortodoksisi, Katolikler – birbirinden farklı bir çok grup! Hala Hindistan'da mevcut

olan Mali Bari Nasrani'leri ; baskılar sonucu Hindistan'a gitmek zorunda kalmış Ebnitler gibi Semitik Hristiyanlar- tüm bu farklılıklar; ve ayrıca Yahudilerin Hz.İsa'yı reddetmesi... İbrahimi geleneğin reforme edilmesi gerektiği ortadaydı.

Hazret-i Peygamber bu yüzden birçok kısıtlama koydu, Kur'an'da da inancı değiştirmemek üzerine birçok ayet bulabilirsiniz. Bu konuyla ilgili birçok ayet vardır. Müslüman bilincindeki temel kavramlardan birisi bid'attır- yenileme fikri- yapıyı değiştirmek... Bu yüzden Müslümanlar dinin kalibrasyonunu değiştirmek konusunda son derece ihtiyatlıdır. Ve yeni fikirler ortaya çıktığında tepki vermeye meyillidirler. Bu, Müslümanların temel davranış şeklidir. Bunun yakın zamanda değişmesini mümkün görmüyorum. Mümkün değil. Özellikle Müslüman dünyada akut haldedir, burada o kadar değil. Batılı Müslümanlar fikir ayrılıklarına son derece hoşgörülü... hatta anlayış farklılıkları bulunsa bile burada, Müslüman dünyaya göre, daha geniş bir hoşgörü var. Tamamı değil ama Müslüman dünyasının birçok bölgesi bu durumda. Fakat tarihte Müslümanlar fikir ayrılıklarına karşı daima hoşgörülü olmuştur.

Şimdi Britanya İslam'ı hakkında da bir tartışma var, biraz buna değinecek ve kapanış notlarımı paylaşacağım. Britanya Müslümanlarının "asimile" olması gerektiğiyle ilgili bir tartışma var. "tamamen Britanyalı" olmalıdırlar ve bu problem çok kültürlülükle ilgili diyorlar. Çok kültürlülük toplumumuzun bağlılığını tehdit ediyor diyorlar. Bağlılık fikri beni heyecanlandırıyor- bunu görmek istiyorum, neredeymiş bu muhteşem bağlılık bir gösterebilir! Sanırım bu odadaki yetmişindekiler altmış, yetmiş sene önceki "bağlı" komşulukları hatırlayabilirler, bugün bu çok az; ve ben kendi komşuluğumun nasıl olduğunu ve bugün nasıl olduğunu hatırlayacak kadar yaşlıyım. Dolayısıyla bizde – sosyal parçalanma genel bir problem. Ben, Britanyalıların "Amerika'ya bakın! Ne kadar birbirlerine bağlılar!" demelerini komik buluyorum. "Onlar bayrağa yemin ediyorlar. Hem biliyorsun şükran günleri var! Herkesin ulusal bir hindi günü var biliyorsun... neden bizim de bir sülün günümüz olmasın....? Veya bu fazla mı acayip oldu, mesela ulusal çoban pastası günü olabilir...?"

Bir kere Amerika her zaman çok kültürlü bir toplumdu, birlik içinde bir toplum hiçbir zaman olmadı. Amerika'da farklı formlarda İngilizce konuşan insanlar var! Gerçekten! Ve Britanyalılar bizim Amerika'da farklı formlarda İngilizce konuştuğumuzu söyleyecekler ama biliyorsunuz... bakın... bizim insanlarımız var – onları anlamıyorum – 'Ebonics' adında bir dilimiz var. 'Gumbo' diye bir dil var – Jambalaya ve kerevit pasta ve fileto bamyaya? 'bu gece ma cher amio ile buluşacağım?' Anlıyor musunuz...? Ben bunu anlamıyorum, bu Hank Williams şarkısı... Yani o anlıyor çünkü bu Louisiana lehçesi; bense ne olduğunu bilmiyorum! Ve eminim burada Yorkshire'daki insanlar, sizler de neden bahsettiğini anlamıyorsunuz. Amerika'da go kart arabalarında seyahat eden adamlar var. Go kart arabalarında! Bu arabalara lastik teker takıp takmamayı tartışıyorlar! Bunun tartışmasını yapıyorlar ve

ben bunu uydurmuyorum!

Amerika'da devletin "Siabla Engels' dediği yerler var. Bunun anlamı şu "Biz burada İngilizce konuşuruz." Bunu uydurmuyorum! San Fransisco'da Çinliler'in yedi jenerasyonu var, China Town'da İngilizce konuşan yok. Yedi nesildir ABD'deler- burası Amerika! Dolayısıyla bu fikir – bu fantezi – ki bazı Britanyalı politikacıların 'Amerika'nın muhteşem birliğini' buraya getirme düşüncesi? İyi şanslar arkadaşlar. cidden.

İngiltere ile ilgili sevdiğim şeylerden birisi sizlerin daima farklı olana tahammül etmenizdir! Neden farklı dinleri tolere edemeyesiniz? Gerçekten! Yani bunda yanlış olan nedir? Bu ülke din savaşlarını gördü; din ve kabile savaşlarını bir dereceye kadar gördü, bu savaşların içine çekildi – bu savaşlardan çok şey öğrendiniz. Britanya dünyanın en hoşgörülü toplumlarından biridir, gerçekten böyle. Ve Dorothy Sayer gibi – Dorothy Sayer benim en favori teologlarımdandır – ayrıca gizem yazarıdır, ama iyi teologdur. Dorothy Sayer der ki 'İngilizler zor kızar, fakat kızdıkları zaman aptal gibi davranırlar,' bunun doğru olduğuna inanıyorum. Yavaş kızmaları, İslam'da en değerli erdemlerden biridir – 'hilm', diğerlerine tahammül etmek, öfkesine hakim olmak.

İslam reformunda hükümetlerin etkisi nedir diye sorulacak olursa... Müslüman hukukçuların işaret ettiği en önemli konulardan birisi hükümetin sınırlarıdır. Müslümanlar geleneksel olarak yaklaşımlarında libertaryandı, hükümetten hoşlanmazlardı- hukukçular da sevmezlerdi- hükümet için çalışmazlardı. Yasama hukuçulara aitti ve hukukçular bağımsızdı. İslam şeriatı hükümet desteğinden tamamen bağımsız oluşturuluyordu; büyük hukukçular aslında- Malik, Ahmed bin Hanbel, Ebu Hanife, İmam Şafi- hayatlarını hükümet hapisanelerinde geçirdiler ve hepsi Sünni geleneğin kurucularıydı. Şi'a da hükümet tarafından sürekli cezalandırılmıştır, hem de bazı yönleriyle Sünnilerin maruz kaldığından daha zalimce yöntemlerle. Sonuç olarak Müslüman hukukçular daima Hükümete karşı mesafeli olmuşlardır.

Bununla ilgili bir şey aktarayım...hükümetle ilişkide olmak kadar toplumda küçük düşürücü bir şey yoktur. Güvenilirliğinizi yitirirsiniz, Beyaz Saraya gittiğimizde, sadece misafir olmama rağmen, ki değildim...Bana ödeme yapmadılar biliyorsunuz. Para almadım biliyorsunuz. Belki istemeliydim... Fakat bu durum Müslüman toplumun büyük bir kısmında itibarımı lekeledi, çünkü Müslümanlar hükümetlere yakın olan alimlere karşı son derece mesafelidir, ve hep böyle olmuştur. Ve bu sebepsiz değildir. Çünkü hükümetler bunu hiçbir zaman iyi niyet ve nezaketlerinden yapmazlar. Birlikte çalışırlar . George Bush 'biz İslam'la savaşta değiliz' derken CNN kamerası aniden bana çevrildi. Bu bana önceden planlanmış gibi geldi. Yani bizim de devlet basınımız var. Biliyorsunuz... Rusya'da Pravda diyorlar, biz CNN diyoruz. Bunlar çözmemiz gereken sorunlar.

Peygamberimiz diyor ki en kötü alimler hükümetlerin kapısındakilerdir ve en iyi sultanlar alimlerin kapısındakilerdir. Hocam Şeyh Abdullah bin Baya birincisinin kısıtlı olduğunu, ikincisinin mutlak olduğunu söylemişti. Bunun 'usuli' dilde anlamı şu: ilki mutlak bir ifade değil çünkü alimin niyetine bağlıdır. En kötü alim hükümetlerin kapısında olandır derken onlardan kişisel çıkar bekleyendir demektir. Eğer Allah adına hükümete tavsiyeye gidiyorsa kötü alimler sınıfına girmez. Metni bu şekilde anlamamız daha doğru olur.

Sonuçta özet olarak, Birleşik krallıkta, ABD'de ve aslında Avrupa'da çok önemli şeylerin yapılması gerekiyor- biz şimdi Batı Avrupa'da birçok istatistiğe göre otuz milyon Müslümanız. ABD'de altı ila on milyon Müslüman var. Üç milyon kadar Kanada'da var... belki iki milyon. Ama Toronto'da beşyüz bine yakın. Yani Toronto nüfusunun yüzde onuna tekabül ediyor. Philadelphia'da, Amerika'nın ilk başkentinde Müslüman nüfusun oranı yüzde on. New York'ta, Şehir Meclisi bayramı tatil yapmaya karar verdi, çünkü New York'ta okullardaki çocukların yüzde yirmisi Müslüman. Yüzde yirmisi ! Burası ABD'nin en büyük şehri ve buranın devlet okullarındaki çocukların yüzde yirmisi Müslüman.

Bu muazzam bir fırsat, ama aynı zamanda bir kriz, ve biliyorsunuz Çin ideogramında kriz aynı zamanda fırsat demektir. Müslümanlar, keşfedilmemiş denizlere açılmak için gerekli entelektüel altyapıdan mahrum olduğunu anlamadığı sürece krizdir. İslam geleneğinde köklü ve kurulu bu cihazlar akıllıca kullanılmazsa, ciddi problemimiz var demektir.

Externality-dışsallık sözcüğünü kullanacağım ... 'dışsallık' bildiğiniz gibi... bir kurumun negatif dışsallığı onunla açığa çıkan zararlı yan ürünleridir. BP gibi, pozitif olan kuyu kazmaktır; negatif dışsallık kuyunun çalışmamasıdır. Dinlerin de negatif dışsallığı olur. İşler yanlış gider. İnsanlar yanlış gider. Aynı bunun gibi sosyal gövdeden negatif dışsallığı olan Müslümanlar var. Şimdi insanlar işi BP'ye bırakıyor, ama bazen problem BP'den büyük olabilir. Devletin müdahalesini gerektirebilir.

FBI bana geldiğinde- sorgulamak için değil, bana hiç sorgulamaya gelmezler. Yani havaalanında tamam ama, basında bahsedildiği gibi evime sorgulamaya hiç gelmediler. Ve Dr. Ramadan basını iyi bilir. Ben artık medyaya inanmıyorum. Çünkü basında kendinizi okuduğunuzda bunun saçmalık olduğunu görüyorsunuz. Ve Wikipedia...aman Allahım, biliyorsunuz. Sonra FBI...Dedim ki bakın. Benim isteğim, biliyorsunuz, gerçekten, sizlerin bunu iyi anlaması. Gerçekten. Bu bir suç problemi. Bunlar suçlular ve durdurulmaları gerekiyor.

Aşırılık elmalı turta kadar Amerikalı bir şey. Bizim ekstrem sporlarımız var. Biz biliyorsunuz binalardan atıyoruz, bungee ipleri ve aletleriyle. Aşırı yiyoruz. Bir kadın yakınlarda su içme yarışmasında öldü. Bir seferde yüz elli sosisinin yendiği sosisli yeme yarışmalarımız var. Mısırlı kardeşlerimiz bunu asla yapmaz biliyorsunuz. Ekstrem müziğimiz var. Bizim müziğimizi Guantanamo körfezinde işkence amacıyla kullanıyorlar. Ciddiyim. İşkence için kullanıyorlar. Aslında, heavy metal grupları kendi

müziklerinin işkence olarak kullanılmasını protesto ettiler . Bizim...ekstremlüğümüz gerçekten elmalı turta kadar Amerikalı bir şeydir. Problem aşırılık da değil. Aşırılık daima var olmuş ve olacak bir insan problemidir. Problem sivil toplumdaki şiddettir. İşaret etmemiz gereken konu budur: şiddet problemi. İslam özünde irenik bir dindir. Barışçı bir geleneği vardır. Peygamberimiz bir savaş kışkırtıcısı değildi. Savaşı sevmezdi. Savaşı küçümsemişti. Hiçbir zaman düşmanlarınızla karşılaşmayı ummayın, ama karşılaşacak olursanız savaş meydanında cesaretli olun demişti. Sivillerin öldürülmesini yasaklamıştı. Kadın ve çocukların öldürülmesini yasaklamıştı. Maliki fıkhında mesela bir kadınla ancak karşı safta savaşçı olarak yer alıyorsa savaşabilirsiniz. Maliki hukukçular hadis konusunda o kadar endişelidirler ki, savaş meydanında bir kadın görürseniz ondan kaçın demişlerdir . Hadisin hükmü altına girmek istemiyorlardı, çünkü mütevatir bir hadis. Yani Kur'an'la aynı bağlayıcılıkta eksiksiz bir hadis. Şimdi en büyük problemlerimizden birinden bahsederek kapatmak istiyorum, ben buna Şeyh Google diyorum; ' Hafta sonu müftüleri'. Geleneğimizdeki otoriteyi kaybettik. Bu da insanların Şeyh bin Ladin gibi olmasına yol açıyor. Birisi beni geçenlerde Arapça bir programa çağırıldı ve şöyle sordu: 'Şeyh Usame bin Ladin hakkında ne düşünüyorsunuz?' Ben de şöyle dedim: Öncelikle bu sorudan beklentiniz nedir? Yani ne dememi bekliyorsunuz, yarın Guantanamo'ya sevkedilmek için 'iyi çocuktur' mu diyeyim? Yani bu bir fikir mi? Ne diyeyim? Bu adamı kim Şeyh yapmış? Gerçekten. Şeyh Usame bin Ladin'i Şeyh yapan kim? Usame bin Ladin muhasebecidir. Eyman el-Zevahiri pediatrik cerrahdır. Ve bu insanlar Afganistan'ın mağaralarından insanları öldürün diye fetva veriyorlar. Onların fetvası meşhur Mardin fetvasına dayanıyor. Enver Sedat'ın öldürülmesine de gerekçe olan aynı fetvaya. Şeyhim ve hocam, Şeyh Abdullah bin Bayyah, geçenlerde Türkiye'de bir konferans düzenledi, Mardin şehrinde, fetvanın verildiği yerde. Fetva o şehirdeki spesifik bir konuyu işaret ediyordu. Şehrin valisi Müslümandı ama İslami kuralları uygulamıyordu, ve o zaman Müslüman olmayan Moğolların etkisi altındaydı. Ona buranın dar-ül harp mi yoksa dar-ül İslam mı olduğu soruldu. O da ne o, ne de diğeridir diye cevap verdi. İkisinin arasındadır çünkü dar-ül harp özelliğine sahip değildir; dar-ül İslam özelliklerine de sahip değildir. Ve sonra çok ilginç bir şey söylüyor. Mümin kişiye müminliğine uygun muamele edilmelidir; kafirleyse savaşılmalıdır: "yukatilu el-har'cen el-şaria b ima yestahikuh'. Kafirle savaşılmalıdır çünkü Şeriatı terk etmiştir, ve bunu hak etmiştir. Şeyh Abdullah bin Bayyah, bu fetva Mardin'de okunduğunda, bu metnin doğru olamayacağını söyledi.

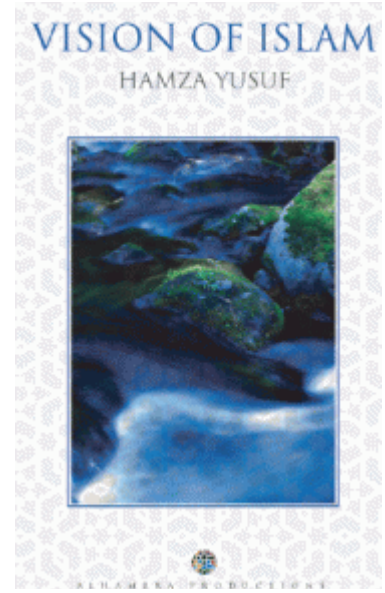
Katılımcılar arasındaki ulema- bir kısmı Müslüman dünyanın en büyük ilim adamlarıydı- hepsi 'Şeyh efendi, fetvayı değiştirme' dediler. Bu Şeyh-ül İslam'ın fetvasıydı. Fetvanın problemlerine işaret edebiliriz ama fetvanın metnini değiştirmemeliyiz dediler. Şeyh Abdullah bin Bayyah metinde bir problem olduğu konusunda ısrar etti. Arapça gramerine uygun olmadığını söyledi. Cidde'ye

döndüğünde, metnin bir başka kopyasını buldu ve gördü ki 'Şeriat'ı terk edenle savaşın' demiyor. 'yukatilu' yerine, 'yu'amilu' diyor. Ona kafir gibi muamele edilmelidir diyor. Yani, kafirlere ilişkin birçok kural vardır. Sonra Şam'daki Zahiriyeye mektebindeki en eski kopyasını buldu. Ve orada diyordu ki cezalandırılmalıdır, yani ne öldürün, ne de savaşın diyor. Fetva yüz yıl önce verilmiş ve sayısız bir şekilde savaşılmalı diye kopyaları var. Bu Abdül Selam Ferac'ın Enver'i öldürmesine zemin teşkil eden fetvadır. Bin Ladin'in Amerika'lıları öldürmek için kullandığı fetvadır, ve Suud evini Suudi Arabistan'da yok etmek için kullandığı fetvadır. Baskı hatasıdır. Tüm felsefelerini yüz yıl önce verilmiş baskı hatalı bir fetvaya dayanıyor. Bu topluluğumuzun bir krizidir: otorite krizi. Kimler bu metinleri okuyacak ve kimler anlamını belirleyecek? Çok teşekkür ederim.

İslam'ın vizyonu (1)

Hamza Yusuf'un İslam'ın Vizyonu kitabıyla ilgili yaptığı bir değerlendirme konuşmasının tercüme edilmiş deşifresidir.

[Murata ve Chittick'in 'İslam'ın Vizyonu'](#) kitabı üzerinden konuşmaya çalışacağım. Bu kitabı daha önce müslüman olmayan bir öğretmen grubuna anlatmıştım. Giriş bölümü okuduğum en iyi İngilizce metinlerden biri. İslam geleneğine ait derinlemesine bir tahlil yapıyor. Bu kısmı birkaç defa okudum, neden bu kitabı bu kadar sevdiğimi hatırladım. Sadece müslüman olmayanlar değil, müslümanlar için de oldukça faydalı bir kitap. Batı'da dine iki yönlü bakış olduğundan bahsetmesi takdire şayan konulardan biri.

Sözlükte adına 'dini gelenek' deniliyor, üniversitede hikaye etme yaklaşımı (narrative approach) ve tanımlama yaklaşımı (descriptive approach) tabirleri kullanılıyor. Tanımlama yaklaşımı en yaygın olanı, Antropolojik yaklaşım, dinin toplumda nasıl tezahür ettiğini gösteren bir yaklaşım. İnsanlar nasıl yaşıyorlar, dinlerini, dinlerinin gereklerini nasıl ifade ediyorlar. Bu yaklaşım insanların fiillerini içermekle birlikte din tarafından tesis edilmiş uygulamaları da içeriyor. Aynı zamanda tuhaf şeyleri de içeriyor çünkü insanoğlu garip şeyler yapar ve bunları genellikle din adına yapar ve bir süre sonra bunlar dinin bir parçası olarak görülür.

Din uzmanı perspektifinden, kendini adanmış insanlardan bahsediyorum. Çünkü Batı'da adanmış uzmanlar olduğu gibi, Dr.Cleary'nin ifadesiyle 'cüzdan uzmanı' da çok var. Bu insanlar yaşamlarını bu işten kazanıyorlar ve bu yüzden anlattıklarına inansalar da inanmasalar da para kazanmak için anlatmak durumundalar. Dine inanmadan din anlatan birçok insan var. Bu yaklaşım dini öğrenmek isteyenler açısından bir problem.

California Üniversitesinde din derslerine katıldım. Bir gelenek içinde bulunan, o geleneğe inananların anlattığı dersler çok farklıydı. Zen Budizmine derin ilgisi olan dindar bir Katolikten aldığım ders böyleydi mesela. Dine inanmayan kişilerin sınıflarında ise, ne kadar objektif olmaya çalışsalar da, bir problem vardı. Aslında bu insan doğasının gereği. Bizler her şeye filtrelerle bakarız. İslam'a bakış da bu filtrelerden geçer. Müslümanlar dinlerini anlasalar da, anlamasalar da dinlerine savunarak bakarlar. Bazı Müslümanlar vardır ki bence dinin mesajını anlasa, dinden çıkabilir, çünkü onun dünya görüşüyle uyumsuzdur. Bazı Müslümanlar da vardır ve bence çoğunluk böyledir, dini öğrenmeye başladıkça bu onların kanaatlerini kuvvetlendirir. Bazı Müslüman olmayanlar İslam'ı araştırdıklarında müslüman oluyorlar. Bazıları ise, İslam'a karşı daha çok bileyleiyor. Bazıları ise müslüman olmamakla birlikte geleneğe derin saygı besliyorlar. Yani herkes filtrelerden bakıyor ve bu kitabın giriş bölümünde de bu durum anlatılıyor.

Kitapta şöyle diyor: "Müslümanların İslam'ı öğrenmeye ihtiyaçları var, çünkü dinleri hakkında çok az şey biliyorlar ve genellikle savunma konumundalar" ve bu tespit kesinlikle doğru. Müslümanların çoğu dünya algısına yansiyacak derin bir din bilgisine sahip değil. Birçok Müslümana en temel soruları sorun, aldığınız cevaplar sizi şaşırtacaktır. Batılılar da hiçbir şey bilmiyorlar ama insiyaki olarak düşmanlık besliyorlar, böyle bir ortamdayız. Dr.Cleary'nin 'Zen Cohen' kitabında bahsettiği şeylerden biri bu. Kendini çok liberal, açık fikirli, ön yargısız gören Amerikalılar konu İslam olduğunda en keskin önyargılarını sergileyebiliyorlar ve bunu kesinlikle hiçbir bilgi sahibi olmadan yapıyorlar. Başka bir konuda konuşsa kendini önyargılı hissedeceği, adaletsiz olacağını düşüneceği halde konu İslam olunca kantarın topuzu kaçıyor. Birçok insandaki bu düşmanlık çok ilginç. Bu düşmanlığın birçok sebebi var. Tarihi sebepleri var. İslam yüzyıllarca dünyanın büyük bir bölümünde en büyük güçtü. Bu sebeple, bazı insanlar Müslümanlarla uyum içinde yaşarken, bazıları böyle değildi. Örneğin Çinliler ile Müslümanların güzel bir ticari ilişkileri vardı. Biliyorsunuz Çin birçok müslüman ülke ile komşudur ve Çin'in büyük sayılabilecek bir kısmı müslüman olmuştur. Çinlilerin İslam'la çok erken zamanlarda tanıştığına dair bilgiler vardır. Bir Çinli alim, kitabında, Çin'den bir delegenin Medine'de Hz.Peygamberle (SAV) görüştüğünü, bir başka delegenin ise Ömer ibn Hattab (RA) ile görüştüğünü anlatır. Yani Çinliler çok erken bir zamanda İslam'la tanışmışlar ve Müslümanlarla gayet iyi ilişki kurmuşlardır. Savaşlar da olmuş, 8.yy'da bazı Çinli kağıt üreticileri savaşta esir edilmiş ve Bağdat'a götürülerek Müslümanlara kağıt yapmayı öğretmeleri istenmiştir, Kağıt 1. yüzyılda Ts'ai Luin adında bir Çinli tarafından bulunmuştur ve bu buluşundan dolayı tarihin en önemli kişilerinden biri kabul edilir. Müslümanlar Afrikalılarla da genellikle iyi ilişkiler içinde olmuştur. Birçok Afrikalı Müslüman olmuştur. Kara Afrika'da, güney Afrika'da iyi ilişkiler kurulmuş, bunun yanında kölelikten dolayı bazen

düşmanlıklar da olmuştur. Ama çoğunluğu Müslüman olmuştur. Batı Afrika'da da köle ticaretiyle ilgili bir düşmanlık olmuştur. Nijerya'nın Ebo bölgesi veya Euroba'ya inmişlerdir. Ve Euroba'nın çoğu Müslüman olmuştur ama düşmanlık da vardır, yani bazı bölgelerde iyi ilişkiler gelişirken bazı bölgeler problemlili olmuştur.

Batı genellikle İslam'la düşmanca bir ilişki içinde olmuştur. Başlangıçta durum her zaman böyle değildi, tarihin bazı sayfalarında, mesela İspanya'da, müslümanların, Hristiyanların ve Yahudilerin uyum içinde yaşadıkları ve kültürel gelişimin göze çarptığı bölgeler de vardı. İtalya'nın büyük bir bölümünün Müslüman egemenliği altında olduğu bir zaman dilimi olmuştur ve Arnold Toynbee'nin ifadesiyle Papa 80 yıl boyunca müslümanlara cizye ödemiştir. Yani Katolik Kilisesi'nin İslam egemenliği altında olduğu bir zaman yaşanmıştır. İslam, kuzey iklimlerine, Danimarka'ya kadar ulaşmıştır. Vikingler Müslüman olmuşlardır, Vikingler İspanyol ve Portekiz Müslümanlarına karşı savaşmış, bu sırada bazıları Müslüman olmuş, bazıları Danimarka'ya dönmüş, bir kısmı da İspanya'da kalmış ve Norman olarak İngiltere'yi işgal etmişlerdir. İrlanda bağlantısı da çok ilginçtir. İrlandalıların Müslümanlarla bağlantısı çok eskidir. Protestanlığın İrlanda'ya gelmesinden daha eskidir. İrlanda'da Arapça yazıların bulunduğu manastırlar görülmüştür. İrlanda kiliselerinin bir kısmında 'Bismillahirrahmanirrahim' levhası bulunmuştur. İrlanda müziği Endülüs Arap müziğinden etkilenmiştir ki bu da Fars müziğinden etkilenmiştir çünkü birçok Müslüman müziğinin kaynağı burasıdır. Bu tarihin büyük bir kısmı bilinmiyor. Bilinmemesinin sebebi birçok insanın tarihi kaynakları okumaması. Tarihçiler sadece belirli alanlara yoğunlaşıyorlar. İslam konusuna ilgi duyanlar doğal olarak Müslümanlar ve ne yazık ki tarihle ilgilenen çok az müslüman var. Nabil Matar'ın kitabı 'İngiltere'de İslam' önemli bir kitap fakat sadece bir başlangıç çünkü İngiltere'de bir Müslüman dönemi vardı, üzerinde 'Bismillahirrahmanirrahim' yazılı paralar basılmıştı. Renegadolular vardı, bunlar Avrupalıydı, Müslüman olup ülkelerine döndüler, İngilizler Fas gibi yerlere gittiler. Müslüman olan bir İngiliz vardı ve Fas'ta bakan oldu. Tarih çok geniş bir alan, bütün bunları incelemek gerekiyor. Düşmanlık dönemleri olmuştur, çok düşmanca olmayan dönemler olmuştur ama genel kural olarak Avrupalılar Müslümanları kendilerine derin tehdit olarak görmüşlerdir. İspanya'da, İspanyolların işlerin yolunda olduğunu söylemesinin bir ifadesi 'kıyıda hiç Fas'lı yok' demektir, bir diğer ifadeyle ortalıkta hiç Müslüman yok. Hala güney İspanya'da işler yolunda demek yerine bu ifade kullanılır. Ayrıca Roland şarkısı var. Sizlerden edebiyat okumuş ve Newton antolojisi gören varsa, Roland şarkısını okumuşsunuzdur. Roland şarkısı Roland'nın Faslı müslümanlardan geri alınışı anlatır. Charles Martell, 8.yüzyılda Müslümanları savaşta püskürtmelerinin nasıl bir dönüm noktası olduğunu anlatır. Geri dönerler, Batı Avrupa'daki seferleri durdururlar ve sonraki 800 yıl İspanya'ya odaklanırlar.

İspanya'daki İslam, Avrupalı İslam'dır ve diğer tarafta Osmanlılar cihad fikrini ve İslam'ı kılıçla yayma fikrini tekrar getirmişler ve Hristiyan-Doğu Avrupa'ya seferler düzenlemişler ; Viyana'ya kadar gitmişlerdir. İnsanlar bilmez belki, kruvasan (croissant) Viyanalı bir fırıncı tarafından müslümanları yenilgiye uğrattıktan sonra crescent (hilal)'i yemenin ve yemenin zevkiyle hazırlanmış bir yiyecektir.

Tarihten gelen bir düşmanlık vardır ama genellikle birçok Batılı insan, birçok doğu Avrupalı gibi tarihle ilgilenmez. Ama bir ülkede yaşıyorsanız büyük ihtimalle Haçlı Tavşan (http://en.wikipedia.org/wiki/Crusader_Rabbit) gibi karikatür karakterlerle büyümüşsünüzdür. El Cid (http://en.wikipedia.org/wiki/El_Cid) gibi filmlerde faslılar hep kara yağız ve vahşi gösterilir. Eski filmlerde mesela 'Rudolph Valentino'nun The Sheik'de ([http://en.wikipedia.org/wiki/The_Sheik_\(film\)](http://en.wikipedia.org/wiki/The_Sheik_(film))) Müslümanlar oldukça romantiktir ama sonunda karakterin aslında Arap olmadığı ortaya çıkar, o bir Avrupalıdır ve Avrupalı kızı alması en doğal hakkıdır. Düşmanlık fikri ciddidir ve Müslümanlar bu konuda düşünmelidir fakat Batılılar da İslam'a daha az düşmanlıkla bakmak konusunda kendileri ile mücadele etmelidir. Bu zor. Bu kitap İslam'ı Müslümanlara doyurucu bir şekilde anlatmaya çalışıyor ve bunu gayet iyi yapıyor. Sizlere problemleri birkaç noktayı aktarmaya çalışacağım, bunun İslam'ın anlaşılması açısından önemli olduğunu düşünüyorum. Bu sınıfta bu dersi vermemin sebeplerinden biri İslam hakkında unuttuğumuz şeylerden birini aktarmak, holistik geleneği. Bu bütünselliktir. Kur'an der ki, 'siz kitabın bir kısmına inanıp bir kısmına inanmıyor musunuz?' İslam'ı Kabul ederseniz, ona teslim olursunuz. Bunun anlamı bütünsel dünya görüşüne teslim olmaktır. Dünyaya Müslüman gözüyle bakmaktır, dünyaya Batı üniversitelerinin veya Batı dünyasının perspektifiyle bakıp görüşlerini bulandırıyorlar ve durumun vehametinin farkında bile değiller. Yaratıcı ile irtibatı kopuk birçok Müslüman var. Günlük hayatlarında aşkın olanla hiçbir ilişkileri olmuyor; yaşamları ruhsallıktan, anlamdan tamamen uzak.

Bir başka ilginç nokta şu: William Chittick'in en azından bir süre geleneksel medrese eğitimi aldığını, ve bu yüzden geleneksel metinlerin tercümesi konusunda usta olduğunu biliyorum. Çünkü yaptığı tercümeleri okudum ve bu işi ne kadar ustalıkla yaptığının farkındayım. Klasik metinlerin başlangıç okuyucuları için çok zor olduğu söyleniyor. Bunlar farklı bir kültürel çevreden gelen insanlar için yazılmamış, yazarlarla aynı paralelde düşünen, aynı dünya görüşünü paylaşan kişiler okuyacak diye yazılmış kitaplar. İmam Gazali'nin 6.yüzyıl Doğu İslam'ını anlattığını unutup kendi standartlarını imama uydurmaya çalışmak, doğru ve adil değildir. Diğer taraftan İmam Gazali geleneği günümüzde de kullanabileceğimiz bizimle ilgili, evrensel şeyler söylüyor. Diğer taraftan İmam Gazali'nin kitabında günümüzle ilgili olmayan, kendi zamanı ve bölgesiyle ilgili bölümler de var.

Bu kitapların ileri düzey entelektüel bilgiye sahip kişiler muhatap alınarak yazıldığı söylenebilir. Lisans düzeyi eğitim sistemimizde nadiren gördüğümüz, lisans altında ise hiç görmediğimiz bir eğitim tipi bu. Geleneksel İslami metinlerle uğraşan biri, örneğin İmam Gazali, birçok eserinde – hepsinde değil çünkü bazı eserlerini halk için, herkesin anlayabileceği şekilde yazmıştır- okuyucunun gramer, retorik, mantık, diyalektik, nazım ve nesir konusunda eğitilmiş olduğunu farzeder. Matematik konusunda siz zaten bilginisinizdir. Kitabını yazarken bu varsayımlara göre yazar, dolayısıyla Arapça bilseniz bile mantık bilmiyorsanız ortalama Arapça okuyucunun anladığı anlamdan çok farklı bağlamda bir şey söylediğini anlamanız mümkün olmaz. Onun anlamı farklıdır, teknik bir kelimedir, teknikle ilgilidir. Klasik metinlerle çalışmak için kişi klasik eğitimden geçmelidir, bunu yapmazsanız anlayamazsınız. Bu yüzden klasik metinlerde çok büyük tercüme hataları görüyoruz çünkü insanlar metni incelemek için gerekli temel bilgilere sahip değiller.

Metinler bir konunun ana hatlarıdır. Geleneksel metinler üzerine açtığımız sınıflardaki öğrencilerimiz bunu bilmelidir. Metinler sadece ana hatlardır. Anlamaların veya yorumların mandallandığı iplerdir. Geleneksel Müslüman dünyanın bilgiyi iletme şekli budur. Gramer öğrenmek bir şiiri anlamak için yeterli olmaz, yorum ilmini de öğrenmek gerekir. Tüm örnekler çalışılmış olmalıdır ki kurallar anlamlı hale gelsin. Şimdi öğrenciler kütüphaneden kitap alıp ertesi hafta bırakmak nedir bilmiyor. O kitabı satın almıyorsun, onu elle kopyalamak ve bir ustayla kelime kelime aylarca, yıllarca çalışmak gerek. Şahsen bazı metinleri, yayınlanmadığı ve bulunamadığı için elle kopyalamak durumunda kaldım. Bundan çok faydalandım ve böyle bir imkanım olduğu için mutluyum. Oturup hocamla kelime kelime metin yorumladık. Onlarca kitabı hocam ile bu şekilde çalışmanın etkisi büyük oldu. Şeyh Muhammed bu şekilde yüzlerce kitabı bitirdi. Babasıyla birlikte 400 kitabı mütalaa ettiler. İyi bir eğitim aldıysanız, tek başınıza mütalaaaya başlamadan önce en az 30-40 kitabı bir hocayla birlikte mütalaa etmiş olmanız gerekir.

Bir ilginç konuya daha temas edeceğim. Birçok çağdaş Müslüman 'eskimiş malzemelerle' uğraşmaktan bıkmış gibi görünüyor. Entelektüel miraslarını kenara itmeye ve bunu bilimsel çabalarla, mesela sosyolojiyle değiştirmeye çalışıyorlar. İslami mirasın gereksiz ve Kur'an'ın yeterli olduğunu söyleyerek bu insanlar zamanın ruhuna teslim oluyorlar. Eski yorumları dikkate almayanlar, metinleri günümüz baskın dünya görüşü ışığında ele almak durumunda kalıyorlar. Bu, kendi zamanını büyük geleneğin ışığında aydınlatan büyük otoritelerin takip ettiği yoldan çok farklı bir yol. Antik geleneğin güzelliklerinden biri, 12.yy'da yazan bir yazar, 3. Ve 4.yy yazarları ile aynı dünya görüşü ile yazıyor ve yorumda bir süreklilik var. Zamanın ayartmalarına boyun eğmiyorlar. Modernlerin yaptığı şeylerden

biri herşeyi kendi zamanı içinden değerlendirmeleri. Sonra bu insanlar arkalarına bakıp ne kadar komik sonuçlara ulaştıklarını görüyorlar. Bu yüzden ki 19.yy'a baktığınızda kafatası bilimi kişiliği anlamının en güncel yoluymuş ve insanların kafatasındaki şişkinliklerden karakter analizi yapıyordu. Bu 19.yy'da son derece bilimsel görünüyordu. Bugün dile getirilen fikirlerin de 50-100 sene içinde benzer bir duruma düşeceği beklenebilir. Bu tehlikelerden sadece biri.

Kitapta bahsedilen bir diğer konu da şu: Entelektüeller ilgisiz detayları tartışmak için büyük zaman harcıyorlar. Müslüman alimler bazı şeylerle ilgili çok fazla detaya girmişler ve bunların ilgisiz konular olduğuyula ilgili bir anlayış var. Aslında onların tartıştıkları günümüz dünyasında da tartışılmaya devam ediyor ve devam eden anlamsal analizler var. Dilin derinlemesine analiziyle ilgilenen insanlarımız var. Tarihte böyle müslümanlar bulursunuz. Gramer konusunda en olağanüstü alimler Irak'ta 3.,4. Ve 5.yüzyılda ortaya çıkıyor. Bir doktora tezi var, modern dil teorisinin, aslında 3.ve 4.yy'da Irak'ta çıktığını gösteriyor. Bunları çalışan dil bilimciler bunları okumuş ve kendi fikirlerini ortaya koymak için kullanmışlar. Mark Twain şöyle der: 'eskiler en güzel fikirleri bizden çalmışlardır'. Eskileri okumak kadim bir hiledir. En popüler yazarların bazılarını baktığınızda, ve klasiklerle karşılaştırdığınızda malzemeyi nereden aldıklarını ve ama bunları nasıl güncel gibi sunduklarını ve nasıl yeni hale getirdiklerini görürsünüz. Epictitus, 'bana 2000 yıl önce Roma'da yaşamış bir köle nasıl yardım edebilir?' diye soruyor kitabında.

Son olarak diyor ki; "biz yazarların kendi lensleri vardır. Bazıları bizi İslâm'ın vizyonunu İslam entelektüel geleneğinde ve özellikle Sufi geleneğinde aradığımız için yadırgayabilir ama İslam içindeki bu perspektiflerdir ki geleneğin en bilinçli yansımasını sağlar". Çalıştıkları entelektüel gelenek, klasik gelenek. Sufi gelenek, insanların hakkında kötü konuştuğu Sufi gelenek değildir. Eski alimler, büyük alimler kendi ruhsallığı içinden köklenen bir perspektife sahip olmuşlar ve İslâm'ın yorumu ve açıklamasını buna dayanarak yapmışlardır. Bunun adı tasavvuf ilmiydi. Dolayısıyla bu bir keşif değil, bu geleneğin bir parçası ve onların gösterdiği de bu.

Şimdi giriş bölümünde dinin Hz.Peygamber vasıtasıyla (SAV) gelen Kur'an ile kurulduğunu söylüyor. Müslüman, Allah'ın iradesine teslim olan ve İslam dinini takip edendir. Kur'an Hz.Peygamber (SAV)'e Cibril ile iletilmiş olan kitaptır, ana tema bu. Ayrıntılamak için, 1400 yıldan fazla bir zaman önce Mekke dışında bir tepede , bir insan meditasyundaydı ve melek ona gelerek ikra (oku) dedi ve bu vahyin başlangıcı oldu. Her şey buradan ortaya çıktı. Bu temeldir. Dolayısıyla Kur'an her şeyi böyle yörengeye soktu ve şimdi gezegenimizde her 5 insandan biri Kur'an'ın Allah tarafından gelen vahy

olduğuna inanıyor. Yani bu melekten vahy alan bir insan ile başladı. Müslüman'lara göre, Hristiyanlardan farklı olarak, Kur'an sadece Arapça'dır. Bir hristiyan genellikle İncil'den konuşurken, 'İncil'de böyle diyor' diye konuşur. Bir Müslüman hiçbir zaman eğer İslam'ı gerçekten anladiysa Yusuf Ali'nin tefsiri için böyle söylemez. Der ki 'mealde diyor ki'. Hiçbir zaman 'Kur'an diyor ki' demez. Bunu dememelisiniz çünkü çeviri sonuçta bir yorumdur ve hiçbir Müslüman Kur'an'ın herhangi bir mealini kesin kabul etmez. Kur'an'ın kesin bir çevirisi yoktur, bu Arap dilinin doğasıyla ve dilin genel doğasıyla ilgilidir. Her dilde farklı yorumlar mümkündür.

Geçenlerde iki yıllık çalışma sonucu İmam el Busuri'nin 160 mısralık şiirini çevirmeyi tamamladım. Bu şiiri üç defa tekrar tekrar çevirdim, önce harfi harfine çevirdim ve sonra birine gönderdim benim için düzenledi, birçok değişiklikle geldi, ikinci bir defa çalışmak durumunda kaldım ve bir daha üzerinden geçtim ve son defasında tamamen yeniden çevirmiş oldum. Bir noktada farkettim ki sürrealistik Arjantinli bir yazar olan ve değindiği motiflerden biri olayların sürekli yeniden tekrarlanması olan Borehey Horeheads'in bir hikayesinde sonsuza kadar çeviri yapmaya devam eden bir karakter olarak pekala yer alabilirdim çünkü her zaman yeni olası bir anlam vardır. Her zaman başka bir anlama gelebilen kelimeler vardır. Eşanlamalı sözcükler kitapçığına bakarsanız aynı kelimenin birçok farklı karşılıkları olabileceğini görürsünüz. Kur'an Arapçadır, 'Biz bunu Arapça indirdik' buyruluyor. Bu Arapça Kur'an'dır. Bu yüzden Kur'an Arabidir ve bir de Kur'an mealı vardır. Meal Kur'an diye isimlendirilemez.

Bu çok önemlidir. İncil'in birçok farklı yorumu vardır. Yeni Amerikan versiyonuna bakarsanız, ve sonra King James'e bakın, tamamen farklıdır, bazen mana tamamen değişir. Dolayısıyla neyi takip ediyorsunuz ve ne anlama geldiğine kim karar veriyor? Açıkça Kur'an'ın birçok yorumu vardır ama eğer 15 farklı ilmi tamamladıysanız -İbn Cuzai'ye göre 12- Kur'an'a hakim olabilir ve ancak ondan sonra yoruma kalkışabilirsiniz. Bu ilimleri tamamladığınızda, yorumunuz Arap diliyle uyumluysa ve Hz.Peygamberin (SAV) söyledikleriyle çelişmiyorsa, bu kabul edilebilir bir mealdir. Yani Kur'an farklı yorumlanabilir, hep öyle olmuştur ve olmaya devam edecektir. Kur'an'ın ilk zamanlarda Farsça'ya çevrildiğinden bahsediyor ki doğrudur ama notlarda satır arası olmuş, aslında bunlar halk için yapılmamış, kurallar için yapılmıştır, yani Kur'an'ın yorumu halka verilmemiştir. Katolik Kilisesi de aynı fikri takip etmiştir. İncil'i Latin dilinde tutmuşlar ve Luteryanlık ve Protestanlığa kadar lisanlarına çevirmemişlerdir, çünkü İncili okumadan önce farklı ilimlere hakim olmak gerektiğini, aksi takdirde yanlış yorumlamaların olabileceğini düşünmüşlerdir. Ve sonra Kur'an'ın 7 katman anlamından bahsediliyor. 'Kur'an 7 farklı harfte indirilmiştir' hadisine atıfta bulunuyor. Bunun ne anlama geldiğine

dair tartışma var ama bir hadiste Hz.Peygamber (SAV) buyurmuşlardır ki 'herbir ayetin iç, dış ve öte anlamları vardır'. Sadece dış, zahiri manalarını kabul ederseniz ezoterist olursunuz. Sünni Müslümanlar daima Kur'an'ın hem batını, hem de zahiri olduğunu ve hiçbirinin reddedilemeyeceğini düşünmüşlerdir. Kur'an avama, sıradan insanlara da havassa, sofistike insanlara da, felsefecilere de krallara da köylülere de çobanlara da hitap eden inanılmaz bir medeniyet yaratmıştır. Bu Kur'an'ın en güçlü ve çekici özelliklerinden biridir. Her kademeye seslenir ve ortak bir temelde hepsini buluşturur. Kur'an 100 yıl içinde Çin'den İspanya'ya farklı diller konuşan coğrafyalara -dili Arapça olmasına karşın- hitap edebilmiştir. Çünkü onların sadece kulaklarına ve dillerine değil kalplerine ve akıllarına hitap etmiştir. Çünkü insanoğlunun paylaştığı en temel anlamdan bahsetmektedir ve Kur'an bu yüzden evrenseldir.

Diğer gelenekleri okuduğunuzda farkedeceğiniz şeylerden biri şudur ki, kutsal metinlerinde coğrafya ile ilgili birçok bilgi vardır, ormanda yaşamakla ilgili mesela, İslam'da ise, Kur'an'a baktığınızda okyanus üzerinde seyahat eden adama seslenir, halbuki Araplar okyanusta gezmemişlerdir, okyanusun ortasında dev dalgalar içindeki gemicilere seslenir. Ayrıca çölde gezen adama seslenir. Dağlarda seyahat eden, yaşayan, tarımla uğraşanlara, çobanlara seslenir. Tüccarlara seslenir, ticaret yapan insanlara seslenir, elle iş yapan insanlara seslenir, herkes kendini Kur'an'da bulur ve Kur'an herkesle konuşur.

İslam'ın birleştirici etmenlerinden biri hepimizi Arapçaya davet etmesidir, dolayısıyla Hristiyanlar mesela Kore dilinde, Japonya, Lehçe, Sanskritçe ayınlar yaparlar ama Müslümanların ibadetleri, tek dildedir ve hepimiz onu paylaşırız. Yani hangi camiye gitseniz, aynı Kur'an'ın okunduğunu duyarsınız, farklı bir Kur'an duymazsınız ve bu bizleri birleştiren bir faktördür. Kur'an hakim olarak yeni Ahit kadar olsa da ittifakla Eski Ahitten de Yeni Ahitten de çok farklıdır. Bu kitapların ikisi de birçok farklı insan tarafından toplanmış derleme kitaplardır, Kur'an ise tek bir insana verilmiştir ve bu konuda ittifak vardır. Her ne kadar Patricia Crone gibi Kur'an'ın Hz.Peygamber (SAV)'in vefatından sonra bir kurul tarafından toplandığını ve onların eklemek istediklerini eklediklerini, çıkarmak istediklerini çıkardıklarını söylemeye kalkışanlar olduysa da. Bu aylık Atlantic Dergisiydi, birkaç sayı çıkardı. Bu teoriler Oryantalist geleneği araştıran oryantalistler tarafından dahi reddedildi ve Patricia Crone bir derece çark etti. Üç-dört yıl önce söylediklerini artık söylemiyor. Doğu sahilinde ders veriyor, aslında SOAS'deydi. Aynı şeyleri söylemiyor çünkü Oryantalist topluluktan çok tepki aldı. Bu fikirler gayr-i Müslim İslam akademisyenleri tarafından bile kabul görmüyor.

Nicholson, Arberry'ye Arap edebiyatı tarihini öğrettiği kitabında der ki, itiraf etmeliyiz ki Kur'an kesinlikle Peygamberden nakledilen sözlerdir. Müslümanların ve özelde Arapların geniş hafızalarını bilenler bilir ki bu kitap ezberle nakledilmiştir. Size bir örnek vereceğim. Muhammad Hasan El Dudu buraya geldi ve burada bir ders de verdi. Kendisi fotoğraf hafızasına sahiptir ve birçok hadis kitabını ezbere bilir. Buhari'yi kalbiyle ezberlemiştir. Bende Buhari'nin el yazma bir nüshası var, alıp baktı ve ilk sayfada iki hata buldu ve bana gösterdi. Bu yüzden müslüman geleneğinde güven insanadır, sadece kitaplara değil ve insanlar bunu anlamıyor. İnsanlar güçlü hafızalara sahip olmak için uğraşmışlardır, buna önem vermişlerdir ve hafızalarını bilgiyi muhafaza için adanmışlardır. Ezberler metnin kendisinden çok daha güvenilirdir. Katipler hata yapar ama Hafız yapmaz. Hata yapabilir ama hatasını anlar, eğer gerçek hafızsa. Bu yüzden ki hiçbir gerçek Hafız onu düzeltene ihtiyaç duymaz. Onu tek başına bırakın kendi başına çalışır. Hepimiz bunu gördük, teravihte güçlü bir hafızın arkasında namaz kılmış olanlar bilir. Hafız, Kur'an'ı kalbiyle hıfzedendir.

En kısa sure 10 kelimedir ve en uzununu 6000'in üzerindedir. Bunların herbirine ayet denir ve anlamı işaretler. Bununla ilgili detaylara giriyorlar. Kur'an ile İncil arasındaki ilginç farklılıklardan biri Kur'an'ın Allah'tan bahsetmesidir. Şimdi Kur'an'ın bu geleneklerden farklılaştığını duymak bazılarında sürpriz gelebilir ama incili okursanız, İncil Tanrıdan çok da bahsetmez. Tarihten, kabilelerden, insanların problemlerinden, ailelerden, birçok şeyden bahseder ama İncilin bölümlerinde birkaç sayfadan başka tanrıdan bahsedildiğini göremezsiniz. Kur'an'da ise bahsedilen konudan bağımsız olarak hepsi Allah'a bağlanır ve bunun yollarından biri yüce isimlerinin kullanılmasıdır. Ayetler, O'nun merhametli, Kerim, Her şeye gücü yeten olduğu şeklinde biter. Kur'an daima her konuyu en önemli konu olan Allah'a getirir ve bu yüzden kırmızı yazılmış Kur'an'a bakarsanız farkedersiniz ki herbir sayfada Allah'ın adı vardır. Kırmızı yazılı İncil'e bakarsanız İncil'in Tanrıdan bahsetmediğini görmek size şaşırtıcı gelebilir. İncil'i eleştirmek için değil, iki kitap arasındaki bu bariz farkı ortaya koymak adına söylüyorum.

Burada bahsettiği konulardan biri de şu: Ana dili Arapça olanlar Kur'an'la bir mülkiyet ilişkisi kuruyorlar, bir diğer deyişle 'o benimdir ve başkasının değildir, özellikle Araplarındır' şeklinde. 'Eğer Arapça bilmiyorsanız, Araplar sizin kur'an'ı anlayamayacağını düşünür' diyor. Şahsen bunun doğru olduğuna inanmıyorum. Arap olmayan birçok insan var, Arapçayı bilmiyorlar ama birçok Arap'tan daha fazla hayatlarını Kur'an'a göre yönlendiriyorlar. Güney Asyalı insanlar biliyorum anne babalarını Kur'an okurken ağlarken gören ama okuduklarının ne anlama geldiğini dahi bilmiyorlar ama biliyorlar ki bu Allah'ın sözü ve bu onları etkiliyor çünkü Allah'ın vahyini okuyorlar. Meşhur hikayedir bir acem kur'an'ı duyup ağlamaya başlıyor ve bir Arap ona 'sen Acemsin ve nasıl Kur'an'ı duymakla ağlarsın?'

diye soruyor. O da cevap veriyor: Benim dilim Acemdir ama kalbim Arabidir. Kalp, aklın anlayamayacağı şeyleri anlar. Bu da önemlidir. Genel kural şudur ki İslami dünya görüşünde temeli olmayan bir kişi, Kur'an'ın mealini okursa önyargılarını onaylar ve bu maalesef çok doğrudur. Kur'an'a önyargılarınızla giderseniz aradığınızın ta kendisini bulursunuz, bunu biliyorum, yapıyorlar ve işte ortada. Arıyorlar ve aradıklarını buluyorlar; siz bir şey arıyorsanız başka şeylere kör kesilirsiniz, yani Kur'an'a önyargılarınızı onaylatabilirsiniz. Kur'an'ın size konuşmasına izin vermezsiniz. İşte bu yüzden Kur'an 'bu muttaki insanlara bir rehberdir' der ve sonra der ki 'bu kitabın içinde şüphe yoktur', daha baştan pozisyonunu açıklar. Bu kitap hakkında şüpheniz varsa, size fayda sağlamaz. Allah'ın bir vahyi olduğuna otomatik olarak inanmazsanız size bir faydası olmaz. Otomatik olarak Allah'ın vahyi olmadığına şartlanmışsanız o perspektifle okumaya başlarsınız. Ama ona gidip bilmek istiyorum bu 'Allah'ın vahyi midir?' diye giderseniz, şüphe değil ama bir şey bilmiyorsunuz ve basitçe kendiniz görmek istiyorsunuz, şüphecilikle objektiflik farklıdır ve bu yolları seçtiğinizde tamamen farklı deneyimler yaşarsınız.

Bir diğer konu kur'an ve Kur'an'ın dünya görüşünün Arap diliyle kesinlikle bağlantılı olmasıdır. Arapça Semitik bir dildir, Hz.Musa ve Hz.İsa'nın (AS) konuştuğu dildir. Onlar da Semitik diller konuşmuşlardır. Aramice ve İbranice kök yapı olarak Arapça'ya çok benzer. İbrani alimleri İbrani dilini yorumlamak için Arapça sözlükleri kullanmak durumunda kaldıklarını ifade etmişlerdir. Çünkü Hahamlar Arami dilindeki eski ahit tefsirleriyle uzun uzadıya uğraşmayı yasaklamışlardır. Sözel gelenekleri vardır ve yazıya dönüştürmekle ve sözlükle uğraşmazlar. Araplar sözlük yazmaya hemen 8.yüzyılda başlamışlardır. Bu ilk sözlük İngilizce sözlükten farklı olarak son derece sofistikedir. Biz ilk sözlüğümüzü 16.yüzyılda yaptık ve kötü bir sözlüktü. Araplar isenİslam'dan hemen 100 sene sonra son derece sofistike sözlükler yazıyorlardı. Arapçayla ilgili bir diğer konu onun şiirle korunmuş olmasıdır. Hz.Ayşe sadece tek bir şiirden 12,000 mısra ezbere biliyordu. Bu abartı değil çünkü ben şahsen 12,000 mısradan fazla ezbere bilen insanlar gördüm ve bunun abartı olmadığını biliyorum.

Sonra Kur'an'dan bahsediyor kitap. 114 kısımdan oluşuyor. Sürekliliği olmayan bir kitap ve bu Batılı insanlar için bir handikap. Çünkü Yaratılışla başlayan ve tarihle devam eden kitaplara alışmışlar. Kur'an'ı okursunuz ve o yaratılışla başlamaz. Allah'ın başlamak istediğiyle başlar. Eli Lam Mim'le başlar. Bunun anlamını kimse bilmez ve bence bu Kur'an'ın Allah kelamı olduğunun en büyük delillerinden biridir. Çünkü kimse bunu düşünemez, anlamını kimsenin bilmediği harflerle başlamayı. Her bilenden daha iyi bilen olduğunu göstermek için. Kitaba alçakgönüllü yaklaşmalısınız çünkü size diyor ki 'siz her şeyi bilmiyorsunuz. Çok az şey biliyorsunuz' ve bunu hatırlamak önemli.

20.sayfanın altında Peygamber (SAV)'in intiharı düşündüğü şeklinde görüşler bulunduğunu söylüyor. Bu doğru değil, intiharı düşünmedi. Çok endişeliydi ve bu da peygamberliğin delilidir çünkü yalancı peygamberler sizi Tanrı tarafından gönderildiğine ikna etmeye çalışır, fakat Hz.Peygamber (SAV)'in ilk karşılığı 'bana neler oluyor?' olmuştur. Bu eşi tarafından onaylandığında ve Varaka, eşinin kuzeni, tarafından, neler bittiği anlaşıldı ama başta çok endişeliydi ve derin bir şok içindeydi. Bunu kabullenecek cesareti başlangıçta yoktu, ama kelimenin bu anlamıyla gönülsüz değildi. Şaşırmişti ve sorumluluğuyla ilgili endişeliydi. Bunu Kur'an'da görebilirsiniz. Der ki 'vahyi ezberlemeye çalışma' çünkü unutacağından veya tamamını alamayacağından korkuyordu ve kendini büyük bir borç yükünün altında hissediyordu.

Hiz. Peygamber (SAV) Arap Yarımadasında doğmuştu. Putperest bir ortamda doğmuştu. En baştan putperestliği reddetmişti. Putları sevmemişti, putlara yemin etmemişti, putlar önünde eğilmemişti. Allah'ın birliğine veya tevhide karşı doğal bir eğilimi vardı. Arap yarımadasında Haniflik diye bir gelenek vardı, Arapça'da hanif 'doğal olarak Tanrı'ya yönelen' demektir. Bu insanlar Tanrının bir olduğunu biliyorlardı, onlar kendilerini Hz.İbrahim'in dinine inananlar olarak görüyorlardı. Yahudi ve Hristiyanlığı benimsemediler ama Tanrının tekliğine inandılar. Bu şekilde birkaç kişi vardı ama çok da yoktu. Parmakla sayılamayacak kadar çoktu ama çok büyük bir önem verilmiyordu bu dine. Hiz.Peygamber (SAV) bu geleneğe yöneldi ama 40 yaşına kadar vahy almadı ve sonra gerçek rüyalar görmeye başladı. Tepeye çıkar, insanlardan kendini soyutlar ve putperestliğin kirletici ortamından kendini uzak tutardı. Bu kendi başına olduğu vakitlerden birinde vahiy geldi. Arap kabileleri kendilerini, ve bizler de Arapların Hiz.İsmail'in soyundan geldiğine inanırız. Hiz.İsmail, Hiz.İbrahim'in oğludur. Hiz.İsmail ilk çocuğudur. Hiz.Hacer'in oğludur ve İncil'e göre büyük bir milletin babasıdır. Tevrat böyle diyor. Martin Lings diyor ki Tevrat kutsal kitaptır, uydurulmuş değildir ve Tanrı dindışı bir şeye büyüklük atfetmez. Bir diğer deyişle, büyük bir milletin babası olacak, bunun anlamı Tanrıya boyun eğen büyük bir millet olacak, bir ümmet olacak demektir. Birçok insan bunu bilmez, ama Minmodes, Nihamidies, Tevrat'ın birçok büyük yorumcusunun resmi yahudi öğretisi, Hiz.Peygamber (SAV)'in ilahi vahy almış olduğu şeklindedir. Onlar bunun Allah'tan olduğuna inanmışlardır ama bize gelmemiştir diye düşünmektedirler. Bu durumun Hiz.Zekeriya'nın kehaneti olduğuna inanırlar. Bunu Orta Doğu politikasından etkilenmemiş Yahudi teoloji kitaplarında bulabilirsiniz. Yahudiler, Hiz.Zekeriya'nın 'Yahudilere öğretilen Doğu ve Batı'ya yayılacaktır' sözünü bu öğretinin Hristiyanlık ile Batı'ya ve İslam ile Doğu'ya yayılması olduğu şeklinde yorumlarlar. Hristiyanların dininin yarım olduğunu, diğer deyişle anlayışlarının teslis ile gölgelenmiş olduğunu, ama Müslümanlar'ın Tanrı'nın

birliği konusunda tam anlayışa sahip olduklarını ve onların Mesih'in gelmesi için dünyayı hazırlamak için daha iyi bir pozisyona sahip olduklarını düşünürler .

Bazı büyük hahamların düşüncesi İslâm'ın Allah'ın takdir ettiği bir araç olduğu ve Mesih'in gelmesi için dünyayı hazırlamanın bir yolu olduğu şeklindedir. Bizler Mesihin Hz.İsa olduğuna inanırız, Hristiyanlar da öyle inanır ama böyle bir pozisyon olması da hayli ilginç. Hz.Peygamber (SAV), Hz.İsmail'in soyundandı, 40 yaşında vahiy geldi, önce bunu gizli tuttu ve bir noktada Allah ona çıkıp insanlara dini tebliğ etmesini söyledi ve O da emredileni yaptı. Arapların buna verdiği karşılık 'bunlar eskilerin hikayeleridir' demek oldu, Bir diğer deyişle bunlar peri masallarıdır... Günümüzde de yaklaşımın bununla benzeşmesi ve Kur'an'ın bu çeşit bir karşılık bulması hayli ilginçtir.

Bahsettikleri konulardan biri de Neml suresinde de bulunan 'bu bizden öncekilere de yapılan bir tehditti (27:68) -yani Yahudiler ve Hristiyanlardan bahsediyor- 'bunlar geçmişlerin masallarından ibarettir'. Araplar mesajı böyle reddederler. Hz.Peygamber (SAV) için dönüm noktası hicrettir. Ona gönderilen bir delegenin ricası üzerine 13 yıllık baskının ardından hicret edip, Yesrib'e gitmiştir. Evs ve Hazrec, bu şehir Yesrib ismiyle anılmadan birkaç jenerasyon önce bu şehre göç etmiş iki Yemen kabilesidir. Burası hurmalıkların olduğu bir tarım şehridir ve birbirleriyle savaşmaktadırlar, sürekli savaşıyorlardı. Kabile arası kavgalar vardı ve bundan çok yorulmuşlardı, bu vahşeti bitirmek istiyorlardı. Orada yaşayan ve ticaretle uğraşan ama aynı zamanda hurmalıkları da olan bir Yahudi toplumu vardı. Medine'de piyasayı kontrol altında bulunduruyorlardı ve Araplara sürekli son Peygamberden bahsediyorlardı. Bu şehirde ortaya çıkacağını ve tüm putları temizleyeceğini ve dini yenileyeceğini. Bu Yahudiler gelecek olanın Yahudi bir Peygamber olmasını umuyorlardı. Hz.Peygamber (SAV) çıktığında birbirlerine 'belki de bu, Yahudilerin hakkında bahsettiği kişidir' dediler ve gidip kendileri görmek istediler. Gidip gördüler ve Müslüman oldular. Sonra Hz.Peygamber (SAV) oraya göç etti, ve göç edenlerle Medine insanları arasında inanılmaz bir kardeşlik bağı oluştu. Hicret İslâm'ın genişlemesinin ve şehirleşmesinin başlangıcıdır, müslüman takviminin ilk yılıdır. Bir bakıma müslümanlar için zamanın başlangıcıdır.

Üç ana kaynağımız var:

- Kur'an, ki, vahiy olduğuna inanırız, Allah Peygamberine (SAV) Cibril vasıtasıyla indirmiştir.

- Peygamber vasiyasıyla (SAV) gelen vahiy. Buna hadis denir. Bunun anlamı Peygamber ilhamla konuşur (SAV). Tanrı'nın ilhamıyla konuşur. Kendi tutkusuyla konuşmaz, bu ona gelen bir vahiydir. Hadisleri dahi vahiydir. Böyle inanırız, hadisler içinde gereksiz, fazla hiçbir söz bulamazsınız. Tüm hadislerin Müslümanların hayatı için anlamları ve etkileri vardır. Hadisler üç ana kategoriye ayrılabilir:
 - 1. Ahad, tek kişi tarafından rivayet edilmiş olanlardır, Bunlar diğerlerinden daha az güçlüdür.
 2. Mütevatir, çok kişi tarafından aktarılmış hadis demektir. Bunlar Peygamber (SAV)'den gelmedir ve mutlak inanç olarak Kur'an ile aynı statüye sahiptir, bunları reddedemezsiniz. Buna örnek olarak Peygamber (SAV) savaşta kadınların ve çocukların öldürülmesini yasaklamıştır. Bu birçok kişi tarafından rivayet edilmiştir. Bununla ilgili o kadar çok rivayet vardır ki yanlış olmasına imkan yoktur. Bu yüzden alimler üzerinde ittifak etmişlerdir.
 3. Hadis-i Kudsi Allah'ın vahiydir ama Hz. Peygamber (SAV) bunu hadis olarak aktarmıştır. Kur'an'la aynı konumda değildir, namazda okunamaz ama onun doğrudan Allah'tan geldiğine inanırız. Bunun bir örneği şudur: Peygamberimiz (SAV) diyor ki, Allah diyor ki, 'İnsanoğlunun her bir ameli kendisi içindir, sadece oruç müstesna. O Benim içindir.' Çünkü Allah gerçekte tek yemeyen ve içmeyendir. Dolayısıyla oruç tuttuğunda bir eylemde bulunuyorsun, ve bu Uluhiyete en yakın şey çünkü sadece Allah yemez ve içmez, biz hepimiz yemek içmek zorundayız. Bu bir yorum, başka bir çok yorum var.

Kur'an'ın sonsuz olduğuna ve yaratılmamış olduğuna inanırız. Bu Kur'an'ın manası demektir, diğer bir deyişle kitaptaki harfler, kelimeler değil. Bizler, bu iki kapak arasındaki Kur'an'ın Allah'ın yaratılmamış sözü olduğuna inanırız. Bunu diyebiliriz ama bunu söylediğimizde bunlar harfler ve mürekkep anlamında değildir. Kelimelerin taşıdığı anlamlardır.

24.sayfada Hz.Ali hakkında, görüşünü bildirmediklerinden bahsedilmiş. Şia görüşünü veriyorlar. Bu Sünni görüşü değildir. Bizler İmam Ali'nin Ebu Bekir'e biat ettiğine inanırız ki, ve burada onu söylüyor, ve Şia bunu itiraf eder. Hz.Ebu Bekr'in raşit halife olduğuna ve Hz.Ebu Bekr'in Hz.Ali'den faziletli

olduğuna inanırız. Sahih Buhari'de bir hadiste Hz.Ali açıkça Hz.Ebu Bekr'in kendisinden faziletli olduğunu ve Hz.Ömer'in de öyle olduğunu söyler.

Müslümanlar birçok farklı dinle birlikte yaşamışlardır. Dinlere baskı kurmamışlardır. Dört durumda bu baskı olmuştur ama alimler buna karşı çıkmışlardır. Bunlar kendi politik avantajları için durumları manipüle eden, kısa görüşlü hükümdarlar tarafından yapılmış ve büyük problemlere sebep olmuş olaylardır. Ama genel olarak Müslümanlar'ın diğer dinlere düşmanca davranmadıklarını söyleyebiliriz, Kiliselerini, Sinegoglarını ve Tapınaklarını bozmamışlardır, bunlara Zerdüştler, Hindular ve Budistler dahildir. Afganistan, Müslümanlar oraya gitmeden önce derin bir Budist geleneğe sahipti. Aslında Bugh Buda mantığının merkezidi ve bu mantıkçılar Müslüman oldu. İslam teolojisine Yunan mantığında olmayan bazı Budist mantık formülasyonları tanıttı. Yunan mantığında ne a, ne de b senaryosu yoktur, Budist mantığında vardır. Geleneksel İslam teolojisinde ne a, ne de b'nin olmadığı durumlar vardır. Bunun Budist mantıkçıların etkisiyle ortaya çıktığını düşünüyorum. Aslında ben bir makale yazdım 'Budistler İslam'a nasıl yardım etti' diye ve bu konuyla ilgiliydi ama iyi bir eleştiri süzgecinden geçirmeden yayınlamamaya karar verdim.

Bir diğer önemli konu şudur ki genellikle Müslüman hükümdarlar insanların müslüman olmalarını istememişlerdir. Müslüman olmalarını istemeyişinin sebebi gelir kaybına uğramaları ve ayrıca İslam'ın eşitlikçi yanıyla uğraşmak durumunda kalmalarıdır ve bu bir gerçektir. Buna inanmıyorsanız, İslam'ın romantik ütopyik bir versiyonuna sahipseniz, bilin ki bu fantezidir. Tek yapacağınız tarih okumaktır. Müslümanlar tarihlerinde son derece dürüsttür. Müslüman olmak için Arap kabilesine girmeniz gerekirdi ve bunu bitiren Beni Ümeyye zamanında Ömer bin Abdülaziz oldu. Ondan önce Arap kabilesinden olmanız gerekiyordu. Bir mevlaydınız ve bu düşük bir pozisyondu. Irak'ta bir hareket var, ismi Şuhubiye, anlamı insanların hareketi veya halk hareketi ve bunlar Arap olmayanlar, bıkmışlar ve buna karşı ayaklanmışlar. Yani öncelerde problemler vardı. Etnik problemler vardı, kabile sorunları, bunlar insanlığın problemleridir. Ulema bunlarla hep mücadele etmiştir. Bu ülkede 100 yıl önce Hahamlar ve Rahipler anlaşmalar yazıp siyahların köleliğinin incile göre uygun olduğunu belirtmişlerdi. Bunu bulabilirsiniz, size garanti ederim, kölelikle ilgili kitaplara bakın. Müslümanlar bunu hiçbir zaman yapmadılar, ulemanın metinsel olarak baskıyı meşru gördüğü bir tarihimiz yok. Böyle bir şey mevcut değil. Tam tersi, bunlara şiddetle karşı çıkmışlardır. Jahil, siyahların beyazlara tercih edilmesinin sebeplerini yazmış kitabında, kendisi de siyah bir adamdır ve kitabında bunu kanıtlamaya çalışır. Tarihsel olarak baktığınızda birçok siyah büyük insan vardır. İbn-ül Cevzi'nin Tenvir el Gubiş adında bir kitabı var, 'etiyopyadaki siyah insanların erdemleriyle ilgili karanlıkların

giderilmesi'. Bu Irak'lı imam tüm kitabını siyah insanların erdemlerini göstermeye ayırmış ve kitapta bahsettiği şeylerden biri, İsrailoğullarının siyahların Ham'ın lanetlenmiş soyundan olduğuna dair görüşünün hiçbir kaynağa dayanmadığını ve Kur'an'ın bunu reddettiğini göstermektir. Sonra der ki 'siyahların kara derili olmasının sebebi şudur ki, Güney yarımkürede uzun süre yaşadıkları için koruyucu bir deri oluşmuşlardır. Bugün insanlığın ulaştığı bilimsel bir analizi bize yüzyıllar öncesinden sunuyor.

İslam'ın vizyonu (2)

(Zaytuna Institute'dan Hamza Yusuf Hanson'ın Dr.Murata ve Chittick'in 'İslam'ın Vizyonu' kitabıyla ilgili söyleşisinin 2.kısımı)

Cibril hadisi, hadis literatüründe en önemli hadislerden biri kabul edilir. İslam'ın özeti niteliğindedir. Bu hâdise, Efendimiz (SAV)'in irtihalinden 80 gün önce vukû bulmuştur, Yani bu dünyada bizlerle bulunduğu son döneme aittir. Hadis râvisi Ömer ibn Hattab'dır. Hz.Ömer ikinci halifedir, aynı zamanda sahabe olarak Hz.Ebu Bekir'den sonra Hz.Peygambere (SAV) en yakın ikinci kişidir. Hadis şöyle başlıyor: “Hz.Peygamber (SAV) ile oturuyorduk. Beyaz elbiseli, simsiyah saçlı bir kişi çıkageldi, üzerinde hiçbir seyahat alameti yoktu.”

Burada ilginç bir durum var. Medine bir çöl şehri, bu kasabada yaşayan birkaç bin insan var. Şehirde çok bir köy gibi. Arabistan standartlarında şehir olarak düşünülebilir ama insanların birbirini tanımadığı bir yer değil. İnsanlar birbirini tanıyor. Bu kişi temiz, beyaz elbiseler içinde, dışarıdan geldiğine dair üzerinde hiçbir alâmet yok. Doğal olarak bu insanın yabancı olduğunu düşünüyorlar. Nereden geldiğini bilmiyorlar, tuhaf bir durum. Yıkanmış, elbiselerini değiştirmiş olması lazım. Kimse bu insanın nereden geldiğini bilmiyor ve onu daha önce görmüş olan kimse yok. Oturuyor, dizlerini samimi bir şekilde Hz.Peygamberin dizlerine dayıyor, ve elini Hz.peygamberin (SAV) uyluğuna koyuyor. Hadiste, meşhur olanında bundan bahsetmiyor, iki elini dizine koyduğundan bahsediyor. Oturuş şekli klasik medrese eğitimi gören bir talebenin oturuşu şeklinde. Doğuda böyle oturmak edebe aykırı görülür. Dikkat ettiyseniz Farsîler uzun süre bu şekilde oturabilirler. Birçok müslüman ülkede yerde oturmak genel bir adettir.

Sonra soruyor: “ya Resulullah, bana İslam'dan bahset!” Hz.Peygamber (SAV) diyor ki: “İslam şهادettir.” Söylediği ilk şey bu! “Allah'tan başka ilah olmadığına, Hz.Muhammed'in O'nun elçisi

olduğuna şahadet etmemdir". Bu bir inanç değildir. Şahadet bir inanç değildir, bir eylemdir. Dil ile ifade etme eylemidir. İslam'da kelimeler eylem olarak kabul edilir. İmam Malik Hz.'leri diyor ki, "kelimelerin eylem olduğunu fark ettiğinizde, akıllıysanız konuşmanız azalır çünkü eylemlerinizin hesabını dikkate alırsınız. Ne kadar çok konuşursanız o kadar sorumluluk alırsınız..." Şahadeti dil ile ifade etmektir diyor. Bu ilk rükündür, rükün kendisine dayanılan şeye denir. Diğerlerini tutan şeydir...

Sonra diyor ki "namaz kılarısın, zekat verirsin, Ramazan'da oruç tutarsın ve gücün yetiyorsa Allah'ın evine haccedersin." Burada adam dönüp "doğruyu söyledin!" diyor. Hz. Ömer rivayetinde buna çok şaşırıldığını belirtiyor. Çünkü adam hem soru soruyor, sonra da cevabı tasdik ediyor! Biliyoruz ki soru sormak bir öğrenme aracıdır, ama aynı zamanda bir öğretme aracıdır da. Öğretmen, soruyu cevabını bilmediğinden sormaz, başka bir amaçla sorar. Hâlâ o kişinin kim olduğuna dair hiçbir fikirleri yok. Adam sonra şöyle devam ediyor: "Şimdi bana imandan bahset!". Böylece farklı bir boyuta geçiyoruz. Önce İslam'ı sordu, şimdi ise iman'ı soruyor. Demek ki İslam ile iman birbirinden farklı ve göreceğimiz ki bu önemli bir fark. Hz.Peygamber (SAV) ona imanın Allah'a inanmak olduğunu söylüyor. Ona imanın "ne olduğunu" söylemiyor, imanın "nesnelere" söylüyor. Çünkü iman kendi içinde bir muamma. İmanın ne olduğunu sözle açıklamak mümkün değil. Yapılabilecek tek şey imanın nesnelere açıklamaktır. İman, alimlere göre bir tasdiktir. Birinin kalbinde bir şeyi tasdik etmesi, onaylaması veya kanaat oluşturmasıdır. Hz.Peygamber (SAV) ona imanın nesnelere bahsediyor. İman, Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, ahiret gününe ve dünyadaki ölçülülüğe (kadere), her şeyin planlanmış ve belirlenmiş olduğuna ve iyi ve kötünün Allah'tan olduğuna inanmaktır diyor. Son kısım teolojide kötülük problem (odise) denilen bir problemdir. Hristiyanlar için dünyada kötülüğün varlığını açıklamak bir kâbus halini almıştır. Bu durum müslümanlarda hiçbir zaman bir sorun teşkil etmemiştir. Müslümanlar dualiteye inanmaz, hiçbir zaman dünyada muhalifçe çarpışan iki güç fikrine sahip olmamışlardır. Bir müslüman iyi ve kötünün Allah'ın yaratmasıyla olduğuna inanır. Allah bizim ölçülerimizle belirlediğimiz iyi ve kötü kavramlarının üzerindedir, çünkü gerçekte iyi ve kötü bizim açımızdan vardır. Prensipler vardır: öldürmek kötüdür. Öldürmeyiz. Çalmak kötüdür, çalmayız. Ama bazı durumlarda çalmak kabul edilebilirdir, bu durum etiğidir. Öldürmenin olabildiği durumlar vardır, bazen bunun adı cinayet olmaz, meşru müdafaa olur. Demek ki kötü olan eylemin bizatihi kendisi değildir. Onu yanlış veya zalim yapan şey sebep veya niyettir. Bu ilginç bir konudur ve müslüman inancının temel parçasıdır. Bu konuya iman bahsinde detaylıca gireceğiz çünkü çok önemli.

Sonra tekrar "doğruyu söyledin!" diye tasdik ediyor. Sonra "ihسان'ın" ne olduğunu soruyor. Bunu çevirmek çok güç, iyi olanı yapmak diyebiliriz belki. Kök kelimeye baktığınızda 'ihšana'nın anlamı

'güzel'dir. 'Ahsana' kelimesi bir şeyi güzel yapmak anlamına geliyor. Geçişsiz fiilin geçişli hali. İngilizce gramerini biliyorsanız, geçişsiz fiil nesne almaz. Geçişli kelime nesne alır, yani hasunah nesne almaz. Hasunah zeydun dersin. Zeydun iyidir. Ahsanah zeydun dersin, nesne gerekir. Zeyd iyi olanı kime yaptı? Ahsana zeydun ilen amr. Zeyd Amr'a iyilik yaptı. O halde ihsan kelimesinde ahlaklı işleri yapma fikri var. Erdemi dünyaya getirme eylemi, bu İslâm'daki en yüce şey. Erdemli fiilleri işleyerek dünyayı daha güzel hale getirmek.

Chisholm'a ait bir etik teoriye göre, etik aslında estetiğin bir dalıdır. Bu çok ilginç bir teori. Felsefede, güzelliği inceleyen felsefede, bir şeyi güzel yapan nedir? Sorusu sorulur. Mesela sabah buraya aracım ile gelirken tepeye baktım ve gelincikleri gördüm. Altın rengi güzel gelincikler tepeyi kaplamıştı. Gelinciklerin yeşille buluşması çok çarpıcıydı. İçimizde bu güzelliği farketmemize veya fark edemememize yol açan şey nedir, dünyayı güzel veya çirkin olarak görmemizi sağlayan şey nedir? Çiçeklerin karşısındaki tepede de çöpler vardı, farklı bir deneyim de yaşayabilirdim. Bir şey uyumsuz. Uymuyor ve estetiğin de özü bu. Uyumla ilgili. Erdemli eylemlerin özü onların dünyaya tam uyan eylemler olması. Bu yüzden İslâm öğreniminin özü edep konusudur. Edep yaşayıştır. Doğru davranıştır. Uygun davranış, doğru ölçülerde yapılan davranışlardır. Edep işte bu yüzden aynı zamanda literatür demektir, çünkü edebiyatın anlamı da budur. Kelimeleri ölçülü bir şekilde, doğru yerlerine yerleştirme eylemidir.

Edip kelimeleri ölçülü bir şekilde seçer. Arapça, Farsça veya İngilizce bir şiiri ele alın. Mesela:

Mağrur olma ey ölüm, kimileri senin için,

Yamandır, dehşetlidir dediler, öyle değilsin sen...

Şiirdeki kelimelerin hareketine baktığınızda, metnin, gücünü kelimelerin yerleşiminden aldığını farkedersiniz. Ölüm kudretli değilsin desem, metin tüm anlamını yitirecek. Kelimeler tam olması gerektiği yerde bulunduğu başka bir anlam kazanıyor ve insan kalbine tesir edebiliyor. Aynı şey dünya için de geçerlidir. Doğallık, tabiattaki ölçülülük etkileyicidir. Robert Frost'un insanlarla ilgili çok güzel bir şiiri var. İnsanlar okyanusa bakarlar ve haz alırlar. Okyanusa bakıyorlar, halbuki arkalarındaki kara çok daha çeşitli ve ilginç. İnsanlar neden karayı bırakıp okyanusa bakarlar? Bu onun sırrı ve büyüklüğüdür, yaratılışın gücüdür. Okyanus dünyadaki en güçlü şeylerden biridir. Bu yüzden Araplar

geniş bir şeyden bahsetmek istediklerinde, 'o bir derya' derler. Araplar 'Kur'an bir okyanustur, ve bu okyanusun kıyısı yoktur' derler, kıyısız okyanus... Bunu hayal bile edemezsiniz.

İhsan, 'güzel bir şey yapmak, Allah'a onu görüyormuş gibi ibadet etmendir'. Bunun anlamını düşünelim. Allah'ı görebilseydin, dünyada nasıl davranırdın? Diğer insanlara nasıl davranırdın? Diğer yaratılmışlara? Birinin evine misafir olduğunuzda onun halısının üzerine tükürmezsiniz, odanın köşesine bevletmezsiniz. Neden? Çünkü orası sizin eviniz değildir. O evdeki yaşayışa uygun bir şekilde hareket etmek zorundasınızdır. Ne kadar düzgün davranış sergilerseniz, sizi tekrar davet etmeleri o kadar muhtemeldir. Allah'ı görüyormuş gibi dünyada bulunmak demek, Allah'ın misafiri olmaktır. Bir misafire yaraşır bir şekilde hareket etmek zorundasınızdır. Allah'ın evinin kurallarına uygun davranmak zorundasınızdır. İhsanın anlamı tam olarak budur.

Ve sonra diyor ki: 'siz O'nu görmesiniz de biliyorsunuz ki O sizi görüyor'. Bu yüzden ihsanın en yüksek mertebesi Allah'ı görür gibi davranmaktır ama bunu yapamıyorsan biliyorsun ki O seni görüyor ve davranışını buna göre düzeltiyorsun.

Sonra diyor ki, 'bana Saatten haber ver'. Hz.Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) diyor ki 'soru sorulan sorandan daha fazlasını bilmiyor'. Bu bir sırdır. Sonra diyor ki 'bana işaretlerinden bahset'. Bunlar ahir zaman alametleridir. Hz.Peygamber (SAV) diyor ki: "köle kadınlar efendisini doğurur". Ulema bunu hep alışılmadık bir ifade olarak kabul etmişlerdir. Baskın üç yorumda bulunmuşlardır. Bunlardan birisi sosyal düzenin alt üst olmasıdır. Doğrunun yanlış olmasıdır. Yanlışın doğru olmasıdır. Yüce insanların zelil olmasıdır. Zelil insanların yükselmesidir.

Bir diğer yorum şudur ki, Konfüçyen anlayışta toplumun kötüye gitmesinin en önemli işaretlerden biri, çocukların ailelerine asi olmasıdır. Çocukların itaatkarlığı ortadan kalktığında sosyal düzen aile otoritesine dayanır. Aileler adil değildir. Çocuklar despotlukla büyütülür. Ama bir görüşe göre adalet ancak sevginin olmadığı yerde gereklidir. Çünkü anne-babanın kısıtlamaları ona duyduğu sevginin yansımasıdır. Yani ebeveyn çocuğunun zararlı bir şeker yemesine izin vermez veya çocuğunun televizyon izlemesine izin vermez. Dıştan bakarsanız bu despotluktur. En çok sevdiğim görüntülerden biri de şu: çocuk emekliyor ve anne-babası gelip yerden alıyor ve başka yöne çeviriyor. Bunun bir sebebi var, asla zorbalık değil, tam tersi şefkattir.

Sonra adam gitti. Bir müddet sonra- bazıları üç gün diyor- Hz.Peygamber (SAV) dedi ki: “Soru soran kimdi biliyor musun ya Ömer?” Birkaç gün beklemesi ilginç. Bu durum, sahabenin Hz.Peygamber’e (SAV) gereksiz sorular sormadığını gösteriyor. Çünkü Hz.Ömer’in “o kimdi ya Resulullah?” demesini beklersiniz, ama öyle değillerdi. Sadece mutlak anlamda gerekli bir soruysa soruyorlardı.

Hz.Peygamber (SAV) diyor ki: “Bu Cebrail’di, size dininizi öğretmek için geldi”. Yani bu hadis bize dinimizi öğretiyor, bunun anlamı bu. Bütün din burada. İman, islam, ihsan ve ahir zaman alametleri. Dr.Chittick ve Dr.Murata’nın bu boyuttaki bakışının ilginç olduğunu düşünüyorum. Dört boyutlu bir gerçekliğimiz var ve bunun içindeyiz. Üç boyutumuz var: en,boy ve derinlik. Tek gözlü bir insan derinlik algısına sahip değildir. Dördüncü boyut ise zamandır. Hadis bu dört boyuttan bahsediyor. İslam’daki yatay boyut. Bu en temel olanı. Dikey boyut iman ve bu boyut aşkın olana odaklanıyor. İslam davranıştır, bu davranışı yapma sebebi ise iman ve ihsandır. Bunlar derinlik boyutudur. Ona bu boyutu ekliyor ve sonra zamanla bitiriyor, çünkü bizler zamanla bağımlı yaratıklarız ve zamanla ilgili deneyimlediğimiz şeylerden biri de işaretlerdir... Dünya işaretlerden oluşur. Hz. Ali der ki, “tüm zaman iki gündür, biri senin için olan , diğeri sana karşı olan. Senin için olandan dolayı Allah’a şükret, minnet duy; sana karşı olan için sabırlı ol.”İşaretler bize içinde bulunduğumuz zamanın doğasını anlatır. Günümüz birçok yönden karanlık bir çağdır çünkü insanlar gerçeklikten kopmuştur ve bunun şimdiki kadar gelmiş en iyi zaman olduğu vehmine ve kibrine sahiptirler.

İkinci konu dindir, “o size dininizi öğretmek için geldi” diyor. Din’in anlamı nedir? Arapça kökü ‘dana’ sözcüğünden gelir, anlamı disiplindir. Suçlu hissetmek anlamındadır. İdâna birinin bir şeyden suçlu olmasıdır. Borç, borçluluk fikri de vardır. ‘Dain’ borçtur, ‘madiin’ borçlu kişidir. ‘Da’in’ borçlu olunan kişidir. Sürekli yağın hafif yağmur anlamı da vardır. Din, ruha sürekli yağın ve hayat veren bir yağmur gibidir. Sürekliliği olan ve insanlığa tekrar tekrar tanıtılan bir mesajdır. Bu yağmurlar, yani vahiyler, ilahi yağmurlar kalpleri beslemiş, insanları yaşama döndürmüş, yaşamlarını ruhsal amaca erdirmiştir. Borç fikri de ilginçtir, çünkü birisi sana para vermişse ona karşı borçlu hissedersin. Allah sana yaşamı vermiştir. Bu bir borçtur ve bu borcun güzelliği şu ki, bu bizim değil ama bizimle birlikteyken onunla her istediğimizi yapabiliriz. Birisi size parayı şartlı olarak vermişse, bankaya gider ve şöyle dersiniz: “bir ev alacağım, 100 bin dolar istiyorum” ve sonra gidip o parayla bir kilo kokain alırsanız sözleşmeye aykırı hareket etmişsinizdir. O kadar kolaylıkla vermezler. Borç güvene dayanır. İnsanlar borcun ne için olduğunu bilmek isterler. Size “bunu ne için kullanacaksınız?” diye sorarlar. Sebep ne kadar asilse

borcu alma ihtimali o denli yüksektir, Allah'ın verdiği borç, can borcudur. Bunun güzel tarafı verdiğiniz borcun satın alınması için size şans verilmesidir. "Allah inananlardan satın almıştır". Allah'ın sizden bir şey satın almasının muhteşemliği, sizi muhatabı olarak görmesidir, güya ilişkide eşitlik varmış gibi şans tanımasıdır. Allah'la eşit olmak değildir ama O güya eşitmişsin gibi muamele eder. Satışı yapılan meta ise ruhunuzdur, ve bu en mukaddes alışveriştir. Ruhunu Allah'a satmak ve O'nun bu satışın karşılığını vermesi muhteşem bir güzelliştir. Bu yüzden bu ayet indiğinde herkes çok mutlu olmuştur, sadece Hz.Ebu Bekr üzgündür. Ağlamaya başlamıştır . Hz.Peygamber (SAV) ona bakar ve "neden ağlıyorsun?" diye sorar. O ise üzgün olmasının sebebini şöyle açıklar: "Zaten Allah'ın olan bir şeyi O'na nasıl vereceğiz?". Diğerlerinden daha derin bir anlayışa sahipti, o yüzden Ebu Bekr'di. Anlamıştı ki, bu Allah'ın bir onurudur, bahşidir. Bu borç düşüncesi, ahlaki olarak bu borcu ödeme zorunluluğunun adı din'dir. Din geri ödemektir, bu muazzam borcun, varlığın, bilincin, kalbin nasıl ödeneceğinin yoludur.

Kur'an'da din kelimesi sıklıkla kullanılır. Bu kelime Yusuf suresinde Mısır kralının yasası olarak da geçer. Ayrıca Firavun kıssasında 'Musa'yı öldürmeme izin ver, korkarım o senin dinini değiştirecek' şeklinde geçmektedir. Yani Firavun, Hz.Musa'nın onun dinini değiştirmeye çalışacağından endişelidir. Yani 'sizin dininiz size, bizim dinimiz bize' denilen farklı din anlayışları var. Hayatını nasıl yaşadığına ilgili bir durum. Allah'ın dini tektir. Hep aynı olmuştur, bu yüzden din ile şeriat farkı vardır. Şeriat kanundur, kanunlar değişir. Hz.Musa'nın kanunu ile Hz.İsa'nın kanunu aynı değildir. Hz.İsa'nın kanunu ile Hz.Muhammed (SAV)'in kanunu da aynı değildir. Her bir peygamberin farklı kanunu vardır ama dinleri aynıdır. Bu yüzden Hz.Peygamber (SAV) demiştir ki 'Peygamberlerin babaları birdir ama anneleri farklıdır. Bunun iki anlamı var.

1. Hz.İbrahim'den (SAV) gelirler. İbrahim Peygamberlerin babasıdır.
2. Dinleri birdir ama kanunları farklıdır.

Din tevhiddir. Hepimizin babasıdır. Hepimiz Allah'ın birliği fikri altında birleşmişizdir. Şeriat, yani kanunlar ise farklıdır. Allah der ki ""Biz senden önce hiçbir elçi göndermedik ki Allah'tan başka ilah yoktur, yalnız ona tapın demiş olmasın". Bu bütün din geleneklerinin özüdür. Dr.Cleary'ye göre dahi böyledir. Cleary diyor ki: Buda da tevhid öğretiyordu. Sadece bunu isimlendirmede çünkü putperest bir toplumda gerçeği ancak niteliklerini açıklayarak ifade edebilirdi. Bu yüzden mutlak gerçek konusunda tanımlayıcı olmayan bir şekilde konuştu. Aynısını Taoizm'de de görüyoruz. Hatta bu öğretiler, teistik kavramlar kullanılmadan Batı'da da ifade ediliyor. Doğu geleneklerinde her şeyin akışını belirleyen mutlak gerçeklik fikrini bulursunuz ve bu yüzden Tao'da bile baş kısmında "başlangıçta bir vardı" der. Bu dış Tao'ydu. Sonra çift oldu, ezvac, çiftlerin yaratılması. Allah diyor ki

“biz herşeyi çift olarak yarattık” ve çiftlerden sayısız form olmuştur. İki, üç olmuştur. Tüm dinler teklifi öğretir, böylece üç boyuta ulaşır. Üç boyut görünenele, zahirle ilişkilidir.

İnsanların yaptığı eylemler, insanlarla ilişkisi soyutlanarak incelenebilir. Mesela, bir kişi başka birisinden, “Bir adam gördüm diğerine vurdu” deyip neden birbirlerine vurduklarını, onların kim oldukları söylemeden bahsedebilir. Dünyada biri nesne, diğeri obje olan iki insan arasında oluşmuş fiziksel bir eylemden bahsedebiliriz. Bir sonraki boyut bilgidir. Bir olaya bakıp onun hakkındaki anlamı çözmeye çalışmak, yani bir kişinin diğerine vurması ne anlama geliyor. Eylemin kendisini anlamaya başlama ve eylemin arkasındaki niyete geçme safhası... Birinin yaptığını hangi sebeple yaptığını... Bütün bunlar iman, islam ve ihsanla ilişkilidir. İnsan bilgiyle, dünya görüşüyle, inancıyla hareket eder. Allah’a inanan biri olabilir ve İslam’ın zahiri şekillerine tam uyuyor olabilir ama bir taraftan da riya sahibi olabilir. Bu gizli şirktir, yaptığını başka bir şey için yapmaktır. Riyanın iki çeşiti var. Birisi riya el muhlis, yapılanın insanlar desin diye yapılmasıdır, diğeri riya el müşriktir. Yani Allah’a inancın olabilir ama niyetlerin hala sorunlu olabilir. Hepimiz kendimizden ve diğeri insanlardan biliyoruz bunu. İnsanların yaptıklarının arkasında gizli bir niyet vardır. Burada üç boyut vardır. Nasıl davranmamız gerektiğiyle ilgili anlayış bir boyuttur, bu iman ve islamdır. Günde beş vakit namaz kılmalıyım. Neden böyle yapmam gerektiğini anlamalıyız. İkinci boyut inançtır, üçüncü boyut ise kalple ilgilidir, yaptığını yalnız Allah için yapmaktır, bu, ihsanın alanıdır. Bahsettiği boyutlar bunlar. Bu çok ilginç çünkü bu Budizm’deki 8 katlı soylu yolun parçası aynı zamanda... Dünyayı doğru anlama, doğru eylem ve doğru sebep...

Sonra İslam öğretiminden bahsediyor. Kur’an diyor ki “her bilenin üzerinde daha çok bilen vardır”. Bir kişi Mısır’ın bir köyünden çıkıp Kahire’ye gidiyor, Kur’an’ı ezberliyor ve bir parça fıkıh ve hadis öğreniyor. Köyüne döndüğünde büyük alim gibi muamele görüyor. Ama bu göreceli bir durum, hocası köye gelse o yine hocasının talebesi konumuna geri dönüyor. Medresede dersleri belki de o kadar iyi durumda değildi, ama diğeri insanların gözünde o bir alim oluyor, çünkü bilginin göreceli bir yönü var. Bazı insanlar son derece bilgilidir, bazıları daha az bilir, bazıları ise çok az bilir. Herbir derecede kişi yükselir ve bu yüzden Allah insanların derecelerini bilgilerine ve doğru eylemlerine göre yükseltiyor. “Allah müminleri ve kendilerine ilim verilenleri derece derece yükseltir”. Bu önemlidir, bu sebeptendir ki Müslüman geleneğinde hocalara hep büyük saygı duyulmuştur. Kitapta bahsedilen bir derece olmamasına dikkat çekmiş. Çünkü dereceler ve bunun gibi şeyler niyetleri bozar. Fıkıhtaki üstadlarımdan Şeyh Muhammed Amin “talebelerinize derece vermeyin çünkü bunlar ihlas ve niyetlerini bozar” derdi. Bu yüzden günümüz üniversitelerine baktığınızda, birden tüm üniversiteler

karar verip “Artık derece vermiyoruz” dese, herhalde ortada hedef olarak sadece öğrenmenin kendisinin kaldığı bir ortamda kimse ders almak istemezdi.

İslam’da öğrenmek ilk ve en önde gelen Allah emridir. Öğrenmek yaşamı idame etmek için değildir. Bu hale gelmesi ahir zamanın işaretlerinden biridir, Peygamber (SAV) insanların para kazanmak için eğitim göreceklere bahsediyor. Bu ahir zaman alametidir. İslam’da öğrenmek doğru anlayışa, kavrayışa sahip olmaktır. Bu da üç boyutla ilgilidir. Etik olmakla ve insanoğlunun ruhi boyutuyla alakalıdır. Bu durum ticaret ihtiyacını ortadan kaldırmaz, ama gerçek bilginin özü bunun geçim için değil ahlaki ve ruhsal saiklerle yapılmasıdır. Bu yüzden 36.sayfada diyor ki “derece sunulmazdı, motivasyon öğrenmenin kendisi olurdu”. 1882’de El Ezher’de ilk defa test sistemi getirildiğinde, büyük Maliki âlimi Şeyh Muhammed Aleesh buna tamamen karşı çıktı, talebeleri test etme fikri ona göre tamamen yanlıştı. Ben bunu çok ilginç buluyorum çünkü bu insanlara bilmeyi değil testi geçmeyi hedefletiyor. Bu yüzden olsa gerek insanlar testten çıktığında bilgi namına hiçbir kısıntı edinmiyorlar.

Bir diğer bahsedilen şey ezber. Ezberlemek önemli. Çünkü çocuklar bilgiyi sünger gibi çekme yeteneğine sahipler. Onlara küçük yaşta olabildiği kadar fazla bilgi yüklenebiliyor. Bu onlara verilen ilahi bir armağan. Siz onların beyinlerine faydalı bilgileri yüklemesiniz o beyin gereksiz bir sürü bilgilerle doluyor. Ezber bu yüzden önemlidir ama asıl önemli olan kavrama yeteneğidir. SAT testleri kelime edinimini test eder, anlamayı, analogik mantık yeteneklerini, matematiği, aritmetiği, geometriyi ve temel cebiri test eder. Temel bir şekilde düşünmeyi öğrenip öğrenmediğinizi test ediyorlar, size Everest tepesinin yüksekliğini sormuyorlar, 1066 yılında ne olduğunu da sormuyorlar çünkü bunlara kitaplardan bakabilirsin. Einstein “Her şeye kitaptan bakabilirim, zamanımı ezberle harcayamam” der. Bu ilginç ama mantık oluşturabilmek için yeteneğe ihtiyacın var, o tüm formülleri kafasında tutuyordu.

Birinci bölüm İslam’la başlıyor. İslam Arapça’da, aslama kökünden geliyor, bu çok ilginç bir kelime, kökü selama, İbranice’deki barış anlamına gelen Şalom ile aynı kökten geliyor. Barış bütünlüktür, ve barış ancak bütünlük varsa ortaya çıkar. Vücuttaki hastalığı düşünelim, hastalık denilen şey vücuttaki bütünlüğün bozulmasıdır. Vücudun bir parçası diğer parçalarıyla uyumunu kaybeder , artık barış

ortadan kalkmıştır, bütünlük eksiktir. İslam'daki bütünlük ve barış da Allah'a teslimiyetle gelir. İbranic'e de de aynı durum söz konusudur. Yahudiler de şalomun insanoğlunun tanrıya teslimiyeti ile olacağına inanır, gerçek barış budur ve bu yapılmadığında acı çekilir. Teslimiyet pasif bir boyun eğmeden ibaret değildir, bazı ulema İslam'ın teslim olmak anlamına geldiğini söylemişlerdir. Teslimiyet pasif bir eylem değildir, aktif bir eylemdir, teslimiyet için mücadele, gayret gerekir.

Kur'an'da dört farklı İslam'dan bahsediliyor. Birincisi tüm varlığın teslim durumunda olmasıdır, Kur'an der ki, "Gökte ve yerde ne varsa isteyerek veya istemeyerek Allah'a teslim olmuştur". El-Kahhar ismi, Allah'ın isimlerinden biridir, Baskı altına alan demektir, ve Allah Kahhar olduğunu söylüyor. Dünya üzerinde bunu çok bariz görüyoruz, elimdekini atarsam yere düşer. Bu yerçekimidir, ne kadar yukarı atarsam atayım düşeceğini biliyorum. Dünyada boyun eğdiğimiz kanunlar var. Birisi yerçekimidir. Bir diğeri vücudumuzdur, vücut, burun, gözler, bunları değiştirmek İslam perspektifinden teslimiyete ve yaratılışa karşı gelmektir. Hz. Peygamber (SAV) bu yüzden doğanın manipülasyonuna çok karşıydı çünkü bu bir nevi isyandır. Teslim olmak Kur'an'da vurgulanmıştır. Birçok ayette "onlar Allah'ın dininden başkasını mı istiyorlar, her şey aslında ona teslimiyettir" der. Buna göre İslam doğanın düzenidir. Bu çok ilginç, çünkü eski Çinliler de tam bu noktadan dünyaya bakmışlardır; doğal bir düzen vardır ve bilge kişi kendini doğal düzene uydurandır, aç kalınca yiyendir. Hz. Peygamber (SAV) demiştir ki "bizler sadece aç kaldığında yemek yiyen insanlarız". Bu doğaldır, yemek doğaldır, ihtiyacından fazla yiyen bir hayvan göremezsiniz. Doğada şişman aslanlar yoktur, hayvanat bahçesinde görürsünüz çünkü artık doğal durumlarında değillerdir Ama doğal durumlarına uygun davranmayan bir hayvan göremesiniz. Hayvanlar susayınca su içerler. İnsanlar içmeyi sürdürürler, içerler, içerler. Hayvanlar sadece yemek istediklerinde, öldürürler. İnsanlar katliam yaparlar. Yerli Amerikalılar avlandıklarında, sadece ihtiyaçları olanı öldürürlermiş çünkü bu sırrı anlamışlar. Tropy avına giden insanlar var, hayvan başlarını duvarlarına asmak için öldürüyorlar ve bu doğal düzenin dışında bir şey. Bu yüzden doğal durumda olmayan bir insan isyan durumundadır. İnsanlar ilkel kalsınlar demek istemiyoruz ama bu ilkel durumun bizlere anlattığı bir şey var.

Genellikle üç tarih görüşü vardır. Birisi tarihin bir düşüşten ibaret olduğu şeklindedir. Bu genellikle Müslümanların dünyaya bakışı olmuştur, yani iyiden kötüye doğru gidiyoruz. Bir diğeri tarih görüşü tarihin döngülü olmasıdır. İbn Haldun bu görüşü öne sürmüştür. Tüm teorilerin ortak tehlikesi kategorilere sıkışıp, orta yol olabileceğini akıldan çıkarmaktır. Döngülü olması demek tarihin sürekli kendini tekrarlamasıdır. İbn Haldun tarihi bu şekilde görmüştür ve bu durum kesinlikle söz konusudur. Üçüncüsü ilerleme fikridir, kötüden iyiye yani moderniteye gidiyoruz fikri, modernite

düşüncesi. Artık birçok modernist de bu fikri bırakıyor. 20.yüzyıl ve kısmen 19.yüzyıl bu fikirle adeta büyüldü ama 20.yüzyılın insanlığa getirdiği büyük yıkım insanların bu düşünceyi terketmelerine sebep oldu.

Müslüman bakış açısından bakıldığında bunların bir karışımı söz konusudur. Peygamber (SAV) demiştir ki “Bilmiyorum ki ümmetin başı mı, yoksa sonu mu hayırlıdır. Ümmetim yağmur gibidir. Başı mı sonu mu daha hayırlıdır bilinmez”. Yani zamanın sonuna doğru bu ruhsal rönesans söz konusudur ve bu Müslüman inancının bir parçasıdır. Bazı şeyler düzeler, bazıları kötüye gider. Kesinlikle bazı yönlerden eskiye göre iyi durumdayız. Kölelik kalktı, insanları köle olarak tutmak ahlaki olarak problemliydi. Hristiyanlık hiçbir zaman köleliği kaldırmadı, 4.yüzyılda Gustinian köleliği kaldırdı. Paul kölelere iyi davranılmasından vs söz eder. Hristiyanlar bundan söz edilmesinden hoşlanmaz. Bir de İslam köleliğe meşruiyet vermiştir derler. Cam evde yaşıyorsanız, komşunuza taş atmayın. Eski Ahit’te kölelik vardır, Yeni Ahit ve Kur’an’da da vardır. Fakat Paul’un kölelere iyi davranın demesine mukabil, Kur’an Allah’a giden en iyi yolun köleleri azad etmek olduğunu söyler. Yani Kur’ani geleneğin zaten içindedir, burada evrimsel bir süreç vardır. Kölelik sağlıklı bir durum değildir. Bu yüzden Hz.Peygamber (SAV) demiştir ki “Kölenize benim kölem demeyin, hepiniz Allah’ın kölelerisiniz.” Kölelik bu hadisle ortadan kaldırılmıştır ve bir çeşit maaşlı hizmet sözleşmesi şeklini almıştır.

İslam öncelikle budur, doğal düzendir. Evren yasalarıdır. Evrende işler yasalar var, çiçekler açıyor, hayvanlar kış uykusuna yatıyor. Ne zaman kış uykusuna yatacaklarını biliyorlar. Sincaplar kış için ne zaman fındık ve zahire toplayacaklarını biliyor. Onlara kim öğretmiş? Tabiata teslimiyettir. İnsanoğlu için bu zor, bunu isteyerek yapmıyoruz. Bakın sincaplar gönüllüce yapıyor. İnsanoğlu için bu güçtür. Bir kısmı tamamen arzusuz ve sevgisiz yapıyor.

İkinci tip İslam Peygamber geleneğinin İslamıdır. Tüm peygamberler Müslümandı. Eski Ahit, Tanrıya boyun eğmekten bahsediyor. Yeni Ahit de öyle, teslim olmaktan, yani İslamdan. Hz.İbrahim diyor ki “Ben Müslümanım, teslim olan müslümanların ilkiyim”. Yakup oğullarına diyor ki “Benden sonra ne yapacaksınız?”. Onlar diyorlar ki “tek bir Allah’a ibadet edeceğiz ve Müslüman olacağız. Yakup (AS) ve tüm İsrail Peygamberleri, hepsi müslümandı. Hz.İsa da “Biz Müslümanız” diyordu.

Üçüncü bir İslam, tarihi bir fenomen olarak 7.yy'da ortaya çıkan İslam'dır. Bize verilen kurallar ve emirlerdir, yapmamız istenen ve yapmamamız istenen şeylerdir. Kur'an'da belirtilen emirler ve yasaklardır.

Bir bedeviyle ilgili iman bahsi var, "amenna" inanıyoruz diyorlar., Bedeviler Peygamber (SAV)'i yakından takip eden insanlar... Bir noktada diyorlar ki "öyle görünüyor ki o Arap yarımadasını almaya muvaffak olacak". Bu noktada müslümanlara katılmaya başlıyorlar çünkü doğru tarafta yer almak istiyorlar. Ve gelip diyorlar ki "amenna". Kur'an diyor ki "inandık demeyin, teslim olduk deyin çünkü iman kalplerinize girmedi" yani içten bir boyun eğme söz konusu olmadan dıştan bir teslimiyet mümkün ve bu tehlikeli bir şey. Ve buradan beş direğe geçiyoruz. Kitabı yaşama geçirmekle yükümlüyüz, yani kitabın dediğini yapmakla, İslam budur. Kitabın sunduğu dünya görüşüne inanıyoruz ki bunun adı ise imandır. Ve sonra eylemlerimizin dinin yüksek ideallerine uygun olmasına niyet ediyoruz ki bu da ihsandır. Burada Dr.murata ve Chittick'in tanımladığı şey, kanlı canlı bir hale geliyor. Beş direğin ne olduğu. Bu gerçekliği yaşamının başlangıcı.

Şehadet

İlk direk şehadettir. Bu benim İslam'daki en favori kelimelerimden çünkü Arapça'da şehadet şahidlik, tanıklık etmek demektir. Şehadet için Kur'an diyor ki "Görünen ve görünmeyen alemleri bilen O'dur". "La ilahe illallah" gerçeğine başta dünya şahittir. Dünya şahittir çünkü dünya, insanlığa Allah'tan başka ilah olmadığını, yaratılmış görünen her şeyin bu nihai gerçeğe şehadet ettiğini, ve görünen her şeyin altında tevhid gerçeği olduğunu anlatır. Diğer ilginç bir şey, Kur'an der ki "bunun gerçek olduğu ayan beyan oluncaya kadar nefsinizde ve ufukta ayetlerimizi göstermeye devam edeceğiz" ve sonra "Rabbinin her şeye şahid olması yetmez mi?" diyor. Bu ilginç, çünkü birçok felsefeci ve yakın zamanda bir fizikçi Neil Boreş şöyle diyordu: "Madde ve mevcut gerçek ancak şahid olduğunda gerçektir", bir diğer deyişle evrenin gerçekliği bilinçten dolayıdır. Bilinç olmadan dünya yoktur, Allah'ın her şeye şahid olması... Tanrının dünyanın her an varlığının sebebi olması ve onun kayyumiyeti, varlığının O'na bağlı olması "Allah uyuklamaz ve gaflet etmez" çünkü bunu yapsa dünya olmaz, bir anlık illiyeti kesilse varlık kaybolur. Bu şehadet fikridir, Allah dünyaya şahiddir ve bu yüzden bu şehadete katıldığımızda biz dünyaya gerçekliğini veriyoruz. La ilahe illallah diyoruz, yani biz de şahidiz. Allah böyle diyor: "Allah Tek olduğuna şahiddir" yani bizler bilinç deneyimini paylaşıyoruz ve

bu gerçekten alışılmadık bir şey. Bu insanlara bahşedilen bir nimet. Bu yüzden sorumluluk alıyoruz. Bu haksızlık değil, bir merhametin tezahürüdür, Allah “Verdiğim nimetlerden sorulacaksınız. Sizi yaratan, gözler, kulaklar ve gönüller veren O’dur. Olur ki şükredersiniz” diyor. Bunlar Tanrının nitelikleridir. Tevhidde öğrendiğimiz budur. “Size neler ihsan ettiğime bakın”. İnsanlar Tanrı olduğunu düşünmeye başlıyor ve insanın çıldırma noktası burası. Bu gerçek, çünkü buna gerçekten inanıyor, yani Tanrısız da yapabilirim düşüncesine, Tanrıya ihtiyacım yok diyor. Asi Promote, Grek mitolojisindeki Titanlar. Orjinali dehr (zaman)di. Orjinal tanrı zamandı ve zaman Titanlar tarafından tahttan indirildi. Bu ilginç çünkü cin hikayesine benziyor. Cin isyan ediyor ve Tanrının otoritesini Kabul etmiyor ve sonra Adem’e veriliyor. Çok ilginçtir ki antik Yunan mitolojisinde benzer bir düşünce var, başlangıçta orjinal gerçek tanrı vardı, zaman, mekan vardı, dehr. Allah der ki “zamana sövmeyiniz çünkü Ben zaman ve mekanım” bu Tanrıyı metalaştırmak demek değildir, ama bu hadis ilginç gerçekten. Dehr Arapça’da esnetilen zaman demektir. Şehadet budur ve “Tanrı yoktur Allah vardır” dediğinde bunun anlamı bu kesinlikle ulaştığın vasıtalar tanınmalı, çünkü vasıtalar dünyasındayız ve bu yüzden “muhammeden Resulullah” diyerek bu vasıtalara şükranımızı ifade ediyoruz. Bu yüzden ebeveynlere gösterilen saygı, Tanrıya karşı minnettarlığın ikinci büyük yöntemidir. “Bana minnettarlık gösterin ve sonra anne babanıza”. Bu tevhidle aynıdır. Önce Allah’tan başka tanrı olmadığına şahitlik edersin ama sonra bana tevhidi öğreten kişiyi zikreder “ve eşhedü enne Muhammeden Resulullah” dersin veya “İsa Resulullah” onun zamanındaysan veya “Musa Resulullah” kim Peygamberse fakat bizim için Peygamberdir ve ona minnet duymalıyız. “Muhammeden Resulullah” dediğimizde İsa Resul, Musa Resulullah, İbrahim Allah’ın elçisiydi, Nuh, Yahya, bu ifade içinde mündemiçtir. Bu şehadettir ve açıkça daha çok derine inilebilir ama bu mevzuya iman bahsinde girildiği için kesiyorum.

İbadet

Şehadetten sonra ikinci direk ibadet veya namazdır. Kur’an’da, diğer insan eylemleri içinde en çok emredilen şey salat’tır. Peygamber (SAV) demiştir ki “namaz dinin direğidir”. Çadırı tutan merkez direk gibidir. Geleneksel bedevi çadırında her köşede bir kazık bulunur, merkezde de bir direk bulunur, yani diğer dört kazık, şehadet, zekat, oruç, hac’dır ama namaz bu çadırı gerçekliğine kavuşturan ana direktir, dini ayak tutan direktir.

Peygamber (SAV) “namaz ibadetin kemik iliğidir” demiştir. Kemik iliği olarak tavsif edilmesi ilginçtir çünkü kemik iliği özür ve bu anlama gelir. Araplar birşeyin özü anlamında bu kelimeyi kullanırlar ama aslında kemik iliği kan yapar, kan üretir. Ayrıca savunma sistemi veya bağışıklık sistemini düzenler. Bir

başka hadiste Peygamber (SAV) “namaz müminin silahıdır” buyurmuştur. Yani namaz vücudun bağımsızlık sistemi gibidir ve Kur’an bu yüzden Allah’ın namaz kılan kişiye azap vermeyeceğini belirtir. Namaz salatullah’tır. Yani aslında O sana dua eder, O’nun duası merhametidir. Salat Allah’ın merhametidir. Aynı kelimedir ama manası farklıdır.

Göklerde ve yerdeki her şeyin duası vardır. Kur’an der ki “her şey Allah’ı tesbihtedir” Ayet 24:41, “görmez misiniz ki göklerde ve yerde olanlar Allah’ı tesbih ederler, kuşlar kanatlarını açar, herbiri duasını ve tesbihini bilir”. yani yaratılmış her şeyin ibadeti vardır, salat ve tesbihi vardır. Namazdan hemen sonra ne yaparız? Sübhanallah, Elhamdülillah, bu tesbihtir. Yani salat ediyoruz ve namaz sırasında tesbih de ediyoruz. “Sübhan Rabbîye’l Ala”. Salat ve tesbih, Allah’ı yüceltmedir ve ibadet bunun içindir. Bize bunun için verilen araçlardır.

Üçüncü çeşit ibadet tüm Peygamberlere verilmiş olandır. Herbir peygambere ibadet verilmiştir, şeklen farklı olabilir. Farklı dinlerin görünüşte farklı ibadet şekilleri vardır, farklı hayvanların farklı formlarda ibadeti olması gibi, farklı topluluklara farklı şekiller verilmiştir. Allah der ki “Biz her ümmete kendi ibadet şeklini verdik, kendi kanununu ve yolunu bahsettik”. Birbirine benzerlikler vardır, birçok gelenekte ellerle dua edilir, benzerlikler görürsünüz ama aynı şekilde olmak zorunda değildir.

İbadet ikiye ayrılır. Günde beş defa yapılması da ilginçtir. Beş rakamı ilginç bir rakamdır. Her iki elimizde 5 parmağımız var. Tabi bunlar rasyonel şeyler değil ama zihin bağlantıları kurabilir. Ben şahsen numerolojiyi sevmiyorum, rakamların gerçekliği olduğunu düşünmediğimden değil, ama numeroloji deliliğe varan bir yoldur ve geleneksel olarak Müslümanların yaklaşımı da böyle olmuştur. Rakamların gerçekliği vardır, önemsiz olduğunu düşünmeyin, çok önemlidir ama genellikle bu konuya çok fazla girilmez, ama ben beş rakamı hakkında birkaç şey söylemek istiyorum.

İslam’ın beş şartı vardır. İslam’da beş vakit namaz vardır. Her bir eylemde beş karar vardır. Herbir eylem beş kategoriden birine girer. Beş ilginç bir rakamdır. Tek ve çiftin toplamı olan ilk rakamdır. “Bir”den sonra ki bu ulvi bir rakamdır, Allah’a aittir, Allah’ın rakamı Bir’dir. Bu yüzden Vahid ilk rakamdır ve Ehad değildir. Bir Allah’ın rakamıdır ama iki ve üçe bakarsanız, tek ve çifttir. “Tek ve çifte andolsun”, Allah teke ve çifte yemin eder. Tek ve çift erkek ve dişilikle de temsil edilir. Bu iki rakamın birleşmesi, toplamı beşi oluşturur.

Özde beşinci tabiat vardır ki bu ruhtur, dört elementten oluşuyoruz: toprak, su, ateş ve hava. Sonra öz gelir ki bu ruhtur, beşinci özdür, dünyayı saran ruhsal özdür. Bu yüzden günden beş defa namaz kılarız, bunların üçü güneş yokken, ikisi güneş ortadaykendir. Ayrıca güneşin hareketlerini izlemek düşüncesi vardır Güneş doğmadan önce kalkarsınız, bir Müslüman bunu yapmalıdır. Namaz kılacaksanız bu sabah kalkmış olmalısınız, güneş yükselinceye kadar beklemelisiniz, sadece herbir sabahın farklılığını görmek için. Dışarı çıkın ve güneşin doğuşunu izleyin, bunun ne anlama geldiğini tefekkür edin ve sonra güneşin karşı tarafa hareketini gözleyin ve bu hareketin her gün olduğunun farkında olun, çünkü modern insanın problemlerinden biri doğadan kopuk olmalarıdır, tamamen izole olmalarıdır. Yemek paket içinde geliyor. Toprağı deneyimlemiyorlar artık. İnsanlar beton binalarda yaşıyor ve gökdelenler gökyüzünü kapatıyor. Güneşin hareketinin bile farkında değiller. Astronomlar insanların gündüz ayı gördükleri zaman şaşırıldıklarını ‘gökyüzünde ne arıyor bu? Bunun sadece gece çıkması gerekmiyor mu?’ dediklerini söylüyorlar. İnsanlar böyle bir kopukluk yaşıyorlar. New Mexico’da, New York veya New Jersey’in hiç dışına çıkmamış birkaç gençle bulunmuştum ve o gece yıldızlar çıkınca, tam bir şok yaşadılar. Yaşadıkları tam anlamıyla bir şoktu. Emerson’un söylediği şeylerden biri şuydu “Yıldızlar sadece bin yılda bir çıksaydı Tanrıya hayranlığımızı nasıl farkedebilirdik?”. Yıldızlar biraz da bununla ilgilidir. Bu yüzden İbrahim, enbiyanın babasının, ilk yaptığı şey neydi? Bir geleneğe göre 12 yıl boyunca sirdab içinde gün ışığı görmeden büyüdü. 12 yaşına geldiğinde, dışarı çıktı ve bu dünyayı ilk deneyimlemesiydi ve yıldızları gördü . “Bu benim Rabbim olmalı” dedi sonra ayı gördü ve “hayır benim Rabbim budur” dedi. Sonra güneşi gördü “bu olmalı” dedi ve güneş batınca “Batan şeyleri sevmem” dedi. Yani biliyordu ki Allah batmayan Tek olmalıdır. Ulema bu ayetten yola çıkarak yıldızlarla Tanrının varlığının ispatlanabileceğini ve göklerin düzeninin Tanrının varlığına delil olduğunu söylerler. Dışarı çıkıp onlara bakın, onları izleyin, tefekkür edin.

Bu ibadetler sırasında rekatlar var. Size bir şey göstereceğim ve bu bana ait değil. Mısırlı alimlerden İmam Sevhi bir akide kitabında bahsediyor. Alimler buna milah diyor. Söylediği şeylerden biri şu: Ahmed sözcüğü namaz şeklindedir, ayakta pozisyon ve sonra eğilme pozisyonu, sonra secde, ve oturma pozisyonu. Ayrıca Adem’in ismi de ayakta, eğilen, oturan ve secde eden şeklindedir. Harfler, insanoğlu ibadet edecek şekilde tasarlanmıştır.

Abdest aldığınızda farkedebileceğiniz bir şey tasarlanmış olduğunuzdur. Dikkatle incelerseniz, abdest alırken farkedersiniz ki sanki tüm uzuvlarınız buna uygun yaratılmıştır. İbadetin her bir pozisyonu doğaldır, eğildiğiniz nokta doğal pozisyonudur, daha fazla eğilirseniz sırtınızı acıtır. Secdeye yedi

uzvunuzla inersiniz. Otururken de, ibadet vücutla uyum içindedir ve bunlar doğal pozisyonlardır. İslam'da ibadetin bulunmasının sebeplerinden biri vücudunuzun Tanrıya ibadeti paylaşma gerekliliğidir. Sadece oturup meditasyon yapmazsınız, ibadete bedeniniz de katılır. Bu durum dualistik zihin-beden ayrımını da kaldırır. Çok derindir ve doğru yolda ilerliyorsanız her gün hayatınızı ibadetinizi mükemmelleştirmeye harcıyorsunuzdur. Nihai mükemmel ibadete ulaşmak zordur, ve bu yüzden her gün beş defa ölene kadar yapılması gereken bir ibadettir. Bu hayat boyu bir adanmışlıktır. Bu yüzden her gün aynı şekilde yapıyoruz. Konuyu kaçırıyoruz. Formalite ve rutine bindiriyoruz. Uyumaya, uyuşmaya başlıyoruz. İbadetin bir adanmışlıktır, Tanrıyla iletişim sanatına ömür boyu adanmışlık.

İslam'ın vizyonu (3)

Zaytuna Institute'den Hamza Yusuf Hanson'ın Dr.Murata ve Prof.Chittick'in İslam'ın vizyonu kitabı üzerinden yaptığı konuşmanın deşifresidir.[Bahsedilen kitap, Türkçe'ye de çevrilmiştir.](#)

(Resim: Dr.Murata ve Prof.William Chittick)

İslam'da ibadetten önce bir arınma işleminden geçersiniz. Bu, Hac'dan önce ihrama girmek gibidir, bir "hâl'e" bürünmektir. Bunun yolu abdest almaktan geçer. Arapça abdest anlamındaki "vudû" kelimesi aydınlıktan gelir. Abdest âzâları olan yüz, kollar ve dirseklerin kıyamet günü parıldayacağı rivayet edilmiştir. "Vudua" parlak ve parıldayan anlamındadır. Hz.Peygamber (SAV)'e, ümmetinizi kıyamet günü nasıl tanıyacaksınız diye sorduklarında, "...onlar alacalı at gibi olacaktır" şeklinde bir teşbihte bulunmuşlardır. Nasıl ki atların rengi kahverengi de olsa bazı bölgeleri, yüzleri, önleri, arkalarında beyazlıklar bulunur... ümmetinin de azalarının böylece parıldayacağını ve bunun "abdestin tezahürü" olduğunu bildirmiştir. Bu ibadetin nûrudur. Dikkat edin, bir işin ustası olmuş insanların karakterinin, hatta fiziksel yapısının yaptıkları işle değiştiğini farkedersiniz. Bu, usta bir piyanist de olabilir, maharetli bir balerin de olabilir, veya herhangi başka bir meşguliyet de olabilir, normal bir insanda bulunmayan özelliklere sahip olduklarını görürsünüz. Ustalığı ne olursa olsun böyledir, sizi temin ediyorum böyledir. Bir konu, sanat, zanaat üzerinde sürekli çalışan, her gün gayret eden, kendini bu işte ifna etmiş bir insanın yaptığı iş karakterine yansır. Bu yüzden yapılabilecek en asil şey ruhumuzu, kalbimizi, ilahi cilvelerin tiyatrosu olan bu dünyada mükemmelleştirmeye çalışmaktır. İbadet bundan

ibarettir ve su arınma vasıtasıdır. Dış dünyaya, zahiri âleme ait bir nesnedir ama bu dünyada bildiğimiz en saf şeydir aynı zamanda.

Ezan da büyüleyici bir şeydir. Diğer dinlerin ibadet çağrılarından çok farklıdır. Yahudiler koç boynuzu kullanır, hristiyanların çanı vardır. Ortaya çıkışı bir rüya ile olmuştur, birçok insanın aynı zamanda gördüğü bir rüyayla, Bilal (RA) onlardan biriydi, insanları kendi sesiyle namaza davet ediyordu. Yapay bir şeyle, bir enstrümanla değil, insanları yine insan sesiyle namaza çağırıyordu. Şöyle diyordu: “Allah daha büyüktür, şâhidim ki ilah yoktur, Allah vardır, şahidim ki Muhammed Allah’ın Resulüdür, namaza koşun, namaza acele edin, kurtuluşa acele edin... “Felah”ın anlamı hasaddır. Ezanın sizi çağırdığı şey hasaddır. İbadet budur. Namaz kılmakla günün mahsulünü hasad etmiş oluyorsunuz, çünkü gün ibadet için yaratılmıştır. Hasadı kaçırsanız, günün anlamını kaçırdınız demektir. Namazı kaçıranın hâli, bahar boyunca tohum eken, yaz geldiğinde, yani hasad zamanı geldiğinde ise, toplamaya gitmeyen adamın durumu gibidir. O zaman anlamı neydi? Yaşamın anlamı ibadettir. İbadeti küçümsemeyin, hayatınıza dair en önemli şey olduğunu unutmayın. İbadetinizi sürekli mükemmelleştirmeye çalışmalısınız, bu bir mücadeledir. Uyanık kalma mücadelesidir, abdesti doğru alma mücadelesidir... Bazı insanlar bunu can sıkıcı bulabilir ancak tatmayan bilmez. Daha iyiye ulaştıkça, tadını aldıkça ibadet daha çok vazgeçilmez olur.

Bu yüzden Hz.Peygamber (SAV) Bilal’e (RA) “ruhlarımızı ezanla dinlendir ya Bilal” diyordu. Dinginliğin namazda olduğunu söylemiş, “gözümün serinliği namazdır” buyurmuştu. Araplar gözün serinliği deyimini, gözün soğuk gözyaşları, mutluluk gözyaşları akıtması anlamında kullanırlar. Sıcak damlalar acı veren damlalardır. Soğuk damlalar mutluluk damlalarıdır. Yani bunun anlamı “hayatımın saadeti ibadetimdir” demektir. İbadet ona rahatsızlık veren bir şey değildi. Edib el Hatim “Müslüman oldum ama camiden ezan sesi duymak nasip olmadı, ama namaz vaktinin özlemine çekişiyordum. Vakit girdiğinde namaz kılmak benim için en büyük saadetti” diyor. Ciddi bir şekilde ibadet eden kimse bunun için Allah’a şükreder. İbadet bir hediyedir, ciddi bir şekilde ibadet eden kimse bunun nasıl bir nimet olduğunu bilir. 18 yıl boyunca hiç ibadet etmesem de, müslüman olduğumdan beri hiçbir vakit namazını kaçırmadım. İbadet etmediğimi düşünemem. Bunu hayal bile edemem. Edemem.. İbadetten mahrum olduğumu düşünmek, nefessiz kalmak gibi bir şey benim için. Hz.Peygamber (SAV) şöyle sual ediyor: “söyleyin bana, birinizin kapısında nehir olsa ve günde beş defa onun içinde yıkansa, hiç kirliliği kalır mıydı?”. “Hiçbir kirliliği kalmazdı” diyorlar. O buyuruyor ki: “Bu missal günde beş defa namaz kılanın hâli gibidir, Allah hatalarınızı onunla temizler”.

Zekat

Dinin üçüncü direği zekattır. Zekat zenginliğin arındırılmasıdır. Vücûdunuzu abdest ile arındırdığınız gibi, ruhunuzu ibadetle arındırdığınız gibi, kazandıklarınızın da arındırılması gerekir. Zekat kelimesinin kökü arındırmaktır. Peygamber (SAV) der ki, “zekat malın posasıdır”, zekatı bu şekilde tarif ediyor. Bunu söylemesinin sebebi şu: Benî Hâşim zekat almazdı çünkü zekatı kirlilik, gübrelik olarak düşünüyorlardı. Posa, gübredir ve hayvanlar sağlıklı kalmak için posalarından kurtulmak zorundadır. Zekat da mülkiyetin sağlığıdır. Arapça'da “cimri” ve “kabızlığı” ifade eden kelimeler aynıdır, “mumsık”. Yani cimri bir insan verme kabızdır, ruhsal bir hastalık kapmıştır. Kazancı ruhunun hastalık kapmasına yol açmıştır. Zekat vermek, bu posanın gitmesine izin vermektir. Bu Freudien bir tespit değil. Onun kabız bir insanın cimri olduğu şeklinde bir tespiti vardır biliyorsunuz. Ben Freud'den bahsetmiyorum, bu Arapça dili. İlginçtir, saf altın ve mukonyan dışı için kullanılan kelime de aynıdır. Tespite gerek yok, Araplar bunu zaten biliyordu, çünkü bu dillerinde mevcut olan bir şey. Hz.Peygamber der ki-, İmam Ahmed'in Müsned'inde geçer- “Allah Adem oğullarından çıkanı dünyaya misal yapmıştır” ve bunun anlamı şudur, yemeğinizi sadece buna ihtiyaç duyduğunuz için yemezsiniz, yemek iştihasında bir lezzet vardır. Fakat yediğiniz her şey tuvalette biter ve dünyanın doğası budur. Dünyanın güzel yanları vardır ama bu dünya yok olma dünyasıdır. Eninde sonunda çürüyecektir ve bizler de öncekiler gibi burayı terkeceğiz, nihayetinde herkes terketmek zorunda. Bu yüzden yakalamaya, zaptetmeye uğraşmak yerine, ne için yaratılmış olduğunu görmeye çalışmak gerekiyor.

16.sayfada önemli bir noktaya değinilmiş. Finansal bakımdan sağlıklı değilseniz zekat ödemezsiniz ve bu İslam'ın öncelikleri belirlemesiyle ilgili tipik bir örnektir. Ekonomik durumunuz müsait değilse zekat ödemezsiniz, çünkü öncelik kendinizdir. Şimdi ortalıkta sözümona dünyayı kurtarmak isteyen birçok sosyal aktivist var ama kendi kişisel hayatları tam bir karmaşa içinde. Dünyayı kurtarmadan önce insan kendi ruhunu kurtarmanın çaresini aramalıdır. Öncelikleri iyi belirlemelidir. Zekat, kendinize baktıktan sonra başkalarına bakmaktır. Yani hayatınız karmaşa içindeyse bırakın diğer insanları, öncelikle kendinizi bu sarmaldan kurtarmaya bakın. Zekat bir sosyal sorumluluktur ve dini açıdan bir gerekliliktir ama öncelikle bunu verebilecek duruma gelmek hedeflenmelidir. Hz.Peygamber (SAV)'in “evlenen dininin yarısını tamamlar” demesinin bir sebebi de budur. Diğer yarısına baktığımızda, aile tamamlandığında toplum sağlıklı bir şekilde oluşur. Toplum sağlıklıysa, bu ailenin sağlıklı olmasının sonucudur. Aynı şey zenginlik için de geçerlidir. Ancak kendi evin sağlamsa diğer evlere yardımcı olabilirsin.

Oruç

Dinin dördüncü direği oruçtur. Ramazan ayında farz olan orucu tutmaktır. Ay takvimi yaklaşık 355 gündür, aylar 29 ve 30 çeker, bunu hilali izleyerek takip edebilirsiniz. Hilali gözlemek konusundan biraz bahsetmek istiyorum ve sizlere biraz fenomenolojik astronomluk denilen şeyden bahsedeceğim. Astronomiye teorik yönlerinden değil fenomenik, olgusal yönden ilgi duyan birinin yazdığı bir parçayı okumak istiyorum. Bunu yazan kişi Müslüman değil, bir İskoç. Çok ilginç bir şeyden bahsediyor, beni çok etkiledi, birçok müslüman bunun farkında değil. Bunu okuduğumda, hilali gözlemek konusunun neden önemli olduğu konusundaki hislerime tercüman oldu.

Şöyle diyor:”Oruç ve adanmışlık ayı olan Ramazan ayının başlangıcını tespit etmek son derece önemlidir. Fakat müslüman toplumlar bölge ve hava durumu farklılıklarından kutlamalarına farklı günlerde başlayagelmışlerdir. Batı tarafındaki bölgeler hilali ilk gözleyebildiklerinden görme şansları yüksektir, güneş ve ayın hareketleri batıya doğrudur ve bu bölgelerde kamer, ufuk çizgisine erişinceye kadar daha fazla zaman geçmektedir. Ay, seyahatinin başlangıcında güneş ışığından uzaklaşmaktadır, ayrıca bazı enlemlerde zodyak daha dipte, ufukta diğer yerlere göre daha görünür bir açıdadır. Bu ayın seyahat ettiği yörüngedir. Hava durumundan kaynaklanan gecikmeler olmadığı takdirde, iyi şartlarda hilali yeni ayın oluşmasından 24 saat içinde izlemek mümkündür. En erken 15 saattir. 13 saat rekoru vardır ama bu çok nadirdir. Fakat 30 saat içinde görmek yaygındır. Müslüman gözlemcilerin emin olması için, iki bağımsız şahid gerekir. Osmanlılar ilk rasatın çıplak göz yerine teleskopla yapılmasına cevaz vermiştir.” Şimdi şunu dinleyin: “İslami takvimi standartlaştırıp Ramazan'ı farklı topluluklarda aynı günde başlatmak çabaları olmuşsa da gök cisimlerinin dünya ile ilişkisi canlı bir ilişkidir ve herbir bölgenin gökyüzü farklıdır. Bu yüzden neden herbir bölgede dini bayramlar o bölgeye özgü günlerde başlamasın? Modern zihin genelleştirmek ve durumu kuramsallaştırmak ister, fakat bu arada asıl fenomen es geçilir. Gün uzunluğunda ortalama hesaplanır ve bu dairesel tekerlere ve saatlere yerleştirilir, halbuki hiçbir gök cismi dairesel hareket etmez”...

Yani diyor ki hepsinin ortalamasını alırsın ve bu ortalamayla herşey çalışır, kendi küçük takvimini yaparsın ve mükemmel bir şekilde çalışır, fakat doğa bu değildir. İnsanlar 24 saatlik bir günün gerçek zaman olmadığını unutuyorlar, bu bizim standart zamanımızdır. Doğru zaman ise 23 saat 56 dakikalık bir gündür. Dışarı çıkıp ayı gözlemlemek dünya ve doğa ilişkisini kurmaktır. İbadetten önce su kullanırsınız, su yoksa toprak kullanırsınız. Bu dünyaya dokunmaktır. Tabiata dokunun, hissedin. Biliyorsunuz çocukların en sevdiği şey çamurla oynamaktır ve içine girmektir. Bunu yapmaya

bayırlar, neden bayırlar? Çünkü hala onunla bağları vardır. Dünya onlara çok gerçektir. Bizler soyutlandık, böyle bağlantılar bizi biz yapan bu temel nesnelere, suya, toprağa, ibadete, harekete yaklaştırıyor. Masa başında gün boyu hareketsiz durmak doğal bir şey değildir. Bir kediyi izleyin. Bir kediyi gün boyunca bir masada oturtamazsınız. Deli değiller. Hareket etmek, deneyimlemek zorundalar, hissetmek zorundalar, bunları yapmak durumundalar. Kediler bu yüzden böyle. Ve sonra kendi abdestlerini alıyorlar. Tüm bu şeyleri yapmak zorundalar. Başlarının üstünü mesh bile ediyorlar. Bunu yaparken izlediniz mi hiç? Hayvanları izleyin. İnsanlar Hz. peygamber (SAV)'in avlusunda keçileri olduğunu, dışarı çıkıp onları sağdığını unutuyorlar. Keçi memesinden gelen sütü içiyordu. Hiç memeden doğrudan gelen süt içtiniz mi? Ciddiyim, Hakim hep insanlara sorar bunu. Hiç doğayı tecrübe ettiniz mi? Dışarı çıkıp ayı gözlemleyin. Yeni ayın doğuşunu gördünüz mü hiç? “Vilade” denir. Birden ortaya çıkar. Buna şahid olmak inanılmazdır ve içinizde bir şeyler olur, Sübhanallah dedirtir size, Allah dışarı çıkın ve kameri gözleyin diyor çünkü onu Ben yaptım ve o Benim ayetimdir, diyor. Dışarı çıkın, aya bakın ve “Sübhanallah” deyin. Bunu hissedin, çünkü gerçek olan bu. Bilinçli bir varlık olarak Rabbin, sana bu bilinci, anlayış kudretini dünyayı deneyimlemen için bahşetmiş. Bütün bunları sen tefekkür et diye yaratmış çünkü senden başka bunu yapabilecek bir varlık yok. Bizler tekiz. Bu nimet O'nun bizlere bahşettiği bir şeydir. Oruç budur, Ramazan budur. Neden ay takvimi kullanıyoruz? Onların sezeryan bölümleri var, doğal doğum istemiyorlar. Bu işleri kolaylaştırıyor çünkü. Benim 11'de golf randevum var, gidip o saatte orada olmam lazım ama çocuklar istediğin saatte çıkmazlar. Ne zaman canları isterse o zaman çıkarlar, çıkmaya hazır olduklarında, Allah onlara ne zaman çıkmalarını emir buyurursa o zaman çıkarlar. Fakat modern mentalite bunları sabitlemek ister. İslam dünyasının şehirlerine havadan baktığınızda hücreler gibi olduğunu görürsünüz. Canlı hücreler gibidirler. Fas'a bakın, Fas resimlerine dikkatle bakın, sonra mükemmel düzgünlükteki caddeleriyle modern şehirlere bakın. Müslüman şehirlerine gittiğinizde köşeler ve dönüşler görürsünüz çünkü dünya böyle, dünya bu. Hep düzgün hatlar yok, düzgün hatlar zihindeki soyutlamalardır fakat modern zihin bunu ister, gerçekliğin üzerine kendi gerçekliğini empoze etmeyi ister. Bu yüzden sanal bir dünyada yaşanır, gerçek olan bu değildir. İslam gerçekliği olduğu gibi yaşamakla ilgilidir. “Allah'ım bana eşyayı olduğu gibi göster”, benim filtrelerimin beni yönlendirdiği gibi değil. Bu Hz. Peygamber (SAV)'in duasıydı “bana eşyayı olduğu gibi göster”. Bu İslam'dır. Oruç bunun bir parçasıdır. Orucun ne yaptığına bakın. Allah diyor ki “Orucu sizlere ruhlarınızı terbiye etmeniz ve günahlardan arındırmanız için farz kıldık”.

Oruçla normalde izin verilen şeyler birden yasak hale gelir. Daha önce yasak olan şeyler “ekstra yasak” haline gelir. Birden yılın diğer zamanlarında olmadığı kadar dedikodunun farkında olmaya

başlıyorsunuz. Daha önce olmadığı kadar şehvetle bakmaya ilişkin şuur sahibi olursunuz, “Aman Allahım ben oruçluyum” dersiniz. Bir diğer deyişle normalde izin verilen şimdi yasaklanmıştır ve bu durum, normalde yasaklanmış olanı çok çok gerçek hale getirir ve böylece ruhu terbiye eder. Size nasıl takva sahibi olacağınızı öğretir. Bu beden ve ruhun arınmasıyla ilgilidir. Bedenler gerçektir. Allah'ın büyük bir nimetidir ve bedenimize iyi bakmakla yükümlüyüz. Bedeninize iyi davranın çünkü o bize karşı hep iyi davranıyor.

Bu yüzden Hz.Peygamber (SAV) diyor ki “bedeninizin üzerinizde hakkı vardır”. Gayr-i müslimler oruca son derece zor bir şey olarak bakıyorlar, Müslümanlar için yılın en iyi zamanıdır çünkü Allah'a en yakın olunan zamandır. Ramazan'da kendimize rağmen ibadet durumundayızdır. Oturmak da uyumak da ibadet etmektir çünkü oruçlusunuzdur. Bunu en iyi Ramazan'da hissederiz. Fiziksel olarak iyi hissetmeyebilirsiniz ama ruhsal olarak iyi hissederiz. Her yıl bunu tekrar tekrar yaşayarak kendimize kanıtlarız. Ve Allah'ın adaleti ne güzeldir. İngiltere'de yaşıyorsanız, yılın yarısı kısa zamanlar oruç tutarsınız, yarısında ise uzun zamanlarda tutarsınız ama 33 yıllık zaman diliminde döngü tamamlanır, herkes aynı sürede oruç tutmuş olur.

Hac

Her dinde hac vardır, bir seyahat edilir ve bu metafizik hedefe doğru yapılan fiziksel bir yolculuktur. Bu fiziksel bir seyahattir ama varılacak yer Allah'ın evidir. Allah'ın içinde barındığı bir evi yoktur. Bu yüzden Allah ziyaretin sembolü olacak bir ev koymuştur oraya ve sizler onun misafirlerisinizdir. Rahman'ın misafiri diye adlandırılırsınız. Oraya bir kaya parçası koymuştur ve ona “Allah'ın sağ eli” demiştir ve gidip bir kralın elini öper gibi o taşı öpersiniz, yani kaya müşfik hükümdara bağlılığın sembolüdür, raiyetinde bulunduğunuz müşfik sultana. Mekke'ye gittiğinizde daha önceden duyduğunuz şeyler birden gerçek haline gelir. Kabe gerçektir. Hz.Peygamber (SAV)'in yürüdüğü yerler gerçektir. Sevr dağı gerçektir. Hz.İbrahim'in ve en büyük oğlu Hz.Muhammed'in (SAV) ayak izlerini takip edersiniz ve Hac'ın anlamının bir parçası budur. Sizi büyük insanların ayak izleri ile irtibatlandırır. Bu, teslimiyettir.

Ve sonra Hz.Peygamber (SAV)'i ziyaret etme nimeti... O oradadır, aramızdadır, gidip onu ziyaret edebilirsiniz. Gezegende ondan başka bu kesinlikte ziyaret edebileceğiniz hiçbir peygamber yoktur. Yahudiler Hz.Musa'yı ziyaret edemez. Kimse gidip Hz.İsa'yı ziyaret edemez. Bu müslümanlara verilmiş büyük bir nimettir, Peygamber (SAV) fiziksel olarak Medine'dedir. Hadîse göre selâma karşılık da

verir. Bu karşılığı olan gerçek bir ziyarettir ve orada bulunan ve doğru hale bürünen insanlar orada tattıklarının ne olduğunu bilir, bilirler. Birçok hal içinde gidebilirsiniz. Oraya gidip hiçbir şey görmeyen insanlar vardır. Oraya gidip o nuru tâkip edenler vardır. Bazıları nuru takip etmez, ona dalarlar. Medine'ye birçok farklı ziyaret vardır.

Ve sonra altıncı direktten bahsediyor. Bu Şia konusudur. William Chittick İran'da öğrenim görmüştür ve Şia geleneğini iyi bilir. Şia için cihad altıncı direktir. Sünni itikadında bu yoktur fakat İmam Malik ibadet bahsine koymuştur, muamelat bahsine koymamıştır, diğer imamlar muamelat kısmına koymuştur.

Ruh hakikattir ve İmam Malik tanımlamıştır, elimizdeki en iyi tariftir: “ruhun bedenle ilişkisi suyun ağaç ile olan ilişkisi gibidir” der, bir diğer deyişle vücuda canlılık veren şeydir ruh, bu yönüyle bizler vitalistiz. Çinliler de bunu savunur, Chi düşüncesi, vücutta tanımsız, niceliksel olmayan bir güç bulunması fikridir. Batı geleneğinde Descartes'ten gelen zihin-vücut/ ruh ikiliği vardır, bu yüzden Descartes hayvanların öyle görünse de acı çekmediklerini çünkü bilinçlerinin olmadığını ve böylece yaşayan canlıları parçalara da ayırsanız acı çöğlükleri duymayacağınızı söyler. Bedenlerimizde olmak zorundayız. Birçok insan bedenlerinde değil. Bedenlerinden ayrılmışlar. Ve bedenden tamamen ayrılmayla ilgili bir psikotik durum vardır , bu konu önemlidir. Bu yüzden bedenlerimizle ibadet ederiz çünkü bu bizi bedenimizde tutar.

Bedenlerimizde kalmanın en önemli yollarından biri namazın dış kurallarını öğrenmek ve aynı ilk defa araba kullanmayı öğreniyor gibi bu kurallara sıkıca yapışmaktır. İlk defa araba kullanmayı öğreniyorsanız bu zordur çünkü kurallar konusunda o kadar bilinçlisinizdir ki, özellikle yanınızda bir öğretmen varsa, ama bir noktadan sonra bu “hep yaptığınız şey” halini alır. Bu yüzden kurallar konusunda obsesif olmanız problemlidir, çünkü kurallara o kadar odaklanmışsınızdır ki, ibadetin ruhuna odaklanamazsınız. Ama bu ibadetin gerekli bir safhasıdır. İbadet tabiatınız haline gelinceye kadar kuralları öğrenmek gerekir, bundan sonra ibadetin ruhsal boyutu ortaya çıkmaya başlar. Bunun bir kısmı gün içinde yaptığınız zikir miktarı ile de ilgilidir, ne kadar çok zikrederseniz, ibadetiniz o kadar güzelleşir. Abdest de son derece önemlidir. Sidi Ahmad Zarruk der ki “Abdestteki durumunuz, ibadetteki durumunuzu belirler”. İnsanlar bazen abdesti hızlı ve rituel haline gelmiş bir şekilde alıyorlar ve abdest ibadet özelliğini kaybediyor.

Gördüğüm en güzel şeylerden biri Murat el-Hacc'ın abdest alışdır, abdestin nasıl bir ibadet olduğunu onu izlerken anladım. Abdest derin bir ibadet eylemidir ve biz bunu unutuyoruz. Abdest ibadetin bir parçasıdır. Abdestin tuvalette alınmamasına önem göstermek gerekir. Sidi Ahmad Zarruk'un söylediği şeylerden biri de, namaza başlamadan Nas suresini vesveseye karşı okumaktır, vesveseden korur.

Vesvese İblis'in varlığının bir delilidir çünkü ne zaman tekbir getirseniz, çok acayip bir şeydir, otomatik olarak harekete geçer. Çok ilginç. Tekbir getirdiğiniz anda vesvese gelir. Tasavvuf ihvan ilmini tarif eden kelimeler üzerinedir. İçsel fıkihtir. Bundan ibarettir, içsel fıkihtir. Dış kuralları yanlış yapan fakaha olduğu gibi içsel yanlışları olan tasavvuf insanları bulunabilir. Bu problemin bir parçasıdır. İnsanlar pire için yorgan yakabiliyor çünkü bu bilinçten uzaklaşan tasavvuf insanları var, zahiri ulema olduğu gibi.

Batı'da cinsi sapıklıkların bu kadar çok olmasının bir sebebi insanların bedenlerinden ayrılmış olması. Seks mental bir şey haline alıyor. Onların cinsi münasebetleri tamamen mental. Bu bir hastalık, sapıklık istiyorlar çünkü bedenlerinde doğal olanı yaşayamıyorlar. Çok garip. Bunu insanların bedenleri içinde bulunduğu geleneksel kültürlerde görmüyorsunuz. Ters ilişki yok. Moritanya'da, bunun ne anlama geldiğini dahi bilmezler. Homoseksüelliği dahi anlamıyorlar. Bir fakih bana Moritanya'da okurken Emirliklere gittiğinde, bu konularla ilgili kafasının karıştığını söylemişti, fıkıh kitaplarında pedofili ve homoseksüellik bulunması ona çok garip geliyordu, fakihanın olabilecek en uç noktalarda teorik olasılıkları değerlendirdiğini düşünüyordu. Dünyada böyle şeylerin olabileceğine ihtimal vermiyordu. Lut kavminin küçük bir grup insan olduğunu düşünüyordu. Ve sonra Doğuya gitti ve tam bir şok geçirdi.

Hadiste, dinin direkleri neden imandan önce tanımlanıyor?

İslam'ın ilk rüknü şehadettir ve bu inançtan çıkan bir şeydir. Yani inanç İslam'ı önceler ama İslam'a girdiğinizde inancınız hamdır, tam olgunlaşmamıştır. İnanç eylemle birlikte gelir. Eylemler düzgün yapıldığında inancı olgunlaştırır. Bazı Müslüman ülkeler var, isimlerini söylemek istemiyorum ama buralarda riyakarlık norm halindedir. Zâhiri ibadetleri layıkıyla yapan ama ruhu bu ibadetlerden gıdalanmayan insanlar vardır. Namaz kılan, oruç tutan, zahire ait herşeyi yapan ama riyakarlığın en üst örneklerini gördüğümüz insanlar var, yani bu da garanti değil.

Riya manevi sahadaki gösteriştir. İnsanların görmesi için ibadet etmektir. Riyâ kesinlikle dindar toplumlarda daha ön plandadır. Bizde gösteriş var, birisi iyi jokeyse ve insanlar görüyorsa, büyük bir atlayış yapar, bu riya değildir. Bu sadece gösteriştir. Riyâ Allah için yapman gereken bir şeyi insanlar, mesela “ne kadar cömert bir insan” desin diye yapmandır. Bunun adı riyâdır. Riyânın iki tipi vardır. Sadece insanlar için yapmak en kötüsüdür. Diğer bir deyişle Allah'ı umursamazsın bile. İnsanlar cömert desin diye bağışta bulunursun mesela. Diğer riya ise bir şeyi samimi bir şekilde Allah için yapmak istemen ama bu arzunun ayağına takılması şeklindedir. Bu insanların mücadele etmesi gereken bir şeydir. İmam Malik'e Allah için camiye giden ama yolun üzerinde başkalarının onu görmesini umut eden adamın hali sorulduğunda bunun insanın doğası olduğunu söylemiştir.

Meşhur hikayedir. Bir adam kırk yıl boyunca camiye gider ve her gün ilk safta namaza durmuş. Bir gün yine gitmiş ve başlangıçta tekbir getirmeyi unutmuş ve insanların bunu görmesini istememiş. Kırk yıldır riya içinde olduğunu farketmiş. Bu hikayenin doğru olup olmadığını bilmiyorum ama anlamı güzel. Bu bize farkında bile olmadığımız birçok ince mertebe olduğunu gösteriyor. Bu, ruhsal gelişimin bir parçası. Bu yüzden “ebrarın hasenatı, mukarrebinin seyyiatıdır” denilmiştir. Bu yüzden her makama estağfirullah denilerek başlanır çünkü daha önce ne kadar çok şeyi yanlış yaptığınızı anlarsınız, ne kadar şeyi doğru bilerek yanlış yaptığının farkına varırsınız. Daha yüksek bir farkındalık makamına çıkarsınız, “bunu yanlış bir sebeple yapıyordum meğer” dersiniz. Bu bir yolculuktur, bu yüzden adına yol denir. Allah hepimize doğru yolda bulunmayı nasip etsin.

Cihad konusuna biraz girmek istiyorum çünkü İslam denilince en büyük iki önyargıdan biri budur: birincisi cihaddır, ikincisi ise kadınlarla ilgili konulardır. İslam'a yapılan saldırılar genelde bu ikisine odaklanır, bunun ilkiyle ilgili kitap üzerinden biraz konuşmak istiyorum. Kutsal savaş fikrinin yanlış yönlendirici olduğunu ve yanlış tercüme olduğunu söylüyor kitap. Arapça'da kutsal savaşla ilgili bir kelime olsaydı, ki Araplarda yoktur, bunun adı Harb-i Mukaddes olurdu. Araplarda bu anlamda bir kutsal savaş fikri yoktur, Aslında bu bir hristiyan kavramıdır ve haçlılardan tevarüs etmiştir. Arapça'daki kullanılan kelime İngilizceye geçmiş ve bazen pozitif, bazen de negatif anlamda gazetecilerce kullanılıyor.

Cihad'ın kök kelimesi cuhud'dur, enerji harcamak anlamına gelir. “Elinden gelenin tamamını sergilemek”tir, cahada ve câhidû'dan isim fiildir. Kur'an der ki “Onlarla mücadele et, Kur'an ile cihad et” yani müşriklere karşı Kur'an'ı silah olarak kullan, çünkü Kur'an her ne kadar Allah'ın varlığını ispatlamasa da Allah'ın birliği üzerinde sürekli durur. Yani buradaki amaç Kur'an'daki Allah'ın birliğine

dair argümanları sunarak birden fazla ilâha inanan insanlara açıklamaktır, Kur'an'da cihadın bir çeşidi budur. Bu büyük cihad olarak belirtilmiştir. Ayet “onlarla dillerinizle savaşın...” der, dille yani argümanlarınızla. Bu bir münazara, tartışma değildir, daha çok medeni bir müzakere. çünkü Hz.Peygamber (SAV), bir görüşme kızıştığında ayağa kalkar, oradan ayrılırdı. Hz.Peygamber (SAV), münakaşaya girmez, fakat medeni müzakere içine girer, oturur, problemi ortaya koyar, delillerini sunar, karşı tarafın delillerini sunmasını bekler ve iknâ etmeye çalışırdı. Bu medeni müzakere dir ve bunun adı “cihad bil lisan”dır. Kur'an der ki, “onlarla en güzel şekilde mücadele et”. Bu mücadele zeka ve mantık kullanarak medeni müzakere yoludur. Savaş bu ortadan kalktığında, insanlar medeni bir şekilde konuşamaz hale gelince ortaya çıkar. Yani savaş medenice konuşmanın çökme noktasıdır. Bu yüzden özünde aptalca bir şeydir. Savaş aptalca bir şeydir ve bu yüzden Kur'an bize öfkeli olmamamızı öğütler, çünkü öfkeli birinin tabiatı istediği şeyi elde edemeyeceği için başka yollara, güce başvurur. İstedikleri şeyler yanlış şeylerdir, onların olmayan şeylerdir. Çatışmanın kaynağı genelde bir insan veya grup üzerinde baskı kuran diğer bir insan veya grupla ilgilidir. Bir tarafta baskı gören ve diğer tarafta baskı yapan vardır. Zulüm gören insanlara Kur'an'da savaşma izni verilmiştir ve bu yüzden fiziksel veya askeri kavganın özüne ve cihada baktığımızda üç Kur'an kavramı görürüz.

Birisi nefisle mücadeledir. İç mücadele vardır, tutkularla mücadele vardır ve tutkular hayvani tabiattır. Bununla mücadele mantığıdır. Bu mücadele akla dayanır. Aklın Arapça'da karşılığı 'sınırlayan veya kötü duruma düşürecek bir şey yapmana engel olan şey'dir. Akl, yekûlü 'durmak, engellemek' demektir, Akıl için kullanılan bir diğer Arapça sözcük nuha'dır, reddeden, önleyen demektir, yenha'dan gelir. Aklın özü insanoğlunu kötülüğe düşmekten engellemektir. Aklını dinlemeyen insanlar için Allah “onlar hayvan gibidirler” diyor, “hatta daha düşüktürler” diye devam ediyor. Bunun sebebi şudur ki hayvanlar kendilerine zarar verecek şeyler yapmazlar. Bir hayvan bir şeyde kendisine zarar olduğunu görürse, ondan uzak durur. Bir hayvan yangın görse, o yangından kaçır. Bir hayvan onu tehdit eden bir şey görürse, kaçacak bir yer bulamazsa kendini savunur, veya onu savuşturabilecek gücü varsa kendini savunabilir. Mesela kaplana daha zayıf bir hayvan saldırırsa, Kaplan onunla dövüşür çünkü onu yeneceğini bilir.

İnsanoğlunun kendi içindeki hayvani duyguları dinlemesi ona teslim olmaktır, bu daha düşük bir şeye teslim olmak demektir. Bu yüzden insan vücuduna baktığımızda yüksek organlar, kalp ve akıl üst bedendedir ve düşük organlar, mide ve cinsi uzuvlar alt bedendedir. İnsanoğlunun böyle olması istenir çünkü. O hükmeden güç olmalıdır, insanoğlunda bu kalp ve akıl olmalıdır; boyun eğen güç ise hayvani tabiat olmalıdır. İnsanoğlu hayvani tabiatına teslim olur, şehveti ve arzusu aklına galip gelirse

ona zararlı işler yaptırır. Böylece hayvandan aşağı bir konuma iner çünkü hayvanlar sadece ihtiyaçları kadarını alırlar. Kaplanlar canilik yapmaz, ihtiyacını alır, gerisini bırakır. Bir günlük ihtiyacı kadarını alır, yoksa bir defada on zebraı öldürmez. Ne kadar ihtiyacı varsa o kadarını öldürür ve insanın farkı budur, insanın önceliği ihtiyaç değildir. Yırtıcı bir hayvan diğer bir hayvana saldırdığında, istek veya arzu ile değil, ihtiyaç doğrultusunda saldırır. Bu çok farklıdır. Sebepsiz saldıran çok az canlı vardır. Köpek balıkları şartsız saldırır, yılanlar da öyle. Bazı yılanlar öyledir, babunlar da sebepsiz saldırır ama bu durum hayvanlar aleminde nadir görülen bir durumdur.

Tüm canlıların duyguları ve aklı vardır, insanoğlunun da kendini koruma mekanizması vardır. Kendini korumak insan doğasının bir parçasıdır. Düştüğünüzde reaksiyonunuz kolunuzu uzatmaktır, yüzünüz üzerine düşmezsiniz. Askerlikte size ilk öğretilen şeylerden biri düzgün düşmektir çünkü siz elinizi uzatmak istersiniz fakat bu bileğinizi kırmanız anlamına gelir. Bu yüzden size zarar vermeyecek ve kendinizi koruyacak şekilde düşmeyi öğretirler. Birisi size saldırdığında önce yüzünüzü kapatırsınız. Birisi size yumruk savurduğunda orada öylece duruyor, hiçbir şey yapmıyorsanız sinir sisteminizde bir bozukluk var demektir. Kendini savunmak insanîdir, içimize yerleştirilmiş bir şeydir ve bu yüzden dünya üzerindeki tüm medeni hukuk sistemleri kendini savunmayı bir hak olarak tanır. İlk cihad nefisle yapılan cihaddır ve insanoğlunu insan yapan budur. Bahani der ki insanoğlu- Kur'an'da insanoğlu için iki kelime var, biri beşerdir ve diğeri insandır. Beşer, bizi diğer hayvanlardan ayıran kalitedir, mesela kuşlar tüylerinden tanınabilir. Kuşların tüyleri olur. Memelilerin kürkleri olur. İnsanoğlunun cildi olur. Bu yüzden bize beşer denilmiştir. Beşer beşere'den gelir anlamı cilttir. Beşer dediğinizde insan olduğunu anlarsınız. Bu yüzden Peygamberlerden bahsettiklerinde "onlar da bizim gibi beşer" diyorlardı, insan demiyorlardı.

Hepimiz beşeriyeti paylaşıyoruz ama hepimiz insaniyeti paylaşmıyoruz. Allah'ın bize insan diye seslenmesi onun ihsanıdır. Râgıb diyor ki bir köpek iki ayak üzerine dikilse ve konuşmaya başlasa bu insanoğlunun birçoğunun bulunduğu durumdur. Yani onlar insanlığı şekilde, surette paylaşırlar ama gerçekte insan değillerdir. Kur'an'ın bir ayeti der ki "biz Ademoğullarını mükerrem kıldık" ve bu mükerremliktir ki hayvanlar gibi değiliz, dört ayak üzerinde değiliz, tabağa eğilmek zorunda değiliz, ağızımıza kadar kaldıracabiliyoruz. Köpek gibi tabaktan dilimizle su içmek zorunda değiliz, kendimizi besleyebiliyoruz. İnsanoğluna verilen bu nimetler karşılığında erdemli ve soylu bir hayatı gerektiriyor, bu zor bir şey. Zaman alıyor. İnsanoğlu bununla doğmuyor. Merhamet beslenmesi gereken bir şeydir, bazı insanlarda bu tabiatındandır. İmam Gazali bundan bahsediyor, bazı insanlarda bu erdemler doğuştandır. Bazılarında ise böyle değildir. Çocuklarda görürsünüz, bazıları eşyalarını paylaşır, bazıları

ise kesinlikle paylaşmaz, paylaşmaya zorlarsanız kavga çıkartır. Öğrenmek zorundalar. Bazı çocuklar diğerlerine vurur. Bazıları bunu yapamaz ve bundan çekinir. Erkekler daha agresiftir, ve bunun da bir sebebi vardır. Kadınların biyolojik bazı özellikleri vardır ve bu çocuk doğurmaları ile ilgilidir. Yani doğalarında gizli erdemler vardır, hormonlar onları böyle olmaya zorlar. Kadınların rahimleri vardır ve rahim merhametin özüdür. Rahim Arapça'da, Rahmet ile aynı köktendir. Çünkü merhametin özü rahimde tecelli eder. Bu yüzden Allah rahimi kendi Rahîm ismiyle yaratmıştır. Yani rahim Allah'ın fiiline izafedir. Bu yüzden kadınlar erkeklerin sahip olmadığı bu özelliklere sahipler. Bu yüzden topluluklarda insanlaşma faktörü kadınlardır. Anne insanlaştırma faktörüdür ve annelik ortadan kalktığında bu toplum için bir felaket olur.

Bu yüzden, yüksek erdemlere sahip olup beşerlikten insanlığa yükselmek bir mücadele sürecidir ve bu zorlu bir süreçtir.

Her şeyin temelinde dört erdem bulunur: Cesaret, ölçülülük, hikmet ve adalet. Bunlar insanoğlunun hayatına yön vermesi gereken temel erdemlerdir. Herbir erdemin kökeninde bu dördünden biri bulunur. Cesaret en büyük ve en önemli erdemdir, çünkü diğerleri buna dayanır. Cömertlik bu ana erdemin çocuğudur çünkü cömertlik birinin verme cesaretidir. Sabır da bir çeşit cömertliktir çünkü bir belaya uğranıldığında endişenin az olmasıdır ve bu da bir nevi cesarettir. Yani sabırlı olmanın kökü cesarettedir, bu yüzden İngilizce'de cesaretin (courage) kök kelimesi core'dur ki bu kalp demektir. Cesaretin menbaı kalptir, çok cesaretli biri kalp sahibidir, bu yüzden Araplar Batı Afrika'da "onun yüreği yok" derler, bunun anlamı o kişinin cesaretinin olmamasıdır. Kalp cesaretin kaynağıdır. Bir diğer erdem ölçülülüktür ki bu dengedir. Ölçülülük dengeyle ilgilidir. Ilık dengedir. Isıyı ayarlarsın, ölçülülük kendini farklı durumlara karşı ayarlama yeteneğidir. Yani daima denge kurar. Homeostatik moral homeostatis gibidir. Vücudunuzun 37 dereceye kendini ayarlaması gibi, ruhunuz her şeyde ölçü oluşturur. Ölçülülüğün özü budur ve bundan iffet gelir.

Bundan hoşnutluk doğar ve hoşnutluktan güvenilirlik husûle gelir. İffet sadece cinsi ahlak demek değildir, herşeyle ilgilidir, her şeyde orta yolu bulmakla ilgilidir. İlimlilik iffete ve iffetli tabiata, saf, erdemli tabiata yol açar. Hikmetten anlayış ortaya çıkar. Aklın ve zihnin erdemleri. Ve son olarak adalet. Adaletin özünde dürüstlük arzusu yatar. Adaletin özü insaftır, dürüstlüktür ve bu çok zordur. Bu dünyada çok az insan dürüsttür. Bu dünyada gerçek adaletin ortaya çıkması çok güçtür, çünkü insanoğlunun adil, gerçek anlamda adil olması çok zordur.

Adaletin güzelliği merhameti doğurur. Bunun sebebi acı çeken, haketmediği bir durumda olan bir kişi gördüğümüzde ortaya bu duygunun çıkmasıdır. Başka bir deyişle ben o durumda değilim, o kişinin de o durumda olmasını istemiyorum demek adalettir. Bu yüzden merhamet adaletten doğar. Genellikle merhamet ve adaletin birbirini dışlayan şeyler olduğu algısı hakimdir. Ya adilsindir veya merhametli, ama gerçek merhamet aslında gerçek adalet hissiyle mümkün olmaktadır. Bu yüzden Allah yarattıklarına merhamet ettiğinde, bu onun adaletinden gelir. Bu yüzden Kur'an der ki: "merhametimi adaletimi geçmiştir". Bir diğer deyişle, eğer yarıştırılırsa merhamet her zaman adaletten önce gelir, çünkü merhamet hoşgörüden doğmaktadır.

Hoşgörü, size baskı uygulayan biri olmasına rağmen, intikam istememektir. Bu erdemden, affetme veya özür dileme erdemleri doğar, bu yüzden en büyük erdemdir. Affetmek inanılmaz bir duygudur. Stanford'da yapılan çok ilginç bir çalışma vardı, sanırım İrlanda'daki insanlarla çalıştılar. Protestanların eliyle çocukları öldürülmüş İrlanda Katolikleriydi, veya tam tersiydi. Bu çalışmadaki kadınların çoğu depresyondaydı ve çoğu inanılmaz öfkeliydi, intikam hisleriyle doluydular. Onlarla çalışarak bunun üstünden gelmesini sağlamaya çalıştılar ve ulaştıkları nokta mazlum yakınlarının zalimleri affetmesiydi. Bunu yaptıklarında çok iyi hissettiler. Bu depresif hallerden çıkabildiler. Bir bir çeşit kabullenmedir ve affetmenin güzel yönü budur. Bu döngüye devam etmek istiyor muyum veya bu döngüyü kıran olmak mı istiyorum? mücadelesidir. Bu yüzden Hz.Peygamber (SAV) gerçek mücahid ruhunu ona zarar veren şeylerden koruyan kişidir demiştir. Sebebi budur. Bu antik Çin bilgeliğinde de böyledir. Çin'li bir bilge "gerçek voya kendini fethedendir" demiştir.

Bu antik gelenektir. İkinci çeşit mücahede ise şeytanla mücahededir. Şeytan bu alemde mevcut olan bir güçtür. Ruha fısıldayan ve insanın dışında da bulunan bir güçtür. İki formdadır: insi şeytan ve cinni şeytan. Cinni şeytanlar başka bir alemde çalışan güçlerdir. Bizler buradayız ve birbirimizi görüyoruz. Bizimle yaşayan ve hayatımıza etki eden ve hayatlarına etki ettiğimiz, onları göremediğimiz ama onların bizi gördüğü başka yaratıklar da vardır. Her kültürde, her medeniyette onlara atıf vardır. Hiçbir kültür yok ki, Japon olsun, Hindu olsun, Rus, İrlandalı hiçbir kültür yoktur ki bu aleme atıfta bulunmuş olmasın. Almanlarda, poltergeist, yaramaz ruhlar diye tanımlanan şeyler vardır. Japon kültürü bununla doludur. Onlar gerçektir ve etkileri vardır. Onlarla mücadele temizlikle, ihtiyatla, sidik ve dışkıdan uzak durmakla, abdest, yıkanma, bu gibi şeylerledir. Bu yüzden birçok gelenek bunlara önem vermiştir. Bazı yerli Amerikalı kabileler ülkenin güneybatısında adaçayı yakarak bunları uzaklaştırmaya çalışırlardı. Tütsü bu amaçla kullanılan şeylerden biridir çünkü güzel kokulardan hoşlanmazlar. Bu yüzden tütsü neredeyse evrensel bir gelenektir. Tütsüyü hristiyan geleneklerinde,

Şinto, Budist, İslami gelenekte bulabilirsiniz. Hz.Peygamber (SAV) “mescidleri tütsüleyin” buyurmuştur. Güzel kokular sürmek de iyi bir şeydir. İçten gelen dürtüler herkeste vardır, buna obsesif kompulsif düşünceler diyebilirsiniz, insanlar adına ne diyorsa. Psikiyatristler, işin içinden çıkamayınca, insanlar işitsel halüsinasyonlar görmeye başladı diye isim veriyorlar. İşitsel halüsinasyon diyorlar. Müslümanlar bunların gerçek olduğuna inanır. Onların gerçekliğini inkar edemezsiniz çünkü onları yaşayan ve duyan insanlar var. Hepsi kafanda diyorlar, hepsi kafamda olabilir ama oradalar işte. Bu insanlar çevremizde, onları görebilirsiniz. Kendi kendilerine konuşup bağırان insanlar görürsünüz. Sürekli bir savaş hali içindedirler , onlara mecnun denir.

Üçüncü çeşid cihad, doğru olanı savunmaktır. Bu kılıçla cihaddır. Kur’an’da bununla ilgili birçok ayet vardır. Savaşma izni bir kerede gelmedi, 13 yılın sonunda geldi. Müslümanların Mekke’de savaşma izni yoktu. Onlara izin verilmemişti. Bu yüzden sessizce acı çektiler. Savaşmadılar, onlara yapılan zulümlere karşı çıkmadılar. Bu Araplar için çok zor bir şeydi, Ebu Bekr gibi insanlar mürüvvet, şecaat, şehamet gibi Arap gücü, cesareti içinde yetişmiş insanlar için bu bekleyiş çok güçtü. Onların gözü önünde insanların zulüm görmesi ve hiçbir şey yapamamaları çok zorlarına gidiyordu. Bu kendi içinde bir sınamaydı, savaşmamak büyük bir testti onlar için. 13 yıl sonra ayet geldi ve sahabe Medine’ye hicret etti. Ve bir farklı durum ortaya çıktı, artık bir otorite devleti vardı, burada devlet kelimesini farklı kullanıyorum. Modern bir kavram olan devlet anlamında kullanmak istemiyorum çünkü Medine böyle bir yer değildi. Ama merkezi bir güç vardı ve bu yönüyle bir şehir devletiydi. Bu noktada savaşmaya izin çıktı. Bu savaşa izin veren ilk ayetti. Mazlumlara, savaşmak için can atanlara verilen bir imtiyazdı. Bu ayet on üç yıl boyunca gelmedi, bu izin tam on üç yıl sonra, şartlar değiştiğinde geldi. Meşru devlet otoritesi olmadan savaşmak izni yoktur. Bu hiç olmamıştır. Müslümanlar hiç böyle bir şey görmemiştir. Savaşmak için izin devlet otoritesi olduğu zaman ortaya çıkar. Bu, kişi kendini öldürülmeye karşı savunamaz demek değildir ama sahabeye ve içinde buldukları duruma baktığınızda şunu görüyorsunuz: bazıları işkence görüyordu, bazıları öldürülmüştü. Sümeyye (R.Anha) mızrakla öldürülmüştü, islam’da ilk şehidedir. Gelen ilk ayet buydu ve Allah diyordu ki “evlerinden haksız yere çıkarılanlar ve tek suçları “Rabbim Allah” demiş olanlar”. Bu gerçekten önemli çünkü savaşmaya izin verilmesinin iki şartı bunlardır:

1. Dininize düşmanlık besleyen insanlar
2. Topraklarınızı çalan insanlar

Bu yüzden Kur’an’da “Allah sizleri dinlerinizde düşmanlık etmeyen veya evlerinizden çıkarmayanlara iyilik, doğruluk göstermekten, zenginliğinizi paylaşmaktan men etmez, Allah doğru, adil olanları sever” buyurmuştur. Allah müslümanları gayr-i müslimlere iyi davranmaktan men etmez, ama onlar

Rabbimize ibadetinizi engellemek, toprağınızı çalmak ve sizleri evlerinizden çıkarmak için sizinle savaşıyorlarsa onlarla savaşma hakkınız vardır. Bu Kur'an'da Allah'ın verdiği bir imtiyazdır. İkinci dönem müşriklerle savaştır "sizinle savaşanlarla Allah için savaşın, ama zalim olmayın, Allah zalimleri sevmez". Ulema diyor ki, Allah zalimleri sevmez gerçeği değiştirilemez. Bir diğer deyişle Allah muhabbeti, Allah sevgisi gelip geçici bir sevgi değildir. Allah saldırganları sevmiyorsa O hiçbir yerde, hiçbir zamanda sevmiyordur, saldırganlık daima yanlıştır. Bu yüzden Allah "Sizinle savaşanlarla savaşın ve saldırgan olmayın" diyor.

Bir sonraki aşamada Allah diyor ki "sizinle topyekün savaşan müşriklerle siz de topyekün savaşın". Bunun sebebi Hz.Peygamber ile yaptıkları anlaşmayı bozmalarıdır, bu savaşın doğasıyla ilgili hatırlanması gereken önemli bir şeydir, savaş genellikle iki devlet arasında gerçekleşir. Bu savaşın doğasıdır. Sivil savaş denilen şey'e İslam fitne ismini verir. Müslümanlar ve müşrikler arasındaki bir yönüyle fitneydi, bunun sebebi savaşanların tek bir kabile olmalarıydı. Aynı soya mensuptular. Kureyş Mekke'deki insanların atasıydı. Ve kutsal aylarda savaşmama adetleri vardı. Ayette "sana haram aylardan sorarlar" diyor çünkü Araplarda savaşılmayan dört ay vardı. Allah buyurdu ki "Kutsal aylarda savaşmak büyük günahdır ancak insanları Allah yolundan çevirmek, O'nu inkar etmek ve Mescid-i Harâm'a girmekten onları menetmek ve halkını oradan sürmek, bütün bunlar Allah katında daha da kötüdür, çünkü zulüm ve baskı öldürmekten daha korkunçtur"

Bazen çatışma içine girmek bazı durumların ortaya çıkmasına izin vermekten daha iyidir. Bu yüzden Allah Kur'an-ı Kerim'de "Onlar, haksız yere, sırf, "Rabbimiz Allah'tır" demelerinden dolayı yurtlarından çıkarılmış kimselerdir. Eğer Allah'ın, insanların bir kısmını bir kısmıyla defetmesi olmasaydı, içlerinde Allah'ın adı çokça anılan manastırlar, kiliseler, havralar ve mescitler muhakkak yerle bir edilirdi." buyuruyor ve bir başka ayette şöyle diyor: "yeryüzünde çürüme olurdu". Kur'an insan doğasının saldırgan olduğunu söyler. ABD'nin kurucu başkanları, federasyon maddelerini onayladıkları ilk büyük tartışmada, Hamilton şöyle diyordu: "Biz konfederasyon istemedik çünkü bir grup konfedere eyelet olursa, her biri bağımsız devlet olur, kendinize savaş için uygun ortam hazırlamış olursunuz, bu yüzden merkezi bir hükümet olmalıdır ve monarşinin anlamı budur, otoritenin tek kaynak olması. Yunanca anlamı budur. Savaşlar, insanlar aynı otorite kaynağını tanımadıkları zaman olur. Savaşın kaynağı budur ve bu yüzden uluslararası yasa sadece uluslararası topluluk kanunları tanıdığı zaman geçerlidir. Fakat uluslararası toplum denilen şey de bir sahteliktir. Filistin bir sorun elbette ama insanlar farkında değil, Çeçenistan'da neler oluyor. Şimdi Çeçenleri kıyıma uğrattıyorlar. Gazetelerde yok. Neden? Çünkü Ruslar Amerikalılarla terörizm üzerine anlaşma

yaptılar. Çeçenlere ne isterseniz yapmanıza müsaade ediyoruz. Gidin kökünü kazıyın diyorlar, olan bu. David Elliot, Newsweek'te makalesinin sonunda "Çeçenya'ya yazık" diyor. Makalesini böyle bitiriyor. Makalenin tamamı yaşadığımız dünyadaki gerçek politika ile ilgili. Tüm ahlaki altyapı kitlelere sözde bağlılık üzerine kurulu. Fakat dünya kamuoyu sadece canının istediğiyle yönlüyor. Daha yüksek konulara zihinlerinde yer yok çünkü bu sorumluluk, hesap verebilirlik demek. Kime karşı sorumlusun? Devletlerinin doğru ve yanlışlarıyla artık ilgilenmeyen vatandaşlara karşı mı? Bu ülkede 200 yıl önce insanlar vardı, King George'a karşı çıktılar, dünyadaki zulüm o kadar yakın değil mi?. ABD'de, Britanyalılar iş başındayken o kadar kötü değildi, bu yüzden birçok Amerikalı Britanyalılarla savaşmak istemedi. Problemleri yoktu, durumlarından memnundular.

İslam'ın vizyonu (4)

Zaytuna Institute'den Hamza Yusuf Hanson'ın Dr.Murata ve Prof.Chittick'in 'İslam'ın vizyonu' kitabı üzerinden yaptığı konuşmanın deşifresidir.

İslam dünyasına baktığımızda büyük isyanlar görmüyoruz (Ç.N: *Konuşma Arap Baharından önce yapılmıştır*). Müslümanlar çok sabırlıdır. Değişimin özünde devletlerde değil, kendi ruh devletlerinde gerçekleşmesi gerektiğinin farkındalar. Yaşadığımız toplumun sağlığı, bireylerin ruh sağlıklarına bağlı. Bir toplum ruhsal açıdan ya hastadır veya sağlıklıdır. Ne yazık ki günümüzde toplumların büyük çoğunluğu illetli. Cihad kavramı bu açıdan önemli. İnsanların doğru uğruna savaşmaları gerekiyor, bunu yapmaya hakları var. Evlerini, topraklarını, saldırganlara, işgalcilere karşı koruma hakları var. Kur'an hep hazırlıklı olun der. Neden? Çünkü barışı sürdürmenin en iyi yolu savaşa hazırlıklı bulunmaktır. Ne yazık ki insanlar sakince oturup, medeni bir şekilde problemlerini çözebilene kadar dünyanın gerçeği bu. Zaptetmek, ele geçirmek, çalmak için güç kullanan insanlar bulunduğu sürece bunlara karşı çıkan, dik duran insanlara da ihtiyaç olacaktır.

Pasifizm bir çözüm değildir. Bir pasifist günün sonunda yersiz, yurtsuzdur, bir kurbandır. Aborjinlerin hayatta kalmasının sebebi insanların yaşamak istemediği bölgelerde yaşamalarıdır. Kimse yağmur ormanlarında yaşamak istemez. Aborjin insanlarını rahatsız eden yok, çünkü kimse ormanda yaşamak istemiyor. Kimse Avusturalya'nın taşrasında yaşamak da istemiyor. Aborjinlerin durumu iyi, hiçbir problemleri olmadı, çünkü hiç menfaat çatışması yaşamadılar. Bu ülkedeki yerli Amerikalılar da aynı durumdaydı, sığırlarını otlattılar, buffaloları avladılar, aynısı Aborjinlere de oldu. Bu yüzden İslam insanlara kendilerini savunmak için hazırlıklı olmalarını söyler çünkü yaşadığımız dünyanın doğası budur. Dünyayı yöneten insanlara bakın, dış ilişkiler konusunda yazdıklarını okuyorum. Bunlar komploteorisi değil. Çok açık konuşuyorlar. Ahlak kalabalıklar içindir diyorlar. Reel politik ahlak tanımaz diyorlar, dünyada düzenlerini böyle sürdürüyorlar.

Şimdi maalesef modern Müslüman dünyada ahir zaman alametleri görülüyor. Savaş kurallarına bakıyorsunuz, kim belirliyor savaş kurallarını? Sidi Halil'in Muhtasirin'de İslami savaş kuralları belirtilir, zehirli ok kullanmaya cevaz verilmemiştir, bu biyolojik silah demektir. İslam savaş kurallarını açıkça belirlemiştir. Hz. Peygamber (SAV) "düşmanlarınızın kuyularını zehirlemeyin" demiştir. Bu bildiğimiz biyolojik veya kimyasal silahlar da yasak demektir. "Düşmanlarınızla savaşırken ateş kullanmayın çünkü ateşle cezalandıran yalnız Allah'tır" demiştir. Nükleer soykırım... Biz bu ülkede hep alev silahı kullandık. Ateş bombaları kullanıyoruz. İnsanlar yanıyor, Nagasaki'de Hiroşima'da görebilirsiniz, insanların gölge gibi resimleri var, sadece gölge, insanlar patlamış, yok olmuşlar. Yüz bin sivil. Onlar masum sivillerdi. Bu iki şehirde sadece 10 bin Japon askeri vardı ve bunu biliyorlardı. Bu taktiği onlara öğretenler İngilizlerdi. Çılgın bombacı Browning. Britanyalı savaş teoristi, insanları boyun eğdirmenin en iyi yolunun sivil halka saldırmak olduğunu söylüyordu. William Tomoska-Sherman'ın, 'Okyanusa marş' kitabı 'sivil savaş teorisi'ni anlatır. Müttefiklerde bu kavram yoktu. Siviller konusu onları ürkütüyordu, fakat Sherman savaşın cehennem olduğunu, onu bitirmenin en iyi yolunun ise tüm altyapı çökene kadar sivilleri süründürmek olduğunu söylüyordu. Çünkü siviller arkalarında olmazsa hiçbir devlet savaşmayı sürdüremezdi. Fikir buydu. Dresden'in ve Alman sivillerin bombalanmasının mantığı da buydu. Bunlar İslam'da yasaktır. İslam'da savaş kuralları Müslümanlar'ın gurur duyacağı kurallardır, bunlar bize 1400 yıl önce verildi. 'Kadınları ve çocukları öldürmeyin', bu mütevatir hadistir. Cihadda kadın ve çocukların öldürülmesi, tecavüz edilmesi mutlak olarak yasaklanmıştır, yağma da yasaktır. İslam'da ganimete izin verilir. 'Enfal (ganimet) Allah ve Resulünündür', onları keyfice zaptedemezsiniz.

İslam'da büyük günahlardan biri de savaşta insanların malına, mülküne el koymaktır. Ganimeti imam toplar ve sonra dağıtır. Bunlar insanların davranışlarını medenileştiren savaş kurallarıdır. Hz.Ebu Bekir birliklerine şöyle hitap etmiştir: “kuyuları zehirlemeyin, meyva ağaçlarını kesmeyin, yaşlı insanları, kadın ve çocukları öldürmeyin!”. Bunlar cahiliye Araplarının tamamen yapancı olduğu kurallardır. Devrimsel prensiplerdir. Cihad talihsizce yanlış anlaşılıyor. Bu kısmı son bir şey söyleyerek kapatacağım. Son yüzyılda savaşlarda 200 milyon insan öldü. 200 milyon insan! Bunların çoğu sivildi. O zamana kadar insanoğlunun savaşlarda öldürdüğü toplam insan sayısından çok daha fazladır bu rakam, modern teknoloji sayesinde!. Bu insanlar din uğruna öldürülmedi. Komünizm uğruna, sosyalizm, faşizm uğruna öldürüldü. Her şey uğruna öldürüldü ama din değil. Bu yüzden din savaşlara yol açar fikri hatalıdır. Savaşa yol açan insandır. Bu kadar basittir. İnsanlar saldırgandır. Grek oyun yazarı Aristophiles'in belirttiği gibi insanoğlu kavgacıdır, savaş ancak kadınların greve gidip bu koca adamların savaşa göndereceği oğullar doğurmayı reddetmeleriyle son bulabilir.

1929 veya 1930 yapımı bir filmde güzel bir sahne vardı. “Batı Cephesinde Yeni Bir Şey Yok”, bu yasaklı bir savaş karşıtı filmi. Bu ülkede yayınlanmasına izin vermediler. Bir sahnede Alman askerleri birarada oturuyor. Birinci Dünya savaşı yılları. Bir tanesi soruyor: “Savaş nasıl başladı?”. Diğer Alman diyor ki “Fransa Almanya'ya savaş açtı”. Diğer diyor ki “Bu ne demek? Ben Almanım, bana saldırmadılar...”. Diğer “hayır hayır hayır ülke ülkeye saldırdı” diye düzeltiyor. Diğer “Peki bunu nasıl yaptılar?” diye soruyor. Öteki “Bilmem ki” diye karşılık veriyor. Bütün konu budur, savaşı kim başlattı? Kim başlatıyor? Başlayan savaşların çoğu tamamen aptallık nişanesi. Tamamen aptallık, gerçekten öyle. Bu yüzden Hz.Peygamber'in (SAV) 23 yıllık hayatına baktığınızda iki tarafta ölen toplam 1900 insan vardır. Vatanlarını korumak uğruna, dinleri uğruna can vermişlerdir. Fakat bu savaşlar insanlar arasındaydı. Ortada bir devletle savaşan başka bir devlet yoktu. Bir kimse diğerine kötü davranıyordu ve onlar birbirlerini tanıyorlardı. Parmaklarıyla işaret edip kim olduklarını gösterebiliyorlardı... Kimse başlatanı bilmiyor, bu insanların isimlerini dahi bilmiyor. Birçoğunun sebebi füze sözleşmeleri ve silahlanma anlaşmalarıydı. Bu yüzden Eisenhower, askeri sanayiye hizmet edip 1960'da Beyaz Saray'dan ayrıldığında Amerikalıları bu çok tehlikeli işbirliğine karşı uyarıyordu. Askeri sanayi fikri bu ülke için yeni bir şeydi. Orduyu işbirliği ilişkisi diye endüstriye sokarsanız, bu endüstri silah üretir, asker de bu silahı kullanır. Kendinizi çok tehlikeli bir duruma sokmuş olursunuz. Bu olup biten ölümlerin kime faydası olduğunu merak mı ediyorsunuz?. Kimler bu silahları sağlıyor? Ne zaman Filistin veya İsraililerin fotoğraflarına baksam, Afganistan'a baksam savaşçıların ellerinde İngiltere veya Amerika'da üretilmiş silahları görüyorum. Bu silahlar nereden geliyor? Bunların hepsi Kalaşnikof, M16, güçlü füzeler, bunların hiçbirini Afganlar yapmadı. Onlara bütün bunları kim verdi? Asıl soru

budur ve Hz.Peygamber (SAV) demiştir ki “bir ihtilafta silah satan cehennemle lanetlenmiştir”. Bu yüzden Maliki mezhebinde silah sözleşmesi geçerli bir sözleşme kabul edilmez. Sivil bir anlaşmazlık varsa silah satamazsın. Bugün İslam’da savaş konusunda kimsenin söz söylemeye hakkı yoktur, bu benim kişisel görüşüm. Onlar soğuk savaşı gülünç bir durum olarak nitelemişlerdi. Onları patlatmak için yeterince silahımız var diyorlardı. Onların da bizi patlatmak için yeterli silahı var. Buna MAD diyorlar. Pentagon’da bu bir kısaltma. Karşılıklı Garantilenmiş Yıkım. Onlar düğmeye bastığında onların roketi buraya ulaşmadan biz de düğmeye basmayı garantileyelim. Hepsi yok olsun, tam bir salaklık. Biyolojik silahlar teknik olarak yasaklanmalı değil mi? Sorun şu, millet uyuyor, vatandaş televizyonla uyuşmuş, derdi futbol, kim gol kralı olmuş, kim kupayı almış bunlarla ilgililer. Gerçek bu! Neyi hakedirsen onu alırsın veya hadiste söylenildiği gibi, neyi alıyorsan onu hak etmişsindir. Hz.Peygamber (SAV) ahir zamanda o kadar çok yıkım olacak ki o zaman en doğru söz Adem’in çocuklarından birinin söylediğini söylemektir, ‘elini beni öldürmek için kaldıracaksan ben seni öldürmek için elimi kaldıracak değilim. Elimi seni öldürmek için kaldırmıyorum. Ben alemlerin Rabbi olan Allah’tan korkarım’ demektir. Ayrım olmaksızın öldürmeyi haklı çıkartacak hiçbir sebep olamaz. Bunun bir gerekçesi olamaz. Bu tip bir savaşı felsefi olarak gerekçelendirmek mümkün değildir. İnsanları ayırım yapmadan öldüremezsin. Bu kadar basit. Adil bir savaşta yalnız savaşçılar meşru hedeflerdir, bu budur.

Sonraki bölümde şeriatın, yani kutsal yasadın bahsediyor. Bu konuda birkaç şey söyleyeceğim. Şeriat denilince dikkatli olunması lazım çünkü İslam’da teokrasi diye bir sistem yoktur. Bunlar modernist müslümanların İslam’a yamadığı modern hurafelerdendir. Sözlükte teokrasinin tanımına baktığınızda şunu görürsünüz: “Tanrının veya Tanrı namına yönetenlerin yasası” yazar. Hz.Ebu Bekr halife ilan edildiğinde halifetü’r resulullahtı (peygamberin halifesi). Kendisine halifetullah (Allah’ın halifesi) denilmemişti. Allah’ın elçisinin halifesi denilmişti. Çünkü Allah’ın kanunuyla hükmetmek ancak Allah’ın Peygamberine mahsustur. Peygamberler dünya üzerinde değilse kimsenin ‘bu Tanrının hükmüdür’ demeye selahiyeti yoktur. Bu kadar basittir. Özünde şeriat, kendinizi içinde bulduğunuz hâli anlamaktır. Her bir durumun hükmü vardır. Hükümler şu kategorilerden birine girer:

1. Vacip, yapılması icab eden, gereken, yapmak zorunda olduğumuz şeyler. Zekat vermek gibi.
2. Yapılması tavsiye edilen, yapılması teşvik edilen şeyler. Zekat vaciptir, sadaka menduptur. İhtiyaç sahibine, %2,5 zekatını vermiş olsan dahi sadaka vermek tavsiye edilmiştir. Yapmak zorunda değilsin ama vermek sıklıkla teşvik edilmiştir.
3. İzin verilenler, bu dünyadaki işlerin çoğunluğu bu kategoridedir.
4. Mübah. Kimse yapmak zorundasın diyemez, kimse yapamazsın da diyemez. İzin verilmiş bir eylemdir. Bu dünyadaki işlerin çoğu böyledir. Bir de hoş görülme-yen işler vardır, hiçbir yararı olmayan boş konuşmalar gibi. Laklak etmek, aşırı olmadıkça izin verilmiş bir şeydir çünkü söylenmesi yasak olan şeyler vardır. İnsanların dedikodusunu yapamazsınız.
5. Yasaklanmış şeyler. Bu dünyada yasaklanmış şeyler çok azdır. Yenmesi yasak olan şeyler leş, kan, domuz eti ve Allah'tan başka bir şey adına kurban edilmiş hayvanın etidir. Bundan ibarettir. Hatta bunlar bile zaruret ortaya çıktığında mübah olabilir, mesela açlıktan ölmek üzere olan biri domuz eti yiyebilir. Yasaklanan şeyler bunlardan ibarettir. Bir de sarhoşluk verici şeyler yasaklanmıştır, bundan ibarettir. "Zinaya yaklaşmayın", bu sakıncalıdır ve topluma zarar verir. Zinaya izin verilmesinin sonuçları karşımızda, zührevi hastalıklar, gayr-i meşru çocuklar, yok olan aile kurumu... Kur'an'ın yasakladıkları temel şeylerdir. İnsanlara iftira atmayın. Çalmayın. Şeriatın özü hayatı, kendinize ve başkalarına zarar vermeyecek şekilde kurgulamaktır, mantığı budur.

Şeriatın her bir hükmü beş unsurdan birini korur:

- Din. Allah'a ibadet için yaratıldık, bu bir taraftan din'in ve İslam'ın güzelliklerinin korunmasıdır ama diğer yandan müslümanların, yaşadıkları yerlerde diğer insanların haklarını korumasını da içerir. Bu yüzden Hanefi ve Maliki fıkhı Hinduları,

Budistleri ve kendi Tanrı anlayışları olan diğer tüm din mensuplarını da koruma altına almıştır. İbadetin emredilmesinin sebebi dinin korunmasıdır. Orucun emredilmesinin, haccın emredilmesinin sebebi de budur.

- Hayatın korunması. Öldürmenin yasaklanması hayatın korunmasıdır. İnsanlararası ilişkileri ve insanların davranışlarını düzenleyen kurallar hayat ve mülkiyetin korunmasıyla ilgilidir. İnsanlara yanlış davranırsanız çatışmaya yol açarsınız. “Allah’ın kutsal kıldığı hiçbir cana kıymayın”, “kim bir kimseyi bir kimseye veya yeryüzünde bozgunculuğa karşı olmadan öldürürse tüm insanlığı öldürmüş gibidir”. Yani can, her bir insanın canı kutsaldır. Yahudi, Hristiyan, Budist, Hindu herkesin canı kutsaldır. Keyfi bir şekilde can alamazsın. Bu yüzden şeriattaki ilgili kurallar hayatın korunmasıyla ilgilidir.
- Mülkiyetin, aklın korunması. Sarhoş vericilerin yasaklanması aklın korunmasıyla ilgilidir. Bu yüzden yasaklanmıştır. Hz. peygamber (SAV) sarhoşluk veren şeylerin birçok kötülüğün kaynağı olduğunu söylemiştir. Sarhoş bir insanın çocuğuyla, akrabasıyla yatıp hiç tanımadığı birini öldürebileceği söylenmiştir. ABD’de her yıl 50 bin insan alkollü sürücüler ve sarhoş insanlar yüzünden ölüyor. Amerika’da yollardaki ölümlerin büyük kısmı uyuşturucu ve alkol kullanımıyla ilgili. İnsanlar bu ülkede uyuşturucu ve alkölü yasaklamaya çalıştı. Alkol karşıtı hareket denendi. Müslümanlar bunu Allah’tan gelen bir emir olarak gördükleri için uzak duruyorlar. Sadece devlete ait bir düzenleme olsa, “bu keyfi bir kanun, devletin demesiyle neden bırakacakmışım” der insan. Fakat bu emrin senin korunman için Allah’tan geldiğini bilirsen bu farklı bir durumdur. Bu yüzden Müslümanlar genellikle böyle toplumlarda yaşıyorlar, Moritanya’ya gittiğinizde, uyuşturucu almış veya sarhoş kimseyi göremezsiniz çünkü insanlar buna inanmıştır. Bu sebepten içmezler. 18 yaşında müslüman oldum ve bundan önce hiçbir şeye dokunmamıştım. Bundan önce bu ülkede herşeye maruz olan gençlerden biriydim. Allah hatırına bırakırsınız. Yetişkin hayatım boyunca hiçbir sarhoş verici maddeye dokunmadım. Hiç özlem duymadım, bu acılardan ve sebep olabileceği şeylerden uzak tutulduğum için mutluyum. Ve sonra mülkiyetin korunması. Kumarın, rüşvetin, çalmanın yasaklanması, hırsızlık, zimmetine geçirmenin yasaklığı, tüm bunlar mülkiyetin korunması amaçlıdır.
- Neslin korunması. Zina yasaklanarak nesil koruma altına alınır. Bu yüzden iftira ve dedikodu da, insanlar hakkında kötü konuşmak da yasaktır çünkü isim kutsaldır.

İnsanların isimlerinin saygınlığını onlar hakkında kötü konuşmayarak korursun. Sadece mahkemede şahitlik yapman gerekiyorsa, konuşmak daha doğru olduğu için bu kuralın dışına çıkabilirsin, bu durum etiğidir. Bazı şeyleri örten başka şeyler vardır. Bu yüzden can alan birinin öldürülmesine izin verilmiştir.

Şeriat budur. Şeriat mantıksal prensipler ve kurallardır. Kur'an'ın açıkça yasalaştırdığı birkaç şey vardır. Bunlardan biri mirastır. Aileleri parçalayan sebeplerden biri, zengin bir akrabanın ölümüyle varlığının paylaşılması konusunda yaşanan tartışmalardır. Şeriat bu paylaşımı yapar. Dokuz kategori içinde, altısı kadınlarla ilgilidir. Kadınlar 19.yüzyıl Britanya'sında bile miras hakkına sahip değillerdi. Kendi mülkiyet hakları yoktu. 1920'de İsviçre'de kadınlar oy bile kullanamıyordu. İsviçre kadınları 1980'lere kadar oy kullanamadı, Avrupa ülkeleri içinde en ileri ülke olarak görünüyordu ama aile ön planda tutuluyordu, bir evden bir oy prensibi hakimdi. Kadının erkeğin yarısını alması konusu... bu her durum için geçerli değildir. Paylaşımında kadınların erkeklerden daha fazla aldığı durumlar da vardır. Kızı ve oğlu varsa, erkek iki kat alır. Şeriat ve İslam tarihinde hiçbir zaman bu erkeğin kadına üstünlüğü şeklinde yorumlanmamıştır, 8.yüzyılda İbn Kayyim el Cevziye, erkeklerin sorumluluğunun kadınlardan daha fazla olduğu şeklinde yorumda bulunmuştur. Bu şekilde gerekçelendirilmiştir. Erkekler kadınlara bakmakla yükümlüdür, bu bir zorunluluktur, bu yüzden para kazanmaları da zorunluluktur, kadınların para kazanması isteğe bağlıdır. Ne kazandıysa, ne miras kaldıysa, onundur. Kimseyi desteklemek veya zekat dışında parasını kimseye vermek zorunda değildir. Bu yüzden Müslüman dünyada tarihte birçok zengin kadın olmuştur. Birçokları camiler, hastaneler, üniversiteler inşa ettirerek büyük hizmetlerde bulunmuşlardır.

Mezheplerden de biraz bahsetmek isterim. Dört sünni mezhebin ortaya çıkması Kur'an ayetlerinin farklı yorumlanmasından olmuştur. Örneğin Kur'an boşanmak için bekleyin der, kullanılan sözcük "quru" dur ve "kur"un Arapça bir anlamı kadının menstrüasyon zamanıdır ama bir diğer anlamı, bunun tersi, yani menstrüasyonun bittiği zamandır. Hz.Peygamber (SAV) hangisi olduğuna dair bir açıklamada bulunmamıştır ve bu yüzden bu konu içtihadla alakalı bir mevzu olmuştur. Bazı alimler bu dönemler arasındaki zamandır demiştir. Ayetlerin bu şekilde yoruma açık bırakılmasının sebebi Kur'an'ın insanların aklını kullanmasına teşvik etmesidir, "Kur'an'ı size düşünmeniz için indirdik". Bu ayetin bir anlamıdır, aklınızı kullanmanız için... İctihad, cihaddan gelir, birinin tüm entelektüel çabasını sarfederek ayet veya hadisin ardındaki niyeti anlama çabasıdır. İctihad budur. Bu yüzden farklı yorumlar vardır ve bu yüzden şeriat konudan uzaklaşmadan, işi çığırına vurdurmadan farklı yorumlara imkan verir. Genellikle farklı fikirler vardır, Ebu Hanife, örneğin, bir cinayette müslüman ve gayr-i müslimlerin eşit olduğuna, yani bir müslümanın bir gayr-i müslimi öldürdüğünde müslümanın

öldürüleceğini söyler. Bu bir bakış açıdır. İmam Malik böyle demez. Kan parası ödemeleri gerekir der. Bu da farklı bir bakış açıdır. Bunlar şeriatteki farklı görüşlerdir ve tartışmaya açıktır.

Bence kitaptaki en ilginç bölümlerden biri de hukuk ve politika ile ilgili olan kısım. Modern müslümanların savundukları şeylerden biri de İslâm'ın bir siyasi felsefe olduğudur. Bunu söylemeleri çok ilginç çünkü aslında bu siyonizmin dile getirdiği şeyin ta kendisidir. Siyonizm Yahudiliği siyasi felsefe haline getirmiştir. Ahir zaman alametlerinden biri, Hz. Peygamberin (SAV) “Benî İsrail'i takip edeceksiniz” sözüdür, Beni İsrail gibi olacaksınız, ve aynı benî İsrail'in Siyonist devlet arzusu gibi şimdi modern müslümanlar da adına ‘İslam devleti’ dedikleri şeyi istiyorlar. İslam devleti, insanları iyi müslüman olmaya zorladığınız tamamen aptalca bir fikirdir. Hiçbir zaman olmamıştır ve hiçbir zaman olmayacaktır. Din'in devletle meşrulaştırılabileceğine inanıyorsanız tamamen yanılıyorsunuz. Bu büyük bir yanılgıdır. Allah Kur'an'da diyor ki “insanları inanmaya zorlayabileceğini mi sanıyorsunuz?”. Bu işlemez. İslam iç mekanizmadır. Bir devletin yapabileceği en iyi şey rüşvete açık olmayan bir yargılama sistemi sağlamak olabilir. Hz. Peygamber (SAV) demiştir ki “üç hakimden ikisi cehenneme gitti”, bu kötü bir orandır. Bu yüzden geleneksel olarak müslüman alimler hiçbir zaman kadı olmak istememişlerdir, bu yüzden dört imam da tamamen apolitiktir. Politikaya karışmamışlardır. Ahmed ibn Hanbel'in politik duruşu aslında politik bir duruş değildir. Akideyle ilgilidir. Kur'an'ın yaratılmamış olduğunu açıkça ifade etmiştir. Çünkü Mutezileler, devleti Kur'an'ın yaratılmış olduğuna ikna etmişti. Bu insanların aptalca tartışmalara girdikleri talihsiz bir dönemdi. Ebu Hanife siyasete girmeyi reddettiği için hapse atıldı. İmam Malik'in, tüm eserlerini okuyun, tek bir siyasi ifadeye rastlayamazsınız. Bir defa Muhammed Nefz Zekiya'ya sempati duymakla suçlanmıştı, ki o da Hz. Peygamberin (SAV) ailesindendi ve Hicaz'da isyana öncülük etmişti. Politik pozisyonlarda hiç bulunmadı. Tek yaptığı şeriatı öğretmektir. Öğrenmek ve uygulamak istiyorsanız hoşgeldiniz, hayır istemiyorsanız ahirette bol şans. Dinin yolu böyle olmalıdır. Siyasetten âzâde olmalıdır. Bir alim siyasete bulaşırsa bozulur çünkü bu dünyanın doğasıdır. İnsanı bozar, dinin geçici şeylerle lekelenmesini istemezsin. Bu yüzden İslâm'da ruhbanlık yoktur, ruhani bir topluluk yoktur. Bunun amacı inananın Allah'a yakın olmaya çalışmasıdır. Bir grup rahibin size dikte etmesini istemezsiniz.

Herkes alim olabilir. Atama yoktur. Alimler eğitilmiş ve doğru yolda ise görüş farklılıkları olabilir. Resmi bir kilise teorisi yoktur. Papa “hepiniz benimle aynı fikirde olmak zorundasınız” der, Ulema ise farklı fikirlere sahiptir, biri bir şey söyler, biri başka bir şey söyler, sağlıklı bir toplumda insanlar doğru ve yanlış kendileri değerlendirerek bulabilirler.

Bu modern bakış gerçekten talihsiz. Müslümanlar üzerinde kötü bir etki yaptı çünkü bu adamlar güç kazanırsa daha önceki hükümetler kadar kötü yönetecekler, belki daha da berbat hale getirecekler. Aynı akıl yürütme mekanizmasını sürdürüp işkence yapacaklar, aynı şeyi yapacaklar. Bu ülkede yok diyorsanız bizde de var. Sadece aynı şekilde işlemiyor. Amerikanın okullarında insanları işkence yapacak şekilde eğitiyorlar ve işkence yapıyorlar da ama gidip Güney Amerika’da yapıyorlar, Orta Doğu’da yapıyorlar. Bu yüzden bazı Kaide adamlarını başka ülkelerde sorguya almak istediler. Böylece elektrik verip tüm o işkenceleri yapacaklar ve bunları ABD’de yapmadıkları için iyi hissedecekler.

Müslümanlar devlet liderleri ile aynı doğrultudaki, onlardan maaş alan alimleri sevmemişlerdir, zalime karşı cesaretle karşı çıkmayı alkışlamışlardır. Bir alim bir zalime veya bir padişahın yüzüne gerçeği söyleyebilmelidir. Alimler kadı olmaktan aslandan kaçır gibi kaçınırlardı çünkü bunun ne anlama geldiğini biliyorlardı. Tarihte müslümanların büyük çoğunluğu politikayı önemli bir konu olarak görmemişlerdir. Birçok müslüman düşünür şeriata dayanan sosyal uyum ve denge sağlamak konusuna ilgilidiler, ama bunu tepeden kurumsallaşması gereken bir şey olarak görmediler ve doğru olan da bu. Ulemanın yazdıklarına baktığınızda, etik ve ahlakın kurumsallaşmasına dair hiçbir ibare göremezsiniz. Etik ve ahlak ailelerden gelir, nasıl yetiştiğinden gelir, ebeveyninin seni nasıl büyüttüğünden ve senin bu ahlaka uygun olarak yaşama isteğinden gelir. Çürük toplumlarda, ailelerin çocuklarına vereceği etik ve ahlak yoktur. Dünyanın büyük çoğunluğu artık moral davranışlar ve etik açısından fakir durumdadır, çünkü artık insanlar bu ideallerle yetiştirilmiyor. Ailelerinin yaptıklarını görüyorlar ve kendilerini aynılarını yaparken buluyorlar. Bu kadar basit.

Sorular

Hz.Peygamber (SAV)'in intiharı düşündüğü söyleniyor?

Bu yanlıştır. Bu rivayetler hiçbir zaman alimler tarafından ciddiye alınmamıştır. Hz.Peygamber (SAV) hiçbir zaman intiharı düşünmemiştir. Onun yaşadığı duygu şaşkınlıktır.

Biz Amerikalı vergi mükellefleri olarak devletimizin silah satma kararlarından sorumlu muyuz?

Vergi veriyorsanız bir miktar sorumluluğunuz var demektir. Theroux vergi ödemeyi reddetti ve hapse atıldı. "Sivil İtaatsizliği" okuyun. Eskiden bunu lisede okutuyorlardı. Hala okutuyorlar mı bilmiyorum, herhalde okutmuyorlardır. Devletin köleliği desteklediğini söyleyip vergi ödemeyi reddetmişti. Bunun gayr-i ahlaki olduğunu düşünüyordu. Arkadaşı Emmerson onu hapisten çıkarmak istediğinde baktı ve dedi ki "Henry burada işin ne?". Ralph'a bakıp dedi ki "Orada dışarıda ne yapıyorsun?" O, "adil olmayan toplumda adil bir insanın tek yeri hapisanedir" diyordu.

Global resme baktığınızda,bir din savaşı mı görüyorsunuz?

Savaşın elde edilen büyük paralar var. Savaşın en büyük zararlarından biri ticarete verdiği zarardır. Bu yüzden, tarihte Müslümanlar ticaret devletleri olduğundan barışı savaşa tercih etmişlerdir. Çünkü iş yapmak istiyorlar. İnsanlarla ticaret yapmak istiyorlar. Ve en büyük endüstrisi savaş olan bir toplumda yaşıyorsanız ortada bir sorun var demektir. İsrail Amerika ve Fransa dünyanın en büyük silah üreticileridir. Kitle silah üreticisidirler. Dürüst olmak lazım, Araplar yıllarca Yahudileri dışladılar, Avrupalıların Orta Doğuya sıkıştırdılar. Bu çılgın bir fikirdi ve Arapların yaptığı en aptalca şey tüm Yahudilerden kurtulmaları oldu. Halbuki Faslı yahudiler hiçbir zaman İsrail'e gitmek istemedi. Göç etmek istemediler, yüzyıllardır bu ülkelerdeydiler. Pers Yahudileri İran'ı seviyordu. Bir İran yahudisiyle tanışmıştım, bana İran'da büyüdüğünü söylemişti, "ne inanılmaz bir ülke değil mi?" diyordu iç geçirerek. Iraklı yahudiler Irak'ı sevmişlerdi. Gerçek bu. Bu konuyla ilgili yaşanmış bir çok hikaye var. Müslümanların Yahudilerle hiçbir problemi olmadı. Hamza Ebu Bekir Paris imamıydı. Paris'in imamı yahudileri sakladı. Bunu Schindler'in listesinde göremezsiniz. Paris'in imamı 200 kadar Yahudiyi Naziler'den bir caminin bodrumunda sakladı, onlara yiyecek temin etti. Kral 5.Muhammed Fas yahudilerini Almanlara teslim etmedi, korumasına aldı. Faslı yahudiler bu yüzden kralı severler. Fas kralı öldüğünde Faslı yahudiler İsrail'den Fas'a geçerek cenazesine katıldılar. Yahudilerin hiçbir zaman müslümanlarla problemi olmadı. Nadir istisnalar da var, Müslümanlar aptalca şeyler yaptılar, Fatımilerin canı kralı Yahudileri ve Hristiyanları öldürdü ama tam bir deliydi. Bu talihsiz bir zamandır

ama kimse bunu meşru görmemiştir. Bunu hariç tutarsak Müslümanlar hiçbir zaman problem yaşamamıştır, yahudileri öldürmemişlerdir, kıyım yapmamışlardır.

Ne yazık ki Avrupa'da Yahudiler yüzyıllarca pislik muamelesi görmüştür, yüzlerine tükürülmüş, aşağılanmış, güya şaka için çırılçıplak sokaklarda koşturulmuşlardır. Çocuklar üzerlerine taş atıp tükürmüşlerdir. 'Avrupa'da Yahudi tarihi'ni okuyun. Korkunçtur. Müslümanlar onlara pislik muamelesi yapmamıştır. Aslında Yahudiler Müslüman topraklarda en yüksek derecelere gelebilmişlerdir. Endülüs'te yetişmiş büyük felsefeciler vardır. Gabara, Musha bin Maymuna, Nichimites, bunlar bazı büyük alimlerdir ve Müslüman İspanya'da yetişmişlerdir. Arapça yazmışlardır ve hocaları Araptır. Sonra insanlar delirdi, neden böyle yapıyorlar anlamak güç. Bu ilk değildir. Tarihi okuyun, insanların cinnet yaşadığı zamanlar vardır, şimdi de bunu yaşıyoruz. Bunu atlatmak zorundayız. Atlatabiliriz, atlatamayabiliriz de. Ne yapıyoruz, birbirimize nasıl davranıyoruz? Filistin'de 300,000 meyva ağacı söküldü. Onların suçu neydi? Onlar ne yaptı? Sonra merak ediyorsunuz hadis ne diyor "arkamda yahudi var, gel onu öldür", sahih Buhari'de böyle diyor. Yani ben sökülmek üzere bir ağaç olsaydım ve konuşabilseydim ne derdim? 'Bu adam ne yapıyor, ne yapıyor bu bana, bunu bana neden yapıyor, ben ne yaptım ona, suçum nedir ki bana bunu yapıyor?'. Ağaçların orada olmaya hakkı yok mu? Ağaçlar Allah'a ibadet ediyor. Ağaçların hakkını yasalar korumuyor olabilir ama hakları vardır. Hz.Peygamber (SAV) hiçbir zaman bir ağaca zarar vermedi. Kendini tabiatın akışına göre düzenlemek İslam'dır, düzene gir, tabiatla uyum içinde ol. Bu yüzden güneşle ibadet ederiz, güneşle kalkarız, güneşle yatarız, düzene gireriz. Kendime ve sizlere tavsiyem şu, hayatlarınıza düzen getirin. Gidin yürüyün, inanılmaz, inanılmaz bir dünya bu, ne kadar muhteşem olduğunu görün. Ne güzel bir gün, mükemmellik her yerde,, bir tek insan! Hepsini bozan tek yaratık insan. Hepsi mükemmel. Kurbağaların artık beş bacağı var okudunuz mu? Hepsi mutasyona uğramış. Ne yaptılar? Kurbağaların suçu ne? Sadece Allah'ı zikretmek istiyor, tek istedikleri bu. Sadece Allah'a ibadet etmeyi istiyorlar ama insanlar onu mutasyona uğratıyorlar, bütün bu kimyasalların ve korkunç insanların işi bu. Neyse geçiyoruz.

İlk vahiy 610'da geliyor, ve yaklaşık 632'de Hz.Peygamber (SAV)'in dar-ı bekaya irtihaliyle kesiliyor. Bu sürede Kur'an peyderpey inmeye devam ediyor. Hz.Peygamber (SAV) başlangıçta kendi sözlerini yazmayı yasaklıyor, çünkü Kur'an ile hadisin karışmasını istemiyor. Bilmeyenler için açıklamada bulunalım. Kur'an, Allah'tan Hz.Peygambere (SAV) Cibrail vasıtasıyla doğrudan indirilir. Bu inişin başka bir yolu yoktur. Müslümanlara göre Kur'an'ı oluşturan Hz.Peygamber'in ağzından dökülen her bir kelime Cebraile vasıtasıyla indirilmiştir.

Vahyin ikinci bir kaynağı hadistir. Hadis Hz.Peygamber (SAV)'in konuştukları, cevap buyurdıkları, onun bulunduğu ortamda konuşulan ve kabul gören sözler ve fiillerdir. Buna dördüncü bir kategori olarak Hz.Peygamberin (SAV) betimlenmesini ekleyebiliriz. En güçlüsü bizzat söyledikleridir.

Kur'an 6000 ayetin üzerindedir ve 114 kısım veya sureden oluşur. Sayısı 6000'in üzerindeki ayetten yaklaşık 500 tanesi doğrudan yasal hükümlerdir. Yani Kur'an'ın büyük çoğunluğu ahkamla ilgili değildir. Uluhiyetten, insanların dünyada bulunma amacından, yaratılışı düşünmekten, bizden önce yaşamış olan kavimlere dair kıssalardan, peygamber ve firavunlar arasındaki çatışmalardan bahseder. Kur'an bir yönüyle dünyada kontrolü eline geçirmeye çalışan firavunsal güçle, insanları bu kontrol modellerinden özgürleştirmeyi ve onları bu baskıdan azade etmek için savaşıyor nebevi etki arasında bir diyalektik oluşturur. Firavunun sembolü piramiddir. Bu ilginç bir semboldür çünkü piramid bir tepe noktasına ulaşır ki bu Firavunu simgeler. Toplumun diğer kısmı bu yapıyı destekler. Yani bu sistemde insan, yöneten gücün ve sihirbazların hizmetçileridir.

Firavun modelinin dört parçası bulunur. Firavun siyasi parçadır, Haman ekonomik parçadır. Ve hem politik, hem de ekonomik parçanın isteklerinin yapılmasına zorlayan askeri parça vardır. Allah bunların hepsinin zalimler olduğunu söyler. Yani bu sisteme asker olmak da sistemin suçuna ortak olmaktır. Dördüncü bir parça daha vardır ve bunlar sihirbazlardır. Bunlar insanları korku içinde tutan, efsunlayan, gerçek olmayan şeyleri, insanların üzerine perdeler çekerek gerçek gibi gösterenlerdir. Firavun sistemi budur. Bunlar Kur'an'da bahsedilen dört parçadır.

Firavunun bir casus teşkilatı vardır. Toplumda olan biten herşeyi bilmek ister. Çok güçlüdür ama bu gücü kaybetmekten korkmaktadır. Kur'an'da "Ve onlara yeryüzünde hâkimiyet verip Firavun, haman ve ordularına korktukları şeyi, onların vasıtasıyla gösterelim" diyor. Firavun toplumdaki nebevi unsura odaklanıyor çünkü nebevi unsur firavun kültürünün yalanını ortaya çıkartıyor. Bu yüzden Firavun kültürü bu unsurdan çok korkuyor çünkü insanlara piramid yapmak için dünyaya gelmediklerini, firavuna hizmet etmek için dünyaya gelmediklerini, sadece para kazanmak için yaratılmadıklarını, istismar için yaratılmadıklarını, Allah'a ibadet için yaratıldıklarını söylüyor.

Firavun modeli doğanın manipülasyonunu kullanıyor, bu yüzden sopalarını yere attıkları zaman yılan gibi görünüyorlar, Nebevi modelde ise bu gerçektir. İlüzyon değildir. Gerçeği sahtesini yutuyor. Bu yüzden ikisinin birarada olmasını istemezler. Bu unsurun çok insanın bulunduğu yerlerde izlenmesini yasaklarlar çünkü böyle olursa otoriteleri sarsılabilir. Bu yüzden Kur'an'daki en önemli unsurlardan

biri bu modeldir ve bu yüzden Firavun ve Musa kıssası Kur'an'daki en önemli kıssadır, diğer kıssalardan daha fazla tekrarlanır. Kur'an'daki her kıssada diğerlerinden farklı bir nüans vardır çünkü nihayetinde bu insanın çatışmasıdır. Yaratılmışları kendine kul eden bir kontrol modeliyle, yaratılmışlara boyun eğdirmeyen, sadece Yaratan'a boyun büktüren İslam modelinin çatışması.

İslam'ın vizyonu (5)

Zaytuna Institute'den Hamza Yusuf Hanson'ın Dr.Murata ve Prof.Chittick'in 'İslam'ın vizyonu' kitabı üzerinden yaptığı konuşmanın deşifresidir.

İslam'da hadisten bir sonraki aşama kıyas'tır, analogik akıl yürütmektir. Şeriatın büyük bir kısmı kıyas üzerine şekillenmiştir. Müslümanların birçoğu bunu bilmiyor. Şeriatın büyük bir kısmı doğrudan Kur'an ve hadisten oluşmuş değildir. İnsan anlayışı ile şekillenmiştir. Bu ana kaynakları yorumlamada en yetkin kişiler, başta Hz.Peygamber (SAV)'in mealen 'İslam'ı anlamada ve yaşama geçirmede en iyi nesil benim neslimdir' buyurduğu sahabelerdir. Daha sonra, sonraki nesil ve ala meratibihim ondan sonraki nesil gelir. Üçüncü nesil imamların çıktığı nesildir.

Her şeyi yazıya geçirenler bu nesilde yetişenlerdir. Bu nesilden önceki nesil, öğrenmek istediklerini doğrudan sahabelere sorma imkanına sahipti. Sahabeler ise bizzat bu dini yaşayanlardı. Herbir nesil bir öncekine göre geleneğe daha az bağlı hale geldi. Hz.Peygamber (SAV) bu yüzden mealen "öyle bir zaman gelecek ki Rabbinize kavuşana kadar herşey giderek daha da kötüleşecektir" buyurmuştur. Bunun anlamı her nesilde anlayışın, yaşayışın, ve Allah'a yakınlığın giderek azalmasıdır. Ulema her nesilde istisnalar olacağını söyler, bu yüzden sonraki nesillerde de öncekilerden daha fazıl, daha alim

olanlar çıkabilir, ama nesil olarak bir iyiye gidiş olmayacaktır. En üstün olanlar ilk üç nesildi. Bu, sonraki nesillerde büyük insanlar olmadığı anlamına gelmez ama onların sayısı gittikçe azalmakta ve bu durum giderek hızlanmaktadır. **H.z.Peygamber (SAV) bu durumun, “insanların ortalık yerde münasebette bulunmasına” kadar süreceğini ve en hayırlı insanların o günlerde “bunu başka bir yerde yapamaz mısınız?” diyenler olacağını söylüyor.** Evet bunu söyleyen hadis var. Bir ahlaki çöküş olacağı alenen söyleniyor.

Mezhep, farklı yorumlara açık hadislerin bulunması ve kelimelerin birden fazla anlama sahip olmasından kaynaklı görüş farklılıkları ile ortaya çıkmıştır. Mezhep imamları içtihad ile kural çıkarmak konusunda yetkindirler. Bu yanlış yapmamaları anlamına gelmez. Bunun anlamı yanlış yapma otoritesine sahip olacak kadar yüksek bilgi düzeyine ulaşmış olmalarıdır. Bir cahil, söylediğinde haklı da olsa hatalıdır; bilgili ve âlim biri ise yanlış bir karar verse bile haklıdır, çünkü bu kararının arka planında derin bir tahlil ve ilmî çaba vardır. Görüşlerine bilgisizlikle değil, yoğun bir gayretin sonucunda ulaşmaktadır. Günlük gazeteden edindiği yarım yamalak bilgiyle ahkam kesen adamla, bir konuda yoğunlaşmış ve uzman olmuş bir kişinin görüşleri farklıdır, uzman kişi otorite sahibidir, bir ağırlığı vardır. Sadece haber başlıklarını okuyup yorum yapan adam da, onun yorumlarına itibar eden de cahildir. İşin gerçeği budur. Kur'an "Hiç bilenle bilmeyen bir olur mu?" der. Uzman kişi hatalı bile olsa câhil gibi değildir. Hatalı ama bilgi ile konuşan bir adam; haklı ama cehaletle konuşan bir adamla bir olamaz. Derin bilgi ve anlayış sahibi birinin yanlışını benimsemek bile daha güvenlidir. Çünkü bu insanlar prensipleri bilirler, bu yüzden hiçbir zaman ana çizginin dışına çıkmazlar.

Antik çağda Grekler, evrensel olanın çözüldüğünde, parçaların daha kolay anlaşılacağı inancına sahiptiler. Modern insanın özelliği ise detaylarla ilgili obsesif olmaları ve evrensel, genel olgular konusunda bir şey bilmemeleridir. Genel prensipler bilindiğinde detaylarda büyük hatalar yapılmaz. “Zarar verme ve zarar verene karşılık verme” genel prensibini bilersen, bu seni birçok sorundan kurtarır. Bu İslam'ın bir prensibidir. “Ameller niyetlere göredir” prensibini bilersen bu insanların eylemlerini değerlendirmek için sana bir ölçü verir. “Zaruretler esnekliği gerekli kılar” prensibini anlarsan , insanların yoğun baskı altında olduğu durumlarda bu yüklerini azaltmak için işlerini kolaylaştırmak, onlara yardımcı olmak gerektiğini bilirsin. Çünkü stres yüklü durumlarda insanlar mental olarak çözülmeye başlar, Bu yüzden büyük zorlukların bulunduğu zamanlarda kurallar değişecektir. Bunu bilen alimler, Şeyh Abdullah bin Bayyah gibi, diğer alimlerin göremediği bir çok şeyi görür, çünkü genel olgunun farkındadır, özel durumlarla nasıl başa çıkacağını bilmektedir, şeriatın detaylarına eğilen, a için b'yi yap, c için d'yi yap kurallarını ezberlemiş, c'yi görüyorsa otomatik olarak

d'ye yönelen insanlar gibi değildir. Bu yetkinliğe sahip insanlar diğerlerinden çok farklıdır, bu imamlar bu yüzden temayüz etmişlerdir. Şeriatın arkasındaki derin felsefeyi çözmüş olduklarından, kural insanlara zarar veriyorsa bu kuralı değiştirirlerdi. Bunu birçok müslümanın anlaması zordur, çünkü esneklikleri yoktur. Tahammülsüzlük genellikle cehaletten gelir. Tahammülsüzlüğün kökü budur. Tahammülsüzlüğü ortadan kaldırmak için önce cehalet ortadan kaldırılmalıdır.

Mezhepler bu anlayış farklarına dayanır. Cihadın sebebi konusunda görüş ayrılığı vardır. Dört imamdan İmam Malik, Ebu Hanife, İmam Ahmed savaşmanın meşru kılınmasının sebebinin kavganın, cedelin izalesi olduğuna inanır. İmam Şafi, hayır der, cihad küfrü kaldırmak içindir, küfürden kurtulmak içindir. Yorum farkı vardır. Genellikle İslam tarihinde yönetici devletler Hanefi ve Maliki mezhebini desteklemişlerdir. Bunun sonucu olarak bu ülkelerde, gayr-i müslimler için inanılmaz bir hoşgörü ortamı oluşmuştur. Şafi'nin otorite olması durumunda bile diğer imamların prensibi uygulanmıştır. İmam Şafi'nin prensibi de olsa, Şafi mezhebi alimlerinin uygulaması bu yönde olmamıştır.

İslam ve iman bahsine dönelim. İslam ve imanın farkı nedir? İslam Arapça'da "salimah" kelimesinden gelir ve "salimah"ın anlamı bütün olmaktır. İbranice'deki Şalom da şalama'dan gelir. Selam bütünlüktür, Allah'ın bir ismi es-Selam'dır, bunun bir anlamı Allah'ın parçasının olmamasıdır. Bütünlük olduğunda barış olur. Savaş ayrılık olduğunda ortaya çıkar. Barışın nasıl bütünlük anlayışından geldiğini görüyor musunuz? İnsanlar bütünsel, insanlar arasında bağlılık varsa savaş ortaya çıkmaz. Ama insanlar ayrılıkçı olursa, kavga başlar. Müslümanlar geleneksel olarak Yahudi ve Hristiyanların ve diğer din mensuplarının dinlerini yaşama hakkı olduğuna inanmışlardır. Bazı farklı durumlar söz konusu olmuştur ama genel olarak bu inanca sahip olmuşlardır. "Onlar farklı bir dine inanıyorlar ve inandıklarını yaşamakta özgürler" diye düşünüyorlardı. Fakat diğer din mensuplarının anlayışı bu değildi. Kendi dinlerinden olmayanların hiçbir hakkının olmayacağını düşündüler ve çok farklı toplumlar oluşturdular. Bu durum ayrılığa ve savaşa sebep oldu. Müslümanlar bunun yanlışlığını hep gördü.

İnsan vücuduna baktığımızda vücudun bazı parçalarının bütün halinde bedene hizmet etmediğini görürüz. Ama vücudun bir parçasıdır. Mesela vücudunuzda izler olabilir. Bunlar vücudun bir parçasıdır, bundan kaçınmak için daha fazla oymazsınız, olduğu gibi bırakırsınız. Hoşlanmadığınız bir şey de olsa yine de bir bütünlük vardır ve bunu tolere edersiniz çünkü bedeninizden bir parçadır. Müslümanlar, geleneksel olarak diğer dinleri aynı statüde görmeseler de insanियette ortak bir payda

yakalamışlardır. “Onlar da Allah’ın kulları, Müslüman olmalarını isterdik ama değiller, onlar da sosyal vücudun bir parçası ve onlara hoşgörü göstermek durumundayız” diye düşünmüşlerdir. Kur’an onların ailemizin bir parçası olabileceğini, evlilik bağı kurabileceğimizi, onlara asaletle ama müşfik, arkadaşça muamele edilmesi gerektiğini söyler.

İslam ve imanın farkı “salimah” kelimesindedir, bunun anlamı İslam’ın dışarıya dönük bütünlüğüdür. İslam dediğimizde dışarıya dönük pratiği anlarız. Bu yüzden müslüman en basit anlamda ben müslümanım diyendir. Bunu söylemenin yolu “la ilahe illallah”tır. Kim “Tanrı yoktur yalnız Allah vardır ve Muhammed onun elçisidir” derse Müslüman kabul edilir, dini yaşasa da yaşamasa da böyledir. Bu söz İslam’a girmek için yeterlidir ve bu sözü söyleyenlere Müslüman olarak muamele edilir. Bunu reddetmedikçe Müslüman olarak gömülürler.

İslam’a göre dini hâlis bir şekilde yaşadıkça imanınız kuvvetlenir. İman bâtinî bir hassadır. Görülebilir bir şey değildir. İslam’ı ise kolayca görebilirsiniz. İman’ı yalnız Allah görür. Bu insanın sırrıdır. İnancın görünmeyen unsurudur. Bu yüzden Kur’an’da bedevilerin Hz.Peygamber (SAV)’e gelip “iman ettik” demelerine karşılık Allah Resülünden onlara “iman ettik demeyin teslim olduk deyin çünkü iman henüz kalplerinize girmedi” diye uyarması istenir. Kur’an açıkça İslam ve imanı ayırıyor. İslam’ı iman ve ihsanı içine alan büyük bir başlık olarak da görebiliriz. Yani özel bir şekilde bakılabildiği gibi kapsayıcı bir kelime olarak da bakılabilir. Burada biraz mutezile düşüncesine giriyor. Genellikle sünni alimler imanın kalben tasdik, tüm kalple inanmak olduğunu savunurlar. Dille ifade edilmesinin zorunlu olup olmaması konusunda görüş farklılığı vardır. Örneğin dilsiz biri şehadet getiremez. Ama yapabiliyorsa bu bir zorunluluktur ve buna göre davranılır.

Bu Protestanlar ve Katolikler arasında da tarihsel bir tartışmadır: İnsan iman ve amelleri ile mi kurtulur, yoksa sadece imanı mı? sorusu. Protestanlar “sadece iman yeterlidir” der, “ameller olmasa da iman yeterlidir” diye düşünürler. Bu, bir yönden İslamî geleneğe yakındır, Müslümanlar Allah’a imanını insanı kurtaracağına inanır ama ahirette bu insanların bir arınmaya maruz kalacakları düşüncesi vardır ve bu çok tehlikelidir, Amelsiz imana sahip olan bir kişinin durumu şüphelidir. Malik bin Dinar, bir cenaze gördüğünü ve bu insanı gömmek için yardıma gittiğini söyler. Onu çukura indirmeye yardım eder ve bu ona çok etki eder. Cenazelere sık giderseniz bunun etkisini anlarsınız. Özellikle müslümanların cenazeleri çok etkilidir çünkü vücut bir bezin içindedir. Tabutla gömülmez, kişiyi toprağa bırakırsınız ve üzerine toprak atarak kapatırsınız. Evine gider ve uykuya dalar. Rüyasında adama birlikte mezardadır. Rahmet ve azap melekleri gelirler. Adama bakarlar, azap meleği “bu

adam benimdir” der. “Gözlerine bak, Allah’ın haram kıldıklarıyla dolu. Kulaklarına bak, hiç dinlememesi gereken şeylerle dolu. Diline bak, hep diğerlerini çekiştirmiş, aldatmış ve yalanla ömür tüketmiş”. Sonra der ki “midesine bak, haram dolu, tenasül uzuvlarına bak, harama bulaşmış”. Sonra rahmet meleği yaklaşır, der ki “ama kalbine bak, iman dolu, o benimdir”...

Bu fikrin özü, kişinin amelleri ne olursa olsun kalbindekini yalnız Allah’ın bilebileceği ve insanın kalbindekiyle imtihan edileceğidir. Amellerimizden hesaba çekilecek olsaydık Hamlet’in “insanların hakettiklerini verseydin kim kırbaçtan azade kalırdı?” dediği gibi çaresiz kalırdık. “Onlara hakettiklerini değil, alicenablığını bahşet” diyor. Hadis-i şerifte Allah’ın merhametini 100 parçaya böldüğü ve sadece bir parçasını dünyaya indirdiği buyrulur. Bu tek parçadır ki anneler çocuklarına merhamet eder. Kısraklar bu merhametle taylorını besler. Dünyadaki tüm iyi ameller bu parçadandır, ve sonra Hz.Peygamber (SAV) müjde verir: “Allah 99 parçasını kıyamet gününe ayırmıştır”.

Dil ile şahadet etmek müslüman olmanın şartıdır. Bu, iki müslüman şahit huzurunda yapılır, aynı evlenen iki insan gibi. Resmi nikah gibidir. Müftüye gidip şahadet getirilir, resmi nikah yapılır. Müslümanlar buna biraz ihtiyatlı bakarlar ama her halükarda kabul ederler, çünkü İslam bizden bunu yapmamızı ister. Tarihte Muhacir ümmü Kays adındaki bir kadın için hicret etmiş bir adam vardır. Adam kadına “seninle evlenmek istiyorum” der, o da “Müslümanlarla Medine’ye hicret edersen seninle evlenirim” der. Evlenmemek için bunu yapar. Muhacir ümmü Kays deniyor. Yani birisi dıştan bir şey yapıyorsa, iç niyeti farklı da olsa zahire göre hüküm vermekle emredilmişiz. Kur’an “sinelerde ve kalplerde olanı ancak Allah bilir” der. İslamda ameller iman tasdikçisidir. Bu yüzden yardımın ismi sadakadır, kelimenin kökü doğruluktan gelir, çünkü yardım imandaki doğruluğun işaretidir. Yardım edebiliyorsanız, imanınızın doğruluğunu sergiliyorsunuzdur.

Bu yüzden bir insanın amelleri onun imanının tasdikçisidir. Hz. Peygamber (SAV) “içinizden birini mescidde sık sık gördüğünüzde, onun imanını tasdikleyin” buyurmuştur çünkü ameller iman göstergesidir. Ama illa böyle olmak zorunda değildir. Riyakarlar, gösteriş meraklısı insanlar da çıkabilir.

Küfürden bahsediyor. İmanın zıddı, küfür. Küfür genellikle imansızlık veya kafirlik olarak tercüme ediliyor. Kök kelimeye bakarsanız, küfür, kefereden gelir, manası örtmektir. Bir şeyin üzerini örtmektir. Kefir, kumaş örtülerek yapılan bir çeşit yoğurttur. Kafir Arapça’da aynı zamanda çiftçi demektir, çünkü çiftçi tohumları toprakla örten kişidir. Kur’an’da kafir sözcüğü çiftçi anlamında da geçer. Birisi İmam

Ali'yi (K.V.) bir sebze ekerken gördü ve ona ne yapıyorsun diye sordu, "ben bugün kafirim" yanıtını verdi, yani "bugün çiftçiyim" dedi. İnsanlar gerçeği biliyorlar ama yaptıkları şey bunun üzerini örtmek. Yani Allah (CC) kendini o kadar açığa vuruyor ki, Allah'ı reddetmek âşikar olanı reddetmek halini alıyor. Bu yüzden kelime literal olarak nankörlük anlamına da geliyor. Küfrün diğer bir karşılığı nankörlük. Küfran nankörlüktür. Yani kafir aslında nankör olan kişidir. Allah'a karşı küfrân-ı nimet eden, şükranında bulunmayan kişidir. Din de borçtur. Allah'a borçlu olduğun şeydir din.

Kitap, küfr için "gerçeği örtücü" tabirini kullanmış. Diyor ki "birisi gerçeği örtmek kelimesine şu şekilde itiraz edebilir: "Ben bu gerçekleri bilmiyorum veya bunların gerçek olduğunu kabul etmiyorum, neden gerçek örtücü olayım?". Müslümanlar, geleneksel olarak bunu Kur'an'ın anlattığının anlaşılmasında şeklinde algılamışlardır. Bir diğer deyişle eğer bunu anlasalardı reddetmezlerdi, reddediyorlar çünkü anlamıyorlar. Çağrıya dikkat etselerdi, önyargısız baksalardı anlayacaklardı. İslam'ı kabul etmeyen insanların birçoğuna sorsanız İslam'ın yanlış olduğu konusunda önyargılı bir bakışa sahiptirler. Hiçbir araştırma zahmeti içine girmemişlerdir, hiçbir incelemede bulunmamışlardır, yaptıkları sadece yanlış olduğunu varsaymaktır. Yargılarının bir aslı, bir temeli yoktur. Yani eğer ki hristiyansam, hayır derim, Hristiyanlık doğrudur. Neden? Çünkü annem söyledi ve annem yalan söylemez. Tamam da, Sri Lanka'lı Budist anneler de Buda'yı çağır diyor, onların anneleri de yalan söylemez. Mısır'daki Müslümanın annesi de "Allah'ım o Resule (SAV) salat eyle der", o da yalan söylemez". İyi de kim haklı?

Birçok insan inançlarını miras almıştır. Onlar hakkında düşünmemiştir. Hiçbir incelemeye tabi tutmamıştır. Bu yüzden böyle insanların, fanatiklerin inançları sarsıntılıdır çünkü inançlarına meydan okunmasından o kadar korkarlar ki, muarızlarını öldürmeyi isterler. Bu insanların inançları için meydan okuması söz konusu değildir çünkü imanı köklü olan kimseler bundan hiçbir zaman korkmaz, Ebu Hanife gibi bir insan, büyük oditoryumlarda oturup ateistlerle tartışabilir çünkü korkusu yoktur. O kendisinin, inancının ve görüşünün yanlışa karşı ayakta durabileceğini düşünür, ama inancı sağlam olmayan kimse inançsızlığın cephanesinden korkar, uzak durur.

Sahip olduğu şey daha çok kişisel bir inançtır, İslam inancı değildir. Şahsi görüşüm şu ki, birini yargılamak için gereken değişkenler o kadar karmaşıktır ki en doğrusu kişilerle ilgili kesin yargılardan kaçınmaktır. Allah'a bırak, çünkü onun ayakkabılarıyla dolaşmadın, onun çocukluğunu yaşamadın, neler yaşadığını bilmiyorsun. Onu yeterince tanımiyorsun. İnsanların filtreleri genellikle ailelerinden mirastır, veya toplumları şekillendirmiştir. Genellikle zahire bakarak hükmederiz. Ama yapılacak en

doğru şey hükmü ahirete bırakmaktır, çünkü Allah birçok ayette, O'na döndürüleceğimizi, ve O'nun nefsimizle ilgili bilmediklerimizi bize açıklayacağını bildiriyor. Sabretmeliyiz. Herşey açığa çıkacak, ve defterler açılmadan önce yargıda bulunduğunuz kişinin durumunu asla tam olarak bilemezsiniz.

Buna bir örnek olarak Michael Wolf'u verebilirim, size bunu anlatabilirim çünkü kendisi de televizyon programında bunu anlattı. Müslüman olmak için tam 20 sene düşündüğünü söyledi, yani bu 20 sene boyunca kafir miydi? Sonuçta müslümanlığı seçti. Spektrumda nerede duruyor? Bu bulanık mantık sorusu. Hangi noktada küfürden imana geçiyorsunuz veya tam tersi. Bulanık bir mantık, çünkü bir hayat kendi bütünlüğü içinde değerlendirilebilir. Birini hayatında bir noktadan yola çıkıp değerlendiremezsiniz çünkü hayatının tamamını bilmiyorsunuz. Günün sonunda tövbe edip ölürse ve Allah tövbesini kabul ederse, yaşamış en kötü insanoğlu da olsa, mümin olarak göçmüştür, kurtulmuştur. Yani insanları hayatlarındaki belirli bir noktadan hareketle yargılayamazsınız. Tüm yaşantısını bilmeniz gerekir. Bunu ancak Allah yapabilir. İnsanları yargılamayın ama adam hırsızlık yapmıştır, o problemle ilgilenirsiniz. Bu bir problemdir ve bunun bir yargısı vardır. Hatta bu durumda bile onları affedebilirsiniz. Bir dükkanım varsa ve birisi hırsızlık yaptıysa, birisi tutup al, bu senindir diyebilir. Hz.Peygamber (SAV) demiştir ki “yeryüzündekilere merhamet edin..” ,”yeryüzündekilere...” Bu belli kişilere demek değildir. Yeryüzü üzerindeki merhamet edin, şefkat gösterin ve O da size merhamet etsin. Thomas Jefferson diyor ki “İnsanlara baktığımda ilahi adalet istiyorum. Sonra kendime bakıyorum ve merhamet dilenmeye başlıyorum”. Bu güçlü bir ifade. Dışarıya bakıp adalet istiyorsun. İçe bakıyorsun ve merhamet istiyorsun. Size başka bir şey söyleyeyim, insanlar bunu farketmiyor, dışarıda gördüğünüz her hata sizdendir. Bu ya açığa vurduğunuz bir hatadır veya gizlediğiniz. İnsanın diğerlerinde kusur görmesi, aynı illetten kendisinin de malül olduğunun göstergesidir. Bir diğer deyişle, o insanın hayatını yaşamış olsaydın tam da onun yaptığı şeyin aynısını yapıyor olabilirdin. İnsan olmak hasebiyle hata yapmaya açığız. Bu yüzden birinde hata görüyorsan bu açığa vurduğun veya gizlediğin bir hatadır. Böyle bakarsan merhamet duyarsın. İnsanlara farklı bir ışıkla yaklaşırsın. Doğru bakış şekli budur, çünkü onun neler geçirdiğini, ne acılar geçirdiğini bilmiyorsun.

Şimdi tevhidle ilgili üç prensibe giriyoruz. Birincisi uluhiyettir, ikincisi peygamberlikle ilgilidir ve üçüncüsü eskatoloji ile ilgilidir. Eskatoloji, öldükten sonra olacıklardan bahseder. Yani teoloji, vahiy ve eskatoloji. Bunlar tevhidin üç dalıdır.

Her şey Allah'a dayanır. Melekler kozmik hiyerarşide Allah'a en yakın mahluklardır ve Allah ile insan arasındaki ilişkide merkezî bir rol oynarlar, aracılardır. Ölçülülük yani kader, Allah'ın mahlukatına teveccühüdür. Allah her şeyi ölçülü yaratmıştır, iyilik de kötülük de O'nun yaratmasıyla. Herşey çiftler halinde yaratılmıştır çünkü sadece Allah çift değildir. Dünya iyilik ve kötülüğün, aydınlık ve karanlığın karışımıdır. Tüm dünya gölgelidir, dünyada saf ışık yoktur. Gözlerimiz görebilmesini ışığa, ama bir yandan da ışıksızlığa borçludur. Sadece ışık olsaydı gözlerimiz kör olurdu. Dünyada ışık ve karanlık karışmıştır. Allah "bu dünyayı sizleri karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için yarattım" diyor, yani dünyada gölgeler boyunca hareket ediyoruz. Aydınlığa çıkmaya çabalıyoruz. Bu bir süreçtir. Karanlıklardan bahsediliyor, yani farklı derecelerde karanlıklar var, ve bunlar bir ışığa çıkıyor, bir rehber ışığa. İnsanoğlu dine sarıldıkça ışığa yaklaşıyor, herşey açığa çıkmaya başlıyor, çünkü daha fazla ışık geliyor. Madde dünyanın karanlığına ışık giriyor. Ruhsal alan madde alanına sızıyor. Vahiy dediğimiz şey de budur. Gayb olandan şهادet alemine bir harekettir, mutlak ışığın madde dünyasına girmesidir. Madde dünyası saf değildir, çünkü çürüyücü niteliktedir, bozulmaya teşnidir. Madde dünyası Allah'a, tevhide işaret eder.

Şهادetin ilk bölümü tevhiddir, ikinci kısmı risalet. Şهادete bakın, la ilahe illallah. Bunun söylenme şekli çarpıcıdır. Tüm şهادette üç harf vardır hepsi bu, sadece üç harf. Elif, hemze, lam ve ha ki ilah anlamına gelir, Tanrı demektir, ve bu ilahın tanımıdır. Şهادetle ilgili bir diğer şey, la ilahe illallah darken sesi indirip kaldırırsınız. Bu sıkışma ve genişlemedir. Sıkışma la, genişleme la ilahe illallah. Sıkışma, genişleme. Bu şهادetin iki yönüyle ilgilidir, nefy ve isbat. Nefy (red) var, bunu isbat (kabul) izliyor. Bir diğer deyişle kabul edebilmek için önce reddetmeniz gerekir.

Arapça'da bir şeyi red ettiğinizde "lâ" dersiniz. Kabul ettiğinizde "eyva" dersiniz. "Lâ" reddir, "eyv" kabuldür. Araplar "eyva, eyvallah" der, bu bir şeyi kabul etmektir. Reddedtiğinizde "lâ" dersiniz. Birçok kültürde çocukların ilk öğrendiğini şey reddir çünkü en çok duyduğu sözler "yapma, hayır hayır" dır. Hızlı öğrenilir, güçlü bir şeydir. Çocuklar bunun güçlü bir şey olduğunu farkedeler ama reddeden daha güçlü olan şey ise kabuldür. Önce reddetmekle başlıyorsun ve kabulü bitiriyorsun. "La ilahe illallah" diyerek başlırsınız. Bu tevhidin başlangıcıdır. Red "la ilahe", Tanrı yoktur. Bunun anlamı ne? İbadete değer bir tanrı yok. Bir diğer deyişle ibadete değer hiçbir şey yok. Bu yüzden Araplar "hakikatte Tanrı dışında ibadet edilen hiçbir şey yoktur" derler. Bunun anlamı budur. Gerçekte O'ndan başka ibadet edilen şey yoktur. Bu yüzden "la ilahe illallah" dediğinizde, gerçekte hiçbir tanrı yok sadece gerçek tek bir Tanrı var demiş olursunuz. Ayrıca "kendimi adayacağım Allah dışında hiçbir şey yok" dersiniz. Para yok, para tanrı değildir, şöret tanrı değildir, gelecek tanrı değildir, güzellik tanrı

değildir, madde dünyası tanrı değildir, Tanrı dışında hiçbir şeye ibadet etmeye değmez. Sadece tek bir ilah vardır, Allah'tır. Tevhidin özü budur çünkü bu kendinden görünen bir şey değildir. Bunu çıkarımsamanız gerekir çünkü kendinden açık gerçekler aslında çok açık gerçekler değildir. Bu yüzden bağımsızlık bildirgesine bakarsanız, "tüm insanlar eşit olarak yaratılmışlardır" der. Bu herkesçe açık olan bir şey değildir ama bunu yansıtmak için başlarsan, bu kendinden açık bir gerçek olur. Kendini ispat için dışarıdan bir kanıtı ihtiyaç duymaz.

Tanrı'nın mevcudiyetinin kendinden açık olması tek Tanrı olgusunun herkesin anlayabileceği kadar açık bir gerçek olması değildir. Aslında birçok kültürde çok tanrıcılığa kolayca düşülür çünkü tek bir Tanrıdan daha fazlasının bulunması kolay kabul edilebilecek bir şeydir. Bu yüzden Brahman aslında birçok insanın Allah'ın teklifiğini anlamak konusunda aptal olduğunu düşünür. Gerçi en yüksek varna veya sınıfta, Hinduizmde tek bir Tanrıya inanılır. Putlara inanmazlar ama daha düşük sınıftaki insanların bunu anlayacak zekalarının olmaması sebebiyle onlara yapışabilecekleri formlar vermeye ihtiyaç olduğunu söylerler. Bu durum diğer dinlerde de böyledir, ikonalara ve ibadet edecek nesnelere ihtiyaç duyarlar, çünkü soyut olana ibadet etmek güçtür. Müslümanlar dışında Yahudiler istisnadır çünkü Hristiyanlar hızlıca formlara ve ikonlara tapmaya başlamışlardır. Yahudilikte Tanrının bir formu yoktur, bu yüzden Roma imparatoru Kudüs'ü aldığında Kuds'ül akdas'ta boş bir odadan başka bir şey bulamadı. Kudsül akdas'a girdiler. Buraya girdiklerinde bir şeyler bulacaklarını sanıyordu ama bulduğu şey Kâbe gibi boş bir odaydı. İbadet ettikleri böyle bir şey miydi? Tam olarak böyleydi. Bu dünyada değil. Bu zordur, soyuta inanmak insanlar için zordur. Bu yüzden tevhid yüce bir şeydir. Dıştan çok kolay görünür, la ilahe illallah diyeceksin, bunu çocuklar bile yapabilir. La ilahe illallah çocukların söyleyebileceği ilk sözlerden biridir. "Lullaby" Grek kelimesi "lulin"den gelir anlamı sakinleşmektir. Bu yüzden ninnilerde lalala bulunur. Bu yüzden "la ilahe illallah" insanı sakinleştirir.

Bazı psikiyatristler ilahi ismi söylemenin yatıştırıcı etkisi olduğunu söylüyor ki bu doğru. Bir keresinde tanıştığım biri, esma almış, farkında bile değil, ne olduğunu bilmiyordu, ona depresyon tedavisi olarak sürekli "la ilahe illallah" denilmesi söylenmiş. Depresyonu iyileşti ve bu kişi sonunda müslüman oldu. Birine psikiyatristinin bu muhteşem formülü verdiğini söylemiş. Ona bu kelimeyi güneş doğmadan önce ve yatmadan önce yarım saat kadar yapması tavsiye edilmiş. Bunu yapacaksın ve daha iyi hissetmeye başlayacaksın denmiş. Bu kelimenin anlamı neydi diye sormuş. Bunun müslüman inancı olduğunu söylemişler. Bu hikaye değil gerçek, o kişi öldü Allah rahmet eylesin, onunla İngiltere'de tanışmak fırsatım oldu. Liverpool'lu bir İngiliz hanımefendisiydi.

Vurguladıkları noktalardan biri Allah'ı anlamak konusu ve bu çok önemli. Bazı Müslümanlar Tanrının başka bir şey olduğunu ve bazı gayr-i müslimler Allah'ın başka bir şey olduğuna inanıyor. Bir Hristiyanla müslümanın diyaloguna denk gelmişim. Hristiyan şöyle diyordu: "Söylemem gerekiyor ki sizin inandığınız tanrıya inanmıyorum". Hristiyanların bazı kitaplarında müslümanların başka bir tanrıya inandıklarını söylerler, ay tanrısı , bilmem ne tanrısı. Bazı müslümanlar da Hristiyanlar teslise inandıkları için farklı bir Tanrıya inandıklarını düşünürler. Kur'an haydi aramızdaki anlaşma noktalarına bakalım, hepimiz tek bir Tanrıya inanıyoruz der. Buradaki anlayış şu ki yerin ve göklerin Yaratıcısından mı konuşuyoruz? Evet. O halde aynı tanrıdan bahsediyoruz. Ayrıştırdığımız noktalar detaylar, evrensel olanda anlaşılıyor. Bu tek olan ilaha bakışımızda farklılıklar var.

Hristiyanlar da Tanrının birliğine inanıyor, Tanrı üçtür demiyorlar. Hayır bunu demiyorlar. Tanrı üçtür, O Tektir ama mistik sırlı bir yolla üç parçadır diyorlar ve bunu hiçbir şekilde açıklayamayacaklar ve tek bir Tanrıya inanıyorlar. Putperest gibi değiller, tek bir Tanrıya inanıyorlar ve Yahudiler de kesinlikle tek bir tanrıya inanıyorlar. Yahudilikte biraz antropomorfizm var, Tanrıyı elleri, ayağı, kolları vs. olan bir şekilde tasvir ediyorlar, bunu yapmak haramdır. Bunu yapamazsınız. Gazali'nin söylediği şeylerden biri Arapça'da elleri ifade eden kelimenin 17 farklı anlamı vardır, seçtiğiniz mananın Allah'ın kastettiği olduğundan emin misiniz? Bir diğer deyişle bunu yorumlamamak gerekir. Olduğu gibi bırakmak gerekir ama biliyoruz ki mutlak bir kesinlikle bu anlama geldiğinden emin değiliz. Biliyoruz ki tanrı Allah'ın eli dediğinde, bunun gibi bir elden bahsetmiyor. Bunu biliyoruz. Hiçbir şey tanrıya benzemez, o yüzden böyle değildir çünkü bunu söylersem Tanrının yarattıkları gibi olduğunu söylerim ki bu imkansızdır.

Kur'an'da Tanrıyı ifade eden kelime "Allah"tır. Oryantalistler bunun ilah'tan geldiğini söylüyorlar. Bu müslümanlarca bu kadar net değil. Müslüman teologlar Allah'ın ilah'tan geldiğini düşünmezler. İnsanlar aynı harflerden oluştuğunu söylüyorlar. Bu Arizone'nin arid zone'dan (kurak bölge) geldiğini söylemek gibi bir şey. Bulunmayan bir etimolojiyi oluşturuyorsun. Bu yüzden müslümanlar sadece Allahu Alim, Allah isminin nereden geldiğini Allah bilir diyor. Bazıları ul illah'tır idgam diyorlar, Allah'ı söylediğiniz yerdir. Birçok ulema ve İmam Suyuti der ki Allah kelimesi başka bir kelimedenden gelmez. Türetilmiş bir sözcük değildir. Alem'dir, özel isimdir.

Gerçekten Allah'ı nasıl anladığımızdan önce, Allah'ı nasıl anlamadığımız önemli. Bu yüzden şirk konusuna giriyor. Parmak bastığı konulardan biri ilah konusu. Kur'an'da ilah, çoğulu âlihat, tanrılar ve tanrıçalar. İlah kelimesi bazen olumlu olarak kullanılıyor, bazen ise olumsuz bir kullanıma sahip.

Tapınılan nesne anlamına geliyor. Kur'an'da bazılarının kendi isteklerini Allah yanında Tanrı edindiği belirtilir. Hz.Peygamber (sav) bir hadiste İmam Kurtabi'den rivayetle şöyle söyler: "Allah'ın dünyada putlardan daha nefret ettiği bir şey varsa o da insanın kendi arzularına tapmasıdır." Bu çok ilginç çünkü birçok insan için putperestlik iç dünyamızla ilgili bir şey değildir, dışarıda olan bir şeydir. Bir taş veya ahşap formunda bir şey, bir inek, tapınma objesi olarak düşünülür ama Kur'an der ki "kendi arzularını ilah edineni görmedin mi?". Kaprislerini, heveslerini. Bu çok ilginç çünkü bu giderilmesi en güç olan şey bunlar aslında. Gerçek ve zorlu olan şirk bu. Kendi benliğimize tapıyoruz. Arzularımızı hiçbir şey için terketmek istemiyoruz. Hatta onlar uğruna ölüyoruz. Bu Allah'ın yanına bir ilah yerleştirmektir. Müslümanlar içinde böyle birçok putperest var, Allah onlardan olmaktan bizleri muhafaza eylesin. Birçok müslüman bu kategoriye düştüğünün farkında değil. Hz.Peygamber (SAV) demiştir ki "uyuşturucuya mübtela olan puta tapan gibidir" çünkü Tanrınız uğruna her şeyi yaparsınız. İnsanlar uyuşturucu uğruna adam öldürüyorlar, adam öldürüyorlar ! Para, insanlar para için adam öldürüyor. Arzular, sadece arzular, arzu nesnesi değil. Birini çalmaya iten nedir? İçindedir, dışında değildir. Nesneye "cause occasionalis" deniyor, mantık ilminde kullanılan güzel bir latince kelime, nadir sebep demek, derin sebep değil. Derin sebep arzudur çünkü başka biri nesneyi görür, paraları yoktur, onu ister ama çalmaz, neden? Çünkü arzularını kontrol etmektedir. Nesne dıştıysa, sevkeden istek "buna sahip olmalıydım" duygusudur. Bana bunu yaptıran budur. Bu istek içtendir, arzu oradandır Derin sebep tamahkarlıktır.

Arapça'da şirkin anlamı ortaklıktır, ortak olmaktır, paylaşmaktır, birini bir başkasıyla bağdaştırmaktır. Şârik, literal olarak, ticaretteki ortaktır. Müşerka, yiyeceği, sohbeti vb. paylaşana denir. Yani Allah'ın olan bir şeyi Allah ile ilişkilendirmek veya paylaşmak. Bu yüzdendir ki hadis-i kudsî'de Allah "ben ortakların hayırlısıyım, bana şirk koşarsanız aradan ayrılırım" demiştir. Allah'a ortaklar koşarsanız, Allah'a O'nun ihtiyacı olmayan bir şeyi izafe etmiş olursunuz. Neden ortaklığa giriyorsunuz? Çünkü onlara ihtiyacın var. Ticarete neden ortak alırsınız? Çünkü onlara ihtiyacın vardır. Allah diyor ki Bana Benim ihtiyacım olmayan bir şeyi ortak koşuyorsun, bu yüzden bâtıldır çünkü bir amacı yoktur. Bu yüzden şirk tevhidin tersidir. Kişi Allah'a ortak koşma bilincinde olmalı ki suçlu olsun. Birisini tanıımıyorsam ona nasıl ortak verebilirim? Bu aslında doğru ve bu yüzden Kur'an der ki "Bildığınız Allah'a ortak koşmayın". Bu yüzden bir kişi bilgisizse affedilir. Ama size bir kere anlatıldıysa bundan sonra bilginin sorumluluğunu yüklenirsiniz. Bu yüzden Hz.Peygamber (SAV) gizli şirk konusunda "Allah'ım Sana şirk koşmaktan Sana sığınırım ve bunun farkındayım, bilmediklerimden de affımı dilerim" diye dua etmemizi öğretmiştir.

Modern psikolojinin bilinç altı dediği ince şeyler vardır. Müslümanlar bunu anlar. Kur'an der ki "onlar bilmiyorlar, Allah'ı aldatmaya çalışıyorlar ama ancak kendilerini kandırıyorlar ama farkında değiller". Modern Arapça'da bilinç altını ifade eden kelime "la şuur" dur, bu Allah'ın ikiyüzlülük durumunu tanımladığı kelimedir.

İslam geleneğinde la şuur'la, yani bilinçaltı ile ilgili şeylerden birisi şudur ki samimi olarak derunuzunda olanın farkındasınızdır. Bu bir mazeret değildir. Bu yüzden Kur'an ahirette insanların "bizlere anlatılanları duymuş veya anlamış olsaydık bu sefil yerde olur muyduk?" diyeceklerini söyler. Sonra Allah der ki "böylece hatalı olduklarını itiraf ederler".

Bu inkar etmelere, bu bakışa, savunma mekanizmalarına sahip de olsa insan yaptıklarından sorumludur. Çünkü Allah bizlere büyük bir kuvvet bahşetmiştir. Onu kullanmazsak, ancak kendimizi suçlayabiliriz. Sana tüm alet, edevat verilmiş, tarla verilmiş. İnek var, pulluk var ve sadece oturup seyrediyorsun. Hasat zamanı geldiğinde ve başkaları hasadı toplarken, sen "hiçbir şey çıkmadı" diyorsun. Senin tohumların vardı, pulluğun vardı, öküzün vardı, neden hiçbir şey yapmadın? Yani bir şey mi yapmam gerekiyordu?

Rumi'nin kıyamet günüyle ilgili bir şiiri var. O gün boynu eğik olarak gelirsın ve Peygamberlere bakarsın ve beni bu karmaşadan, bu hayatımın çamurundan kurtarın dersin, çünkü hayatın çamuruna saplanıp kaldım. Onlar der ki "Sen sabanını tarlanın ortasında bıraktın ve şimdi bizden hasadını yapmamızı istiyorsun". Bütün bunlara vaktin vardı, bütün bunları yapmaya gücün vardı.

İslam'da tevhidin insan fitratından olduğuna dair bir inanç vardır. Bunu derin olarak biliriz. Vicdamızda kodlanmıştır. Bu yüzden çocukların kabullenmesi çok kolay olur. Tamamen kabul ederler. Tевhidi kabul ederler. Onlara çok mantıklı gelir.

Gizli şirk konusunda İbn Mace'den alınan Hz.Peygamber (SAV)'in bir hadisi var. İnsanlar deccalle ilgili konuşuyorlar ve O (SAV) diyor ki "size deccalden daha korkunç bir şeyi haber vereyim mi?". "Nedir?" diye soruyorlar. "gizli şirk, riya, bir adam ibadetini başka izleyenler bulunduğu için güzel kılar" diyor. Sâdi camide namaz kılan bir adamın hikayesini anlatır, adam kapının açıldığını duyar ve gelen adama gösteriş için uzun sure namaz kılmaya karar verir, namazını bitirdiğinde o adam kendisini gördü mü diye bakar ve camiye girenin bir köpek olduğunu farkeder. Görüyorsunuz hepsi kafanızdadır. Dışarıda bir yerlerde değil, tamamen sizin kavrayışınızdadır.

Şimdi en sevdiğim bölüm geliyor, Allah'ın delilleri. Kur'an'a kelimullah denir, Allah'ın insanoğluna hitabıdır, bu yüzden Kur'an'da söylenenlerin Allah'ın bizzat ifadesi olduğuna inanırız. Konuşurken kendimizi ifade ettiğimiz gibi... İnsan konuşurken kendisini ifade eder. Bir rol oynuyor olabiliriz ve başka kimse bu rolü aynı şekilde oynayamaz. Oynadığımız her bir rolde kendimize dair bir şeyler ifade ederiz. Kenneth Branagh'ın Hamlet'i Laurence Olivier'inkiyle aynı değildir. Aynı metindir ama farklı yorumlardır. Yani aktör aynı repliği bile telaffuz etse kendisini ifade ediyordur. Yani Kur'an'a göre kelimeler nefsin ifadesidir, Allah'ın Kur'an'dak kelamınının O'nu ifade ettiğine inanırız. Kur'an Allah'ı ifade eder. Onu ifade eden tek şey değildir. Diğer metinler de onu ifade eder , Onun yarattıkları da.

İfade nedir? Konuştuğumda yaptıklarımdır, Sembollemi kullanırım. Benim dilimi konuşuyorsan, buna aşinasındır. “şu ağaca bak” derken ağaca bakmama gerek yoktur. Siz o ağacın olduğu tarafa bakarsınız. Bana hangi ağaç olduğunu sorabilirsiniz ama ağaç dediğimde zihninizde gövdesi, dalları ve yaprakları olan bir imaj canlanır. Gövdesi, dalları ve yaprakları yoksa o başka bir şey demektir. Çalılık olabilir ama ağaç dediğimde aklınıza gelen budur. Bir Arap, ağaç dediğimde bana neden bahsediyorsun diye bakar. Ona şecere derim, anlar. Şecere İngilizce konuşan birine bir anlam ifade etmez ama Arapça konuşan birinin zihninde, size ağaç dediğimde oluşan imaj oluşur. O halde paylaşılan nedir? Ağaçtır ama orada başka ne var? Lisanın doğası bu, lisan bir semboldür, başka bir şeye işaret eder bir semboldür. Arapça'da buna ayet deniyor. O halde ayet başka bir şeye işaret eden bir şeydir. Tanrının işaretleri var diyoruz, bazı şeyler var ki bir olan Allah'a işaret ediyorlar. Nebevi işaretler var, vahyi işaretler var ama doğal işaretler de var, yani Kur'an'da ayet denildiğinde başka bir şeye işaret eden şeyler genel olarak anlaşılıyor. Başka bir şeyi işaret eden şeyler. Ayetin manası budur. Bu genel anlamdır. Kur'an'da gökler ve yerdeki herşeyin birer işaret olduğu söyleniyor. Bu yüzden “Gece ve gündüzü delil kıldık” diyor. Gece ve gündüz iki işaretler, neyin işaretidir? Allah ölü yeryüzünden yaşamın çıkmasını misal veriyor. Bu Allah'ın bir işareti, bu başka bir şeye işaret ediyor. Onun işaretlerinden biri deniz üzerindeki gemilerdir, okyanustaki işaretler gibidir, dağlar gibidir, bütün bunlar işaretlerdir. Yeryüzünde ve nefsinizde işaretler vardır. Yeryüzünde işaretler vardır, kendi içinizde de. Görmüyor musunuz? Bir başka deyişle, bağlantıyı kurmuyor musunuz, ağaç dediğimde gövdesi, dalları ve yaprakları olan bir şey ile bağlantı kurduğunuz gibi. Allah böyle söylüyor, bütün bu işaretleri görmüyor musunuz neyi işaret ediyorlar? Ne anlama geliyorlar.

İkinci daha dar anlamda mucizeler ve Peygamberlere indirilen işaretler var, yani Peygamberlere iki tip işaret veriliyor:

1. Delil olarak vahiy,

2. Normal olay zincirini kıran şeyler, Hz.musa'nın asası gibi. Bu onun işaretiydi ve sihirbazlar tanıdı. Bu yüzden gördüklerinde "Onun Rabbine inandık" dediler çünkü biliyorlardı. Firavun "bu bir komplodur" dedi, dediği buydu. "Bunu planladınız, bu başka bir yerde tertiplediğiniz bir komplodur". İnanamazdı çünkü onlarla aynı şeyi görmüyordu.

Bir diğeri vahyin kendisidir. Hz.Peygamber'e (SAV) dediler ki "sen de bizim gibi beşersin, bizim gibi ölümlüsün. Doğru sözlü isen bize bir delil göster" diye işaret istediler. İnsanlar işaret isterler. Hazreti İsa'dan da (S) istedikleri buydu. O dedi ki "işaretler isteyen bir nesil kötüdür". Bir diğer deyişle, o kadar aşikardır ki, Hz.Lut'a sordukları gibi, "Tanrıya delilin nedir?" diye sorduklarında o "güneşi görmek için lamba soruyorsunuz" demişti. Araplar der ki "gün ışığı için delil istiyorsan sana hiçbir şey mantıklı gelmez".

İşaret fikri ilginçtir çünkü 20.yüzyılın öz felsefesi semiyolojidir. İşaretlere takıntılıdırlar. Bu yüzden felsefe buna indirgenmiştir. 20.yüzyılın büyük filozoflarından biri Japon feseveci Izuzu'dur. Hayatını Kur'an'ı ve işaretlerini araştırmaya vakfetmişti, Kur'an'daki simbiyoloji üzerine kitabı vardır. O bu fikirden çok etkilenmişti.

Kur'an'ın sözdizimsel parçaları, herbiri bir manaya işaret eden ayetlerdir. İşaretlerle ilgili ilginç bir konu şudur, bunu düşünmenizi istiyorum, hepiniz yaşamışsınızdır, bir kelimenin anlamını bilmezsin, sözlükte anlamına bakarsın ve öğrenirsin, sonra her yerde karşına çıkmaya başlar. Bu inanılmazdır, "ne tesadüf ama !" dersin. Neden birden her yerde karşına çıkmaya başlar? Çünkü şimdi ne anlama geldiğini biliyorsun. Daha önce senin için çok bir şey ifade etmeyen o kelime birden senin için anlamlı hale gelir. Artık referans çerçevenin içindedir, içeri girmesine izin vermişindir.

Yol işaretlerini severim. Dün San Jose'de bir trafik cezası yedim. Aslında aşağı inerken hızımı azalttım, çünkü arkadaşşıma buranın çılgın bir şehir olduğunu söyledim, şarkıda da "San Jose yolunu biliyor musun?" demiyor mu. Dikkat etmek lazım, çılgın bir şehir burası dedim. Polis "işareti görmedin mi?" diye sordu. "Hayır işaret görmedim" dedim. "Neden görmedin, tam önündeydi" dedi. Gerçekten görmedim. Gün ışığı kadar açıktı halbuki dedi. Melekler de insanlara böyle derler, işaretleri görmedin mi? Tam önündeydi. Neden? Neden işaretleri görmedim biliyor musun, önümde giden bir postacı vardı, şöyle gidiyordu, arkamda polis var, sola döndü. İşareti görmemi engelledi. İblisin yaptığı da budur, işaretleri göstermez sana.

Kanun önünde bilmemek mazeret teşkil etmez. Sürücü belgeniz vardır, bir araç kullanıyorsunuz. İşaretler var, ne anlama geldiğini bilmeniz gerekir. Onların ne anlama geldiğini bildiğini ispat eden bir teste girdin. Sonra bilmeme mazeretini ileri sürüyorsunuz. Görmedim. “Daha dikkatli olmalısın”. Söylediği buydu, sonra cezayı kesti. Cezayı ödemek zorundasın. Ben hey yapma ama, dediğimde, o “benim işim ceza kesmek” dedi. Melekler de böyle der, “ben işimi yapıyorum. İşim seni cezalandırmak”. Bana söylediği buydu. “Görevim burada oturup seninle tartışmak değil. Yasaya karşı geldin. Bu bir ihlaldir ve bu benim görevim ve üzgünüm”. “Sana ceza verdiğim için üzgünüm ama bu benim işim. Sen bunu yaptın ne yapabilirim mi?” Kenara çek, yoksa polis çekecek. Uyarıları ihmal edersen, bu sadece uyarıdır dersin, bunun karşılığı olacaktır. Giderek kötüleşecek, kötüleşecek ve daha da kötüleşecektir.

Otoyolda biri düşünün. Sürüş halindesiniz. İlk gördüğün tabela Lustville (şehvetistan), 100 mil. Birden hızlanıyorsunuz, sadece 100 mil, saatte yüz mil yaparsam oraya 1 saatte ulaşırım. Yol üstünde Cennet diye bir tabela var ve dönüş gösteriyor. O işareti gördün mü? Hayır çünkü Lustville’e odaklanmışsın. Cennet işaretini göremiyorsun. Ve sonra bir başka işaret oburistan. Oburistan ben geliyorum... Gazı köklüyorsunuz, yemek için oraya gitmeyi dahi bekleyemiyorsun ve bu yüzden Cennet tabelasını göremiyorsun. Çünkü seçtiğin hedefe o kadar odaklanmışsın ki diğer işaretleri farkedemiyorsun ama o hedefi kendin seçiyorsun.

Sanırım bunu Thackeray yazmıştı. Çarşı hikayesi... Adama Kral tarafından bir iş veriliyor ama işini yapmak için giderken yolun kenarında bir çarşı görüyor Güneş batana kadar vaktim var nasıl olsa diyor, şimdi duracağım ve gösteriyi izleyeceğim diyor. Bazı eğlendirici şeyler var, biraz eğleneceğim ve sonra Kralın benden istediği şeyleri gidip yapacağım diyor. Ve giriyor, çarşı eğlendirici şeylerle dolu. Çok güzel vakit geçiriyor ve o kadar dalıyor ki bu arada güneş batıyor ve Çarşı kapanıyor. Yapması gerekenleri yapmamış oluyor. Şimdi saraya geri gitmesi ve Krala durumu açıklaması lazım. Kral diyor ki “seni sabah gönderdim, bunu yapmak için gün boyunca zamanın vardı”. Kral yol kenarında çok güzel bir çarşı gördüm mazeretini kabul eder mi? Bana ayırman gereken vakitte çarşı mı gezdin? Benim verdiğim süreyi oyun oynaşla mı geçirdin, demez mi?

Birisi Fedex’te çalışıyor ama kumar problem var, sabah tüm paketleri yüklenip çıkıyor ve casino’ya gidiyor. Sadece girip bir defa slot makinesinde oynayacağım diyor. Bir kere giriyor ve sonra bu bir defa ikinciye tetikliyor ve sonra gün bitiyor, dışarı çıkıyor ve elinde dağıtılması gereken kargo paketleri var Bunları dağıtması lazım, işini koruyabilir mi? Hayır. Bu dünyanın doğasıdır. Görev son derece açık

ama işaretler ihmal ediliyor. Orada sanki yok gibiler. İhmal ediliyor ve bu yüzden göklerde ve yerde ne kadar çok açık işaretler de olsa yanından geçip gidiyorlar, ondan yüz çeviriyorlar. Hepsi orada. Çok açık. Kur'an böyle diyor. İnsanlar işaretleri önemsemiyor çünkü onlar için vakitleri yok. Dünyevi işleriyle o kadar meşguller ki, daha fazla para kazanmakla, daha büyük bir ev almakla, portföyünü genişletmekle, CV'sini zenginleştirmekle...

İslam'ın vizyonu (6)

İslam'ın bir güzelliği de dünyaya sırtını çevirmemesidir. “Dünyada bir yolcu gibi ol” der, “burada sonsuza kadar kalamayacağını bil ve buna göre davran”. Çünkü bir yabancı diğer insanlar gibi hareket etmez. Bir köyde misafirsenez tutup köyde dükkan açmazsınız, evlenip çoluk çocuğa karışmazsınız, çünkü bir süre sonra oradan ayrılacağınızı bilirsiniz. Maksudım bunları yapmayın demek değil, bunları eninde sonunda arkamızda bırakacağız, bu şuurla yaşamalı, dünyaya histerik bir şekilde bağlanmamalıyız demek istiyorum.

Soru/ cevap

Kelimelerin kendi içinde bir değeri vardır ama asıl amacı başka bir manaya işaret etmektir, arada bir ilişki vardır. Kitap bu konuya da girmiş. 13.yüzyılda yaşamış, dünyanın harflerden oluştuğunu söyleyen bir Endülüs filozofundan alıntılar var. DNA'da dört nükleik asit vardır, ve bunlar 64 farklı kombinasyonda biraraya gelir. Bu 64 farklı kombinasyon birleşip belli yapıları oluşturur ve farklılaşmaya sebep olur. Fakat aslında hepsinin temeli aynı yapı taşlarıdır. Temelde her şey aynıdır, her canlıda bulunan DNA'lar birbirinin aynıdır. Bu filozof da aynı biçimde dünyanın ses ve kelimelerin tezahürü olduğunu söylüyor. DNA gibi. Karaciğerin belirli bir kombinasyonu vardır ve her vücutta bu kombinasyon aynıdır. Karaciğeri olan tüm canlılarda, karaciğer aynı erketip harflerden oluşur. Bu bir felsefe. Buna Kur'an'dan veya başka bir kaynaktan delil getirip getirmediğini bilmiyorum. Eminim delilleri vardır. Arapça'da alem işaret demektir. Âlim ism-i fâildir. Fâ'l bir vasıtayla bir şeyi yapmaktır, tabih'in bir şey ile kaplamak demek olması gibi. Alem de bir şey vasıtasıyla bilinendir. Dünya âlimle,

bilinir ki o Allah'tır. Âlim'le alem (dünya) arasındaki fark fetha ve kesredir. Bunun anlamı dünya gerçeğinin imanla bilinebileceğidir. Bu Allah'ın ayetidir.

Hangi arzular helal, hangileri haramdır?

Arzular illa ki kötü değildir. Şeriatta haram kılınanlar dışında, mesela yemek iştihası faydalı bir arzudur. Yemek iştihan olmazsa ölürsün. Ama domuz yeme iştihan varsa ortada bir sorun vardır. Veya aşırı yemek iştihan varsa bu sana zarar verecektir. Fazla yemek haram değildir ama mekruhtur. Ama sağlığına zarar verecek derecede yersen, doktorlar sana yemek tüketimini azaltman gerektiğini söylerse haram olur. Çünkü kendini öldürüyor konumuna düşersin. İnsanların mezarlarını kendi dişleriyle kazdığı söylenir.

Haram arzuları olan bir kişiden boşanılabilir mi? Bu boşanmak için doğru bir sebep midir?

Yasaklı bir şeyse ve o kişiye de günahına ortak etmek istiyorsa bunu yapmak haramdır. Kişi onu bir şey yapmaya zorluyorsa veya talepte bulunuyorsa, mesela rektal ilişki gibi, bu boşanmak için bir sebeptir.

Allah'ın tabiattaki delilleri nelerdir?

Peygamberler ve vahiy bir kenara, her şey işarettir. Kendimiz de bir işaretiz. İştitemiz, görmemiz, aklımız, kavrayışımız, konuşmamız, hayatımız, tüm bunlar Allah'ın işaretleridir.

Japon felsefeci İszu'dan bahseder misiniz?

Kur'anî Veleter Chalen diye bir kitabı var. 32 dil biliyor, müthiş bir zeka. Veleter Chalen Almanca bir tamlama, "dünya görüşü" demek. Kitaplarını Web'den Fons Vitae üzerinden satın alabilirsiniz.

Telefonda şahadet getirilebilir mi?

Şahit gerekir. İstedığın yerde şahadet getirebilirsin ama sağlam bir şahadet için iki şahitle yapılması daha iyidir. Bir adada tek başına cep telefonuyla yaşıyorsanız şahadet getirmek istiyorsanız, bir müslüman ülkeyi ararsınız, ikinci bir operatörü de telefona davet edersiniz, ve bunu yapabilirsiniz.

(Soru deşifre edilemedi)

Lichtenstein hayatının sonunda konuşmadı çünkü gerçeğe dair bir şeyin lisanla telaffuz edilemeyeceğine inanıyordu ve o bir dil felsefecisiydi. Dünya hem dille yürüyor, hem de dilden dolayı yürümüyor. Bütün problem dille ilgilidir. Rumi'nin en sevdiğim hikayelerinden biridir. Arap, Farsi ve Rum birlikte seyahat ediyorlar ve bir dirhem buluyorlar. Aynı anda ellerini uzatıyorlar. Arap, bununla "ineb" alalım diyor. Farsi, hayır bununla "engür" alalım diyor. Rum, hayır "venatas" alacağız diyor. Aslında aynı anlama gelen bir kelime uğruna kavgaya tutuşuyorlar. Rumi'nin yorumu şu ki, onların ihtiyaç duyduğu tek şey iyi bir tercümandır.

Problemin bir parçası dildir. Burada temas edilen ve benim de katıldığım bir konu şu ki, insanlar ben tanrıya inanmıyorum dediklerinde müslümanlar senin tanrı tanımın nedir diye sormalılar. Çünkü ben de o tanrıya inanmıyorum. Birçok insan inanılamayacak bir Tanrıya inanmaz. Bu doğru ama bu dili reddeden bir kişi ile önce yeni bir dil inşa edilmelidir. Eğer ona kalkmasını söylüyorsam ve kalkıyorsa bu, o kişiyi harekete geçirmek için yeterince anlamlı bir dil kullandığının göstergesidir. Anlam dil ile iletilebilir ve kolaylıkla sergilenebilir, bu dil anlamlıdır. Deney üstü bir gerçek hakkında bu dili kullanarak konuşamayız düşüncesi de mantıksal pozitivizm düşüncesidir ve modern bir sapkınlıktır. Metafizik bir dilin anlamsız olduğu ancak somut şeyler hakkında konuşulabileceği düşüncesi... Bu da problemlidir çünkü insan aklının evrenselliği vardır ama belirli bir ağaca işaret ettiğimde o evrensel değildir. O bir özel ağaçtır, yani dil içinde de tanımladığımız soyut şeyler vardır.

Dışarı çıktım ve ağaçları izledim. Ağaçlar ilginç şeyler. Yürüyerek dolaştım ve farklı ağaçlara baktım, hepsi tamamen ayrı ve kim evrensel ağaç fikrini icad ettiyse, bu doğru değil, çünkü bu gezegendeki herbir canlı tektir. Evet insanoğlu olduğumuz gerçeğini paylaşıyoruz ama insanoğluna dair özel bir örneğe işaret edemem. Zihnimizde neyin insan olduğuna dair bir şekil var, evrenselleri bulamazsınız, zihin algılar. Bu metafizik kavramdır çünkü madde dünyanın ötesindedir, evrensel kavram. Tanrı düşüncesi, beyin bunla kodlanmıştır, bu kadar basit.

Bir kitap var, "Neden Tanrı çekip gitmez" diye, inancın nörobiyolojisini anlatıyor. İnsanlar inanmak üzere kodlanmışlardır. Bunun içinde bir gerçek var, insanlar inanır. Ne yazık ki bu akıl oyunlarına kapılıyoruz. Benim için sebep bir araba kazasıydı. Bazen gafletteki bir insanı uyandırmak için güçlü şoklara ihtiyaç duyulur. Şeyh Said Ramazan diyor ki, Müslümanlar için ateistler Allah'ın işaretleridir. Bir insan Allah'ı inkar edebilir, bu O'nun varlığına bir delil olduğu gibi O'nun merhametli ve şefkatli

olduğunun da delilidir. Böylece aramızda dolaşır ve rahatlıkla “Allah’a inanmıyorum” diyebilir. Bazıları şöyle yapıyor: “Ben Sana inanmıyorum”. Sonra bakıyor çarpılmamış. Bunu yapanlar var, “Allah yok, hadi çarp beni, hadi çarpsana göreyim. Hey Tanrı eğer gerçekten oradaysan haydi çarp beni” diyor.

Allah merhametlidir. Sidi Ahmed Zerruk der ki, Allah’ın en büyük delillerinden biri gemicilerdir, çünkü gezegendeki en muzır insanlardır ve okyanusta güvenli bir şekilde seyahat edebiliyorlar. Gemiciler alınmasın. İngilizce’de derler ki dilleri o kadar kirlidir ki, gemici allığı yapılabilir, liman şehirleri de meşhurdur.

Tövbeden sonra affedildiğimizi nasıl anlarız?

Bunu farzetmek durumundayız. Bir hadis-i kudsi’de “Ben kulumun zannı üzerineyim” buyrulur. Bunun anlamı şudur: Halis bir tövbe yaptıysan ve Allah’ın seni affettiğine inanmıyorsan, seni affetmeyecektir. Ama buna içten inanıyorsan, samimi bir tövbe yaptıysan pişmanlığın kabul edilmiş, affedilmişsin demektir.

Kur’an iki çeşit insan tasnifi yapar: İşaretleri takip edenler ve işaretleri (ayetleri) göz ardı edenler. Kur’an, işaretleri inkar etmenin sonuçlarının hem bu dünyada, hem de ahirette görüleceğini söyler. Mesela inkar eden ve Allah’ın onlara bahsettiği doğru yoldan sapan toplumların başına gelenlere dair ayetler sunar. Kur’an birçok yerde “yeryüzünü dolaşın ve sizden öncekilerin başlarına gelenlere bakın” der. Nasıl yaşadıklarına ve nihayetinde Allah’ın işaretlerini inkarlarından dolayı başlarına neler geldiğine ibret nazarıyla bakmamızı öğütler. Kur’an’ın bir şehirle ilgili benzetmesi şu şekildedir: “Allah bir şehri örnek verir, güvenliydi, huzurluydu ve ihtiyaçları tüm dünyadan geliyordu”... Bu tarif Mekke’yi anlatır, Mekke insanlarını hatırlatır. Kur’an bunun ardından diyor ki “onlar Allah’ın nimetlerini yalanladılar”, yani o nimetleri Allah’ın verdiğini unuttular. Nimetlerin kaynağını unutmak ; yaptıklarını, sahip olduklarını kendi çabasından, kendi toplumundan bilmenin sonucudur. Ulaştıkları sonuçları kendi çalışmasından bilen insanlar var.

Kur’an bu iki işaretle ilgili kesin kelimeler kullanır. Dışarıda ve nefsinizdeki ayetler. Bunlar doğal ayetlerdir ve bir de vahyi ayetler vardır. Kur’an, akala kelimesini kullanıyor, “akletmez misiniz?” Akıl, Allah’ın insana bahsettiği en büyük nimettir. Allah diyor ki “O size kulaklar, gözler ve kalpler verdi”. Ulema, bu üçünün birlikte zikredilmesinin sebebinin bilginin görerek ve işiterek elde edilmesi olduğunu söyler. Bunlar kendi içinde işarettir ama işaretleri görmek ve işitmek gerekir. Bu yüzden

Allah, ayetleriyle ilgili şöyle buyurur: “onları görmüyor musunuz?”. Mülk suresinde Allah cehennemdekilerin “keşke dinleseydik” diyeceklerini bildirir. Allah “Onlara şükranlarını göstereyim diye görme nimetini verdik” buyurur, yani Allah, insanlara bahsettiği bu nimetlere karşı şükredilmesini istemektedir.

Aklın kökü fuaddır, kalptir. Kur’an, “kalpleri vardır fakat anlamazlar” der. Bir de fehm var, yani anlama yeteneği. Allah insana aklını kullanarak anlayabilmek yeteneğini vermiş. Bir de fıkıh var, eski Arapça’da fakih, bir hayvan sürüsü içinde gebe olan hayvanı farkedene kişi anlamına geliyor. Yani fakih başkaları için açık olmayan bir şeyi anlamaya malik kişidir. Hz. Peygamber (SAV) diyor ki, “Allah birine hayır murad etmişse onu dinde fakih kılar”. Her ne kadar geleneksel olarak fakih, hukukçu anlamında anlaşılabilir da hadiste kastedilen bu değil. Dinin ruhunu kavramış, İslâm’ı dünya hayatının koşullarına nasıl tatbik edeceğini bilen kişidir kastedilen. Gerçek fakih budur. “tufakera”, “fakara” Kur’an’da olumsuz bir sözcüktür, sadece El Velid’de bir defa kullanılmıştır. Tefakera düşüncedeki gayrettir, anlama çalışmasıdır, fakara düşünce üretmektir. Tefakera ise anlamaya çalışmaktır. Velid el Mugire Kur’an’ı nasıl yaftalayacağını düşünen bir adamdı. Sihir mi desem? Şu mu bu mu?... “tafakar” derin düşüncedir, bir düşünce aklına gelir ve bunu çözmeye çalışırsın, “tafakar” budur, “fakara” ise başka bir şeye yönelen, senden çıkan şeydir. Aslında zıt anlamlıdır, “fakara” başka bir şeye yönelttiğidir, “tafakar” ise içinde anlamaya yönelik seni teşvik eden şeydir, “tezakarah” ise hatırlamadır. Kur’an’da insanoğlunun içinde işaretlerin ne anlama geldiğine dair bir anlayışın bulunduğu, insanın bu özü unuttuğu düşüncesi vardır. İnsanoğlu dünyaya inmiş ve özünü unutmuştur, Kur’an buna “zıkr” der, bu aslında zaten bildiğin bir şeyi hatırlamaktır, “onlara hatırlat çünkü hatırlatmak müminlere fayda verir”. İnsan ancak bildiği bir şeyi hatırlayabilir. Yani bütün bize öğretilen şeyleri aslında biz biliyoruz, yani zaten bildiğimiz şeyleri hatırlıyoruz sadece. “Veseme”nin anlamı delildir. “tevaseme” delilin anlamını kavramaktır, “mutavasım” iyi ve kötüyü ayırt edebilen kişidir. “görünenin” altında gizli olanı görebilendir.

Tüm bu kelimelere dikkat ettiğimizde aynı fikir etrafında döndüklerini farkediyoruz: dünya işaretlerle doludur ve insanoğulları işaretlerin yorumcusudur. Allah insana Kur’an’daki ifadeleriyle lubb, kalp, fu’ad, akıl vermiştir. Bütün bu farklı kelimeler aynı anlamın nüanslarıdır.

Lubb; kök kelimesi itibarıyla tohumdur, bir şeyin derindeki özüdür, Tohum toprağın içine, derine gömülür, tüm ağaç tohum içinde saklıdır. aynı şekilde insanın içinde, özünde Allah ve kainatın bilgisi vardır.

İşaretler, bize bu derin bilgimizi hatırlatır. Nimet ayetleri, Allah'ın nimetlerinin işaretleri vardır. Sağlık, afiyet Allah'ın nimet ayetidir, bütün bunlar Allah'ın nimet olarak gönderdiği işaretlerdir.

Hz.Peygamber “zenginlik mal çokluğuyla değil gönül tokluğuyla” buyurmuştur. Yani arzusu olmayan insan zengin bir insandır. Bir insan büyük zenginliğe sahipse ama arzularla doluyorsa, hep daha fazlasını istiyorsa, bu anlayışa göre zengin değildir.

Rahmet, merhamettir, ve tüm kainatın köküdür. Er Rahman, Allah'ın kullarına da bahsettiği bir nimettir ve Hz.Peygamber'in varlığının özünde (sallallahu aleyhi vesellem) rahmet bulunur. “Biz Seni alemlere Rahmet olarak gönderdik”. Bu dünyadaki her bir ayet Allah'ın merhametinin tezahürüdür. İbn Abbas der ki, “dünyadaki her şeyin merhamet eseri olduğunu kavransan, yani merhametten başka bir şey görmezsen – Allah'ın merhametinin tezahürünü fiillerinde görmeye başlarsın ve failinin merhametine muttali olursun”.

Bir diğer delil tebşirattır, Allah'ın büşra vermesi. Bunu yaparsanız böyle olur. İnanırsanız Allah size hükümler verir, mahsulünüzü artırır, bunun gibi şeyler. Kur'an'da tebşir delilleri vardır. Bunun yanında intikam delilleri de vardır. Allah, kullarına doğruluklarından dolayı zulmedildiğinde mazlumların intikamını zalimlerden alır. Bunu farketmek ilk bakışta biraz zor olsa da bu uyarılar da birer ayettir. Şeriatla o şöyle yaptı, bu başına geldi şeklindeki düşünce yasaktır. Ama insanlar bu olasılığı göz önüne almalıdır. İnsan, başına kötü bir şey geldiğinde bunun sebebinin kendi hatası olduğu ihtimalini değerlendirmelidir, bu kendi eliyle işlediğinin bir sonucudur. Bu Kur'an'daki önemli bir düşüncedir. “İkap” kelimesi, “akabe” kelimesinden gelir, takip eden, sonra gelen demektir. Yani ikap önceki fiillerin cezasıdır. Keyfi azap yoktur, Allah kullarını sebepsiz yere cezalandırmaz. Ceza bir sonuçtur. Azap haddi aşmanın sonucudur, tebşir olduğu gibi inzar da vardır. Müjdeler olduğu gibi uyarılar da vardır. Peygamberler hem tebşir eder, hem de inzarda bulunurlar. Yani hem uyarırlar, hem de müjdeli haberler verirler. Kur'an'da nerede bir cezadan bahsedilse hemen arkasından rahmetle ilgili bir ayet gelir. Kur'an ayetlerinde ikisini ayrı göremezsiniz. Allah vaad eder. Güzel işler işleyen kullarını Allah över, ihsan ve ikram vaad eder. Yanlış yapan kullarını ise, yaptıklarının karşılığıyla inzar eder, uyarır.

İnsanoğlunun bunlara karşılığı iki şeyden biridir. Ya tasdiktir veya tekzip. Ya bu işaretlere inanırsınız veya onları inkar edersiniz. İnkâr edenler işaretleri tesadüf ve anlamsızlıkla itham ederler. Nihilizmin de yaptığı budur. Olan biten tesadüflerin sonucudur, şanstır, eylemlerimizin dünyada başımıza gelenlerle bir ilişkisi yoktur. Karşılık diye görünen şeyler tamamen tesadüften ibarettir. Sebep-sonuç

ilişkinine ve ahlaki bir temele sahip olmayan, bazı değişkenlerin biraraya gelip ortaya çıkardığı suçun tesadüfen karşılık bulması durumudur. Bu insan işaretleri reddeder. İşaretleri kabul eden insanlar ise kainatta her şeyin ve hayatının da anlamlı olduğuna inanan insanlardır. Hayatındaki olayların anlamlı olduğunu, tesadüfi olmadığını düşünür. İnsan gruplarının da tuttıkları yol önemlidir. Seçtikleri yol, kolektif olarak sonuçları belirler. Bir ülke Tanrı'nın gazabını üzerine çekebilir, çünkü bunu bireysel olarak değil, hep birlikte tercih etmişlerdir. Hz. Peygamber (SAV) demistir ki "Allah'ın musibeti geldiğinde iyi ve kötü herkesi etkiler". Herkesi etkiler. Kur'an der ki "Öyle beladan çekinin ki içinizde sadece zalimlere isabet etmez". Kötülüklerden dolayı sadece zulmedenler zarar görseydi kimse dünyadaki yanlışları düzeltmek için kılını kıpırdatmazdı. Zalimin başına gelecek olanın gelmesini beklerdi, fakat dünyadaki yanlışlar herkesi etkiler. Modernitenin sunduğu "kimseye zarar vermediğim sürece her şey yolundadır" anlayışına karşılık İslam kozmolojisinde açıkça ve herkesin önünde işlenen ve toplumun tepki göstermediği bir yanlışın toplumu etkileyeceğine inanılır, kimseye görünürde bir zararı olmasa bile. Görünür bir zarar yoktur belki ama aslında içten içe zarar vermektedir, toplum yapısını çürütmektedir. Önceki kavimlerin başlarına gelen işaretlerdeki seviyeye kadar gelinir ve medeniyet ortadan kalkar, istilaya uğrar. İbn Haldun "toplumlar dejenere olurlar ve işgal edilirler. Sonra işgalciler toplumu yeniden canlandırırlar" der, Amerika güneyliler tarafından işgal edildi, Pat Buchanan tipi bir senaryoya baktığınızda Güney Amerika ve Meksika, Amerika'yı yönetecek ve sonar tekrar canlanma olacak. Bu projeksiyondur. Geçmişte Moğol istilası vardı, Müslüman toplumları kırıp geçiriyorlardı, önlerine gelenleri acımasızca öldürüyorlardı ama Moğol istilası Müslüman kültürü ve medeniyetini canlandırdı ve bir nimet haline geldi. Nimeti hadisatin bulanıklığında göremezsiniz. Gördüğünüz bir katliamdır ve kıyımdır. Kur'an'ın hatırlattığı şeylerden biri de budur, bütünü göremediğiniz şeyler hakkında peşin hükümde bulunmamamız gerektiğini söyler. Bir hadise gerçekleşirken bunun korkunç bir şey olduğunu düşünebilirsiniz. Bu yüzden Kur'an der ki "bazı şeyleri istemezsiniz halbuki sizin için hayırlıdır" yani değerlendirmelerimiz kısırdır, kısa vadeli. Gördüğümüz kısa bir zaman dilimi için bir değerlendirmedir ve sonucun korkunç olduğunu düşünürüz fakat sonunda içinde ne büyük nimetler olduğunu farkedebiliriz. Bu yüzden beklemek ve peşin hükümde bulunmamak önemlidir çünkü sonuçta bu sadece resim içindeki bir kısımdan yola çıkıp bütün hakkında hüküm sahibi olmaktır. Bu yüzden beyan alimleri- bu İslam retoriği ilmidir- derler ki, "bir konuda hüküm vermeden önce parçaların bütün içindeki yerine kavramalısınız" yani sadece bir yönünü anlıyorsanız bir hükümde bulunamazsınız. Onu iyice anlayabilmeniz gerekir. Bu yüzden ancak Allah hükmedebilir, biz sadece zahire göre hüküm veririz. Bu sınırlı bir hükümdür. Ancak Allah hüküm sahibidir çünkü hüküm vermek için gereken tüm değişkenleri, hadisatin iç yüzünü, batınını bilen ancak O'dur.

İnsan iki şekilde karşılık verir: Şükranla veya nankörlükle. Ya şükran dolusunuzdur, şakirsinizdir, müminsinizdir veya nankörsünüzdür, kafirsinizdir. Dünyadaki işaretler bu iki şekilden biri ile yorumlanır. Bu durumun muhafazası için şükreden kişinin takva mertebesine ulaşması gerekir. Takva, sahip olduğunu kaybetmekten korumaktır. Bunu yapmanın yolu şükranı muhafazadır çünkü Kur'an der ki "şükrederseniz nimetimi arttırırım" yani mefhum-u muhalifiyle şükretmeyi bırakırsanız bu nimetler kesilir. Bu yüzden İbn Ataullah Hz. der ki "şükran nimetin bağlama ipidir". Bir hayvanınız varsa ve kaybolmasın istiyorsanız ayaklarını bağlarsınız. "nimetin bağlama ipi şükrandır"... Şükretmiyorsanız nimetlerin uzaklaşmasına izin veriyorsunuz, muhafaza etmiyorsunuz demektir. Bunun sonucu ya iman veya küfürdür. İman ve küfrün sonucu da ya cennet veya cehennemdir.

Kitaba dönmeden önce, Ragıp el Hisbahani'nin verdiği sunumu çok ilginçti, bunun üzerinde biraz durmak istiyorum. Kur'an'daki en yüksek şey tevfiiktir. İnsanoğlunun bulunabileceği en yüksek mertebe tevfiiktir. Arapça'da tevfik kelimesi karşılık bulmak anlamındaki kökten gelir. "Muvafaka" yazışma demektir. Tefvik'in tanımı, insan oğlunun iradesinin Allah'ın iradesiyle karşılık bulması ve bu irade rehberliğiyle meydana gelmesidir. Kur'an'a göre bunun üç derecesi vardır.

İlki iyi ve kötüyü bilmektir. Buna göre amel edilmese dahi bu bir rehberliktir. Kur'an'da "Biz insanoğluna iyi ve kötünün yollarını gösterdik" buyrulur. Yani herbir insanoğlu doğru ve yanlış konusunda yönlendirilmiştir ve ruhun doğası budur. Hz. Peygamber (SAV)'e "günah nedir?" diye sorulduğunda, "günah göğsünde sıkıntı oluşturan şeydir" diye cevap buyuruyor. Fitrat budur. İnsan yanlış bir şey yaptığında içi sıkılır. İnsanoğlunun bu durumla başedebilmek için farklı stratejileri vardır. Bunlardan biri alkoldür, uyuşturucudur, dünyaya dalmaktır, günahını paylaşmaktır. Kendinden daha günahkar insanlarla birlikte bulunmak ister, çünkü bu insanlar kendinin yanlış yapmadığı konusunda kendi kendini ikna etmesine yardımcı olurlar.

Şekerci adam operasyonunda, pedofilileri bulmaya çalışan FBI yetkilileriyle yapılan bir görüşme var. Çok ilginç. Bu insanlar yanlış yaptıklarını biliyorlar ve internete bağlanma sebepleri bu suçluluktan kurtulma çabası. Kötü arkadaşlarla birlikte olmak istiyor. Çünkü onlar da onun yaptığı kötü işi yapıyor. Günahı paylaşınca, "demek ki bu kadar kötü bir şey değil" diye düşünüyor. Bu yüzden İslam geleneğinde en kötü şeylerden biri yanlış alenen yapmaktır çünkü insanların yanlış önemsizleştirmesine yol açar. Bu yüzden tehlikelidir. Bir Fransız etik felsefecisi der ki "ikiyüzlülük ahlaksızlığın erdeme gösterdiği hürmettir". Bu İslam anlayışına çok yakındır.

Batı kültüründe “her şeyi açıkla, bütün kötülüklerini ortaya dök, içini boşalt, kötü hissetme!” fikri var. Katolik Kilisesinde, Meryem ananın önünde eğilip ve bütün bu ritüelleri yapıp günahlarından arınmak vardır. Bu kültürde günahlar, “bunlar günah değil !” diye silinir. Günah işlemiş insane şöyle deriz: “hayır, sende bir hata yok merak etme”. İyi ama o yanlış bir şey olduğunu hissediyor ve bu yüzden psikiyatristte. Psikiyatrist ona “kendin hakkında kötü hissetme, sende özgüven eksikliği var” diyor. Tamam da neden bizde özgüven eksikliği var? Çünkü bunu ona toplum söylüyor. Tüm bunlar nereden geliyor? Bunu görüyorsun çünkü bu tavuk/yumurta ikilemine giriyor.

Bu erdem düşüncesi nereden geliyor? Chichester Üniversitesinde aldığım etik dersinin kitabında diyor ki “din yarattığı problemleri çözer”. Yani din günah fikrini yaratır, ve sonra tövbe, pişmanlık ve telafi fikrini de verir.

Günahın nereden geldiği sorusunu sormalısınız. İnsan neden bazı şeyleri günah olarak görür, bu fikir nereden geliyor? Bu ilk Habil ve Kabil hikayesinde geçer. Kabil, kardeşini öldürünce kendini kötü hisseder. Neden kötü hisseder? Doğru ve yanlışın olmadığı nihilistik bir dünyadaysak, o halde ona kötü hissettiren şey ne? Kötü bir şey yapıyor ve ruhu bunu biliyor, ruhu kötünün ne olduğunu biliyor ve ruh bu yüzden sıkılıyor.

İlk rehberlik derecesi doğru ve yanlış bilgisidir. Bunun ortaya çıkmasının iki yolu var. Bir doğal kanun var, buna “fitrat” deniyor, insanoğlunun doğru ve yanlış hakkında bir iç bilgisinin olması demek. Aynı bir kedi gibi, ona yem verirken senin önünde yer ama çalıyor, yakalar ve kaçır. Daha önce çalarken yakalandığından böyle olduğunu söyleyebilirsiniz ama bu sonucu değiştirmez, kedi ve kopek bile bir şeyi meşru olarak alıp almadıklarının farkındalar. İnsanoğlunda da bu var.

Bir diğeri vahiydir, Peygamberler iyi ve kötünün, hayır ve şerrin bilgisini verirler. Bu eski bir problemdir. Filozoflar iyiyi Tanrı bizzat iyi olduğu için mi emretmiştir, yoksa o emrettiği için mi iyi olmuştur? Sorusunu tartışmışlardır. Bir şey kendi içinde mi iyidir yoksa Tanrı söylediği için mi iyidir? Müslüman alimler içinde baskın görüş, farklı görüşler olsa da, iyi olan şeylerin Tanrı iyi dediği için iyi olduğu şeklindedir. Başka bir deyişle, akıl her zaman iyinin ne olduğuna ulaşamaz, vahyin gelmesi ve söylemesi gerekir. Çünkü bildiğimiz şeyler olduğu gibi bilemeyeceğimiz şeyler de vardır.

Oğullarımdan biri sigara içen biri görmüş ve ona şaşkınca bakmış. Adam ona “bunu hiçbir zaman yapma” demiş. Sonra bize sordu “neden bunu yapıyorlar?”. Yani, madem bunun yanlış olduğunu

biliyorlar, neden bunu yapıyorlar? Burada insanoğlu çok komplike hale geliyor çünkü bir şeyi bilmelerine rağmen bildiklerinin tersine gidebiliyor çünkü ruhta denge yok. Rasyonel ruh bu düşük nefislere üstün geldiğinde, öfke, şehvet, arzuyu isteyen nefis rasyonel ruhun kontrolü altına girer. Allah buna “akıl” der ve bunu kullanmamızı söyler. İnsanlar isteklerine teslim olursa, nefsinin en düşük arzularının esiri olur, ve umutsuzluğun en dip gayyalarına kadar düşer. Yani en kötü durum senaryosu berbattır ama birçok insan orta bir yerlerde tutunur. Tamamen nefesine teslim olmuş insanlar vardır , kokain bağımlısıdır veya iştihalarının arzu ettiği şeyle yaşarlar. Alkolikler kendilerini hayata dair düşünmemek üzere uyuştururlar.

İkinci çeşit rehberlik kula verilen meded veya yardımdır. Bu ilahi yardım onun ilmine ve amellerine, güzel amellerine bağlıdır ve Kur’an’daki “kim bu rehberliği alırsa biz ona rehberliğimizi arttırırız ve ona takvayı bahşederiz” diye buyrulan rehberlik budur. Hz.Peygamber (SAV) bir hadis-i kudside “Kulum bana bir karış yaklaşırsa, ona bir zir’a (kol boyu) yaklaşırım. O bana bir zir’a yaklaşırsa Ben ona bir kulaç yaklaşırım. O bana yürüyerek gelirse Ben ona koşarak giderim” buyruluyor. Bu antropomorfik olarak Allah’ın koşması şeklinde anlaşılmalıdır, siz bir şeyler yapmaya gayret ederseniz, çabalarsanız Allah bunu inayetiyle, yardımıyla destekler demektir.

Üçüncü seviye velayet nurudur. Bu, kulluk seviyesine ve Allah’a teslim olma seviyesine erişmiş kişilerin nail olduğu rehberliktir. Onlar nurlu bir seviyedelerdir ve amelleri nübüvvet nuru saçar. Bu yüzden Hz.Peygamber (SAV) “dindar alimler Peygamberlerin varisleridir” buyurmuştur. Onlar nübüvvet nurunun varisleridir.

Bu üç seviye Kur’an’da bulunur. Hakkı ve batılı fark etmek, Allah’ın bahşettiği bir nimettir. Allah yolunda gayret edenlere, işaretleri doğru yorumlayanlara hidayet verir, doğru ve yanlış yolu gösterir.

55.sayfada, doğal dünyayla ilgili ilginç bir benzetme yapılmış. Modern dünya ile İslam, Hristiyan, Yahudi ve belki doğu gelenekleri arasındaki bakış farkına dikkat çekiyor. Antiklerin dünyaya bakışı görünenin altındaki esrarın anlaşılmasına yönelikti. Aynı bir ağaçta olduğu gibi. Bir ağacın varlığının sebebi toprak altındaki büyük kök yapısıdır ve bunu göremezsiniz. O kök yapısı görünür hale gelirse bu taktirde ağaç ölür. Görünmeyen dünya görünen dünyanın köküdür. Görünmeyen dünya görünür hale gelmez çünkü böyle olduğu taktirde görünen dünyanın yok olması lazım gelir. Görünen dünyaya baktığınızda farketmeniz gereken şey köklerdir. Görünen dünyanın kökleri görünmeyen dünyadır. Dünyanın gerçek anlamı budur. İnsanlar bunu farkedemiyor ama ağaçların kök yapısı ağaçtan daha

önemlidir. Çünkü ağaçların yaptığı toprağa tutunmak, toprağı dağ gibi tutmaktır. Kur'an "dağlar direkler gibidir" der, çünkü dünyayı sarsılmaktan vikaye eder. Bu modern jeolojide bilinen bir şeydir, Bir dağa baktığınızda önemli olan kısmı görünür olan kısmı değildir, büyük oranda toprak altındadır ama sadece dışını görür; onun ne muhteşem olduğunu düşünürüz ama asıl kökleri görünmemektedir. Bu yüzden Hz.Peygamber (SAV) "insana en benzeyen ağaç hurma ağacıdır" demiştir, çünkü kökleri yoktur. Yani madde dünyasının dibine gömülmemiştir.,Bu inanılmaz ağaçtır ki bu güzel yemişleri çıkartırken bütün bu güzel işleri başarır.

Bir adam müzeye gidip Michaelangelo'nun bir resmini görüyor, kendine şu soruyu soruyor : "ressam bana ne söylemek istiyor? Bu resmin anlamı ne?" Veya bir şiir dinleyen de kendine benzer sorular soruyor. "Şiir bana ne söylemek istiyor? Bu şeyleri uydurup hazırlamamışlar. İletmek istediği bir şey var". Modern analiz bir resim veya şiirde mana aramıyor. Yaklaşım şu: "resim neyden yapılıyor?", "Tuvalden". "Malzemesi ne?", "Kumaş". "O neyden yapılıyor?", "Moleküllerden". "Renkler nereden geliyor?", "Bunlar ışık yansımaları ve bunun bir frekansı var, bu yüzden sarı ortaya çıkıyor, mavinin de belli bir frekansı var..." Resmin anlamına temas eden hiçbir soru yok. Sadece nelerden yapıldığını açıklıyorlar. Dünyaya bakışları da aynı. Bakıyorlar ve herşeyi analiz etmek istiyorlar ama size anlamını söylemiyorlar. Parçalara ayırıyorlar, ve didik didik ediyorlar, böylece o şey hakkında bir anlayışa sahip olduğumuz duygusuna kapılıyoruz. İnsanoğlunu alsanız, gözlerini çıkarsanız, kulaklarını sökseniz, saçını koparsanız, inceleseniz, içini açsanız, karaciğerini araştırırsanız, böbreklerine baksanız, bunlarla insanın ne olduğunu anlayabilir misiniz? Bu size insanın ne olduğu bilgisini verir mi? Sadece etten oluştuğu, saçı, böbreği ve karaciğeri olduğu, karaciğerin şunu, böbreğin bunu yaptığı bilgisini verir. Bu da bir nevi bilgidir, ama bu düşünen, konuşan, şiir yazan, resim yapan, enstrüman çalan ve bütün bu olağanüstü işleri yapan insanoğlu hakkında bir şey söyler mi? Neden bunları yapmaya ihtiyaç duyuyor? Neden insanoğlu bu tip şeylerin peşinde koşuyor?

İşaretleri anlamaya çalışmak, alelade gerçekliğin arkasına nüfuz etmek... burada Hz.Peygamberin (sav) bir hadisinden bahsediyor. Sahabeleriyle bir karyenin içinden geçiyorlar ve bir kabileden yaşlı ve eli ayağı tutmaz hale gelmiş bir kadın görüyorlar. Hareketli bir makarada yün yapıyor. Efendimiz kadını selamlayıp onunla konuşmaya başlıyor. Allah'a imanının olup olmadığını soruyor, o da olduğunu söylüyor. Hz.Peygamber (SAV) ona neden inandığını soruyor. O da "dönen makara, onu döndürecek bir el olmadıkça dönmez, gökler de onları döndüren olmadıkça dönmez" diyor. Hz.Peygamber (SAV) sahabelerine dönüyor ve bu yaşlı kadının dinine tabi olun buyuruyor. Bu imandır. Fahreddin Razi'nin de bir kıssası var. Talebeleriyle yürüyor, yaşlı bir kadın onu görüyor,

talebelerinin onun çevresinde çırpınması onu heyecanlandırıyor ve bu kimdir? Diye soruyor. Talebelerden biri onun kim olduğunu bilmiyor musun? O'nun Allah'ı ispat için bin delili var" diyor. Kadın gülüyor ve "O'nun olmadığına dair bin şüphesi olmasaydı, varlığı için bin delili bulunmazdı" diyor. Fahreddin Razi bunu duyduğunda talebelerine "yaşlı kadının imanına sahip olmalısınız" diye öğüt veriyor.

Atalarımız dünyaya bakıp herşeyin Tanrı'yı gösterdiğini söylemişler ama modern insan, Tanrı'yı bizim icat ettiğimizi söylüyor. Tanrı insanın icadıdır, diye büyük bir icatta bulunuyor. Yani insanoğlu Tanrı'yı kendi imajında yarattı, ve bu bırakılması gereken bir ilüzyon.

Bir sonraki bölümde ilahi isimlerden bahsediliyor. Hinduizmde çok tanrı inancı hakimdir. Kali ve Vişu'ları vardır, biri evrenin yaratıcı gücünü simgeler, diğeri yıkıcı gücünü. Bunun sebebi şudur: insanlar zıt olan şeyleri aynı anda zihinlerinde tutamazlar. Tanrının hem hayat bahşeden olması, aynı zamanda hayatı alan olması fikri zihnin kabullenmesi zor bir şeydir. İlahi isimler konusu Tanrının bütün bu özelliklerini anlamak içindir ve benzetme kullanmak istemiyorum ama kullanmak zorunda olsaydım bunu bir elmasın parıldayan yüzeylerine benzetirdim. Yani hangi tarafına baksanız O, baktığınız taraftan, o özelliğiyle görünür.

Bazen Tanrının merhametine şahit olursunuz, bazen de öfkesine maruz kalırsınız, bir başka zaman da cebbariyetini yaşarsınız. Bir gün Allah'ın insanı zelil kıldığını, bir başka gün aziz ettiğini görürsünüz, o tüm bu sıfatlarla muttasıftır ve 99 isim bunlardır. Dünyada ilahi isimlerin tecellilerini anlamak için yollar vardır. Bunun özünde, amacında bu bulunur.

La ilahe illallah gibi "ilah yoktur, Rahim vardır. Merhamet yoktur, tek merhamet sahibi, rahimiyetin kaynağı O'dur" diyoruz. Matematikte sonsuza kıyasla bir rakam sıfır kabul edilir. Yani Allah'ın sıfatlarına kıyaslandığında evrende mahlukata ait olan sıfatlar sıfır mesabesindedir. O'nun sıfatlarını kendine ait bu sıfatlarla bilirsin, ama O'nun sıfatlarına kıyasla senin sıfatın hiç hükmündedir. Allah işitir ve görür. Sen kendi işitme ve görmenle bu sıfatlara muttali olursun ama kendi işitme ve görmeni Allah ile kıyas ettiğinde varlığından söz edemezsin.

Bu bölümde Tanrı'nın aşkınlığı ve yakınlığı anlatılıyor. Tanrı kevniyatın ötesindedir fakat aynı zamanda şah damarından yakındır. Yani dünyada olan biten her şey O'nun taht-ı tasarrufundadır ama bunları fiilen, doğrudan bir ilişki olarak düşünemeyiz. Şeyh Muhammed bunu dün geceki programda

anlattı. Varlığımız Tanrı'nın varlığıyla kıyaslandığında bir hiç mesabesinde. Böyle bir kıyas yapıldığında varlıktan söz edilemez. Bunu kavramak zordur çünkü bizler Hindular gibi bunun bir ilüzyon olduğunu söylemiyoruz, Gerçekte varlık yoktur demiyoruz. Müslümanlar diyor ki dünyanın bir varlığı vardır ama varlığı mevhumdur, mutlak değildir. Yani Allah'ın varlığıyla kaimdir, Allah olmasaydı dünya olmayacaktı ve Tanrı dünyayı sürdürdükçe var olacaktır. Bu Allah'ın Kayyum, sürdüren ismiyle ilgilidir., El Hayy, El Kayyum. Tanrı sürdürdükçe dünya kaimdir. Tanrı bir an için tasarrufunu çekse artık dünya var olamaz.

Kitap bu bölümden sonra merhamet ve gazap konusuna giriyor ve bu çok önemli çünkü Kur'an ve hadis açıkça Allah'ın merhametinin gazabını geçtiğini söylüyor. Çünkü merhamet Allah'ın gerekli vasfıdır ama gazap insan eylemlerinin bir sonucu olarak ortaya çıkar. Mahlukatla doğrudan ilişkilidir. Rahmet ise Tanrı'nın gerçekliğidir. Bir benzetme yapılacak olursa -Hz.Peygamber (SAV) bu analogiyi kullanmıştır- bir kadın görüyor, çocuğunu emziriyor. Sahabelerine soruyor, "bu kadın hiç çocuğunu ateşe atar mı?". Hepsini atmayacağını söylüyorlar. Efendimiz saadetle buyuruyorlar ki, "Allah yarattıklarına karşı bu annenin çocuğuna olandan daha şefkatli ve merhametlidir". Rahmet ve merhamet Allah'ın vasfıdır.

Merhamet ve gazabın denge içinde tutulması önemlidir. Batıda din modernleşme ile gazabı kısmen de olsa kaldırmıştır. Batıda artık insanlar ahirette Tanrı'nın cezası olacağına inanmıyor. Papazlar birçok kilisede bundan bahsedemiyor çünkü bunu yaparlarsa kiliselerini kaybedeceklerinden korkuyorlar. Metodist kilisedeki bir piskopozla tanışmıştık, banai artık birçok konudan, incil ayetlerinden bahsedemediğini söyledi. Çünkü bunu yaparsa insanlar ayaklarını kiliseden çekiyormuş. Yani giderek Tanrı'nın bizden nasıl olmamızı istediği önemini yitirip, Tanrı'nın bizim istediğimiz gibi olması söz konusu olmaya başlıyor. Nasıl bir tanrı istiyorsak o hale sokuyoruz. Kendimizi reforme ederek Tanrı'nın bizden olmasını istediğimiz şekle bürünmek yerine, Tanrı'yı reforme ederek kendi arzularımıza ve heveslerimize uyduruyoruz. Din'e neler olduğunu görmek şaşırtıcı.

Bir diğer problem de gazab tarafına ağırlık vermek. Kendi dinine inanmayan herkesin kahrolmasını ve ölmesini dilemek de problemlidir. Böyle bir insan, Tanrının sadece gazabını görüyor, başka bir şey görmüyor. Her biri göz gibidir, tek gözle bakan derinliği göremez, Allah insana iki göz vermiş. Gazabı da merhameti de görmek zorunda insan. Görmezseniz sorun var demektir, İblis'in bir özelliği budur, İblis Adem'in yalnız maddesini gördü, ruhuna muttali olamadı. Neden secde etmedin diye sorulduğunda, "Sen beni ateşten yarattın ama onu topraktan yarattın" dedi. Yani, ben daha üstün bir

elementim, neden ona secde edeyim diye düşündü. Fakat iblisin Adem'e ruh üfürüldüğünün farkında değildi. Toprağın tabiatıdır, içini göremezsiniz. Toprak bir kabınız varsa içinde ne olduğunu göremezsiniz. Dolu mu, boş mu bilemezsiniz, ama cam bir kavanozunuz varsa görürsünüz. O da insanoğluna baktı ve ruhu göremedi çünkü ruh, madde formunun arkasına saklanmıştı.

Tanrı hem aşkındır, hem de yakındır. Yani bir yandan yarattıkları ile doğrudan bağı var, diğer yandan yarattıklarının ötesinde. Tanrıyı yarattıklarına izafe edemezsiniz ama diğer taraftan Allah yarattıkları ile bilinir. Bu denge; korku/ümit, rahmet/gazap, cemal/celal dengesi gibidir. Alimler buna birçok açıdan yaklaşmışlar. Allah'ın doksan dokuz ismine baktığınızda cemal ve celal sıfatlarını görürsünüz. Zül celali ve'l ikram'dır. Hem celal, yani ululuk sahibidir; hem de cemal, yani güzelliklerin sahibidir. Birini iskalamak, tüm resmi kaçırmak demektir. Hem teolojik, hem de ruhsal ve birçok başka yönden tehlikeli bir durumdur.

Sayfa 22'de, bu içiçe daire düşüncesine ait bir şekil veriyor ve bu hatlar merkezden çıkıyor. İki de yeterli değil, ikisine birlikte ihtiyaç var, ayrı olarak alamazsınız. Bu yüzden şekil 3'te şekille gösterim yapılmış. Tevhid ve bilmek. İmam Ali (KV) der ki "O uzaklığında yakın ve yakınlığında uzaktır". Bu anlaşılması zor olan bir konu ama bu söz gerçeği bulma konusunda ipucu veriyor. Kur'an'da: "kimi dilersem cezalandırırım" buyrulur, ama hemen ardından "Rahmetim her şeyi kuşatmıştır" gelir. Bundan çıkan sonuç şudur: Kur'an hiçbir zaman Allah'ın gazabının herşeye yönelik olduğunu söylemez. Sadece belli şeylere yöneliktir ama rahmet küllidir, herşeye şümulü vardır. Herşeyin doğasında rahmet vardır, gazap ise bazı özel durumlar için, dolaylı olarak ortaya çıkan ikincil bir durumdur.

İslam farklılığı anlamakla başlar: Bizler Allah'tan farklıyız ve O'ndan korkarız. Allah yarattıklarından tamamen farklıdır ve yaratılmışların tamamı acizdir. İslam insanları Tanrı'dan uzaklaştırmak değil, O'na ve merhametine yakınlaştırmak içindir. Bu yüzden insanlar bu mesafe ile ilgili bir şey yapmak durumundadır ve bunu yaptıkça yaklaşırlar. "Kulum giderek Bana yanaşır, ve sonunda sevgime erer. Onu sevdim mi artık Ben onun işittiği kulağı, gördüğü gözü, tuttuğu eli, yürüdüğü ayağı olurum" buyruluyor. Yani kul, sadece Allah'ın fiillerini görür bir hale giriyor. Tanrı değildir ama Tanrının fiillerini anlamaktadır ve bunu öyle içten ve derinden anlamaktadır ki onun için dünya ilahi tecellilerin bir tiyatrosu halini almıştır.

Tanrı değildir, ama Tanrıdan da ayrı değildir. Mesela, güneş ışınlarını belirli bir noktadan görebiliriz. O güneş değildir ama güneşten gelmektedir. Aynı şekilde yaratılanlar da Allah değildir ama O'nun tecellileridir, Allah'tan tezahür etmektedir. Allah değildir, ama O'nun yarattığıdır, Allah'tandır. Yani ışığın arkasındaki kaynağı görmektir mesele. "Allah göklerin ve yerin nurudur". Yani gökler ve yer onun ışığıyla kaimdir, dünyayı aydınlatan O'nun ışığıdır. Bu bölümde ışık ve karanlık düşüncesine giriliyor ve meleklerden bahsediyorlar. Melekler nurdan yaratılmıştır. İnsanoğlu çamurdandır ama içlerinde ışık vardır, bu akıl ışığıdır. Akıldır. Allah'ın akli nurdan yarattığına dair bir görüş de vardır. Akıl nurdan yaratılmıştır. Yani maddi doğasına rağmen insanoğlu, içinde bir ışık taşımaktadır.

Işığı normalde görülür bir şey gibi düşünürüz ama aslında görünmezdir. Onu ancak karanlıkla karıştığı zaman görürüz ve bu önemlidir. Bunun anlamı şudur ki Tanrı'nın dışında herşey karanlıktır ama bu karanlığın içinde Tanrının tecellileri yayılır. Bu ışıktır, karanlıkla karışık bir ışıktır, bu yaratılışla ilgili en olağanüstü şeylerden biridir, ışık ve karanlığın karışımıdır.

Bu noktada bir ayete bakmak istiyorum, bence bu Kur'an'ın en acayip ayetlerinden biridir. Çünkü hiç olmayacak bir şeyden bahsediyor, bunun bu şekilde birine olabileceğine inanmak güç. Farklı kılma anlamındaki Furkan suresinde geçen bir ayet. "Rabbimiz görmüyor musunuz gölgeyi nasıl uzatmış, O isteseydi onu hareketsiz kılardı". Gölge sürekli hareket eder. Namazı beklemenin güzelliklerinden biri budur, gün boyu gölgeleri izlersiniz. Vakitleri gölgeler belirler. Gölgenin hareketini görürsünüz. Birçok insan bunu farketmez bile, birçok insan günün ortasında gölgesinin kısalığının ve gün ilerledikçe uzadığının farkında değildir. Önce uzar, sonra kısalır ve sonra yine uzamaya başlar.

Ayetin devamında buyruluyor ki "Biz güneşi gölgeye delil kılmışızdır". Şimdi bu alışılmadık bir şey. Bunu ilk okuduğumda anlamamıştım. Gölge güneşten gelir. Gölgenin geldiği yer burasıdır, bu yüzden "Güneşi gölgeye delil kıldık" buyruluyor. "Sonra yavaş yavaş karartırız. Size geceyi örtü yapan O'dur", yani gece uyursunuz. Gecenin karanlığı sizi saran örtü gibidir. "Uykuyu yeniden yaratılma, yenilenme zamanı yaptık. Sonra gün ışığını yaydık", yani gündüzü ışığın yayılması kıldık.

Fahreddin Razi bunun hakkında ne diyor bakalım:

"Görmüyor musunuz?" buyruluyor. Görmek iki kısımdır. Bunların biri gözün görmesidir, diğeri ise kalbin görmesidir. Gözler görür ama işaretleri yorumlayan kalptir, ve onun görmesi daha önemlidir.

Gerçek görme hakkında Kur'an diyor ki "gözler kör olmaz ama kalpler ve gönüller kör olur", yani gerçek görüş kalbin görüşüdür.

"Gölgeyi görmüyor musunuz, Allah onu nasıl hareket ettiriyor?". Bu ayeti anlamak için birçok denemeler yapılmış , iki anlam üzerinde yoğunlaşmış. Biri şu: gölge saf ışık ve saf karanlığın arasındadır. Ve hallerin en iyisidir. Tam karanlık doğaya uygun değildir, kimse saf karanlığı sevmez ve saf ışık o kadar güçlüdür ki bizi boğar, içinde kalamayız. Güneşe bakamazsınız, bir an bakıp dönmek zorundasınız ve kara lekeler görürsünüz. Atmosfer dışına çıkarsanız bu görme duyunuzu tamamen yok eder.

Gölge en iyi hal olduğundan, cennet her tarafı gölge şeklinde tasvir edilmiştir. Sonra diyor ki dünyada herhangi bir şeye baktığınızda onu ancak gölge olduğundan görebilirsiniz. Dünyayı görürüz çünkü karanlık ve ışığın karışımıdır. Saf ışık olsaydı algılayamazdık. Tam karanlık olsaydı yine algılayamazdık. Allah güneşi tüm dünyayı içine alan bu durumu ifade eden bir ayet olarak yaratmıştır. Böyle yapmasaydı gölgeyi fenomen olarak düşünemeyecektik, çünkü şu anda gölgedeyiz. Dışarı çıktığımızda gölgedeyiz. Hatta güneş doğrudan üzerimize ışıldarken dahi gölgedeyiz. Işık ve karanlığın karışımıdır çünkü saf ışık kör eder, hiçbir şeyi göremeyiz. Bu yüzden bizden alındıkça, yavaşça uzar ve böylece nimet olduğu anlaşılır. Gölge Allah'ın en gizli nimetlerinden biridir, birçok insan gölge nimetini düşünmüyor, güneşin altında bile aslında sürekli gölgede olduğumuz gerçeğini kaçırırlar. Gölgeyi gördükleri zaman bunu anlayabiliyorlar, bu yüzden Kur'an aslında güneşin gölgenin delili olduğunu, gölgenin sebebi olmadığı gerçeğini söyleyerek üzerinde bizi düşünmeye davet ediyor.

Işık bir metafordur, karanlık ışığın bulunmamasıdır ve bu yüzden Allah dışında herşey madumdur, çünkü Allah nurdur. Hz.Peygambere soruluyor: "Allah'ı gördün mü?". "O nurdur, O nurken O'nu nasıl görebilirim?" buyuruyor. Nur bir metafordur. Allah'ın nuru, dünyadaki ışık gibi değildir, ama anne şefkati ile Tanrının şefkatini bildiğimiz gibi, Allah'ın nurunu da güneşin ışığından anlayabiliriz.

İslam'ın vizyonu (7)

(Chittick ve Murata'nın "İslam'ın vizyonu" kitabı Türkçe'ye çevrilmiş olup, kitapçılardan temin edilebilmektedir.

Kitapyurdu link: <http://www.kitapyurdu.com/kitap/default.asp?id=37800&sa=124490751>)

Işığın yokluğu karanlıktır. Tanrı dışında her şey karanlıktır, yokluktur. Hz.Peygamber (SAV) "bir şairin söylediği en doğru söz Lebid'in söylediği şu sözdür: "Allah dışında hiçbir şey gerçek değildir" buyuruyor. Dünyada gerçek olan tek şey Allah'ın ışığıdır. Dünyanın tek gerçeği budur. Hz.Peygamber (SAV) "dünya lanetlidir, dünyada olan her şey lanetlidir, sadece Allah için olan bunun dışındadır" buyuruyor. Yani dünya fonksiyonunu yerine getirmiyorsa, yani sana Allah'ı hatırlatmıyorsa senin için lanetli olur. Böyle bir dünya fayda vermez, aksine zarar verir çünkü dünyanın amacı sana Allah'ı hatırlatmaktır. Ona baktığında Allah'ın ışığını, yani ayetlerini, işaretlerini görüyorsan ona yaratılış amacına uygun karşılığı veriyorsun ve uygun karşılığı bulacaksın demektir. Ama Allah'ın ışığını görmüyorsan, dünyada Allah'ı hatırlamıyorsan bu karşılığı vermiyorsun demektir. Işık hakkındaki ayetlerde bu yüzden "kör ile gören adam bir olur mu, karanlıklar ve aydınlık bir olur mu?" buyurulmaktadır. Işıkla ilgili ayetlerde karanlık hep çoğul olarak zikredilmiştir, ışık ise hep tekildir. "Sizi karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için kuluna, apaçık ayetler indiren O'dur.", "Ölü iken kalbini diriltip insanlar arasında yürümesi için kendisine bir nur verdiğimiz kimsenin durumu, karanlıklarda kalıp çıkamayan kimsenin durumu gibi midir? ", "Karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için size rahmet ve istiğfar eden Allah ve melekleridir."

Melekler nurdan yaratılmışlardır. Şeytanlar ise ateştedir. İslam kozmolojisine göre şeytanların ateşten yaratılmış olması düşüncesi ilginçtir. Ateşe dikkat ettiğinizde tabiatının kaotik olduğunu görürsünüz. Ateş ışık gibi değildir. Bir ışın demeti, güneş ışığı da olsa, lazer de olsa çok kesin kanunlarla işler, fakat ateş kaos teorisine göre işler. Bu yüzden kaos teorisinde bilim adamları, duman ve ışığı çalışıyorlar çünkü yangının doğası kaostur, hareketi tahmin edilemez, ne yapacağı bilinemez, çok kolay bir şekilde yayılabilir. Kontrollü yangın da olabilir ama kontrolden çıkma ihtimali yüksektir. Işık böyle değildir, kontrol altındadır. Melekler Allah'a tamamen teslimiyet halindedir.

Ateş, çevresini tüketerek var olur, odunu tüketerek varlığını sürdürür. Şeytanlar da insanı tüketerek var olur. Besinleri budur. Sıska ve şişman şeytan hakkındaki hadis de bunu anlatır Hz. Peygamber (SAV) buyurmuştur ki, "iki şeytan karşılaşmışlar. Birisi ölmek üzereymiş, diğeri iyi görünüyormuş. Şişman olan sıska olanına "Senin neyin var?" diye sormuş. "Meşgul olduğum adam çok kötü. Ne zaman yemek yese Allah adıyla başlıyor. Sabah kalkıp ibadet ediyor. Allah'ı zikrediyor. Hiçbir besin alamıyorum. Görüyorsun yangının odunu yaktığı gibi tükeniyorum" demiş. Diğeri "Benim meşgul olduğum adam çok iyi. Hiç Allah'ın adını anmaz. Yemek yerken Allah'ın ismiyle başlamaz ve ben onunla birlikte yer, içerim. Uyumadan önce Allah'ın ismini zikretmez, ve çok güzel bir uyku çekerim". Buradaki nokta kişinin şeytani alanının genişlemesidir. İlginçtir, eski İngilizcedede "tüketici" için kullanılan kelime şeytan anlamına gelir. Anlamı budur. Eski sözlüğe bakabilirsiniz. Tüketici şeytandır çünkü şeytan ruhları tüketir. Modern tüketiciler şeytandır, Kur'an der ki, "savurgan insan şeytanın kardeşleridir". Bütün bu gereksiz tüketim, israf bir hastalıktır.

Kitabın bir sonraki bölümünde ruhlardan, ruhların tabiatı ve cinlerden bahsediyorlar. Cinler insanoğluya birlikte yaşıyorlar. Ateşten yaratılmışlar, büyük babaları İblistir. Baskın görüş budur. Hz. Adem'in babamız olduğu gibi. İblis de onların babalarıdır. Bazıları iyidir, bazıları ise zararlıdır. Allah'a imansız değillerdir. İsyancıları Ben-i Adem'inkinden farklıdır, Allah'a inanırlar, yani Allah'ın var olduğunu bilirler. Onların inançsızlıkları emirlere uymamaktan kaynaklı bir inançsızlıktır. Görünmeyen bir dünyadalar ve bizden daha fazla bilgiye sahipler, çok şey biliyorlar zira büyükbabaları İblis de çok şey bilir.

Sorusu olan var mı?

Zâhir nedir?

Zâhir açık olan veya dışarıya görünen, tezahür eden anlamına gelir. Kur'an'da "O, başlangıcı olmayan Evvel'dir, sonu olmayan Ahir'dir, Zahir'dir (görünendir) ve Batın'dır (perdelenmiş olandır) buyrulur.

Bunun anlamı görebilenler için görünür olduğudur. Bu iç göze sahipseniz, Tanrı'nın zuhurunu görebilirsiniz. Bu yüzden Gnostikler'in Tanrının varlığını bilen insanın inkar edilmesi fikrini şu hikayedeki adama benzetebiliriz ...Galiba H G Wells hikayesi. Bir adam bir vadiye giriyor, vadi doğuştan kör insanlarla dolu. Bu insanlar dünyanın karanlıktan ibaret olduğunu söylüyorlar. Gözü gören adam bunun böyle olmadığını, dünyanın muhteşem bir yer olduğunu, ışık diye bir şey bulunduğunu, renkleri, çiçekleri, dağları, gökyüzünü anlatıyor. "Sizlerin gözleriniz yok, bu yüzden göremiyorsunuz" diyor. Onlar ise "bu adam deli!" diyorlar. Gidip ona dokunuyorlar. "Tamam şimdi deliliğinin sebebi anlaşıldı" diyorlar. "Yüzünde şu iki çıkıntı beynine basınç yapıyor, bundan dolayı delirmiş" deyip adamın gözlerini oyuyorlar. Gnostik felsefesi budur. Körlerin arasında yaşayan, gören ama diğerleri görmediği için gördüğü inkar edilen bir adam. Peygamberlerin dünyaya geliş gayesi bu. Onlar için her şey çok berrak, bu yüzden konuşmaları bu kadar etkili. Peygamberler insanları etkilerler. Mesajlarının çok etkili olduğunu görürsünüz çünkü onlar, kendilerine açık olan bir şeyi anlatıyorlar ve diğer insanların da onların gördüğünü görmelerini istiyorlar. Şifa vericidirler çünkü insanların gözlerinin önündeki perdeyi, kataraktı kaldırabilirler. Tüm perdeleri kaldırmazlar, tahammül edilebilecek miktarını kaldırırılar çünkü tamamen kalkmasını istemezsiniz, delirirsiniz. Bazı insanlar, tahammül edebileceğinden fazlasını görmeye başlar ve delirirler. Dünya psikotiklerle doludur, çok fazla gören insanlarla. Fazla görmek tehlikelidir. İslam orta yoldur.

Nimetlere insanlar iki şekilde karşılık verir. Ya minnettarlıkla ya da nankörlükle. Şükredenim nimetinin arttırılacağı, nankörlük edenim ise istidracının arttırılacağı beyan edilir. (Ç.N.istidrac Allah'ın verdiği mal, başarı, sıhhat gibi nimetlere nankörlükle karşılık verenlerin isyanlarının arttırılmasıdır) Allah, onların isyanlarına karşın nimetlerimi vermeyi sürdürürüm, derece derece ellerinden alırım ve Benim mekrim, tuzağım uzun vadelidir, buyurur. Belalar için de aynı durum geçerlidir. Belalar farklı sebeplerle gelirler. Farklı olasılıklar vardır, Peygamberlere gelen belaların iki sebebi vardır. Birine "tesliye" denir, Peygamberler büyük belalara düçar olmuşlardır. Peygamberler zorluk çekmeseydi, ümmetleri zorluklarla karşılaştıklarında umutlarını kaybederlerdi. Ben çok kötüyüm, çok fenayım o yüzden Allah bana bunu yapıyor diye düşünürlerdi. Sadece gazabı görürlerdi, ama Peygamberler ağır bir şekilde eziyet çektiklerinde bizler için çekerler, onlar için değildir. Eziyet çekmeleri kendilerine inanan insanlar içindir. Hz.Peygamber tüm çocuklarını kaybetti, Fatıma (R.Anha) dışında hepsini kendi eliyle defnetti. 5 çocuğu olan ve birini kaybeden böyle düşünür: "Allah'ım, benim tek çocuğum vefat

etti, Peygamberim ise yedi çocuğundan altısını defnetti". Bu zorluğa göğüs germeniz için size bir dayanak olur. Şeytanın "Allah beni sevmiyor, o yüzden çocuğumu aldı" tuzağına düşmemiş olursunuz. Çünkü biliyoruz ki Allah Hz.Peygamber'i hepimizden daha çok seviyordu ve hayattayken yedi çocuğundan altısını aldı.

Bu sizi dünyanın zorluklarına karşı daha mukavim kılar. Bir mümine zorluk eriştiğinde bu önceki hatalarının temizleyicisidir, ama hatalar tevbe ile de kapatılabilir. İnsan belalara talip olmamalıdır, Allah'ın lütfuna talip olmalıdır. Geçmiş günahları için sadaka vermek, yardımda bulunmak, yanlışlarını telafi edecek şeyler yapmak günahların silinmesine vesile olabilir. Musibetler insanı zenginleştirir, bunu başta görmek zordur. Ama hiçbir musibet yoktur ki insanın dünyaya dair perspektifinizi değiştirmemiş olsun.

Hayatı boyunca uyur gezer gibi yaşayan, sahip olduğu hiçbir şeye minnet duymayan insanlar var. Birden sahip oldukları herşeyi kaybediyorlar ve tüm hayatı boyunca ilk defa daha önce sahip olduğu şeyler için şükretmediklerini hatırlıyorlar. Yani ancak kaybettikleri zaman daha önce nasıl bir nimete sahip olduklarını farkedebiliyorlar, bunun bir nimet olduğunu anlıyorlar. Bir musibete düçar olduğunda ona farklı şekillerde yaklaşabilirsin ama en doğrusu onun içindeki güzelliği görmektir. Sahih-i Müslim'de geçen bir rivayette "müminin hali ne güzeldir, çünkü herşeyi güzeldir. Allah ona musibet verirse sabreder ve sabrı ile mükafatlandırılır; nimet verirse şükreder..." buyruluyor. Müminin her hali güzeldir.

Bu çok güzel bir kitap, içindeki bakış açılarının çoğu gelenekten alınmış. Bunları çok hoş bir formatta sunmuşlar. Eski kitaplar tamamen farklı bir dünyadır. Şimdi modern kitaplarda bu havayı bulamıyorsunuz. Derin konularda, virajlarda, derin dalışlarda dikkat edilmesi gerekir. Dalıştan yavaş ve temkinli bir şekilde çıkılır. İslam geleneğinde derin bir dalıştaysanız yüzeye yavaş çıkmalısınız, hatta basınç odalarına girmeniz gerekebilir.

Kader bölümüne geldik. Kader, sadece İslam'da değil, tüm dinlerde en zor konulardan biridir. Kader önceden takdir olunmakla ilgilidir. Predetermine (önceden takdir etmek) sözcüğüne baktığımızda, De-termine, bir şey üzerine sınır koymaktır. Terminate sonlamaktır. De-termine bir şey üzerine son veya sınır eklemektir. Önceden takdir olunmuş olması, bir şeyin ortaya çıkmadan önce sınırlarının belirlenmiş olması demektir. Bu yüzden değil sadece gayr-i müslimler, müslümanların da zihninde kadere dair yanlış bir anlama söz konusudur. Yazarların dile getirdiği düşüncelerden biri bu, ve bu çok

önemli. Kur'an'da emirler ve yasaklar var, eğer her şey belirlenmişse bütün bunlar anlamsız hale geliyor. O halde Kur'an anlamsız hale geliyor ve bu muhal. Vahye ait her şey anlam yüklüdür. Bu yüzden ilahi ferman, kader konusu tehlikeli bir konudur.

Bu hususta hadislerin ne söylediğine de dikkat etmemiz gerekir. Burada bazı din alimlerinin Batı'da "antinomy" adını verdikleri konuya geliyoruz. Görünürde insanların özgür olması ve kaderin hükmü altında bulunması paradoks gibi görünür ama değildir. Çünkü iki ucu da eşit derecede geçerli ve gerçektir. Antinomi bir gerçeklik derecesinde doğrudur ama daha üst bir derecede, daha yüksek bir gerçek ortaya çıkar. Yani paradoksal görünen bir şey, daha yüksek anlayış seviyesine çıktığında çözüme kavuşabilir.

Bunu modern fizikte ışığın hem dalga, hem de foton olmasıyla örneklendirebiliriz. Modern fizikte kuantal ışık parçalarıdır. Ama bir yandan dalga gibi davranmaktadır ve hareketi gözlenebilmektedir. Fakat bir yandan da kuantal veya süresiz ışık parçaları özellikleri göstermektedir. İrade ve kader konusunu anlamak için bu örnek üzerinden hareket edebiliriz.

Şu bir gerçektir ki bazı şeyler insanlar için önceden belirlenmiştir. Anne babamızı biz seçmedik, onlar bizim kaderimizdi. Biyolojik ebeveynini değiştiren herhangi bir kişi olduğuna dair kaydedilmiş bir bilgiye rastlamıyoruz. Yani bir insanın bu seçimi kendisinin yaptığına dair elimizde bir veri, belge, kanıt yok. Doğduğumuz ülke, kendimizi içinde bulduğumuz ortam, zaman, koşullar; ailemizin zengin olması, fakir olması, entelektüel yeteneklerimiz, sanatsal kabiliyetlerimiz, atletik yeteneklerimiz, daha bir çok şey bizim kontrolümüzde değil.

Diğer insanlardan daha zeki insanlar var, daha dengeli, daha esnek, daha hızlı olanlar var. Okuldayken matematik derslerinde cevapları bir çırpıda söyleyen çocuklar vardı, bazıları ise soğuk terler dökerdi. Bazı insanlar için problemler bir kola makinasındaki talimatlar kadar basittir. Problemi, çözümünü açıkça görebilir. Bazıları ise bunu hayatları boyunca göremez. Sürekli mücadele ederler, çalışırlar ama yine ulaşamazlar. Dünyada bize verilen özelliklerimiz, farklılıklarımız konusu ilginçtir. Bu yüzden İslam'ın kader konusunu sunması sebepsiz değildir.

Öncelikle kaderin ne olduğuna bakalım. Kök kelimesi kaddere. Kuvvetten geliyor. Kudret, güç anlamına geliyor. Kâdir, bir şey yapmaya gücü olan, kapasitesi olan kimse demek. Allah'ın isimlerinden biri.

Crosby'nin Batı tahakkümü ile ilgili bir kitabı var, Batı dünyasının nasıl mütehakim, baskı kuran bir hale geldiğini anlatıyor. Crosby'ye göre, bunun sebebi herşeyi ölçmeleri. Bir şeyi ölçebilen kişinin ölçtüğü şey üzerinde belirli bir çeşit gücünün olduğu söylenebilir. Bu yüzden biri bir makinayı sökebiliyorsa, parçalarını ayırıp tüm parçalarını anlayabiliyorsa, onu tekrar birleştirebilir. Bunu nasıl yapacağını bilmeyen bir kişiye nazaran, bu adamın o makina üzerinde bir gücü olduğundan bahsedilebilir.

Allah'ın herşeyi takdir etmiş olması da, O'nun herşey üzerinde kudretli olduğunu gösterir çünkü O yaratmıştır, ve bu şekilde takdir etmiştir. Bizlerin, insanların vücutları takdir edilmiştir. Bir noktada hücrelerimiz büyümeyi durdurur, bu iskelet yapımızın durduğu noktadır. Bu nokta bizden uzun boylu biri için farklıdır. Yani insanlar arasında boy farklılıklarında bile kader vardır. İçinde bulunduğumuz dünyanın büyüklüğü de takdir edilmiştir. Evrenin sınırları vardır. Kur'an der ki: "evrenin sınırları dışına çıkmak istiyorsanız haydi yapın". Bir şeye sınır koyan onun üzerinde güce sahip demektir. Çünkü bu sınırları koymuş olan odur. Kral neden güçlüdür? Çünkü krallığını, halkını sınırlayabilir. Bu kapasitesini kaybederse gücünü kaybeder, böyle biri gerçek kral olamaz. Güçlü bir hükümet ile güçsüz bir hükümetin farkı budur. Allah'ın kudretli olması, yarattıkları üzerinde mutlak hakim olmasındandır.

Kur'an'da "Onlar Allah'ı gereği gibi takdir edemediler (ölçemediler)" buyrulur. Bu ilginç. İnsan oğlu ölçmekle obsesif bir şekilde meşgul. Geometri, ölçmeye çalışırken ortaya çıkmış bir şey. 2500 yıl önce Yunanlılar ve Mısırlılar dünyanın çevresini ölçmüşlerdi ve bunu 500 mil kadar ölçüm yaparak başardılar. Çok basit geometrik hesaplar yaparak, piramit gölgelerini farklı zamanlarda ölçerek sonuca ulaştılar. İskenderiye ve Kahire arasını basitçe hesaplayarak. Dünya çevresinin 25,000 mile yakın olduğunu hesapladılar. İnsanlar ölçmeye hep meraklıydılar.

Aydınlanma çağında havayı, gazları ölçüyorlar, Boyle Yasası ve tüm bu şeyler ölçme arzusundan ortaya çıkıyor. Ölçmeyi anladıkça, güçleri de artıyor. Jet uçuşu söz konusu olduğunda, sıvı yakıtın ne olduğuna hakim olunması gerekiyor. Mühendisliğin temeli ölçümdür, fakat herşeyin ölçülmesi gerekir düşüncesi bir obsesyon halini almıştır. Kıyamet alametlerinden biri insanların yaratılışa hakim olduklarını düşünmeleridir. Bu herşeyi bilmekle ilgilidir. Yani şimdi sonar dalgalar var. Uzaydan gönderiyorlar ve dalga geri dönüşüne göre, fetusa yaptıkları sonogram gibi petrolün, altının nerede olduğunu söyleyebiliyorlar. HARP ekibi Alaska'da buna benzer bir iş yapıyor, her şeyi ölçüyorlar. Allah diyor ki: "onlar Allah'ı takdir edemediler, ölçemediler". Evreni ölçmek istiyorlar, kainatın ne kadar büyük olduğunu anlamak istiyorlar. Evet, her şeyi ölçebilirsiniz, Allah size bu kudreti vermiştir, ve bu

ilahi isimlerin tecellilerinden biridir, İnsanoğlu, Allah'ın bu sıfatını yansıtabilir ve bunlardan biri de herşeyin sınırını bilmektir ama Allah'ın sınırı yoktur, bu yüzden ölçülemez.

Kur'an'da kader on ayette geçer. Hz.Peygamber (SAV) Cibril hadisinde imanın altı şartını bildirir, bunlardan biri ilahi fermana ve hayır ve şerrin Allah'tan geldiğine inanmaktır. Bununla ilgili konuşacağız. Kitapta bu detayıyla anlatılıyor ve önemli bir konu.

Hayır ve şer vardır, tatlı ve acı olduğu gibi. Hayat bazen tatlı, bazen acıdır. Tatlı ve acıdan bahseden rivayet önemlidir çünkü hayır ve şerre bir bakış sunuyor. Bir inanan için hayatta acı gibi görünen şeyler kötü ve şer değildir. Çünkü inanan insanın başına gelen musibetlerin menşei bu koşulları yaratandır. Kendimizi bu durumun içinde buluruz ve bunları birer test gibi, dayanmamız gereken bir imtihan gibi algılarız. Bu acı bir ilacı içmek gibidir, klasik İngilizcede "acı hapı yutmak" veya "acı tatlı" diye deyimler vardır. Çinlilerde ilaçlar genellikle acıdır, kalp otları, kalbe iyi gelen otlar,.. Çin ilaçlarının özelliklerinden biri hep acı olmalarıdır.

Bu bölümde bahsedilen bir diğer konu kulluk, abdiyet. Abd kelimesinin birçok anlamı var. Bir anlamı doğasında Allah'a itaatli olan, emir altında bulunan demektir. Kur'an 19:93'te göklerde ve yerde her şeyin Rahman olan Allah'a abd olduğu bildirilir. Her varlık Allah'a kuldur. Ubudiyetinin farkında olan bilinçli kullar vardır, kulluğunun bilincinde olmayan kullar da vardır. Fark bundan ibarettir. Dar anlamda kul, Allah'a, Peygamberin izini takip ederek ulaşmaya çalışan kişidir. Daha dar anlamda da Allah'a özgür iradesi ve bilinçle mükemmel bir şekilde hizmet eden kişidir. Yani en dar anlamında abd aslında kendi halini özgür iradesiyle Rabbine teslim edendir. Müslümanlar bunu Allah'ın kullarına verdiği bir hediye olarak görürler. Tevbe suresinde "Allah sizin mallarınızı ve canlarınızı karşılığında cenneti vermek üzere satın almıştır" buyruluyor. Eğer sahibimiz, malikimiz Allah'sa nasıl böyle bir ticaret yapabilirsin? Kendinin olmayanı nasıl satabilirsin? Bu bir armağandır, lütuftur. Birinin dükkana girip size bir şey vermesi ve sonra sizden tekrar satın alması gibidir. Çünkü buna ihtiyacınız olduğunu bilir ve fazl'ın anlamı budur. Allah'tan gelen nimettir. Bir yandan zaten sana sahip ama diğer yandan seni bir ticaret içine dahil ediyor ve seni ortak yapıyor. Seni güya hakkın varmış gibi seçim sahibi kılıyor, bu tekrim'dir. İnsanoğulları bu şekilde onurlandırılmışlardır. Diğer varlıklara bu seçim hakkı verilmemiştir, onlar neyse odur. Bir ağaç ancak bir ağaçtır, başka bir şey olamaz, bir köpek ancak köpek olabilir; bir domuz, bir at, eşek, herşeyin özellikleri takdir edilmiştir, insan hariç. İnsanoğlu kendi doğasına uygun olmayan özellikleri de alabilir. Köpek gibi havlayan insanlar var. Hayvan gibi davranan insanlar var, hatta daha kötülerini var, Kur'an bunların hayvanlardan aşağı olduğunu

belirtiyor, çünkü hayvanlar kendilerine bilerek zarar vermezler. Bir hayvan kendine bilerek asla zarar vermez, sadece bunun faydalı olduğunu düşünürse yapar. Bu yüzden bir hayvan yangın gördüğünde, yangından kaçır ama insanoğlu bilerek kendine zarar veren şeyler yapar. Bu noktada ruh, şehvet ve öfkenin hakim olduğu nefsin alt katmanlarının kontrolündedir.

Allah yarattıklarına verdiklerini takdir etmiştir. Herkesin istediğini almaması hikmet icabıdır. Sadece sınırlı sayıda insan ahlaksızlığı yayacak güce sahiptir, güç dengelenmiştir. Herkeste bu güç olsaydı burası yaşanılmaz bir dünya olurdu. Allah Kur'an'da buyurur ki "Allah'ın bazılarını bazısıyla defetmesi olmasaydı tüm dünya ahlaksızlıkla dolardı" yani dünyada bir güç dengesi vardır. Her istediğini yapabilen bir diktator yoktur. Bir zalim peyda olursa mutlaka onu dengeleyecek bir güç zuhura gelir.

Günümüzdeki büyük sorunlardan biri Amerika'nın dengeleyici unsuru olmaması. 50'ler, 60'lar, 70'ler ve hatta 80'lerde Ruslar Amerikalılar için bir denge unsuru oldular. Amerikalılar her istediklerini yapamadılar çünkü Rusya'nın reaksiyonunun ne olacağını hesaplamak durumundaydılar, veya tam tersi söz konusuydu. Bu ortadan kalkınca ortada bir boşluk oluştu ve bu alışılmadık bir senaryo. Tarihte görülmemiş bir durum, Romalılar bir dönemde dünyanın büyük bir bölümünde bu güce ulaşmışlar ama Afrika'yı ancak kısmen kontrollerine alabilmişler. Kuzey Afrika'yı almışlar, ama Asya'yı, Hindistan'ı alamamışlar.

Büyük İskender Makedonya'dan Hindistan'a zaptetmek için yola çıktığında hastalanıyor. Orduda salgın hastalık başgösteriyor, ayrılmak zorunda kalıyorlar. Horatious'un bahsettiği bir diğer şey, hiçbir gücün Arap yarımadasına doğru hareket etmemesi. İşgal için hareket edenler de durduruldular. Büyük İskender Arabistan'ı işgal etmek üzere sefere çıktığı zaman Mısır'da hummadan öldü.

Arabistan antik çağda hiç işgal görmedi, ordular işgali durdurdular. Ebrehe Yemen'de yaşayan bir Etiyopyalıydı. Mekke'ye yöneldiğinde ordusu yok edildi. Yani bu dünyada her zaman bazı engeller vardır, ve birçoğunun farkında bile değiliz. Bazen bir ülke bir şey yapmak ister ve sonra gerçekten trajik bir olay olur ve onu yapmaktan engellenirler, başka bir işle meşgul olurlar, ekonomisi çöker veya büyük doğal afetler söz konusu olur, şu olur, bu olur, yapamazlar. Yani dünyada farkında bile olmadığımız şeyler vardır. Biz insanoğulları sınırlı perspektiflerimizle değerlendirme yapabiliyoruz.

Dünyaya baktığımızda, her zaman farkedilmeyen bir denge olduğunu anlamamız gerekiyor. Kısa görüşlülüğümüzden farkedemediğimiz bir denge. İmam Ragıp'ın bahsettiği şeylerden biri buydu, "her

şey eşittir “ ve her şey hikmetle yaratılmıştır. Yani her şeyin özünde tevhid vardır. Taş insana eşittir. Taş bir amaçla yaratılmıştır. Aynı insanın bir amaçla yaratılmış olduğu gibi. Dünyaya bu seviyeden bakıldığında her şeyin bir sebep için orada olduğu farkedilir. “Rahman’ın yaratılışında bir uyumsuzluk göremezsin” buyruluyor. Yani yaratılmışlara baktığında anlamsızlık göremezsin. Devamında Allah buyuruyor ki, “bakmaya devam edin ama yaratılışa anlamsızlık bulmaya çalışırken gözünüz yorgun bir şekilde size dönecektir”. Var olan herşeyin bir hikmeti vardır. Fakat yaratılışa da farklılıklar var. “Biz insanların bazısını diğerleri üzerinde yükselttik” buyruluyor. Kur’an’da dünyaya bakmamız ve bazılarının nasıl diğerlerine üstün kılındığını görmemiz istenir, ve hemen bunun arkasından ahiretin bunlardan hayırlı olduğu anlatılır. Yani aldanmamak, dünyayı sonsuz zannetmemek için insanoğlu ikaz edilir. Bir insanın zenginliği, şöhreti, güzelliği, nesli, bütün bunlar 50,60,bilemediniz 70 yıl sürer, ve sonra biter. Ama ahiret sonsuzdur, bu yüzden ikisi kıyaslanamaz. “Rabbin dileseydi insanları tek bir ümmet yapardı”, “sizi öncekilerle değiştirdi”. Bizden önce yaşayan insanlar olduğunu bildiğimiz gibi, bizden sonra da insanlar olacak. Burada, Hereward’da insanlar vardı, çoğunlukla hispaniklerdi, tarlalarda çalışıyorlardı. Onlardan önce yerliler vardı, yerli California’lılar. Buradaydılar, burada yaşıyorlardı. Kozmolojileri vardı, Mount Diablo’da dini festivalleri vardı, ve şimdi yoklar. Şimdi biz buradayız ve onların yerini aldık. Sonra buyuruyor ki “Biz sizlerin bir kısmını diğerleri üzerine yükselttik, ta ki size verdiklerimizden imtihan edelim”. “Allah dileseydi sizi bir ümmet kılardı”, ve bakın farklı olmaya devam ediyorsunuz, farklısınız ve bunun sebebi Rahimiyettir. Rahimiyet sebebiyle farklıdırlar. Dünyada, farklı çeşit topraklar görürsünüz. Zengin toprak vardır, zayıf toprak vardır. Bir toprağa ektiğiniz hiçbir şey bitmez. Tuzlalarda hiçbir şey yetişmez, sadece belirli şeyler yetişir. Bazı bölgelerde ise meyvalar biter, bazı yerlerde ise toprak iyidir ama hava sebebiyle yetişmez.

Tur’un anlamlarında biri (Zeytun suresi) üzerinde ağaçların yetiştiği dağdır. Üzerinde ağaç yetişmeyen dağlar vardır. Çok yüksektir ve bitki yaşama tutunamaz. Yani yaratılışa bile bu çeşitlilik vardır ve bu çeşitlilik insanı da etkiler. İşaretler vardır ve birkaç hafta önce bahsettiğimiz konuya, insanoğlunun bu dünyaya işaretleri kavramak için geldiği düşüncesine dönüyoruz. Akleden, düşünen insanlar için bunlar işaretlerdir. Bunlar hikmet icabıdır. İnsanoğlu tek başına hayata tutunamaz. İnsanın ihtiyaçlarını kendisinin halletmesi beklenseydi birçok insan uzun süre buna dayanamazdı. İnsanın diğer insanlara ihtiyacı vardır, bu dayanışmanın oluşması gerekir. Herkese zenginlik verilseydi, hizmet diye bir şey olmazdı. Hepimiz eşit derecede zengin olsaydık hizmet de, diğergamlık da olmazdı.

Burada önemli bir diğer nokta şu ki, insanlar fakrını hissetmese Allah’a ihtiyaç duymaz. Kur’an insanların kendilerini Tanrı’dan bağımsız olarak gördüklerinde agresif, baskıcı ve günahkar olacaklarını

söyler. Fakr hali, insanlar madden zengin de fakir de olsa denktir. Tüm insanlar hakikatte Allah'a karşı fakirdir, yaşamak için Allah'a muhtaçtır. Hayvanlarının insanın hizmetine verilmesinin sebebi budur. Onlardan yeriz, içeriz, giyeriz, faydalanırız. Birçok şeyi hayvanlara borçluyuz ve bunu düşünmüyoruz bile. Üzerinde durduğumuz halılar Afgan yün halıları. Hayvanlardan geliyor. Bu hayvanlardan faydalanıyoruz. İnsan olsaydı halı yapımı için saçlarının kırılmasına müsaade etmezdi ama hayvanlar ne yapabilir? İnsana teslim olmuşlardır. Aynıısı birçok insan için de söz konusudur. Komşunuzdan çöpü götürmesini isteyemezsiniz, bunu yapamazsınız. O halde çöpü kim götürecektir? Çünkü birinin bunu yapması lazım. Bu bir fonksiyon çünkü insanoğlu çöp yaratıyor ve insanlara kendi çöplerinden kurtulmak bile çok zor geliyor.

Bazı insanlar da diğerlerine teslim olmuşlardır. Arapçanın cilvelerinden biridir "sukriya" ve "sikriya" kelimeleri aynı şekilde yazılır. Kullanmak, ve sömürmek, bunlar arasındaki fark bir ünlüdür, biri kesredir, diğeri damme'dir. İnsan mütehakkim pozisyonda diğeri insanları düşük görebilir ve bu çok tehlikelidir. İnsanların diğerlerine hakaret etmesi, aşağılaması bir hastalıktır. Kur'an, sahip olduğun nimetin sahibinin Allah olduğunu söyler. Ona sen kendin sahip değilsin. Eğer Allah'ın kuluysan bu nimeti Allah'ın verdiğini bilirsin. Bunu sana hakettiğin için değil, öyle irade ettiği için, hasbeten vermiştir. Verdiği gibi alabilir de, senden alıp başkasına da verebilir. Geleneksel müslüman dünyada insanları farklı kılan şey bilgiydi. Bugün birçok müslüman ülkede, bu ülkede de para yapacak sermayeniz yoksa zengin olmanız zordur. Bunu başaranlar gerçekten zeki insanlardır, bunu nasıl yaptıkları merak konusu olan, ilgi çekici kimselerdir. Hiçbir şeyi olmayan bir adam sonunda zengin oluyorsa, bu yine bilgiye dayanan bir konudur. Daha önce kimsenin yapmadığı bir çeşit yaratıcılık sergilemiştir, veya bir fırsat yakalamış ve bunu değerlendirmiştir. Bazı kurnaz insanlar işleri dürüst olmayan şekillerde yapmayı öğrenmiş de olabilir. Örneğin ENRON skandalı organize bir suçtu, yüksek seviyede organize edilmişti.

Bir Amerikalı şaire ait güzel bir şiir var. Tanrı korkusu adını taşıyor:

Hiçlikten bir yere yükseldiyse

Kimse olmamaktan biri olmaya...

Kendine sürekli tekrarla bunu

Bunu kısmet Tanrı'sına borçlusun.

Kur'an'da "Allah dilediğine bahşeder" buyrulur. İhsan edilen nimetler Allah'ın takdiridir.

Bunu kısmet Tanrı'sına borçlusun ki diğerleri dururken

sana bahşetmesi fazla kurcalanmaya gelmez

Kendinize bakmaya başlarsanız, başkalarından daha çok haketmediğinizi görmeye başlarsınız, bunu fark etmeye başlarsınız.

Mütevazi ol. Olduğun kişinin üniformasını giymeye

Liyakatin yoksa bari telafi etmek için uğraş

Senden alttakilere bakışında, yüzeye çok yaklaşımdan sakın

Ve en derindeki ruhuna perde olacak şapkayı takmaktan

Anlamaya başlarsınız, gerçekte haketmediğinizi, sahip olduğunuz şeye sahip olmaya hakkınızın olmadığını farkedersiniz. Bunu kendinizden aşağıdakilere bakarak hissedersiniz. Olduğun kişinin üniformasını giymeye liyakatin yoksa bari telafi etmek için kendinden aşağıdakilere bakarak uğraşabilirsin... çünkü gerçek, iç gerçektir. Sana bütün bu nimetler bahşedilmişse ve sen kibirli bir canavarsan, senden kimse bir fayda umamaz. Bu yüzden sana verilen her şey Allah'ın bahşıdır. Yaratılıştaki farklılıklar Allah'tandır ve seni diğerlerinden farklı bir yere yerleştirdiyse bu senin daha iyi olmandan değildir, bu dünyanın tabiatıdır ve sonra bir sorumluluk halini alır. Bu yüzden Hz.Peygamberin en büyük üstünlüğü Allah'a kulluğu ve kullarına hizmetidir (SAV). Çünkü herşeyden önce bir kuldu. Hayatına baktığınızda tüm hayatının diğer insanlara hizmetle geçtiğini görürsünüz hatta Peygamberliğinden önce dahi böyleydi. Diğer insanların hizmetindeki güvenilir bir tüccardı.

Diğer Arapların küçültücü gördükleri bir şeyi yapıyordu, bir kadının hizmetindeydi. Fakat Hz.Peygamber (SAV)'in dünya görüşü diğer birçok insandan farklıydı, diğer insanların görmediği şeyleri farkediyordu. Bir şey onur verici ise o şey onur vericidir, diğerlerine nasıl gördüğünün önemi yoktur diyordu.

Burada dile getirilen önemli konulardan biri de şu: Bir şeyden nefret edersiniz ama o şey sizin için iyidir, belki de bir şeyi seversiniz ve o sizin için kötüdür, Allah bilir, siz bilmezsiniz. Allah bilir siz bilmezsiniz. Kazandığınızı düşündüğünüz bir şey sizin helakiniz olabilir. Bazı insanların piyango kazanmak istediğini görüyorsunuz. Büyük ikramiyeyi kazanmış bir çok insan var. Hayatları tamamen alt üst olmuş, tüm arkadaşlarını kaybetmişler, boşanmışlar... Bu dünyanın gerçekliği bu. Sizin için neyin iyi olduğunu bilemezsiniz, neyin iyi olmadığını bilemeyeceğiniz gibi. Bu yüzden İslam'da olur olmaz her şeyin sorulması hoş görülmemiştir. Çünkü insan, kendi için neyin iyi ve neyin kötü olduğunu bilmez. Talibah bunun iyi bir örneğidir. Bu adam Hz.Peygamber (SAV)'e geliyor ve diyor ki "benim için Allah'a dua et, beni zengin etsin". Resulullah (SAV) onun bu isteğine hayır karşılığını veriyor. Ama o ısrar ediyor "Ya Resulullah bana dua et zengin olayım ve söz veriyorum bunu hayır için, şunun için, bunun için kullanacağım" diyor. Peygamber (SAV) dua etmiyor. Buna "ilham" denir. Adam mesajı almadığı için sürekli istiyor ve Hz.Peygamber (SAV) cömertliğinden, öyle emredildiğinden, ondan bir şey istendiğinde kimseye yüzünü dönmek adeti olmadığından ona dua ediyor. Fakat hep ilk safta namaz kılan o adam, zengin olduktan sonra, sürülerle hayvanları, büyük çiftlikleri olduktan sonra mescidden gittikçe daha da fazla uzaklaşıyor. Çünkü meşgalesi artıyor. Çıkıp hayvanlarını otlatması gerekiyor. Bütün bu macera namazı terketmesiyle sonuçlanıyor, ve sonra zekat zamanı geldiğinde "bu cizye gibidir" deyip mazeretler uydurmaya başlıyor. Zenginlik onu ibadetten, dürüstlükten ve Allah'tan uzaklaştırmaya başlıyor. Hz.Peygamber (SAV) bunu biliyor ve dua etmiyordu. Ama takdir-i ilahi bu olayın diğerleri için, bizler için bir ders olmasını takdir buyurmuştu. Bu yüzden bugün burada bu hadiseden bahsediyorum, diğer inananlar için bir ders oldu. Sizin için ve diğerleri için neyin iyi olduğunu bilemezsiniz. Allah'tan hayırlısı istenmelidir.

Allah herşeyi yaratmış ve onu amacına yönlendirmiştir. İnsanı da hikmetle yaratmıştır. İnsanın yaratılış gayesi kulluktur. Kulluk, insanın sadece yaratanın emri altında olması, başkasına boyun eğmemesi demektir. Bu insanı özgür kılan bir şeydir. Bu, yaratılıştaki hiyerarşiyi tanımamak değildir, insanların görünür hiyerarşisine bakıp değerlerini takdir etmemek demektir. Yani bir çöpçünün bir fizikçiden Allah'a daha yakın olup olmadığını bilemezsiniz. Dünya ölçeğinde bir fizikçi daha faydalı

görünebilir, veya başka bir açıdan çöpçü daha faydalı görünebilir, ama Allah'a yakınlık söz konusu olduğunda bu hiyerarşi tamamen alt üst olabilir.

İç gözü, kalp gözü zahir gözünden farklıdır. Kalp gözü farklı bir bakış açısına sahiptir ama bu göz birçok insanda perdelidir. Çocuklar ilk doğduklarında göremez, sadece çok yakında olanları görebilir, gözleri görmelerini engelleyen bir madde ile kaplıdır. Büyüdükçe gözleri açılmaya başlar. Uyuyanlar da göremez çünkü gözleri kapalıdır. Farklı uyanışlarımız vardır. Üç ana uyanıştan bahsedilebilir. Hayvani uyanış, duyunların uyanışıdır ve dokunma ile başlar. Bu yüzden çocuklar her şeyi ağızlarına götürürler. Her şeyi duyunlarıyla deneyimlemek isterler, karı koca arasındaki münasebet de bu deneyimin sonucudur, hissi uyanışın son noktası budur.

Duygusal uyanış da vardır. Aşık olan veya nefret eden kişinin duyguları bu nevi bir uyanıştır. Bu çeşit uyanış, sahip olduğunuz duyguları uyandırmaya başlar. Neden bunlara sahibim ve neden buna kızıyorum veya neden bu insanı seviyorum diye düşünürsünüz.

Sonra insanların entelektüel uyanışı gelir. Bunun okullarda gerçekleşmesini beklersiniz ama birçok insan bunu yaşamıyor. Okul tam tersini yapıyor çünkü öğretmenler genellikle yetersiz ve entelektüel uyanışa önem vermiyor. Öğrencilerinin anlayıp anlamaması çok umurunda olmuyor ve bu durum genellikle insanların öğrenmekten nefret etmelerini sağlıyor ki bu gerçek bir cinayet. Marilyn'de, duvar ustası biriyle tanışmıştım. Bana hiçbir konuda hiçbir zaman düşünmediğini söylemişti. Spora ilgisi vardı. Bir evin duvarını örerken, başına bir tuğla düşüyor ve hastaneye yatırılıyor. Uzun süre orada kalıyor. Birisi ona bir kitap hediye ediyor "kitap nasıl okunur?" isminde. Daha önce hiç kitap okumamış. Ve bana dediği şeydu: "kitabın ilk veya ikinci kısımda kalakaldım, bölüm şöyle başlıyordu: "senin bir beynin var", bunu ilk defa düşündüm, bunu bana daha önce söyleyen kimse olmamıştı, bana hep aptal olduğum söylenmişti ve öğretmenim bana aptal olduğumu söylemişti ve bu yüzden ben tuğla ustası oldum". Bu duvar ustaları aptaldır demek değil, ama bu işçilik isteyen bir iş. Bu adam bu entelektüel uyanışı yaşadı. Okumaya başladı, edebiyata ilgi duymaya başladı, tarihe ilgi duymaya başladı, ve karısı da... çünkü bir süre sonra karısı eşinin bu gelişimine ayak uyduramamaya başladı, çünkü aynı uyanışı yaşamamıştı.

Son uyanış, dördüncü uyanış, büyük uyanış, ruhsal uyanıştır. Birçok insan bunu yaşamaz veya Firavun gibi bazen bunun için çok geçirir. O bunu, ruhsal uyanışını boğulurken yaşamıştı. Yani bir noktada

insan hissi uyanışını yaşıyor ve duygusal bir varlık olduğunu fark ediyor. Bir noktada entelektüel keşfini yapıyor, aklını uyandırıyor.

Her insanın aklı vardır. Bu kültürde ortalama denilen, hatta ortalamanın altında denilen insanların aslında muazzam bir entelektüel kapasitesi vardır ama bunu hiçbir zaman ortaya çıkartamamıştır. Hafızanızı düşünün. Muazzam bir hafızanız vardır. Hatırladığınız şeyleri bir düşünün, ATM makinası nerede, ona, şuna, buna ne deniyor, ne tip bulaşık deterjanı alıyorsun... şunu anlatmak istiyorum, o küçücük alanda bir kütüphane kadar geniş, masif bir bilgi deposu var. Bu olağanüstü bir şey. Sorunun bir parçası bu işte, yanlış, gereksiz şeyleri de hafızamıza depoluyoruz.

Ruhsal uyanma genellikle bazı travmalarla ortaya çıkar. Kalp krizi geçiren, büyük bir hastalık geçiren, ailesinden birini kaybeden, çocuğunu kaybeden insanlar, birden hayatını sorgulamaya başlar. Çünkü daha önce bunları sorgulamayı hep ertelemiştir. Birden bu sorulara odaklanır ve bu yaşadığı büyük uyanıştır. Nihayetinde insan ruhsal bir varlıktır. Hayvani olan özelliklerden sıyrıldıkça ruh ortaya çıkar. Müslümanlar gerçek entelektüelin öldüğünde bilgisinin kendisine fayda sağladığı, öğrendiğinden ahirette de faydalanabileceği bilgiyi öğrenmiş olmandır. Diğerisi ise öğrenilen ve kaybedilen bilgidir. Gerçek entelektüel uyanış, aynı zamanda ruhsal uyanıştır.

Basiret iç görüştür. Bir şeyi iç gözüyle kavrama kabiliyetidir. Dünyada iyi ve kötü vardır. İnsanın iyi ve kötü kriteri çoğu zaman sevip sevmemekle alakalıdır. Yani, bu iyidir, neden? Çünkü onu sevdim. Bu kötüdür. Neden? Çünkü onu sevmedim. Sevdiğim şeyler iyidir, sevmediklerim kötüdür. İnsanın kriterleri bunlardır.

Araplarda “bir insanın felaketi, başka insanın faydasıdır” diye bir deyim vardır. Yani bir insan için iyi olan diğer bir insan için kötüdür. Mesela bu ülkede bir dükkana girip çok ucuza kıyafet alabiliyorsunuz. Bu, ülkeyi sevmenizin sebeplerinden biri olabilir. Ama bu kıyafetlerin neden ucuz olduğunu düşündüğünüzde, bu uğurda Güney Amerika’da veya Endonezya’da, bu ucuz tişört için insanların hiç pahasına çalıştırıldıklarını farkedersiniz. Onlar orada sömürülüyor, ve karşılığında Amerika’da AVM’lere insan dolup taşıyor. Saatte 1,5 \$’a çalışıyor bu işçiler, bazı yerlerde ise çocukları çalıştırıyorlar. Çünkü elleri küçük, büyük insanların yapamayacağı işleri yapabiliyorlar ve çok daha ucuzlar. İyi olan nedir, kötü olan ne, bu cevaplanması çok zor bir sorudur.

İslam'da, hayr ve şer tam olarak iyi ve kötüye karşılık gelmez. Bunlar “hayr” ve “şer” sözcüklerinin doğru çevirileri değildir. Çünkü “belki bir şeyden nefret edersiniz ve kötü olduğunu düşünürsünüz ama o güzeldir” ve bu yüzden buna mutlak bir kesinlikte karar vermek çok çok zor bir iştir. Şeriat, İslam'ın o korkulan kanunu, bunu belirlemek için bir kriter sunar. Öldürmek kötüdür. Her zaman mı kötüdür? Hayır. Her zaman kötü değildir. Bazen faydalıdır. Birisi sizi zalimce öldürecekse, kendinizi savunma hakkınız vardır ve onları öldürürseniz, kanunun yaptırımı olan bir iş yapmış olursunuz. Diğer taraftan diğer insanın yaptığı kötüdür, ama bu kötüden hayra bir kapı açılabilir. Görüyor musunuz? Aynı iş ama iki farklı durum. Öldürülen insan belki onu tanıyan bazı insanlar üzerinde ruhsal bir dönüşüme sebep olacak veya kişinin ölümüyle bir kanun yürürlüğe girecek ve tüm topluma etki edecek. O halde kötü görünen bir eylem aslında daha fazla iyi üretebilir, bu, Kur'an'ın siz bilmezsiniz dediği noktadır ve çok ilginçtir. ...Bunun anlatılması için kullanılan hikaye etkileyici.

Sokrat'ın savunmasından bahsedilmiş. Sokrat dine küfrettiği için ölüme mahkum edildi çünkü devletin resmî tanrılarına inanmadığını söylemişti ve kendisine gençleri ifsad ettiği suçlaması yönlendirilmişti ama idamın gerçek sebebi kendi ifadesiyle şuydu: “Tüm zamanımı genç, yaşlı herkesi ikna etmeye harcadım. Ana meseleniz bedenleriniz olmasın, varlıklarınız olmasın, ama ruhunuzun ilan ettiği en büyük mutluluk olsun, dedim. Zenginlik iyilik getirmez ama iyilik zenginlik getirir dedim. Hem kişi, hem de devlet erdemli olmalıdır dedim. Şimdi bu mesajla gençleri ifsad ediyorsam, nedir bu gençleri ifsad eden mesaj? Kim mesajım bundan farklı diyorsa saçma konuşuyor”. Gençleri bozmak dedikleri şey onların materyalizmden kurtulmasıydı. Anne babalar çocukları daha az materyalistik olduğunda sinirlenirler çünkü eğer para kazanmazsa yaşlandıklarında onlara bakacak kimse olmayacak diye endişelenmeye başladılar. Bunu yapmak zorundasın derler, dışarı çık ve bir sürü para kazan... Kim bu planı, ebeveynin kafa konforunu bozuyorsa o gençleri ifsad ediyordur, gerçek sebep budur.

Diğer bir sebebi ise şöyle açıklıyor: “Birisi bir kahine gidiyor ve Yunanistan'ın en akıllısı kimdir? diye soruyor. O da “Socrates'tir” diyor. Socrates bu doğru olamaz diye düşünüyor. Ve bunu çürütmek için çalışıyor. Tüm zeki diye bilinen insanlara gidiyor ve gördüğü şey hepsinin gerçekten cahil oldukları oluyor. Bu yüzden ona idam cezası veriliyor. Diyor ki “sizler benim gibi değilsiniz çünkü ben halkın arasında konuşup sizin güya zeki dediğiniz adamları inceliyorum, ve cehaletlerini herkesin önünde sergiliyorum ve bu onları çılgına çevirdi ve bu yüzden benim ölmemi istiyorlar”. Bu metinde benim ilgimi çeken şey şu oldu, Socrates ne zaman yanlış bir şey yapmak istese hatiften onu durduran bir ses işittiğini söylüyor. Hiçbir zaman isteyerek kötü bir şey yapmak istemedim ama istemedenden de olsa bir kötülük ortaya çıkacak olsa bu ses beni durduruyordu diyor.

Socrates şöyle diyor: “kınanmama sebep argümanlarımın eksikliği değildir, ama askerlerimin ve arsızlığımın eksikliğidir. Sizi suçlayarak kendimi temize çıkarmaya çalışmayacağım. Ben, tehlikeye düştüğüm zaman, ne böyle aşağılıklara, alçaklıklara saparım, ne de kendimi müdafaa etmediğime pişman olurum. Asla! Böyle bir şey yapmaktansa, sizin alıştığınız gibi kendimi müdafaa etmektense, alıştığım gibi söz söyleyerek ölmeyi üstün görürüm. Çünkü savaş meydanında olduğu kadar, adalet karşısında da ben de, başka hiç kimse de kendini ölümden kurtaracak vasıtaları kullanmağa kalkışmamalıdır. Evet, çok defa, bir kimse savaşta silahlarını bırakmakla, düşmanlarının önünde diz çökmekle ölümden kurtulabilir; her şeyi söylemeği, her şeyi yapmayı kabul eden bir kimse için her türlü tehlike karşısında ölümden kurtulmanın daha birçok çareleri vardır; yalnız şuna iyice inanınız, yargıçlarım, asıl mesele, ölümden sakınmak değil, haksızlıktan sakınmaktır; çünkü kötülük ölümden daha hızlı koşar,

Ve diyor ki: “benim katillerim olan sizlere haber vereyim ki, ölümünden çok geçmeden bana verdiğiniz cezadan daha ağır bir ceza sizi beklemektedir. Beni öldürmekle hayatınızın hesabını soranlardan kurtulacağınızı sanıyorsunuz. Fakat bana inanınız, sandığınızın tam tersi olacaktır. Evet, hiç şüphe etmeyiniz, şimdiye kadar öne atılmalarına engel olduğum birçok kimseler, karşınıza çıkacak, sizi şiddetle suçlayacaklardır.” İğnçtir tüm bu adamlar Spartalılar geldiğinde öldürülmüştür, tamamını kıyımdan geçirmişlerdir. Socrates “Kehanete yaklaştığımı hissettim” diyor, böyle diyor.

Yani eğer Hindu-Avrupalı bir Peygamberdiyse, bilmiyorum, Allah bilir. Her durumda enteresan bir karakter. Diyor ki “eğer hayatınızın yanlışlığını ortaya dökmeyi durdurmak için insanları ölüme gönderiyorsanız, sizin bu mantığınızda bir hata var. Bu çeşit bir kaçış ne mümkündür ne de inandırıcıdır. Bunun yolu diğerlerini durdurmak değildir, kendinizi düzeltmenizdir. Eleştirileri göz ardı etmezseniz, dinlerseniz, ciddiye alırsanız ve kendinizi düzeltirseniz, kınanmaktan kurtulmuş olursunuz...” Bu ilginç bir diyalog, henüz ona idam cezası vermemişler, ona uygun cezayı sen seç diyorlar. Diyor ki “suçum sizin cehaletinizi göstermek ve materyalizmden uzak durun demek. Bence siz hayatımın geri kalanında bana bedava yemek vermelisiniz.” Onu idama mahkum ettiler, o da onları cehenneme mahkum etti.

Onu ölüme mahkum ettiklerinde şöyle diyor: “Başıma gelen bu şeyin benim için nimet olduğunu sanıyorum. Bizler ölümün kötü bir şey olduğu konusunda yanılıyorz.”. Hayatı boyunca iyi sonuçlanmayacak bir iş yaptığında bir sesin onu engellediğini söylüyor. “Ölüm iki şeyden biridir, ya yok oluştur ve bilinçsizlik halidir, veya bize denildiği gibi ruhun bir mekandan diğerine göçmesidir.

Hiçlik ise uyku gibidir, farklı bir dünyaya gidiliyorsa şüphesiz orası gerçek adaletin bulunduğu yer olacaktır. İyi bir insan olarak yaşadınsa korkacak neyin var? Doğru uğruna on defa ölmek isterim. Palamites, Ajax, Telemonun oğlu gibi bunları diğer tarafta tatmak isterim. Talihimi onlarınkiyle karşılaştırmak isterim çünkü onlar da adaletsizce hüküm giydiler.”

Ve sonra şöyle diyerek bitiriyor: “Kendi adıma bana bu cezayı verenlere ve beni suçlayanlara karşı kin duymuyorum. Her ne kadar niyetleri bana acı vermek olsa da, hepsini affediyorum çünkü bana acı verdiğinizizi düşünmüyorum, bence bana iyilikte bulunuyorsunuz. Bana şahadet bahşediyorsunuz. Şimdi benim ölme, sizin yaşama vaktiniz ama hangimizin daha mutlu olacağını yalnız Allah bilir. Siz benden, bir kötüden kurtulacağınızı düşünüyorsunuz, topluma iyi bir şey yaptığınızı sanıyorsunuz ama yanılıyorsunuz ve yaptığınızın karşılığını bulacaksınız. Ben müsterihim, hayatımda hep iyi şeyler yaptım, sizi uyardım, sizlere öğütler verdim ve bu yüzden ölümden korkmuyorum”. Bu farklı bir ölüm perspektifidir, ölümün kötü olarak görülmesini cehalet olarak nitelendiriyor çünkü neyle karşılaşacağınızı bilmiyorsunuz.

Gorgious’la bir başka diyalogunda cennet ve cehenneme ve herkesin adil bir şekilde yargılanacağına inandığını söylüyor. Orada herşey çıplak olacak ve o mahkemede aldatma olmayacak, kimseyi güzel kıyafetlerle, süslü argümanlarla kandıramazsınız diyor. Birine de şöyle hitap ediyor: “belki bugün kulakları mühürleyebilirsiniz ama öteki dünyada sizin kulaklarınız mühürlenecek. Siz bunun bir efsane olduğunu düşünüyorsunuz, ben öyle olduğunu sanmıyorum. Onun doğru olduğuna inanıyorum” diyor.

İslâm'ın Vizyonu (8)

Kitap, kayıp açısından bir değerlendirme yapıyor, hayır ve şerrin doğru anlamı bu. Kazanan kim, kaybeden kim? Dünyada olup bitene bu nazarla bakılmalıdır. Mesela bir adamın servetini gayr-i meşru yollardan edinmiş olması gerçekten bir kazanç mıdır? Yeni Ahit'te bulunan "bütün dünyayı elde etmiş adam ruhunu kaybetmişse ne kazanmıştır?" sözü bunu anlatır. Gerçekte kazandığın nedir? Bu bakış, dünyaya, iyi ve kötüye farklı bir bakıştır. Neler olup bittiğini anlamazsın, hiçbir fikrin yoktur. Bir keresinde Şeyh Abdullah'la birlikte Moritanya'daydık. Bu ülkede siyahlar en muhtaç durumdaki insanlar ve bu beni hep rahatsız etmiştir. Bu hissimi paylaştığımda bana şöyle dedi: "Bu dünya açısından baktığında sadece tek bir şey görüyorsun, ama ahiret açısından bakıldığında bu dünyada en büyük zorlukları yaşayan ve buna sabırla karşılık verenlerin hesabı kolay olacak. Bunlar cennet insanları!". Bu farklı bir bakış açısı. Durumu meşru hale getirmiyor, bu adaletsizliğe var gücümüzle karşı gelmek durumundayız ama bu bakış açısı gerçeğe ilişkin farklı bir perspektif sunuyor. İnsanları uyuşturup adaletsizliğe ses çıkarmamalarını sağlamak bir yöntemdir. İslam hiçbir zaman bunu yapmaz. Yanlışla karşı çıkmak sorumluluğunuzdur. Fakat buradaki nokta şu: "Kötü olarak gördüğün şeyin aslı hayr olabilir". Konu bu... Çünkü resmin tamamını görmüyorsun. Sadece bir kısmı elinde. İyi ve kötü yoktur, kazanç ve kayıp vardır.

Allah Asr suresinin ilk ayetinde “Lefi şer” diyebilirdi. “Hüsrandır...” diyor, “kayıptadır” buyuruyor. “Ancak iman edenler ve güzel amel işleyenler hariç, onlar hayrı tavsiye ederler ve insanlara sabırlı olmalarını öğütlerler”... Çünkü hayat zordur, dünyada yanlış olan bir çok şey var. İnsanlara hayrı tavsiye etmek, sabrı öğütlemek ve dünyadaki sıkıntılara katlanmalarını kolaylaştırmak zorundayız. Çünkü elimizde hayrı talep etmekten başka bir sermaye yok. Halbuki onun ne olduğunu da bilmiyoruz. Bü dünyada elimizden gelen doğruyu talep etmek, ve onun ne olduğunu bilmiyoruz. Birçoğunun sonucunu bu dünyada da göremiyoruz. Bu yüzden bu dünyadaki yanlışların yargılanacağı ahiret olacağına inanıyoruz. Mississippi’de bir mezar taşı görmüştüm, **Amerika’daki bir Müslüman köleye aitti. İsmi Yusuf’tu ve mezar taşında şöyle bir el işareti vardı. Mezartaşında şöyle yazıyordu: “öteki dünyada adalet var”. Bu gerçekleşecek. Bu dünyada gerçekleşmedi, öteki alemde gerçekleşecek... Ahirete inanmıyorsanız çıldırmamak elde değildir çünkü bu dünya yanlışlarla doludur. Delirirsiniz.** Bunu yanlışları kabullenmeniz gerekir demek için söylemiyorum. Bunu kabullenin demiyorum. Bu dünyadaki yanlışları gidermek için elinden geleni yapacaksın elbette ama bu mücadele seni yiyip bitirmesin çünkü bil ki onlar orada bir hikmete binaen var. Arkasında bir hikmet var, bu dünyada olup biten herşeyin bir hikmeti var.

Kur’an’ın vurguladığı konulardan biri Allah’ın merhametidir. Hadislerde Allah’ın kullarına olan şefkatinin anne şefkatinden daha derin olduğu belirtilir. Fakat Allah bu dünyanın aptal çocuklarına istediklerini verir. Bu dünya böyledir. Birçok insan ruhsal yönden gelişmemiştir. Bazı insanlar duygusal açıdan yetişkindir, bazıları entelektüel açıdan yetişkindir, bazıları ise şehvet açısından yetişkindir. **Zina yapan adam cinsel açıdan yetişkindir. Bir çocuk bunu yapamaz, bir yetişkin yapabilir. Bir yetişkin aklını kullanarak çalışıp zengin olabilir, bir çocuk bunları yapamaz. Fakat ruhsal açıdan yetişkin olmak farklı bir kategoridir. İnsanların çoğu ruhsal açıdan çocuk mesabesinde. Ruhi açıdan çocukluk halindedir. Bu yüzden onlara istediklerini vermek çocuğa zehir vermek veya dolu bir tabancayı oynaması için vermek gibidir.** Bu yüzden Kur’an der ki “Rabbinin rahmetini onlar mı paylaşıyorlar? Dünya hayatında onların geçimliklerini biz paylaştırdık. Birbirlerine iş gördürmeleri için kimini ötekine derecelerle üstün kıldık”. Yani bazı insanlar diğer insanların işçisi olur. Fakat bu, onları ezmeye hakları var demek değildir. “Rabbinin merhameti onların topladıklarından hayırlıdır”... Yani bu dünyaya ait sınıflandırmalar aldatıcıdır. Dereceler Allah’ın katındadır. “Eğer bütün insanlar tek bir ümmet olma durumuna gelmeyecek olsalardı, Rahman olan Allah’ı inkar edenlerin evlerinin tavanlarını, üzerinde yükseldikleri merdivenleri, evlerinin kapılarını, üzerine yaslanacakları kerevetleri gümüşten yapar ve altın bezeklerle işlerdik. Bunların hepsi ancak dünya hayatının geçimliğidir. Ahiret, Rabbinin katında O’na karşı gelmekten sakınanlardır”. Müminler bütün bu zenginliğe ve lükse bakıp

kafirlerle özenecektir ve bu kıyamet alametlerindedir. Hadislerde ahir zamanda müslümanların inançsızlara özeneceği ve onları taklid edeceği bildiriliyor.

Müslümanlar zenginken, inançsızların hiçbir şeyi yoktu. Avrupa'nın müslümanlar açısından hiçbir cazibesi yoktu, çünkü onlara hiçbir şey sunmuyordu. Bu yüzden aldanmadılar. Ama şimdi her şey alt üst oldu. Elimizde kalan tek şey Kur'an, ve o bize yeter. Çünkü ayetlerinin rehberliği bizi bu aldanmadan muhafaza eder. İmam-ı Ali, Hz.Peygamber (SAV)'e "bu karışıklıktan nasıl kurtuluruz?" diye sorduğunda aldığı cevap "Kitabullah"tı. Allah'ın kitabına müracaat edin. Onun mesajını anlayın. Kitabı hayatınızın merkezine yerleştirin.

Hayır Allah'tandır, şer ise nefistendir. Şer yokluktur. Karanlık gibidir. Karanlık, ışığın yokluğudur. Şer hayrın yokluğudur ve bu yüzden bizatihi mevcut değildir, bigayrihi mevcuttur. Allah şerri yaratır ama şerden berîdir. Şer mahluktur, Allah'ın yarattığıdır. Hristiyanlıkta buna Odise denir. En büyük teolojik problemdir. Çünkü şerrin nereden geldiğini bilmezler. Tanrı her şeyi bilen, Alîm olan ve tüm iyiliklerin kaynağı ise kötülüğün ne olduğunu da bilmektedir ve onu gidermeye gücü de yeter ve iyiliklerin kaynağı olduğu için dünyada kötülüğü istemez, o halde kötülük neden var? Hristiyan teolojisinde buna "kötülük problem" deniyor. Filozoflar Hristiyanlarla bu konuda tartışmayı severler ve Hristiyanlar hep bu hataya düşerler. Kötülük Tanrının iradesiyle yaratılmaktadır ama Tanrının iradesi kötülüğü istememektedir. Bu nasıl oluyor? Dünya'yı da içindeki herşeyi de yaratan Allah, elbette şerrin ne olduğunu bilir, şerri yaratan da O'dur. Hristiyanlar bunu bir türlü itiraf edemezler. Müslümanlar ise, şerrin Allah'tan olduğunu bilir ama şer izafidir. Senin şer gördüğün bir şeyin şer olup olmadığını bilemezsin. Kaderin tüm boyutlarına hakim değilsin, resmin tamamını göremiyorsun. Aynadaki görüntü, aslının özelliğini yansıtır, halbuki gerçek bir varlığı yoktur. Dünya, uluhiyete ait olanı yansıttığı sürece hayırdır. Şer, bu ilahi sıfatların ve tezahürlerin bulunmamasıdır. Dünyayı bir ayna olarak tasavvur ederseniz, varlığı yoktur, var olanı yansıtır. Aynada kendinize baktığınızda, karşınızdaki siz değildir, suretinizi yansıtmak için aynaya ihtiyaç duyarsınız. Kainat, yaratıcının yansımasıdır. Tanrı değildir ama O'nun sıfatlarının tezahürüdür. Şer, hayırdan ayrılmaktır. Aynanın sırrı gibidir. Şer olmadan hayır bilinemez. Herşey zıddıyla bilinir.

Allah dünyayı yaratmış ve onda kendi sıfatlarını yansıtmıştır. "İnsan" göz bebeği demektir. Bir diğer yorum ise insanoğlunun Tanrı'nın görüntüsünü yansıtan bir varlık olmasıdır. İnsanoğlu bu dünyada Allah'a şahit olmak için yaratılmıştır. Çünkü Allah sıfatlarını dünyaya aksettirir. Allah dünyaya varlık vermiştir ve dünyanın bir amacı vardır. Bu "dünyayı bilinmek için yarattım" buyurduğu amaçtır.

Tanrıyı dünyada kim bilebilir? O bir kuş değil, kurbağa değil, kaya değildir. Tanrı kavranmaz, ancak mutlak ubudiyet halinde bilinebilir. Fakat kavramak anlamında bir bilmek mümkün değildir. İnsanoğlunun yaratılışta özel bir yeri olmasının sebebi bu misyondur.

Burada ikinci kısma geçiyoruz. Mahkeme-i kübra... İnsanoğluna yaptıklarının karşılığının verilmesi... Allah, merhamet ve lütfuyla insanların imanını imtihana tabi tutar. Bu, kendi tabiatlarındaki potansiyeli tezahür ettirmelerine izin vermek içindir. “Hanginizin amelinin iyi olduğunu görmek için...” buyurur. O’nun hangimizin amelinin iyi olduğunu görmeye ihtiyacı yoktur çünkü zaten bilir. Bunu, bizim görmeye ihtiyacımız var. İmtihanın Arapça’daki karşılığı “madenin sınanmasıdır”. Hz.Peygamber (SAV) “insanlar madenler gibidir” buyurur. İçinde altını vardır, gümüşü vardır, bakırı vardır, kurşunu vardır ve toksik metaller vardır. Bunun ortaya çıkması için insanın sınanması gerekir. İnsanların başına bir musibet geldiğinde kendilerinde daha önce farketmedikleri cevherlerin açığa çıktığını görürler. Bu salonda zannetmiyorum ki başına bir musibet gelip de tüm acısı ve zorluğu gittiğinde geriye dönüp bu deneyimden çok şey öğrendiğini söylemeyecek biri bulunsun.

İnsanın ve ruhun tekamülü belalarladır ve bu yüzden Şeyh Muhammed dün gece “belalar Allah’ı arayan insanların kutsal günleridir” diyordu. Bela geldiğinde kime kaçarsınız? Allah’a. Bu belanın güzelliğinin bir parçasıdır. Kız kardeşim Fas’a gitti ve daha önce örtünmeyen kadınların örtündüklerini, dini hassasiyetlerinin arttığını farkettiler. Dünyada olup biten şeyler, birçok insanın düşünmesine yol açıyor. İnsan düşünüyor. Neden bunlar oluyor? Olanlar mı kötü, yoksa bizler kim olduğumuzu, neden burada bulunduğumuzu unuttuğumuz için mi bütün bunlar? Uyanmamız için mi? ...

Bu bakış açısı farklı bir dünya perspektifi sunuyor. İmtihanlar yaratılış sebebinin bir parçası haline geliyor. “İnsanların hangisinin daha iyi iş işlediğini ortaya koyalım diye yeryüzünde olan şeyleri ona bir zinet yaptık”, “O ki hanginizin daha güzel davranacağını sınamak için ölümü ve hayatı yaratmıştır”. “İnsana bir zarar dokunduğunda Allah’a yalvarır, ona nimet verdiğimizde ise bu benim hakkımdır der”. Benî İsrail Mısır’da, Firavun tarafından eziyet görüyor, “erkekler öldürülüyor ve kadınlar köle olmak üzere bırakılıyordu”. Bu ayetin devamında “Bu Firavun’un adamlarından değildi, Rabbinin imtihanıydı” buyuruluyor. Kur’an Beni İsrail’e böyle söylüyor. Bu sizin Rabbinizdendir, bu bir imtihandır. Ve sonra şöyle devam ediyor: “Rabbin buyurur ki şükrederseniz nimetimi arttırırım”. Ayet şöyle başlıyordu “Allah’ın büyük günlerini hatırlat, sizi belalardan kurtarmıştı”. Büyük belalar dayanılmaz seviyeye geldiğinde ardından rahatlık, sekinet gelir ve bu yüzden Araplar “gecenin en karanlık zamanı şafağa en yakın olan zamandır” derler. İmam Nehevi’nin de bir şiiri vardır:

“Ey bela daha da beter ol çünkü biliyorum ki ardından ferahlık gelecek”

Durumunun daha da kötü olmasını istiyor. Çünkü biliyor ki bunun ardından ferah gelecek. Sahih Buhari'deki rivayette anlatıldığı gibi. Bir adamın mide problemi var, Hz.Peygamber (SAV) ona bal yemesini tavsiye buyuruyor. Kardeşi ona bal veriyor ama daha da kötü olduğunu söylüyor. Hz.Peygamber ona daha fazla almasını söylüyor. Daha fazla bal alıyor ve daha da kötü oluyor. Daha da al buyuruyor, daha da kötüleşiyor. Ama sonunda iyileşiyor. Hz.Peygamber (SAV) buyuruyor ki: “Senin rahatsız miden yalan söyledi ve Allah doğruyu söyledi çünkü Allah bal şifadır buyurmuştur”. Mideyi temizlemek için özellikle iyidir. İshale sebep olmasının sebebini İmam Kayyum el Cevzi, “Tıbb-ı Nebevi” adlı eserinde,vücudun toksik maddelerden bu şekilde kurtulduğu için ishalin ortaya çıkması, görünen krizin aslında iyileşme sinyali olduğu şeklinde açıklıyor. Homeopati'de bu yöntem kullanılır. Reçeteniz doğruysa iyileşme belirtisi daha da kötüye gitmenizdir. Homeopati'de buna iyileşme krizi deniyor. Bir kadının doğumunda en yoğun acının hissedildiği periyot doğumdan hemen önceki zamandır. En kötü olduğu zamandır, çünkü mucize ortaya çıkmak üzeredir.

Bu dünyanın kurallarından biridir. “İnsanlar biz iman ettik deyip imtihan edilmeyeceklerini mi sandılar”. Dünyanın kurallarını bilmeyen insan başına bir bela geldiğinde ümitsizliğe düşer. Modern insan özgür olduğu vehminde. Halbuki ruhsal özgürlükten haberleri yok. Nefislerinin en düşük tabakalarında esaret içindeler. Uyuşturucunun kölesi olmuşlar, şehvetlerinin esiri, yemeğin kulu, imajın boyunduruğunda. Kur'an'ın bahsettiği iç özgürlüğe sahip değiller. Çünkü kulluğun gerçekleşmesi, şu dört şeyin gerçekleşmesiyle aşkar olur:

1. Fakir olduğunun farkedilmesiyle. Allah'ın mutlak hakim olduğunu farkettilerinde, mutlak mahkum olduğunu farkedersin. O'nun izzeti karşısında ne kadar fakir olduğunu hissedersin.
2. Tamamen aciz olduğunun farkedilmesiyle. Allah'ın her şeye yapmaya mutlak kâdir olduğunu farkettilerinde, kendi aczini, yetersizliğini farkedersin.
3. Cehaletinin farkedilmesiyle. Allah'ın el-Alim olduğunu farkedince, cahil olduğunun farkına varırsın.
4. Daha sonra tevazu veya alçakgönüllülük hali gerçekleşir, Allah'ın el-Aziz, kendinin ise zelil olduğunu farkedersin. Bunu gerçekleştirirken -ve bunun güzelliği de budur- ganibillah olursun, Allah seni zenginleştirir, Allah'ın ilmi, hilmi, izzeti sende tezahür eder. Yani aslında kulluğunu gerçekleştirirken Allah'ın bu dünyada tezahür ettirdiği bu sıfatlara bürünmüş hale gelirsin. İslam'ın amacı tevhidin yolunu göstermektir. İnsan olmak, özgür olmaktır ama insanca özgür olmak ancak tam teslimiyet ile başarılabilir.

Relatif olarak özgür olabilirsin, Amerika'da insanlar relatif olarak özgürdür. Araçlarına binip istediklere yere gidebilirler, istediklerini yiyebilirler, istediklerini satın alabilirler. Bu göreceli bir özgürlüktür.

Gerçek özgürlük ise Allah'a teslimiyet halinin gerçekleşmesidir. Bu, seni Allah dışındakilere yüz sürmekten özgür kılar, çünkü Allah dışında her şey seni yüz üstü bırakacaktır. Bu, dünyanın doğasıdır ve bunu, insanların seni yüz üstü bıraktıklarını bir kez gördüğünde, aslında sana bir iyilik yaptıklarını farkedersin. Onlara öfkelenmezsin çünkü onlar da senin gibi aciz insanlardır. Tüm nokta budur. Seni yüz üstü bırakmayan sadece Allah'tır.

İlahi özellikler yedi kısımdır: 1. Hayat 2. İlim 3. Sem- İşitme 4. Basar – Görme 5. İrade 6. Kudret 7. Kelam – Konuşma

Bitkilerin hayatı vardır ama iradesi yoktur, görmesi yoktur, hayat dışında bir sıfatı yoktur ve ilahi olanı ancak bu özelliğiyle aksettirir. İnsanoğlu'nda ise bu yedi özelliğin de taşıdığını görürsünüz. "ve kendi nefislerinde de. Görmez misiniz?". Nefsiniz Allah'ın en büyük işaretidir. İnsanın O'nun suretinde olmasının anlamı da budur. Antropomorfik anlamda değildir. İnsanoğlu bu yedi ilahi niteliği yansıtır. Yani hayat sahibidir, ilim sahibidir, duyar, görür, iradeye sahiptir, kudret sahibidir, ve konuşur. Ben mütekellimim, ben kâdirim, ben âlimim, ben bütün bu özelliklere sahibim ve bunlar Allah'ın özellikleri. Onu yansıtmam için bunları bana yerleştirmiş. Böylece Rabbimizi bilebiliyoruz. "Nefsini bilen Rabbini bilir"ın anlamı da budur. Çünkü size en yakın şey kendinizdir. Allah'ın nefsinizle tanırırsınız.

Nefsini bilmek İslam'ın özüdür, ama bunu düzgün bir perspektif içine oturtmak lazım çünkü aynı zamanda cahiliz, aynı zamanda ölüyüz, aynı zamanda güçsüzüz, sağırız, cahiliz, irademiz dışında konuşmaktan aciziz. İnsanın mahiyeti budur. Bize neden bu özellikler verilmiş diye baktığımızda Allah'ın bizi yeryüzünde halife olmak irade ettiğini anlarız. "Yeryüzünde bir halife yaratacağım"...

"Mit" birçok farklı şekilde anlaşılabilir ve insanın durumunu birçok farklı bağlamda ifade edebilir. Mit aslında iyi bir kelimedir ve kurgusallık ifade etmez. Mitin sözlük anlamı Webster'da "Okuryazar öncesi kültürün ideallerini yansıtan gerçek veya kurgusal hikaye" şeklinde geçer. İslam'ın temel mitleri vardır. Bu anlamda kabul edilebilir bir kelimedir ama ne yazık ki altında hikayenin doğru olmadığı imasını da barındırıyor. "Mitolojik" dediğimiz zaman masal veya uydurma olduğunu düşünüyoruz. Kelime bu şekilde kullanılıyor. Halbuki edebi açıdan mit tanımı bu değildir. Mit evrensel hikayedir ve bu yüzden çok güçlüdür. Joseph Campbell'ın "Bir kahramanın bin yüzü"nü okuyanlar, bu farklı

hikayelerde aynı miti farketmişlerdir. Kahramaların seyahatinin evrensel hikayesidir ve müslümanlar bunun gerçek bir hikaye olduğunu bilirler.

Uydurma olduğuna inanmayız ama antropomorfizm fikirlerinden de arınmamız gerekir ...bu dil Kur'an'da bize tarif edilen, duyularla algılanamayan bir alana yönelik bir dildir. Hz.Adem'e tüm isimler öğretilmiştir. Dil güçlüdür. Elinde bu gücü bulduranlar, buldurmayanlara hakimiyet sağlayabilir. Özgürlüğü için savaşan bir insan terörist olarak yaftalanabilir. Britanyalılar George Washington'u terörist ilan etmişti. Kıta ordusunda savaşan o zamanın insanları kendilerini özgürlük ve hürriyet savaşçısı olarak görüyorlardı. Bu isimlendirmenin gücüdür. Bu, her özgürlük savaşçısının terörist olmaması anlamına gelmez. Anlatmaya çalıştığım şey şu ki, ayırım gözetmeden insanları öldüren teröristler var ama kitle medyası o denli güce sahip ki direnen çaresiz insanları terörist olarak gösterebiliyor. İnsanları çılgın gibi gösterebiliyorlar çünkü buna güçleri var. İsimlendirmenin gücü bu. Sizin durduğunuz pozisyon bir tarafa yakınsa hemen etiketlenirsiniz, alanınız çoktan belirlenmiş ve teziniz ortaya konmuştur. Bu isimlendirmenin gücüdür. Bu yüzden insanları zayıf düşürmenin bir yöntemi onları dillerinden koparmaktır. Paulo Freire'nin, Baskılananların Pedagojisi, Özgürlük Pedagojisi gibi kitapları vardır. Hayatını Brezilyalı köylülere okuma ve yazmayı öğretmekle geçirmiştir çünkü onların güçsüz olduğunu ve bunun güçlü bir dile sahip olmadıklarından kaynaklandığını tespit etmiştir.

Cherokee'nin bu ülkeye yaptıklarından biri buydu. Büyük Cherokee lideri Cherokee Sequoia'nın-aslında yarı İskoçtu- ilk yaptığı şeylerden biri insanları için bir alfabe oluşturmak oldu. Çünkü beyaz insanların gücünün yazmayı bilmelerinden kaynaklandığını düşünmüştü. Güçleri dillerindeydi. Cherokee'yi bu şekilde güçlendireceğini düşündü. Bu çok ilginç bir deneydi, ve Andrew Jackson olmasaydı neredeyse başarılı oluyordu. Jackson, Cherokee'yi anayasaya aykırı bir şekilde sıkıştırdı, meşhur gözyaşı mahkemesini biliyorsunuz... Dile sahip olmadığınız zaman güçsüzünüzdür. İfade düzgünlüğü ve konuşma yeteneği çok önemlidir. İslam'da da gramer ve retoriğe önem verilmiştir. Çünkü bunları öğrenmek insanı güçlü kılar.

Burada mikrokozmoz ve makrokozmoz konusuna giriliyor. Bu kavramlar Grekler'den gelmedir ve doğru olduğuna inanmıyorum. İmam Ali "sen kendinin değersiz olduğunu zannedersin halbuki kainat senin içinde saklıdır" demiştir. İnsanoğlu küçük kainat olarak görülüyor. Hz.Adem'in herşeyi isimlendirmesinin sırrı da bu. Her şey onun içindeydi çünkü kendin dışında bir şey bilemezsin. Gördüğümüz her şeyden bir parça bedenimizde mevcuttur. Mineraller, bitkiler, hayvanlar. Bir ağaç

gördüğümüzde tanırız. Çünkü hakikatı içimizdedir. Güneşi tanırız çünkü onun ateşiyle yaşarız. Kalorik enerji bu demektir. Zahir aleminde görünen her şey insanda mevcuttur.

Hatta artık yıldızlarla alakamız olduğunu da biliyoruz. Modern astronomi bedenimizin yıldız bileşenlerinden oluştuğunu söylüyor. Vücudumuz yıldızların bileşenlerini içeriyor. İnsan, atom boyutu ile yıldız boyutu arasında bir boyutta. Yani yaratılıştaki en küçük elemanlarla en büyük elemanlar arasındaki berzahta yer alıyor. Tam ortadayız ve görünen ile görünmeyen dünya arasında bir köprü olma istidadımız var.

Hilafetin insana verilmesinin sebebi de bu. Allah'ın emirlerine kaplumbağalar, sincaplar, akrepler, fareler de uyuyorlar ama sadece insanoğlu irade sahibidir.

Hz. Adem'in halifelik sırrı buradadır. İnsanlar dünya üzerinde Allah'ı temsil etmek üzere yaratılmışlardır. Bunu yapabilmelerinin yegane şekli, Allah'ın iradesine ve Peygamberleriyle gösterdiği doğru yola teslim olmaktır. Allah'ın iradesine teslimiyettir. Bunu yaparken dünyaya uyum içine gireriz. Dünyanın parçasıyızdır ama aynı zamanda başka bir dünyaya aitiz. İki dünya arasındaki berzahız. Bu tahkik el ubudiyet, yani kulluğun gerçekleştirilmesi hayat boyu süren bir yolculuktur. Hemen olmaz. Teorisini öğrenebilirsiniz, kafanızı bir sürü bilgiyle doldurabilirsiniz ama uygulamadığınızda bunlar hayatınızın bir parçası olmaz, zorlaşır, hayatınız boyunca çırpınıp durursunuz, desteğe ihtiyaç duyarsınız. Hatırlatıcılara. Amaç bu dünyadan huzur içinde ayrılıp Rabbin ikramına mazhar olmaktır. Kudsi hadiste “Ben kulumun zannı üzereyim, kulum Benim hakkımda iyi düşünürse iyiyi bulur, Benim hakkımda kötü düşünürse kötüyü bulur” buyrulmuştur. Bir diğer Hadis-i şerifte ise “sabah hayırla kalkan elhamdülillah desin” buyruluyor. Hadiste “kötü bulursa kendi nefsinin suçlasın” ise demiyor. Çünkü dünyada olup bitenin hakkında hayır olup olmadığını bilemezsin. Allah'a inanan kişi hiçbir şeyde şer görmez. Her şey hayırdır, bu abartma değil, her şey hayırdır. Allah'a inanan dine uyar, kendine uydurmaz. Modernler gibi kendi zevkine uygun bir Tanrı icat etmez. Şeyh Muhammed dün gece bundan bahsetti. İbn Abbas'ın sözüdür: “bana uğrayan hiçbir bela yoktur ki içinde üç nimet bulmayayım... ilki şudur ki, bu bela önceki atlattıklarımın kötü değil... Bunun için şükrederim. İkincisi, bu bela dünyamayı, dinime gelmedi. Bu da büyük bir nimettir. Efendimiz (SAV), “Rabbim bize dinimizde belalar verme” diye dua buyurmuştur. Bu dünyada her halükarda imtihan olunacağız. Dünyadaysan imtihan edileceksin. Allah hepimiz için kolaylıklar ihsan eylesin. Musibet dinine dokunmuyorsa endişelenmeye değer, çünkü dünya, uğruna üzülmeye değer bir şey değildir. Ona seni bu denli etkileyecek, depresyona sokacak bir güç atfetmemelisin. Tüm paranı kaybetmişse,

bununla ilgili ne yapabilirsin? “Depresyodayım”, neden? “Çünkü mutluluğumu parama bağlamıştım ve şimdi param yok! O halde mutsuz olmalıyım...” Mutluluğun doğasıyla ilgili bir varsayımda bulunuyorsun, ve bunun sadece maddi refahta olduğunu düşünüyorsun. Bu ancak bir felsefedir. Başına gelen müsibet dünyevi bir şeyse nimettir, çünkü başına gelecek olan imtihanlar bu dünyada geçip bitmiş demektir.

H.z.Peygamber (SAV) bir hadisinde, bu dünyada başa gelen her şeyin arındırıcı olduğunu ifade buyururlar. Bu musibetler belki senin günahlarını temizliyor. Musibetler müminlerin kutsal günleridir. Birçok insan hoşlanmaz, musibet istenmez, nitekim H.z.Peygamber (SAV) “musibet istemeyin çünkü ona dayanıp dayanamayacağınızı bilemezsiniz ; Allah’tan afiyet dileyin” buyurmuştur. Bu yüzden afiyet dileriz ama bir bela geldiğinde, maşallah. Her başımıza gelene elhamdülillah. Sorusu olan?

Soru deşifre edilemedi

Bence yapılacak en iyi şey kendi alanlarımızı oluşturmaktır. Dışarıdaki alanların sizin ajandanıza müdahale etmesine izin vermeyin. Yani alkol almakta olan bir adamla alkol üzerine konuşamazsınız. Alkolle ilgili problemlerden biri budur. Onun çevresinde olmamak iyidir. Bizler onun şeytan işi olduğuna inanırız, cin alkölü... öyle diyorlar, cin. Kayaların üzerindeki cinden alayım lütfen... Bu negatif enerjiden uzak kalmanız gerekir. Peynir şarapsız da güzeldir. Üzüm suyu alın, üzüm suları şaraptan çok daha lezzetlidir.

Ne kadar yapabileceğinize siz de şaşıracaksınız...popüler kültürü muhafaza etmek istiyorsanız insanlarla konuşabilirsiniz. Bir film hakkında hakkında yazılan makaleleri okuyarak da kanaat sahibi olabilirsiniz. Gidip her filmi izlemenize gerek yok. Böyle bir şey uğruna hayatınızın 2 saatini boşuna harcamanıza... Cannes film festivalinde ödül almış Khrisani’nin bir filmi izlemiştim. Filmde neredeyse uyuyacaktım. Yönetmeni İran’lıydı. Khrisani’ydi yanılmıyorsam. İran’da yapılan bir filmin ödül alması ilgimi çekmişti. Filmin sonunda onunla bir mülakat yapıldı. Ona ne tip filmlerden hoşlandığını soruyorlar. “İnsanları uyutan filmlerden hoşlanıyorum” dedi, “ancak ondan sonra film hakkında düşünmeye başlıyorlar”. Amerikan filmleri iki saat sürer ve salondan çıktığınızda belleğinizde pek bir şey kalmamıştır çünkü tamamen görüntüdür. Düşünce yoktur. Yönetmene sansürü soruyorlar, “ her sanatçı sansürlenir” diyor. “Fakat sansürün hattını nereden çizdiğiniz önemlidir. Amerikalılar da filmlerini sansürlüyorlar. İran’da iki şeyle ilgilenmemize izin verilmez: seks ve şiddet. Bu bizi zekice filmler üretmeye yönlendirir, Hollywood da seks ve şiddeti kullanamaz hale

gelirse belki zekice filmler yapabilirler”... Günümüz filmleri aptalca, uluorta suretler insanların nefislerine hitap ediyor. Şiddet sahneleri izlemek çok yoğun bir duygu veriyor, adrenalin salgılatıyor. Bu güçlü bir uyuşturucu. İnsanlarda bağıllık yaratıyor. İnsanlar adrenalin müptelası oluyor. Romalılar Hristiyanların aslanlar tarafından parçalanmasını izlemeye giderlermiş, biz de Arnold Schwarznegger’in filmlerinde insanların kafalarının koptuğu o filmlerde aynı şeyi yapıyoruz. Daha hijyenik ama aynı vahşet söz konusu. Bu insana ait bir şey. Romalı barbarlığından dem vuruyoruz ama kendi halimizin farkında bile değiliz. Bu budur, barbarlıktır. Çöküştür ve eşik her defasında yükseltiyor ve daha fazla kışkırtılmak istiyorsun, daha fazla şiddet istiyorsun, cinsellik daha fazla boy gösteriyor. Olan biten bundan ibaret. Filmin büyük potansiyeli var çünkü çok güçlü bir ortam.

Plato’nun Devlet’inden şiirleri çıkarmasının sebebi eğlence tehlikesiydi, hayatı eğlenceden ibaret zannetme tehlikesi. Hz.Peygamber (SAV) ölçülü eğlenirdi ve bu birçok modern müslümanın farkında olmadığı bir şey. Hayatta şiire yer vardır, sanata, müziğe. Tarihte de hep olmuştur. Fakat eğlencenin insanı yaratıcısından uzaklaştırmaması ölçüdür. Birçok şeyi yeniden düşünmemiz lazım. İnsanlarla nasıl konuşacağımıza dair daha yaratıcı olmamız gerekiyor.

Ölüm herkesin konusudur. Hristiyanlık ve Musevilik hak dinlerdir ve onlara inanmakla yükümlüyüz. Biz onları şöyle görüyoruz: Eski araba modelleri, artık size bir yere götürmüyor. İçine oturduğunda kuşkusuz kendini araba içinde hissediyorsun. Kesinlikle bu bir araba ama seni istediğin yere götürüyor mu? Diğer taraftan birçok müslümanın arabası ise çamur içindedir. Bui arabanın çalışmadığı anlamına gelmez. Kendi aptallığımız yüzünden çamura sokmuşuzdur. O Moritanya’lı şöförü hiç unutmuyorum. Şöför kendini rallici sanıyor, hava atıyor. Kenarda çamur birikintisi vardı. Arabayı kenardan geçir dedik, “hayır hayır ben ne yaptığımı biliyorum” dedi ve nihayetinde çamura saplandık. Bu insana bize şöförlük etsin diye para verdik. Sonunda arabayı çıkaramadık, çölün ortasında 5 saat boyunca yürümek zorunda kaldık. Adam göz göre göre arabayı çamurun üzerine sürdü. Son derece güzel bir arabaydı, geçeceği yol da gözünün önündeydi ama o gidip arabayı çamura sokmayı başardı.

Bu insanların İslam anlayışıyla alakalı bir şey. Onu çamura sürüyorlar ve şimdi bu beni niye götürmüyor diye hayıflanıyorlar. Sen yoldan çıktın, yolun dışına çıktın. Bu dört tekerli bir sürüş değil, beş tekerli bir sürüş: Şehadet, namaz, zekat, oruç ve hac. Daima şeriat üzerinde, yol üzerinde olmanız lazım.

İnsan Cennette burayı hatırlayacaktır. Acı veren hatıralar olmayacak ama dünyayı hatırlayacak. Cehennemden farkında olacaktır. Cehennemden ehli de cennetten haberdar olacak. Cennet saf iyiliktir ve cehennem saf kötülüktür, fakat burada bu ikisi karışmıştır.

Körlükleri, sağır olmaları, akılsızlıkları kendi eserleridir. Göz kapaklarını açmamakta direnirler, duymamak için ellerini kulaklarından çekmezler. Ahirette bunu itiraf edeceklerdir. Tebareke suresinde başlarına gelenlerin kendi suçlarından dolayı olduğunu itiraf edecekleri bildirilir. Hz.Peygamber (SAV) “her ruh rehin olarak kalkar ve onu ya Allah’a satar veya harap eder” buyurur. Bu insan seçimidir. Yine “insan hayır işler ta ki Cennete bir karış kalır ve sonra emir gelir ve kendini ateşe atacak bir söz söyleyiverir” buyrulur. Başka bir rivayette “insanlara aşikar ederler” ibaresi var. Münafıklar, ölmeden önce bir şey yaparlar ve kendilerini ortaya çıkartırlar. Bu yüzden Sidi Ahmed Zarruk “bu dünyada insanların kendini kurtarmak zannıyla işledikleri günahlar kendi sebepleri olacaktır” diyor. Birisi astroloji öğrenip kendini acı veren bir ölümden korumak istiyorsa, acılı bir ölümü olacaktır. Biri zengin olmak için simya öğreniyorsa, fakirleşecektir. Ziddını bulur, bu dünyada ters etki gösterir.

Harut ve Marut melek olmalarına karşın zararlı bir şeyi öğretiyorlardı. Bu bir nevi negatif vahiydir. Bu bizi Allahu alem zıtlar fikrine götürür.

Hz.Peygamber’e (SAV) büyü yapılmıştı ve ona Kur’an’ın son iki suresi verildi ve ondan sonra bu iki sureyi okumayı hiç terketmedi. Anlayışı etkilenmedi ama fiziksel olarak etkilendi.

Süleyman’a sihir verilmemişti çünkü sihirde fark vardır. Sihir yaratılıştaki araçları kullanır. İki çeşit sihir vardır. Biri David Copperfield’in yaptığı gibi bir sihirdir. İlüzyon sanatıdır, optik ilüzyonlar... Diğeri ise sihirle yaratılışın manipülasyonudur. İslam’da ikisi de yasaktır. Peygamberlerin yaptığı sihir değildir. Musa (AS) asasını yere attığında yılan oldu, bu sihir değildi. 1001 gece masallarında geçer, bundan akide çıkmaz ama ilginç şeyler vardır. Cin’in sahibi değişirse eski yaptığı sihirler yok olur, eski sahibi için yaptığı saray yok olur, hazineler tekrar kayaya dönüşür. Sihir gerçekte asılsız olanı gerçek gibi göstermektir. Peygamberlerde görünen ise gerçektir. Yani Musa (AS) elini çıkardığında beyazdı. Vitiligo veya cüzzam değildi, açığa çıkan şey nurdu. Gerçekti, sihir değildi... Fark şu ki biri manipülasyondur diğeri ise Allah’ın aracısız olarak yarattığıdır. Sihirde araç vardır, mucizede ise araç yoktur. Doğrudan Tanrıdandır ve insanlar şahit olurlar, görürler, zira gerçektir.

Bir insanın vurulma halini gördünüz mü? Ben cihad zamanında Afganistan'da çekilmiş filmler görmüştüm. Rus askerlerini gördüm, bunu asla unutmayacağım çünkü Hollywood'un filmlerinden çok farklıydı. Çok gerçektir. Bunun ne kadar gerçek olduğunu anlıyorsunuz. Mucizeyle sihirin durumu da bunun gibidir. Sanat ve hayat arasındaki farktır. Bir filmi izlersin ve gerçek olmadığını bilirsin. Filmden çıkar ve gerçek hayata dönersin. Ama gerçek böyle değildir. Seni sarsar, hakikat olduğuna bütün algıların şahittir.

Sinema da imajları yaratabildiğin bir sihirdir. Güçlü bir sihirdir. El çabukluğudur. Hareket eden kareler optik ilüzyon yaratır. Peşpeşe gelen resimler hareket eder gibi görünür.